

ปัญหาการใช้ดุลพินิจของศาลไทย ในการพิจารณาและพิพากษาคดีเช่าซื้อ: กรณีศึกษา
แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ที่มีผลต่อการกำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อ

ตรีรัตน์ วงษาเกษ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

พ.ศ. 2554

Problems of the use of discretions in considering and ruling in hire-purchase cases by the Thai courts: the case study on the economic analysis of determining the quantum of damages in hire-purchase cases

Treerat Wongsakase

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Law

Department of Law

Graduate School, Dhurakij Pundit University

2011

เลขทะเบียน.....	0218885
วันลงทะเบียน.....	- 2 พ.ย. 2554
เลขเรียกหนังสือ.....	วพ 346.074 ๑189๗
	[2554]
	น1

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จเรียบร้อยได้ด้วยดี โดยผู้วิจัยได้รับความกรุณาและอนุเคราะห์อย่างดียิ่งของท่านศาสตราจารย์ ดร. ไพฑูริศ เอกจริยกร ที่รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์ที่ได้กรุณาสละเวลาอันมีค่า คอยให้คำแนะนำ ให้ความรู้ ข้อคิดเห็น ให้ความกระจ่างและวิเคราะห์ประเด็นปัญหาต่างๆ ในทางวิชาการ ตลอดจนถ่ายทอดแนวความคิดที่เป็นระบบอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการศึกษาค้นคว้า อีกทั้งเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้วิจัยสามารถฝ่าฟันอุปสรรคในการเขียนวิทยานิพนธ์ จนสำเร็จการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณ ท่านศาสตราจารย์ ดร. ไพศิษฐ์ พิพัฒน์กุล ที่กรุณาให้เกียรติรับเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ท่านรองศาสตราจารย์ ดร. สนันทกรณ์ โสคติพันธุ์ และท่านอาจารย์ ดร. จุณวิทย์ ชลิตาพงศ์ ที่กรุณาให้เกียรติรับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ซึ่งทั้งสามท่านได้สละเวลาอันมีค่า ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมในเนื้อหาและประเด็นต่างๆ ให้การชี้แนะ ให้คำปรึกษา ให้กำลังใจ ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณ ท่านสุทธิภรณ์ ถิ่นน้อย ที่กรุณาให้คำปรึกษาและเป็นแรงบันดาลใจในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ส่งผลให้ผู้วิจัยมีความมุ่งมั่นอุสาหะพยายามทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้เป็นอย่างดี

ขอขอบคุณเพื่อนๆ พี่ๆ น้องๆ ทุกคนที่คอยให้การช่วยเหลือเป็นอย่างดีในการแสวงหาข้อมูลเพิ่มเติมต่างๆ มากมาย ให้คำแนะนำและคำปรึกษาที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง และเป็นข้อมูลที่สำคัญอันส่งผลทำให้ผู้วิจัยสามารถสำเร็จการศึกษาตามกำหนดอย่างที่พึงประสงค์

ท้ายสุดนี้ขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงยิ่งต่อคุณพ่อ พ.ต.ท.จรงค์ วงษาเกษ คุณแม่ สาคร วงษาเกษ และครอบครัวของผู้วิจัยที่ให้การส่งเสริมและสนับสนุนด้านการศึกษาเล่าเรียน ตลอดจนให้กำลังใจ โดยเป็นแรงผลักดันสำคัญที่สุดที่ทำให้ผู้วิจัยจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนเสร็จสมบูรณ์ได้ และหากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีคุณค่าและคุณประโยชน์ต่อการศึกษา ค้นคว้า ประการใด ผู้วิจัยขออุทิศให้แก่ครอบครัว “วงษาเกษ” ตลอดจนคณาจารย์ทุกท่านที่ประสิทธิประสาทวิชาให้แก่ผู้วิจัย หากมีข้อบกพร่องหรือผิดพลาดประการใด ผู้วิจัยขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

ตรีรัตน์ วงษาเกษ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	๗
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	๖
กิตติกรรมประกาศ.....	๗
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	7
1.3 สมมติฐานของการศึกษา.....	7
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	8
1.5 วิธีดำเนินการศึกษา.....	8
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	8
2. สัญญาเช่าซื้อ.....	10
2.1 ความหมายและสาระสำคัญของสัญญาเช่าซื้อ.....	10
2.1.1 ความหมายของสัญญาเช่าซื้อ.....	10
2.1.2 สาระสำคัญของสัญญาเช่าซื้อตามกฎหมาย.....	11
2.1.3 แบบและรายละเอียดของสัญญาเช่าซื้อ.....	12
2.2 ความแตกต่างระหว่างสัญญาเช่าซื้อกับสัญญาประเภทอื่นๆ.....	15
2.2.1 สัญญาเช่าซื้อเปรียบเทียบกับสัญญาเช่า.....	15
2.2.2 สัญญาเช่าซื้อเปรียบเทียบกับสัญญาซื้อขาย.....	15
2.2.3 สัญญาเช่าซื้อเปรียบเทียบกับสัญญาซื้อขายเงินผ่อน.....	16
2.2.4 สัญญาเช่าซื้อเปรียบเทียบกับสัญญาซื้อขายโดยมีเงื่อนไข.....	16
2.2.5 สัญญาเช่าซื้อเปรียบเทียบกับสัญญาเช่าโดยมีสิทธิที่จะเลิกซื้อ.....	17
2.3 หน้าที่ของคู่สัญญาอันเกิดจากสัญญาเช่าซื้อ.....	18
2.3.1 หน้าที่ของผู้ให้เช่าซื้อ.....	18
2.3.1.1 หน้าที่ในการส่งมอบทรัพย์สินที่เช่าซื้อให้แก่ผู้เช่าซื้อ.....	18
2.3.1.2 หน้าที่เกี่ยวกับสภาพและความเหมาะสมของทรัพย์สินที่เช่าซื้อ....	19
2.3.1.3 หน้าที่ในการรักษาทรัพย์สินที่เช่าซื้อ.....	20
2.3.1.4 หน้าที่ในการซ่อมแซมทรัพย์สินที่เช่าซื้อ.....	21

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า	
2.3.1.5	หน้าที่ในการรับเงินค่าเช่าซื้อ.....	21
2.3.1.6	หน้าที่ในการโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ให้เช่าซื้อแก่ผู้เช่าซื้อ...	21
2.3.2	หน้าที่ของผู้เช่าซื้อ.....	22
2.3.2.1	หน้าที่ในการรับมอบทรัพย์สินที่เช่าซื้อ.....	22
2.3.2.2	หน้าที่ต้องใช้ทรัพย์สินที่เช่าซื้อ โดยชอบ.....	22
2.3.2.3	หน้าที่ในการสงวนทรัพย์สินที่เช่าซื้อ.....	22
2.3.2.4	หน้าที่ในการให้ผู้ให้เช่าซื้อหรือตัวแทนเข้าตรวจดูทรัพย์สิน ที่เช่าซื้อ.....	23
2.3.2.5	หน้าที่ในการแจ้งเหตุการณบางอย่างให้ผู้ให้เช่าซื้อ.....	23
2.3.2.6	หน้าที่ในการรับผิดชอบในวินาศหรือเสียหายแห่งทรัพย์สิน ที่เช่าซื้ออันเกิดจากความผิดของผู้เช่าซื้อ.....	23
2.3.2.7	หน้าที่ในการชำระเงินค่าเช่าซื้อ.....	23
2.3.2.8	หน้าที่ในการส่งคืนทรัพย์สินที่เช่าซื้อ.....	24
3.	การเรียกร้องค่าเสียหายจากการผิดสัญญาเช่าซื้อ.....	26
3.1	การใช้สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อ.....	26
3.1.1	กรณีสัญญาเช่าซื้อยังไม่สิ้นสุดลง.....	26
3.1.1.1	การใช้สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายโดยฝ่ายผู้ให้เช่าซื้อ.....	27
3.1.1.2	การใช้สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายโดยฝ่ายผู้เช่าซื้อ.....	27
3.1.2	กรณีสัญญาเช่าซื้อสิ้นสุดลงแล้ว.....	27
3.1.2.1	ผู้เช่าซื้อเป็นผู้บอกเลิกสัญญา.....	28
3.1.2.2	ผู้ให้เช่าซื้อเป็นผู้บอกเลิกสัญญา.....	30
	1) กรณีผู้เช่าซื้อผิดนัดไม่ชำระค่าเช่าซื้อ.....	31
	2) กรณีผู้เช่าซื้อผิดสัญญาในข้อที่เป็นส่วนสำคัญ.....	32
	3) กรณีผู้เช่าซื้อผิดนัดไม่ใช้เงินซึ่งเป็นคราวที่สุด.....	32
3.2	แนวคำพิพากษาศาลฎีกาเกี่ยวกับการกำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อ.....	35
3.2.1	วิเคราะห์ปัญหาที่มีผลกระทบต่อ การกำหนดค่าเสียหาย ในคดีเช่าซื้อของศาล.....	40
3.2.1.1	ปัจจัยที่เกิดจากผู้ให้เช่าซื้อ.....	40

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.2.1.2 ปัจจัยที่เกิดจากผู้เช่าซื้อ.....	42
3.2.1.3 ปัญหาที่เกิดจากผู้พิพากษาหรือศาล.....	43
3.2.2 ตัวอย่างสูตรที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อ.....	46
4. นิติเศรษฐศาสตร์กับการกำหนดค่าเสียหาย.....	51
4.1 แนวคิดและความเป็นมาของนิติเศรษฐศาสตร์.....	51
4.1.1 ความหมายของเศรษฐศาสตร์.....	51
4.1.2 ความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายและเศรษฐศาสตร์.....	52
4.1.3 ความหมายของนิติเศรษฐศาสตร์.....	53
4.1.4 ประวัติความเป็นมาและความเกี่ยวข้องกันของนิติศาสตร์ และเศรษฐศาสตร์ในระบบคอมมอนลอว์.....	54
4.2 ทฤษฎี “ความมีประสิทธิภาพ”.....	56
4.2.1 ประสิทธิภาพแบบพาเรโต (Pareto Efficiency).....	57
4.2.2 ประสิทธิภาพแบบคาลดอร์-ฮิกส์ (Kaldor-Hicks Efficiency).....	58
4.3 การกำหนดค่าเสียหายกับการผิดสัญญาที่มีประสิทธิภาพ (Efficiency Breach).....	59
4.3.1 ทฤษฎีการกำหนดค่าเสียหายทางนิติศาสตร์.....	60
4.3.1.1 การเยียวยาความเสียหายที่คาดหวัง (Expectation Remedy).....	60
4.3.1.2 การเยียวยาความเสียหายที่เชื่อถือ (Reliance Remedy).....	61
4.3.1.3 การเยียวยาเพื่อให้กลับคืนสู่ฐานะเดิม (Restitution Remedy).....	62
4.3.2 การกำหนดค่าเสียหายกับการผิดสัญญาที่มีประสิทธิภาพ.....	64
4.3.2.1 กรณีสัญญาทั่วไป.....	64
1) วิเคราะห์การผิดสัญญาที่มีประสิทธิภาพกับ ทฤษฎีการกำหนดค่าเสียหายทางนิติศาสตร์.....	66
2) ค่าเสียหายอันเกิดแต่พฤติการณ์พิเศษในมุมมอง นิติเศรษฐศาสตร์.....	74
3) เบี้ยปรับในมุมมองนิติเศรษฐศาสตร์.....	76
4) การบังคับชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจงกับการให้ ชดใช้ค่าเสียหายในมุมมองนิติเศรษฐศาสตร์.....	77

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.3.2.2 กรณีสัญญาเช่าซื้อ.....	79
1) พิจารณาตามทฤษฎีการเยียวยาความเสียหายที่เชื่อถือ (Reliance Remedy).....	79
2) พิจารณาตามทฤษฎีการเยียวยาความเสียหายที่คาดหวัง (Expectation Remedy).....	80
3) การใช้หลักค่าของเงินตามเวลา (Time Value of Money) ในการกำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อ.....	83
5. การนำหลักนิติเศรษฐศาสตร์มาวิเคราะห์แก่การกำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อ.....	88
5.1 วิเคราะห์แนวคำพิพากษาในคดีเช่าซื้อในมุมมองนิติเศรษฐศาสตร์.....	88
5.2 หลักนิติเศรษฐศาสตร์ที่ส่งผลต่อการกำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อ.....	95
5.3 ตัวอย่างการปรับสูตรการกำหนดค่าเสียหายกับข้อเท็จจริงในคดีเช่าซื้อ.....	103
5.3.1 กรณีโจทก์ในฐานะผู้ให้เช่าซื้อฟ้องให้ส่งมอบรถยนต์คัน จากการผิดสัญญา (“ฟ้องเรียกรถยนต์คัน”).....	103
5.3.2 กรณีกรณีฟ้องเรียกค่าเสียหายจากการที่โจทก์ในฐานะผู้ให้เช่าซื้อ ขายทอดตลาดแล้วได้รับเงินคืนกลับมาน้อยกว่าราคาตามสัญญาเช่าซื้อ (“ฟ้องขายขาดทุน”).....	109
6. บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	118
6.1 บทสรุป.....	118
6.2 ข้อเสนอแนะ.....	127
บรรณานุกรม.....	130
ประวัติผู้เขียน.....	135

สารบัญภาพ

ภาพที่

หน้า

5.1 แสดงจำนวนคดีเข้าซื้อที่ขึ้นสู่ศาลฎีกา

และฎีกาคดีเข้าซื้อที่เกี่ยวข้องกับประป็นค่าเสียหาย.....

89

หัวข้อวิทยานิพนธ์

ปัญหาการใช้ดุลพินิจของศาลไทย ในการพิจารณาและ
พิพากษาคดีเช่าซื้อ: กรณีศึกษาแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์
ที่มีผลต่อการกำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อ

ชื่อผู้เขียน

ตรีรัตน์ วงษาเกษ

อาจารย์ที่ปรึกษา

ศาสตราจารย์ ดร. ไพทิต เอกจริยกร

สาขาวิชา

นิติศาสตร์ (กฎหมายเอกชนและกฎหมายธุรกิจ)

ปีการศึกษา

2553

บทคัดย่อ

การกำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อรถยนต์นั้นเป็นปัญหาหนึ่งที่เกิดขึ้นในคดีเช่าซื้อ เนื่องจากการกำหนดค่าเสียหายของศาลแต่ละศาลนั้นเป็นดุลพินิจของศาล ขึ้นอยู่กับแนวความคิด ความเข้าใจของแต่ละศาล ส่งผลให้การกำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อนั้นไม่มีความชัดเจนแน่นอน และไม่คงที่ ซึ่งอาจก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่คู่กรณีไม่ว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงพยายามเสนอแนวความคิดเพื่อให้เป็นมาตรฐานในการกำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อรถยนต์ และ เพื่อให้เกิดมาตรฐานเดียวกันในทุกศาล

การนำเอาแนวความคิดทางนิติเศรษฐศาสตร์ซึ่งเป็นลักษณะของการศึกษาในรูปแบบสหวิทยาการ ที่นำเอาศาสตร์ 2 แขนง อันได้แก่ นิติศาสตร์ และเศรษฐศาสตร์ มาช่วยอธิบาย และทำความเข้าใจถึงพฤติกรรมของมนุษย์ได้ถูกต้องแม่นยำมากขึ้น โดยอาศัยมุมมองทางแนวคิด ทฤษฎี และวิธีวิทยาที่แตกต่างกัน นำมาประกอบกันในเชิงเกื้อหนุน เพื่ออุดช่องโหว่ หรือแก้ไขข้อด้อยของ ศาสตร์แต่ละแขนง จึงเป็นอีกแนวความคิดหนึ่งที่ได้รับการศึกษากันอย่างแพร่หลายมากยิ่งขึ้น ในกลุ่มประเทศคอมมอนลอร์ ผู้วิจัยจึงได้นำแนวความคิดดังกล่าว เช่น แนวความคิดในเรื่องความมี ประสิทธิภาพซึ่งเป็นแนวความคิดในทางเศรษฐศาสตร์ มาพิจารณาควบคู่กับแนวความคิดในการ กำหนดค่าเสียหาย ซึ่งเป็นแนวความคิดในทางนิติศาสตร์ เพื่อแสวงหาแนวทางที่จะก่อให้เกิดความ เป็นธรรมแก่คู่ความทั้งสองฝ่าย และเป็นแนวทางในการกำหนดค่าเสียหายได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

จากการศึกษาผู้วิจัยได้เสนอสูตรในการกำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อรถยนต์โดยแยก ประเภทจากการฟ้องคดีเช่าซื้อในปัจจุบัน ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท กล่าวคือ 1) กรณีโจทก์ ฟ้องให้จำเลยส่งมอบรถยนต์คืนโดยหากไม่สามารถส่งมอบได้ก็ให้ชดใช้ค่าเสียหาย หรือ “การฟ้อง เรียกรถยนต์คืน” 2) กรณีโจทก์นำรถยนต์ที่จำเลยส่งมอบคืน และได้นำออกขายทอดตลาดแล้ว ได้ เงินกลับคืนมาน้อยกว่ามูลค่าตามสัญญาเช่าซื้อที่ตกลงไว้กับจำเลย หรือ “การฟ้องขายขาดทุน”

Thesis Title	Problems of the use of discretions in considering and ruling in hire-purchase cases by the Thai courts: the case study on the economic analysis of determining the quantum of damages in hire-purchase cases
Author	Treerat Wongsakase
Thesis Advisor	Professor Dr. Pathaichit Eagjariyakorn
Department	Law (Private and Business Law)
Academic Year	2010

ABSTRACT

Determining the quantum of damages in the cases of automobile hire-purchase contract poses a persistent problem since the calculation of damages is left to the court to exercise its discretionary power. In other words, judicial discretion inevitably leads to uncertainties and non-uniformity in both reasoning and results of the case pronounced by different judges. Such a situation does not satisfy the principle of justice and fairness between any two litigating parties at all. As a consequence, the researcher is trying to present a new concept as a basis and common standard to be adopted by all courts of law in calculating damages awarded in the aforementioned type of cases.

It is believed that the law will benefit greatly from the multidisciplinary approach integrating the economic analysis and legal principles. The law and economic analysis has been extensively adopted in the common law countries. Thus, it may be apt to combine the efficiency theory in economics and the legal principles which form the basis of damages calculation in the hope that the damages awarded will represent fairness and justice between the two disputing parties. Moreover it is hoped that the economic analysis can help maintain consistency and certainty in determining the quantum of damages.

From the preliminary studies, two rough formulae on how to assess damages are presented according to two most common type of cases at the present time; firstly, where the claimant sues the defendant for the return of the car or for damages in lieu of it ("proceeding for

the return of the car”); secondly, where the claimant sold the returned car in the market for less than the agreed contract price (“proceeding for loss on sale”)

It is proposed that the current court practices on the calculation of damages in the hire-purchase cases must be amended according to the proposed formulae. Furthermore, it is also crucial that the judges need to be aware and informed, for example, by organizing a seminar on the topic so that they understand the new concept correctly.

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในแวดวงการค้าเงินธุรกิจปัจจุบัน ธุรกิจประเภทหนึ่งที่ได้รับความสะดวกอย่างแพร่หลายก็คือ การทำ “ธุรกรรมเช่าซื้อ” ความนิยมและแพร่หลาย ดังกล่าว อาจเกิดจากเหตุผลสำคัญสองประการ คือ 1. ข้อจำกัดทางการเงินของผู้บริโภค กล่าวคือ ผู้บริโภคไม่สามารถซื้อสินค้าที่มีมูลค่าสูงมากได้ เนื่องจากไม่สามารถแสวงหาเม็ดเงินจำนวนมากมาซื้อสินค้านั้นได้ และ 2. อาจเป็นเพราะผู้บริโภคตัดสินใจบนฐานของการคำนวณค่าเสียโอกาส (Opportunity Costs) กล่าวคือ ผู้บริโภคไม่ต้องการนำเงินจำนวนมากไปลงทุนกับการซื้อสินค้าชิ้นหนึ่งชิ้นใดซึ่งอาจให้ผลกำไรหรือค่าตอบแทนน้อย เมื่อเทียบกับการนำเงินจำนวนเดียวกันไปลงทุนประกอบธุรกิจอื่น ตัวอย่างเช่น ของสินค้าที่มีมูลค่าสูงและผู้บริโภคนิยมทำธุรกรรมเช่าซื้อในตลาดมากประเภทหนึ่งคือ “ยานพาหนะ” ซึ่งสังเกตได้จากธุรกิจให้เช่าซื้อยานพาหนะที่มีอัตราความเจริญเติบโตเป็นอย่างมาก¹

ทางปฏิบัติของการเช่าซื้อยานพาหนะ มักมีผู้เกี่ยวข้องสามฝ่าย กล่าวคือ ผู้บริโภค ผู้จำหน่าย และสถาบันการเงิน โดยผู้บริโภคจะเป็นผู้เลือกหายานพาหนะที่ตนประสงค์จะเป็นเจ้าของจากผู้จำหน่าย เมื่อสามารถเลือกยานพาหนะที่ตนประสงค์ได้แล้ว จึงดำเนินการติดต่อกับผู้ประกอบการ (ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วจะเป็นสถาบันการเงินต่างๆ) เพื่อให้ผู้ประกอบการสถาบันการเงินดำเนินการออกเงินล่วงหน้าให้แก่ผู้จำหน่าย จากนั้นผู้บริโภคจึงค่อยตกลงทำสัญญาเช่าซื้อกับผู้ประกอบการสถาบันการเงินต่อไป หรือที่เรียกกันว่า “การจัดไฟแนนซ์”

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วเกี่ยวกับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับสัญญาเช่าซื้อ ดังนั้นในงานวิจัยฉบับนี้ การกล่าวถึงผู้เช่าซื้อจะหมายความถึงผู้บริโภคซึ่งเป็นบุคคลทั่วไป ทำสัญญาเช่าซื้อกับผู้ให้เช่าซื้อซึ่งเป็นผู้ประกอบการ หรือสถาบันการเงินต่างๆ และสัญญาเช่าซื้อดังกล่าวจะอยู่ภายใต้การควบคุมรูปแบบสัญญามาตรฐานของกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค

¹ ข้อมูลจากศูนย์วิจัยกสิกรไทย ปีที่ 14 ฉบับที่ 2158 วันที่ 9 พฤษภาคม 2551 กล่าวว่า “แนวโน้มธุรกิจเช่าซื้อรถยนต์ในระบบสถาบันการเงินปี 2551 มีโอกาสเติบโตสูงถึง 30-35% เป็นประมาณ 4-4.2 แสนล้านบาท เทียบกับยอดคงค้าง ณ สิ้นปี 2550 ที่ 3.08 แสนล้านบาท โดยมีปัจจัยหลักจากการขยายรถยนต์ใหม่ที่คาดว่าจะปรับตัวขึ้น ไม่น้อยกว่า 6% ในปีนี้เป็นประมาณ 6.7-6.8 แสนคัน”

โดยหากพิจารณาถึงสถานะทางสังคมเศรษฐกิจที่มีความผันผวน และเปลี่ยนแปลงอย่างมากในปัจจุบัน พบว่ามีแนวโน้มที่ส่งผลให้เกิดปัญหาในการฟ้องร้อง ดำเนินคดีอันเกิดจากการผิดสัญญาของผู้เช่าซื้อเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากผู้เช่าซื้อไม่สามารถชำระหนี้ค่าเช่าซื้อให้แก่ผู้ให้เช่าซื้อได้ตามข้อตกลงที่ได้สัญญาไว้ นอกจากนี้อาจมีกรณีที่ผู้เช่าซื้อเป็นผู้ผิดสัญญาในข้อที่เป็นสาระสำคัญอื่นๆ และส่งผลให้ผู้ให้เช่าซื้อบอกเลิกสัญญาแล้วฟ้องร้องบังคับคดีแก่ผู้เช่าซื้อ โดยในเบื้องต้นนั้นอาจมีการเจรจาตกลงกัน หากตกลงเจรจาไกล่เกลี่ยกันในเบื้องต้นได้ ก็จะทำให้คดีเสร็จไปได้โดยง่าย แต่หากไม่สามารถไกล่เกลี่ยตกลงกันได้ระหว่างคู่กรณี ศาลก็จะเข้ามามีบทบาทในการพิจารณาพิพากษาคดีต่อไป ซึ่งในกระบวนการหรือการฟ้องร้องของผู้ประกอบการต่อผู้บริโภค นั้นสามารถแยกได้เป็น 2 กรณี กล่าวคือ

1) กรณีผู้ให้เช่าซื้อฟ้องร้องเพื่อเรียกให้ผู้เช่าซื้อส่งมอบทรัพย์สินคืนแก่ผู้ให้เช่าซื้อ โดยเป็นการใช้สิทธิตามที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 574 วรรค 2² บัญญัติไว้ว่าหากผู้เช่าซื้อผิดสัญญา ผู้ให้เช่าซื้อสามารถกลับเข้าครอบครองทรัพย์สินที่เช่าซื้อได้ ในการฟ้องร้องดังกล่าว ผู้ให้เช่าซื้อจะมีคำขอเพื่อบังคับเอาแก่ผู้เช่าซื้ออันจะสามารถแยกได้ เป็น 2 กรณีหลัก กล่าวคือ

(1) ขอให้ส่งมอบทรัพย์สินคืนแก่ผู้ให้เช่าซื้อ ซึ่งหากไม่สามารถส่งมอบทรัพย์สินคืนได้ ขอให้ใช้ราคาแทนโดยการคำนวณราคาแทนในกรณีที่ผู้เช่าซื้อไม่สามารถส่งมอบทรัพย์สินคืนในส่วนนี้ ผู้ประกอบการจะคำนวณราคาแทนตามจำนวนงวดที่ผู้บริโภคค้างชำระอยู่

ข้อสังเกตคือ การคำนวณราคาแทนโดยวิธีการดังกล่าว อาจไม่เป็นธรรมกับผู้เช่าซื้อ กล่าวคือ หากผู้เช่าซื้อทำสัญญาเช่าซื้อเมื่อปี พ.ศ. 2550 ตกลงทำสัญญาผ่อนชำระให้ครบถ้วนภายใน ปี พ.ศ. 2555 โดยขณะทำสัญญาเช่าซื้อนั้นผู้ให้เช่าซื้อคำนวณมูลค่าราคายานพาหนะ ณ ปี พ.ศ. 2550 รวมกับผลประโยชน์ต่างๆ ที่ผู้ให้เช่าซื้อคาดว่าจะได้รับจากเงินที่ลงทุน ต่อมาผู้เช่าซื้อผ่อนชำระไปจนกระทั่งปี พ.ศ. 2552 แล้ว และไม่สามารถผ่อนชำระต่อไปได้ และผิดนัดชำระหนี้แก่ผู้ให้เช่าซื้อ ซึ่งเมื่อผู้ให้เช่าซื้อบอกเลิกสัญญาแล้วก็จะดำเนินการฟ้องร้องคดีแก่ผู้เช่าซื้อต่อไป และดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าการเรียกค่าเสียหายของผู้ให้เช่าซื้อจะคำนวณค่าเสียหายตามจำนวนงวดที่ผู้เช่าซื้อ ค้างชำระอยู่ แต่จำนวนงวดที่ผู้เช่าซื้อค้างชำระนั้นเป็นจำนวนงวดที่อัตราค่าเช่าพาหนะ ณ ปี พ.ศ. 2550 และการคำนวณผลประโยชน์ที่ตนพึงได้รับในปี พ.ศ. 2555 แต่ในการฟ้องคดีผู้ประกอบการอาจฟ้องร้องในปี พ.ศ. 2552 หรือ พ.ศ. 2553 ซึ่งในขณะนั้นค่าเสียหายในการที่ผู้ให้เช่าซื้อ ไม่ได้รับยานพาหนะคืนนั้นควรจะพิจารณาจากราคาตลาดของ

² ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 574 วรรค 2 บัญญัติว่า “อนึ่ง ในกรณีกระทำผิดสัญญาเพราะผิดนัดไม่ใช้เงินซึ่งเป็นคราวที่สุดนั้น ท่านว่าเจ้าของทรัพย์สินชอบที่จะริบบรรดาเงินที่ได้ใช้มาแล้วแต่ก่อนและกลับเข้าครอบครองทรัพย์สินได้ต่อเมื่อระยะเวลาใช้เงินได้พ้นกำหนดไปอีกงวดหนึ่ง”

ยานพาหนะ หรือผลประโยชน์ที่ผู้ให้เช่าซื้อพึงได้รับ ณ เวลาที่สัญญาเลิกกัน ไม่ใช่ ณ เวลาที่ทำให้สัญญาหรือผลประโยชน์ในอนาคต การคำนวณราคาแทน โดยการใช้ฐานกีดคำนวณวันที่แตกต่างกัน จะส่งผลต่อราคาที่เป็นจริงและค่าเสียหายที่เป็นจริงที่ผู้เช่าซื้อที่มีหน้าที่ต้องชำระ และส่งผลให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทั้งสองฝ่ายได้

(2) ขอให้ผู้เช่าซื้อชำระค่าขาดประโยชน์นับตั้งแต่ผู้เช่าซื้อผิดนัดจนกว่าจะคืนทรัพย์สิน หรือใช้ราคาให้แก่ผู้ให้เช่าซื้อ

ส่วนนี้ผู้ให้เช่าซื้อจะเรียกค่าขาดประโยชน์โดยจะอ้างว่าตนสามารถนำยานพาหนะออกให้บุคคลภายนอกเช่าได้เป็นรายวัน วันละ...บาท ซึ่งในความเป็นจริงแล้วผู้ให้เช่าสามารถนำยานพาหนะออกให้เช่าได้จริงหรือไม่เป็นอีกประเด็นหนึ่ง โดยศาลก็จำเป็นต้องพิจารณาในส่วนนี้ว่าควรที่จะมีคำพิพากษาให้แก่ผู้ประกอบการหรือไม่ และเป็นจำนวนเท่าไร

2) กรณีฟ้องร้องเพื่อเรียกให้ผู้เช่าซื้อชดใช้ค่าเสียหาย จากการที่ผู้ให้เช่าซื้อได้รับทรัพย์สินคืนแล้ว แต่เมื่อผู้ประกอบการนำทรัพย์สินนั้นออกขายทอดตลาดแล้วขาดทุน โดยในการฟ้องร้องตามข้อนี้ ผู้ให้เช่าซื้อจะมีคำขอคล้ายๆ กับในข้อแรก กล่าวคือ

(1) ขอให้ใช้ราคาในส่วนที่ขาดทุน โดยเปรียบเทียบกับราคาที่ขายทอดตลาดได้ กับราคาตามสัญญาเช่าซื้อที่ตกลงระหว่างกันไว้ ตรงส่วนนี้ศาลควรต้องพิจารณาจากข้อเท็จจริงเนื่องจากในความเป็นจริงนั้นการที่ผู้ให้เช่าซื้อได้รับยานพาหนะคืนมาจากผู้เช่าซื้อแล้วนำออกขายทอดตลาดนั้น มีเงื่อนไขหรือข้อเท็จจริงที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งก็เป็นหน้าที่ของทางฝ่ายผู้ให้เช่าซื้อ รวมถึงผู้เช่าซื้อที่จำต้องเสนอข้อเท็จจริงให้ศาลได้รับข้อมูลอย่างเพียงพอในการมีดุลพินิจกำหนดค่าเสียหายได้อย่างถูกต้องต่อไป

(2) ขอให้ผู้เช่าซื้อชำระค่าขาดประโยชน์ ซึ่งมีประเด็นเช่นเดียวกันกับที่ได้กล่าวมาแล้ว

ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นในเกี่ยวกับเรื่องการฟ้องร้องของผู้ให้เช่าซื้อนั้นอาจต้องพิจารณาในรายละเอียดในหลายประเด็น แต่ในงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยขอพิจารณาเพียงถึงในส่วนของค่าเสียหายที่ศาลควรกำหนดให้ โดยจะมีได้กล่าวถึงส่วนของค่าขาดประโยชน์จากการที่ผู้ให้เช่าซื้อเรียกร้องเพิ่มเติม เนื่องจากในส่วน of ค่าขาดประโยชน์ที่ผู้ให้เช่าซื้อเรียกมานั้น ผู้ให้เช่าซื้อในบางรายอาจนำยานพาหนะที่ตนได้รับมอบคืนนั้นออกให้เช่าได้จริง ดังนั้นในกรณีของค่าขาดประโยชน์ส่วนนี้คงต้องพิจารณาเป็นผู้ประกอบการหรือผู้ให้เช่าซื้อแยกเป็นรายๆ ไป

จากที่ได้กล่าวมาแล้วว่าค่าเสียหายจากการที่ผู้ให้เช่าซื้อร้องขอมานั้นคำนวณจากฐาน ณ เวลาที่ทำสัญญา และค่าตอบแทนที่ตนหวังว่าจะได้รับในอนาคตหากสัญญาได้ปฏิบัติอย่างครบถ้วนแล้ว นอกจากนั้นในการกำหนดค่าเสียหายของศาลแต่ละศาลนั้นมักเป็นดุลพินิจของศาล ขึ้นอยู่กับ

แนวความคิดความเข้าใจของแต่ละศาล ส่งผลให้การกำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อนั้น จึงไม่มีความชัดเจนแน่นอนและไม่คงที่ ซึ่งอาจก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่คู่กรณี ไม่ว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้ ทั้งนี้ หากพิจารณาจากทางปฏิบัติในปัจจุบัน ปัญหาที่ส่งผลต่อการกำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อของศาลนั้น ได้มีการศึกษาว่าเกิดขึ้นเพราะปัจจัยใดบ้าง³ ที่ทำให้เกิดปัญหาในการกำหนดค่าเสียหาย โดยใช้เกณฑ์การแบ่งจากฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเด็นหลักสำคัญ คือ

1) ประเด็นปัญหาที่เกิดจากผู้ให้เช่าซื้อ หรือฝ่ายผู้ประกอบการ หรือฝ่ายโจทก์ สามารถพิจารณาเป็นประเด็นย่อยได้ ดังนี้

- (1) ปัญหาจากการที่ผู้ให้เช่าซื้อ หรือผู้ประกอบการปกปิดเงินลงทุน
- (2) ปัญหาในเรื่องการนำสืบพยานหลักฐานที่ไม่ชัดเจน อันเนื่องมาจากการจัดเก็บหลักฐานที่ไม่เรียบร้อย รวมถึงเวลาผู้ให้เช่าซื้อ หรือโจทก์นำสืบพยานอาจให้ตัวทนายหรือพยานที่ไม่รู้ถึงข้อเท็จจริงในการทำสัญญาเช่าซื้อมาเบิกความ

(3) ปัญหาในการเรียกค่าเสียหายที่เกินจริง

โดยปัญหาที่เกี่ยวข้องกับผู้ให้เช่าซื้อนั้นเคยมีผู้วิจัยปัญหาดังกล่าว และได้เสนองานวิจัยฉบับหนึ่งขึ้น ชื่อว่า “ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อรถยนต์”⁴ ซึ่งงานวิจัยดังกล่าวได้เสนอแนวทางในการแก้ปัญหาโดยเสนอให้มีการเพิ่มเติมหลักกฎหมายในมาตรา 574/1 ระบุให้โจทก์ต้องกำหนดรายละเอียดต่างๆ ในการฟ้องคดี ซึ่งรวมถึงจำนวนเงินลงทุนที่โจทก์ได้ให้แก่จำเลยไปด้วย เพื่อให้เป็นประโยชน์ในการคำนวณความเสียหายที่แท้จริง ซึ่งแนวทางดังกล่าว สามารถนำมาปรับใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาได้บางส่วนเท่านั้น อย่างไรก็ตาม งานวิจัยดังกล่าวนั้นเป็นเพียงการเสนอให้มีการปรับแก้ไขกฎหมายเพื่อให้เกิดความยุติธรรมและครอบคลุมได้อย่างกว้างขวางมากขึ้น แต่ในการที่จะคุ้มครองและสร้างความเป็นธรรมแก่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายก็ยังคงมีประเด็นหรือแง่มุมอื่นที่สามารถพิจารณาได้ โดยงานวิจัยฉบับนี้จะศึกษาถึงแนวความคิดในทางนิติเศรษฐศาสตร์ โดยเป็นอีกแง่มุมหนึ่งที่ผู้วิจัยฉบับนี้มีความเห็นว่าอาจช่วยและเสริมสร้างความยุติธรรมและเป็นธรรมให้แก่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายได้มากขึ้น และเพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดค่าเสียหายของศาลข้อเท็จจริงบางประเด็นในทางนิติเศรษฐศาสตร์ ซึ่งน่าจะสามารถเข้ามามีส่วนในการที่ศาลอาจใช้ประกอบในการแก้ปัญหาดังกล่าวได้ เช่น เรื่องมูลค่าของทรัพย์สิน

³ สุทัศน์ ศิริมหาพฤกษ์. (2552). ปัญหาที่มีผลกระทบต่อการใช้ดุลพินิจในการกำหนดค่าเสียหายของศาล ศึกษากรณีเช่าซื้อรถยนต์.

⁴ อารณ แสงศศิธร. (2547). ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อรถยนต์.

ที่เช่าซื้อในแต่ละช่วงเวลา ประเด็นเรื่องมูลค่าของเงินในแต่ละเวลาที่แตกต่างกัน แนวความคิดเรื่องความมีประสิทธิภาพทางเศรษฐศาสตร์ เป็นต้น

2) ประเด็นปัญหาที่เกิดจากผู้เช่าซื้อ หรือฝ่ายผู้บริ โภค หรือฝ่ายจำเลย สามารถพิจารณาเป็นประเด็นย่อยได้ดังนี้ คือ

- (1) ปัญหาที่ผู้เช่าซื้อผิดนัดแล้วแต่ยังใช้ประโยชน์ในทรัพย์สินที่เช่าซื้ออยู่
- (2) ปัญหาในเรื่องความไม่ระมัดระวังในการใช้ทรัพย์สินที่เช่าซื้อ
- (3) ปัญหาในเรื่องการละเลยการนำสืบของจำเลย เนื่องจากเมื่อมีการฟ้องร้องคดีจำเลยบางส่วนมักไม่เข้ามาต่อสู้คดี ดังนั้น ศาลสามารถฟังข้อเท็จจริงได้แต่เพียงฝ่ายเดียว โดยประเด็นทางเศรษฐศาสตร์ในงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าหากจำเลยนำหลักการในทางเศรษฐศาสตร์เข้ามานำสืบให้ศาลได้เห็น ก็อาจทำให้ศาลกำหนดค่าเสียหายให้เป็นประโยชน์แก่ตัวจำเลยและมีความชัดเจนยิ่งขึ้น และคดีที่ได้กล่าวมาแล้วในเรื่องของการคำนวณเงินใช้แทนจากการที่จำเลยไม่สามารถส่งมอบทรัพย์สินคืนได้ ควรคำนวณในช่วงเวลาที่ฟ้องคดี ไม่ใช่ราคา ณ ช่วงเวลาที่มีการทำสัญญาเช่าซื้อขึ้น โดยประเด็นนี้ศาลเองก็ยังไม่สามารถแสวงหาข้อเท็จจริงได้ว่าราคาตลาด ณ ช่วงเวลาที่ดำเนินการฟ้องคดีนั้นมีมูลค่าเท่าใด ก็จึงเป็นหน้าที่ของผู้บริ โภค หรือจำเลย ในการนำสืบข้อเท็จจริงดังกล่าวให้ศาลเห็น เพื่อให้ศาลกำหนดค่าเสียหายที่เป็นธรรมให้แก่ฝ่ายจำเลยได้เช่นเดียวกันกับในประเด็นของโจทก์

3) ประเด็นปัญหาในประการสุดท้าย ด้วยความเคารพต่อการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล งานวิจัยฉบับนี้เป็นเพียงงานวิจัยในเชิงวิชาการเท่านั้น ประกอบกับได้มีงานวิจัยเกี่ยวกับปัญหาที่มีผลกระทบต่อการใช้ดุลพินิจในการกำหนดค่าเสียหายของศาล ศึกษากรณีเช่าซื้อรถยนต์มาแล้ว ประเด็นปัญหาในประการสุดท้ายคือปัญหาที่เกิดจากผู้พิพากษา⁵ กล่าวคือ

- (1) ปัญหาในเรื่องความไม่เชี่ยวชาญของผู้พิพากษาในคดีเช่าซื้อ และคดีที่ได้กล่าวมาแล้วว่าในการกำหนดค่าเสียหายของศาลแต่ละศาลนั้นเป็นดุลพินิจ ดังนั้นเมื่อไม่มีหลักเกณฑ์ที่เป็นหลักการเดียวกันแล้ว ปัญหาในการกำหนดค่าเสียหายจึงไม่มีความเป็นเอกภาพ
- (2) ปัญหาในเรื่องความไม่ชัดเจนของหลักการ เนื่องจากไม่สามารถแสวงหาราคาที่แท้จริงของทรัพย์สินที่นำมาฟ้องคดีได้ เนื่องจากราคาที่แท้จริงในแต่ละช่วงเวลาของทรัพย์สินที่เช่าซื้อนั้นมีมูลค่าไม่เท่ากัน และหากคำนึงถึงแต่เพียงราคาของทรัพย์สินที่เช่าซื้อ ณ วันที่ทำสัญญาเทียบกับเงินค่าเช่าซื้อที่ได้ชำระไปแล้วบางส่วน ก็มีได้หมายความว่า จะได้ราคาที่แท้จริงออกมาได้ เพราะเหตุที่ว่าราคาคำนวณราคาก็ยังคำนวณอยู่บนมาตรฐานราคา ณ วันที่ตกลงทำสัญญาอยู่นั่นเอง
- (3) ปัญหาในเรื่องการมีอคติของผู้พิพากษา เนื่องจากในทางปฏิบัติแล้วจะ

⁵ สุทัศน์ ศิริมหาพฤกษ์. เล่มเดิม. หน้า 48-51.

ถือว่าการพิจารณาคดีเข้าชื่อนั้นก็มีลักษณะเช่นเดียวกับการพิจารณาคดีทั่วไป ทั้งที่ในความเป็นจริง การพิจารณาและพิพากษาคดีเข้าชื่อเพื่อให้ดำรงความยุติธรรมแก่คู่ความทุกฝ่ายได้นั้น ต้องอาศัย เงื่อนไขและข้อเท็จจริงเฉพาะมากมาย ดังนั้นผู้พิพากษาหัวหน้าศาล หรืออธิบดีผู้พิพากษาศาล ชั้นต้นผู้ซึ่งมีหน้าที่ในการมอบหมายหน้าที่ในการพิจารณาคดีให้แก่ผู้พิพากษาแต่ละท่านจำเป็นต้อง พิจารณารายละเอียดถึงเหตุเฉพาะตัวของผู้พิพากษาแต่ละท่านด้วย เนื่องจากหากยังคงเห็นว่าการ พิจารณาคดีเข้าชื่อนั้นมีลักษณะเช่นเดียวกับการพิจารณาคดีทั่วไป และยังคงมอบหมายหน้าที่ในการ พิจารณาและพิพากษาคดีเข้าชื่อให้แก่ผู้พิพากษาเป็นการทั่วไป โดยมีได้สอบถามถึงความสมัครใจ แล้ว อาจส่งผลต่อการมีอคติในการพิจารณาและพิพากษาคดีได้

โดยหากพิจารณาในประเด็นที่ได้กล่าวไว้ในข้อ (1) และ (2) กับแนวความคิด ของงานวิจัยเรื่อง “ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดค่าเสียหายในคดีเข้าชื่ออรรถนต” ก็อาจ สามารถนำแนวคิดมาปรับใช้ได้เช่นกัน กล่าวคือ ได้มีการเสนอให้มีการเพิ่มเติมมาตรา 574/1 ใน เรื่องรายละเอียดคำฟ้องของโจทก์ต้องมีการกล่าวถึงเงินลงทุน อันจะทำให้ศาลทราบได้ถึงราคาของ ตัวทรัพย์สินขณะทำสัญญา และอาจอนุมานราคาทรัพย์สินขณะผิดสัญญาได้ รวมถึงได้มีการขอให้ มีการเพิ่มเติมมาตรา 574/3 ในหลักเกณฑ์ในการกำหนดค่าเสียหายของศาลว่าควรพิจารณาจาก หลักเกณฑ์ใดบ้าง เช่น (1) ราคาที่แท้จริงและผลกำไรที่ผู้ให้เข้าชื่อ ได้รับความจากการให้เข้าชื่อ, (6) ข้อเท็จจริงใดที่หากนำมาใช้ในการกำหนดค่าเสียหายแล้ว จะทำให้ผลแห่งคำพิพากษาเป็นธรรมแก่ ทุกฝ่าย เป็นต้น

อย่างไรก็ดี งานวิจัยฉบับนี้ จะเสนอแนวความคิดในทางเศรษฐศาสตร์ ที่น่าจะ ถือเป็นข้อเท็จจริงอันอันเป็นการเฉพาะเจาะจงลงไปในมาตรา 574/3(6) ว่าควรนำมาให้ประกอบใน การพิจารณาและพิพากษาคดีเข้าชื่อ เพื่อเป็นการสนับสนุนแนวทางในการบริหารทรัพยากรให้ ได้รับประสิทธิภาพสูงสุด อันเป็นแนวคิดและหลักการทางเศรษฐศาสตร์

จากที่ได้กล่าวมาแล้วว่า การใช้ดุลพินิจของศาลในสถานะเศรษฐกิจที่ผันผวน ในปัจจุบันนั้น แนวความคิดในเรื่องการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงหลักการต่างๆ ในทางเศรษฐศาสตร์นั้นควรเข้ามามีบทบาท และอิทธิพลอย่างมากในกำหนดค่าเสียหาย และ เยียวยาแก่ทั้งผู้ให้เข้าชื่อและผู้เข้าชื่อ เนื่องจากแนวคิดของหลักทางเศรษฐศาสตร์นั้น จะพิจารณาถึง ความเหมาะสม รวมถึงการใช้ทรัพยากรเพื่อให้ได้รับประโยชน์สูงสุด ดังนั้น งานวิจัยฉบับนี้ จะ นำเสนอหลักการและวิธีคิดทางเศรษฐศาสตร์ เพื่อเป็นเครื่องมือแก่ศาลในการประกอบการใช้ ดุลพินิจ และใช้เป็นฐานคิดกำหนดค่าเสียหาย ซึ่งเป็นการศึกษาเชิงสหวิทยาการ “นิติเศรษฐศาสตร์” เพื่อให้เกิดความสมดุลกันระหว่างหลักการทางนิติศาสตร์ และหลักการทางเศรษฐศาสตร์ เป็นธรรม และมีประสิทธิภาพต่อคู่กรณีทุกฝ่าย โดยเมื่อนำแนวความคิดดังกล่าวมาพิจารณาในแนวความคิดใน

การกำหนดค่าเสียหายในทางกฎหมายแล้ว อาจก่อให้เกิดวิธีการหรือสูตรในการกำหนดค่าเสียหายขึ้น โดยคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายสามารถนำเสนอแนวความคิดดังกล่าวต่อศาลเพื่อให้ศาลได้เห็นถึงอีกแง่มุมหนึ่งในการกำหนดค่าเสียหายในคดีเข้าชื่อได้ นอกจากนั้นศาลอาจศึกษาถึงแนวความคิดต่างๆ ที่งานวิจัยฉบับนี้ได้นำเสนอไว้ เพื่อนำมาปรับใช้ในดุลพินิจการกำหนดค่าเสียหายได้

แม้หลักการทางนิติเศรษฐศาสตร์นั้นจะเป็นแนวความคิดใหม่ที่เพิ่งเกิดขึ้นเพียงไม่นานนัก แต่แนวความคิดในเรื่องนิติเศรษฐศาสตร์ก็เริ่มมีการศึกษาอย่างแพร่หลายมากขึ้น และแม้ศาลในต่างประเทศยังไม่มีกรกล่าวถึงแนวความคิดในเรื่องนิติเศรษฐศาสตร์ไว้ในคำพิพากษาก็ตาม แต่หลักการทางนิติเศรษฐศาสตร์ก็ได้อยู่เบื้องหลังการพิจารณาและวินิจฉัยคดีในต่างประเทศ ดังนั้นเมื่อใดที่กฎหมายของไทยมีความเจริญก้าวหน้าอย่างเพียงพอการนำเอาหลักการทางนิติเศรษฐศาสตร์มาใช้จะเป็นอีกแนวความคิดหนึ่งที่จะสนับสนุนความยุติธรรมและความเป็นธรรมแก่คู่กรณีได้มากยิ่งขึ้น

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นในพิพาทภาคีเข้าชื่อที่อาจส่งผลต่อการกำหนดค่าเสียหายของศาลไทย

1.2.2 เพื่อศึกษาและเป็นทางเลือกในทางวิชาการ ที่สามารถนำมาประกอบการพิจารณาและใช้ดุลพินิจในการกำหนดค่าเสียหายในคดีเข้าชื่อ

1.2.3 เพื่อเป็นการจุดประกาย การนำแนวคิดทางวิชาการสาขาเศรษฐศาสตร์มาผนวกกับแนวคิดทางนิติศาสตร์ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด เป็นธรรม และมีประสิทธิภาพต่อคู่ความทุกฝ่าย

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

ปัจจุบันประเทศไทยได้มีการบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภค ซึ่งเป็นผู้เข้าชื่อในสัญญาเข้าชื่ออยู่บางส่วน เช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522, พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 รวมถึงกฎหมายประกอบอื่นๆ โดยกฎหมายเหล่านี้เป็นกฎหมายที่รัฐบัญญัติขึ้นเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคซึ่งเป็นผู้เข้าชื่อ เนื่องจากประเด็นในเรื่องอำนาจต่อรองของผู้เข้าชื่อในสัญญามาตรฐาน รวมถึงการเพิ่มหน้าที่แก่ผู้พิพากษาในการทำหน้าที่ได้สวนหาความจริง ทำให้ผู้พิพากษาจำต้องมีหน้าที่เพิ่มเติมมากยิ่งขึ้นในการสืบแสวงหาข้อเท็จจริง โดยกฎหมายต่างๆ นี้บัญญัติขึ้นโดยวัตถุประสงค์เพื่อให้คู่ความได้รับความเป็นธรรม และเกิดความเท่าเทียมกันของคู่สัญญาทั้งสองฝ่าย

ในปัจจุบันนั้นแนวความคิดในทางนิติศาสตร์เพียงอย่างเดียวนั้นอาจธรรมรงค์ ความ เป็นธรรมให้แก่คู่กรณีได้เพียงระดับหนึ่งเท่านั้น โดยแนวความคิดในทางนิติเศรษฐศาสตร์อาจเข้ามา มีบทบาทในการกำหนดกรอบการใช้ดุลพินิจของผู้พิพากษาให้เพิ่มเติมมากยิ่งขึ้น ไม่เพียงแต่ฝ่าย ผู้บริโภคเท่านั้นที่จะได้รับความคุ้มครอง แต่ฝ่ายผู้ประกอบการที่ประกอบธุรกิจให้เข้าซื้อเองก็จะ ได้รับความคุ้มครองไปด้วยอย่างไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

งานวิจัยฉบับนี้จะทำการศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการกำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อ ยานพาหนะ โดยการศึกษาถึงตัวอย่างคำพิพากษาของศาลฎีกาที่ผ่านมาว่ามีปัจจัยใดที่มีผลต่อการ กำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อบ้าง เพื่อเป็นพื้นฐานและข้อมูลเบื้องต้นในการนำเสนอแนวทางใน การกำหนดค่าเสียหายของศาล และเมื่อพิจารณาถึงหลักนิติเศรษฐศาสตร์แล้วจะส่งผลต่อการ กำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อได้อย่างไร

ซึ่งงานวิจัยฉบับนี้จะมุ่งเน้นแนวความคิดของหลักนิติเศรษฐศาสตร์ที่จะส่งผลต่อการ กำหนดสูตรในการคำนวณค่าเสียหายที่เกิดขึ้นจากการผิดสัญญาเช่าซื้อยานพาหนะเท่านั้น เพื่อให้ คู่ความหรือศาลสามารถศึกษา และนำเสนอประกอบการใช้ดุลพินิจในการกำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อได้อย่างเป็นธรรมแก่คู่ความทั้งสองฝ่ายได้มากยิ่งขึ้น

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

งานวิจัยฉบับนี้เป็นการศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) โดยพิจารณา หลักการทางวิชาการของหลักกฎหมายเช่าซื้อของไทย รวมถึงแนวคำพิพากษาศาลฎีกา เปรียบเทียบกับ หลักนิติเศรษฐศาสตร์ที่จะส่งผลต่อหลักกฎหมายในการกำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อ โดยการนำ วิธีคิด หลักการทางนิติเศรษฐศาสตร์ที่ส่งผลต่อแนวความคิดทางกฎหมาย มาปรับใช้ป็นวิธีคิดและ แนวทางในการกำหนดค่าเสียหายของศาลไทย

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ให้ทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในระหว่างการดำเนินกระบวนการพิจารณา และพิพากษาคดีเช่าซื้อ ที่อาจส่งผลกระทบต่อกรกำหนดค่าเสียหายของศาลไทย

1.6.2 ทำให้ทราบถึงทางเลือกในเชิงวิชาการให้แก่ผู้สนใจสามารถนำแนวคิดในงานวิจัยฉบับนี้ ไปเป็นแนวทางในการดำเนินคดีเช่าซื้อได้ต่อไป

1.6.3 เป็นแนวทางในการนำแนวความคิดสาขาวิชาต่างๆ มาประกอบการใช้แนวความคิด
ในทางนิติศาสตร์ อันจะส่งผลให้เกิดความครอบคลุม สามารถใช้กฎหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ
เพิ่มมากยิ่งขึ้น

บทที่ 2 สัญญาเช่าซื้อ

ในเบื้องต้นของงานวิจัยฉบับนี้ผู้วิจัยจะทำการศึกษาถึงรายละเอียดลักษณะ หลักกฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสัญญาเช่าซื้อ รวมถึงสัญญาเช่าซื้อทางธุรกิจที่ได้มีการตกลงกันในปัจจุบัน เพื่อเป็นพื้นฐานความเข้าใจในการพิจารณาถึงปัญหาที่จะเกิดขึ้นในคดีเช่าซื้อ และการกำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อต่อไป

2.1 ความหมายและสาระสำคัญของสัญญาเช่าซื้อ

2.1.1 ความหมายของสัญญาเช่าซื้อ

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 572 ได้ให้บทนิยามของสัญญาเช่าซื้อไว้ว่า “อันว่าเช่าซื้อนั้น คือสัญญาซึ่งเจ้าของทรัพย์สินออกให้เช่า และให้คำมั่นว่าจะขายทรัพย์สินนั้นหรือว่าจะให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นสิทธิแก่ผู้เช่า โดยเงื่อนไขที่ผู้เช่าได้ใช้เงินเป็นจำนวนเท่านั้นเท่านั้นคราว”

จากบทนิยามดังกล่าวจะเห็นได้ว่าสัญญาเช่าซื้อประกอบด้วยสัญญาเช่าและคำมั่นว่าจะขายทรัพย์สิน⁶ หรือให้ทรัพย์สินตกเป็นสิทธิของผู้เช่าเมื่อผู้เช่าชำระราคาตามจำนวนเงินและจำนวนครั้งที่ตกลงกันในสัญญา ดังนั้นในกรณีที่ผู้เช่าซื้อได้ใช้เงินครบถ้วนแก่ผู้ให้เช่าซื้อแล้วทรัพย์สินนั้นตกเป็นสิทธิแก่ผู้เช่า ในทำนองเดียวกันกับผู้ให้เช่าซื้อขายทรัพย์สินนั้นให้แก่ผู้เช่าซื้อ จึงถือได้ว่าผู้เช่าซื้อซึ่งได้ใช้เงินครบถ้วนแล้วเป็นผู้ซื้อทรัพย์สินตามความในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1332 หากผู้เช่าซื้อเช่าซื้อทรัพย์สินจากพ่อค้าซึ่งขายของชนิดนั้น โดยสุจริตและได้ชำระราคาคงถ้วนแล้วย่อมได้รับการคุ้มครองตามมาตรา 1332 แต่ถ้ายังมีได้ชำระค่าเช่าซื้อครบถ้วนกรรมสิทธิ์ยังไม่ได้โอนไปยังผู้เช่าซื้อ กรณีไม่เข้าข้อยกเว้นตามมาตรา 1332⁷

⁶ มานะ พิทยาภรณ์. (2531). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เช่าซื้อ อ้างแรงงาน อ้างทำของ รับชน. หน้า 218.

⁷ อานันท์ คล้ายสังข์. (2533). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยเช่าทรัพย์สิน เช่าซื้อ. หน้า 99.

2.1.2 สาระสำคัญของสัญญาเช่าซื้อตามกฎหมาย

สัญญาเช่าซื้อ มีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1) สัญญาเช่าซื้อ มีคู่สัญญาสองฝ่ายคือ ผู้ให้เช่าซื้อและผู้เช่าซื้อ

ผู้ให้เช่าซื้อ นั้น คือ เจ้าของทรัพย์สินที่นำเอาทรัพย์สินนั้นออกให้เช่าและให้คำมั่นว่าจะขายทรัพย์สินนั้น หรือว่าจะให้ทรัพย์สินตกเป็นสิทธิแก่ผู้เช่าซื้อ โดยเงื่อนไขที่ผู้เช่าซื้อได้ใช้เงินเป็นจำนวนเท่านั้นเท่านั้นคราว ดังนั้น บุคคลที่อาจเป็นผู้ให้เช่าซื้อได้จึงต้องเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ให้เช่าซื้อ เพราะวัตถุประสงค์สุดท้ายของสัญญาเช่าซื้อ คือ การโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่เช่าซื้อให้แก่ผู้เช่าซื้อเมื่อผู้เช่าซื้อชำระเงินครบตามงวด*

สำหรับผู้เช่าซื้อ นั้น คือ ผู้เช่าที่ได้ใช้หรือได้รับประโยชน์ในทรัพย์สินที่เช่าซื้อ และจะได้รับโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินดังกล่าวเมื่อตนใช้เงินค่าเช่าซื้อครบถ้วน ซึ่งผู้ให้เช่าซื้อนี้อาจเป็นใครก็ได้ เพียงแต่มีความสามารถทางการเงินที่จะชำระค่าเช่าซื้อจนครบตามงวดได้ก็เพียงพอ

2) วัตถุประสงค์แห่งสัญญาเช่าซื้อ

เมื่อพิจารณาประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 572 จะเห็นว่า มาตรา 572 บัญญัติว่า “อันว่าเช่าซื้อ นั้น คือ สัญญาซึ่งเจ้าของเอาทรัพย์สินออกให้เช่า...” เมื่อกฎหมายใช้คำว่า “ทรัพย์สิน” ดังนั้น วัตถุประสงค์แห่งสัญญาเช่าซื้อ นั้นจึงมิได้จำกัดเฉพาะแต่วัตถุมีรูปร่างเท่านั้น แต่หมายรวมรวมทั้งอสังหาริมทรัพย์ สงหาริมทรัพย์ และรวมถึงสิทธิต่างๆ ด้วย

อย่างไรก็ดี ยังมีทรัพย์สินบางประเภทที่ไม่อาจเป็นวัตถุประสงค์แห่งสัญญาเช่าซื้อได้ ได้แก่ ทรัพย์สินนอกพาณิชย์ เช่น พระอาทิตย์ พระจันทร์ ดาวนพเคราะห์ต่างๆ ทั้งนี้ เพราะทรัพย์สินนอกพาณิชย์นั้นเป็นทรัพย์สินที่ไม่สามารถถือเอาได้และจะโอนแก่กันมิได้โดยชอบด้วยกฎหมาย

3) ผู้ให้เช่าซื้อต้องเป็นเจ้าของทรัพย์สินที่ให้เช่าซื้อ

สาเหตุที่ผู้ให้เช่าซื้อต้องเป็นเจ้าของหรือมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ให้เช่าซื้อ เนื่องจากเมื่อผู้เช่าซื้อชำระค่าเช่าซื้อครบถ้วนแล้ว ผู้ให้เช่าซื้อ มีหน้าที่ต้องโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ให้เช่าซื้อแก่ผู้เช่าซื้อ ส่วนการเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ให้เช่าซื้อ นั้นผู้ให้เช่าซื้อ อาจจะเป็นเจ้าของอยู่แล้วในขณะที่ทำสัญญาเช่าซื้อหรือเป็นเจ้าของภายหลังก็ได้ แต่ข้อสำคัญอยู่ที่ว่า

* ศนันทกรณ โสภณพันธ์. (2551). คำอธิบายกฎหมายลักษณะเช่าทรัพย์สิน เช่าซื้อ พร้อมคำอธิบายในส่วนของพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 และกฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้อง. หน้า 170.

⁹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 143 “ทรัพย์สินนอกพาณิชย์ หมายความว่า ทรัพย์สินที่ไม่สามารถถือเอาได้และทรัพย์สินที่โอนแก่กันมิได้โดยชอบด้วยกฎหมาย”

ผู้ให้เช่าซื้อจะต้องสามารถโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ให้เช่าซื้อแก่ผู้เช่าซื้อเมื่อผู้เช่าซื้อชำระค่าเช่าซื้อครบตามสัญญา¹⁰

4) ผู้ให้เช่าซื้อนั้นนำทรัพย์สินของตนออกให้แก่บุคคลอื่นเช่า และให้ค้ำประกันว่าจะขายหรือว่าจะให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นสิทธิแก่ผู้เช่าซื้อ

การเอาทรัพย์สินของตนออกให้บุคคลอื่นเช่าในที่นี้หมายความว่าเอาทรัพย์สินออกให้ผู้เช่าซื้อได้ใช้ประโยชน์ในทรัพย์สินนั้นดังเช่นสัญญาเช่า แต่สัญญาเช่าซื้อต่างกับสัญญาเช่าตรงที่ว่าผู้ให้เช่าซื้อให้ค้ำประกันว่าจะขายหรือจะให้ทรัพย์สินตกเป็นสิทธิแก่ผู้เช่าซื้อด้วย เมื่อผู้เช่าซื้อได้ชำระราคาค่าเช่าซื้อครบแล้ว¹¹

แต่ตราบใดที่ผู้เช่าซื้อยังชำระค่าเช่าซื้อไม่ครบ กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินก็ยังเป็นของผู้ให้เช่าซื้อ ผู้ให้เช่าซื้อจึงมีสิทธิเหนือทรัพย์สินที่ให้เช่าซื้อในฐานะเจ้าของโดยมีสิทธิติดตามเอาคืนจากผู้ไม่มีอำนาจยึดถือทรัพย์สินนั้นไว้รวมทั้งมีสิทธิฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายใดๆ ที่เกิดแก่ทรัพย์สินที่ให้เช่าซื้อ¹²

5) ผู้เช่าซื้อตกลงชำระค่าเช่าซื้อเป็นงวดๆ จนกว่าจะครบกำหนดตามที่ระบุไว้ในสัญญา

ในการเช่าซื้อนั้นเงินที่ใช้ให้เป็นงวดๆ นอกจากจะมีลักษณะเป็นค่าใช้ทรัพย์สินอย่างค่าเช่าแล้ว ยังมีลักษณะเป็นราคาทรัพย์สินรวมอยู่ด้วย เมื่อชำระเงินครบทุกงวดแล้ว ผู้เช่าซื้อก็ได้ทรัพย์สินที่เช่าซื้อเป็นกรรมสิทธิ์ เงินที่ใช้เป็นงวดๆ จึงย่อมจะเป็นจำนวนสูงกว่าค่าเช่าปกติ กฎหมายจึงไม่เรียกเงินนี้ว่าค่าเช่า เรียกแต่ว่าใช้เงินเท่านั้น ค่าเช่าซื้อนี้ต้องเป็นเงินเสมอ ผิดกับเรื่องเช่าทรัพย์สินที่ค่าเช่าจะเป็นเงินหรือทรัพย์สินอื่นก็ได้ สำหรับจำนวนเงินค่าเช่าซื้อในแต่ละงวดไม่จำเป็นต้องเท่ากันทุกงวด¹³

2.1.3 แบบและรายละเอียดของสัญญาเช่าซื้อ

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 572 วรรคสอง บัญญัติไว้ว่า “สัญญาเช่าซื้อนั้นถ้าไม่ทำเป็นหนังสือ ท่านว่าเป็นโมฆะ” การทำสัญญาเช่าซื้อจึงต้องทำเป็นหนังสือ การทำเป็นหนังสือนั้นต้องประกอบไปด้วย

¹⁰ ไผทชิต เอกจริยกร. (2552). คำอธิบายเช่าทรัพย์สินเช่าซื้อ. หน้า 256-262.

¹¹ แหล่งเดิม. หน้า 262.

¹² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1567/2513 ซึ่งวินิจฉัยไว้ว่า รถยนต์ของผู้ร้อง ผู้ร้องให้ ต.เช่าซื้อไป และ ต.ยังชำระค่าเช่าซื้อให้ผู้ร้องไม่ครบ รถยนต์ของกลางจึงยังเป็นของผู้ร้องอยู่ ผู้ร้องซึ่งเป็นเจ้าของที่แท้จริงมิได้รู้เห็นเป็นใจด้วยในการกระทำความผิดของจำเลย จึงมีสิทธิร้องขอให้ศาลสั่งคืนได้ และดูเพิ่มเติมในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1002/2503

¹³ ไผทชิต เอกจริยกร. เล่มเดิม. หน้า 269.

1) ทำหนังสือสัญญากัน โดยมีข้อตกลงของคู่สัญญาทั้งสองฝ่าย คือระหว่างผู้เช่าซื้อและผู้ให้เช่าซื้อ และมีคำมั่นของผู้ให้เช่าซื้อว่าจะขายหรือจะให้ทรัพย์สินตกเป็นสิทธิแก่ผู้เช่าซื้อ กำหนดจำนวนเงิน จำนวนครั้งที่ผู้เช่าซื้อจะต้องชำระและอาจมีข้อตกลงอย่างอื่นอีกก็ได้ หากข้อตกลงนั้นไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนก็สามารถใช้บังคับได้¹⁴

2) คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายได้ลงลายมือชื่อในสัญญาเช่าซื้อนั้นด้วย หากเพียงแต่มีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเพียงฝ่ายเดียว สัญญาเช่าซื้อนั้นก็ไม้อาจจะใช้บังคับกันได้¹⁵ ส่วนการลงลายมือชื่อ คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายไม่จำเป็นต้องลงพร้อมกัน อาจลงคนละวันก็ถือว่าสัญญาเช่าซื้อได้ทำเป็นหนังสือแล้ว¹⁶

ในการตกลงทำสัญญาเช่าซื้อกันในทางปฏิบัติ หรือในทางธุรกิจนั้น โดยทั่วไป ผู้ประกอบธุรกิจหรือผู้ให้เช่าซื้อจะเป็นผู้จัดเตรียมแบบพิมพ์หนังสือสัญญาเช่าซื้อหรือเรียกว่าสัญญาสำเร็จรูปมาเอง เนื้อหาในสัญญาเช่าซื้อส่วนใหญ่จึงมักเป็นเรื่องของการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้เช่าซื้อ ส่วนหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ให้เช่าซื้อนั้นก็มักจำกัดอยู่เฉพาะความรับผิดชอบตามกฎหมายบัญญัติไว้ ซึ่งเท่าที่ผู้วิจัยได้ศึกษามานั้น สัญญาเช่าซื้อทางธุรกิจจะประกอบไปด้วยส่วนสำคัญ 3 ส่วนกล่าวคือ

1) ส่วนที่ว่าด้วยรายละเอียดของทรัพย์สินที่ให้เช่าซื้อและจำนวนเงินที่ต้องชำระตามสัญญา โดยส่วนนี้จะเกี่ยวกับรายละเอียดของทรัพย์สินที่ให้เช่าซื้อ เช่น ยี่ห้อและรุ่นของรถยนต์ที่ให้เช่าซื้อ และจำนวนเงินที่ฝ่ายผู้เช่าซื้อต้องชำระตามสัญญา รวมทั้งจำนวนงวดที่ต้องชำระ สัญญาเช่าซื้อบางฉบับอาจจะระบุราคาทรัพย์สินหรือเงินลงทุนของผู้ให้เช่าซื้อไว้ด้วย แต่บางฉบับก็มิได้ระบุไว้ ข้อความเหล่านี้มักจะอยู่ในส่วนแรกของสัญญา

โดยในการกำหนดถึงเงินที่ผู้เช่าซื้อต้องชำระให้แก่ผู้ให้เช่าซื้อตลอดระยะเวลาของสัญญานั้น ผู้ให้เช่าซื้อจะคำนึงถึงเงินลงทุน¹⁷ และผลประโยชน์หรือดอกเบี้ยที่ผู้ให้เช่าซื้อคาดหวังว่าจะได้รับจากการที่ผู้ให้เช่าซื้อได้ออกเงินลงทุนไปก่อนให้แก่เจ้าของทรัพย์สินที่เช่าซื้อ และเมื่อคำนวณจากเงินต่างๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ผู้ให้เช่าซื้อก็จะสามารถกำหนดค่าวงครายเดือนที่กำหนดให้ผู้เช่าซื้อต้องผ่อนชำระตลอดระยะเวลาของสัญญาเช่าซื้อได้

¹⁴ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1341/2518

¹⁵ อรรถกถา คสยสังข. เล่มเดิม. หน้า 101.

¹⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1453/2530

¹⁷ เงินลงทุน หมายถึง จำนวนเงินที่ผู้ให้เช่าซื้อได้ชำระให้แก่เจ้าของทรัพย์สินที่เช่าซื้อรายเดิม เพื่อจะซื้อทรัพย์สินมาให้แก่ผู้เช่าซื้อ

2) ส่วนที่ว่าด้วยหน้าที่ของผู้ให้เช่าซื้อ ส่วนนี้จะระบุเกี่ยวกับหน้าที่ของผู้ให้เช่าซื้อที่มีต่อผู้เช่าซื้อ ซึ่งโดยทั่วไปจะระบุไว้เพียงไม่กี่ประการเท่าที่จำเป็นเท่านั้น เช่น ข้อตกลงเกี่ยวกับการส่งมอบทรัพย์สินที่ให้เช่าซื้อ ทั้งนี้จะมิมีสาเหตุมาจากผู้ให้เช่าซื้อเป็นผู้จัดเตรียมแบบพิมพ์หนังสือสัญญาเช่าซื้อพยายามจำกัดความรับผิดของตนเอง

3) ส่วนที่ว่าด้วยหน้าที่และความรับผิดของผู้เช่าซื้อ หน้าที่ของผู้เช่าซื้อ มักจะมีการระบุไว้อย่างละเอียดชัดเจนในสัญญาเช่าซื้อที่ผู้ประกอบการให้เช่าซื้อทำกับผู้เช่าซื้อ หรือผู้บริโภค หน้าที่ที่ระบุไว้ดังกล่าว ส่วนหนึ่งเป็นหน้าที่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ อีกส่วนหนึ่งเป็นเรื่องที่คู่สัญญาตกลงกัน ซึ่งการระบุหน้าที่ของผู้เช่าซื้อไว้โดยละเอียดเช่นนี้ย่อมเป็นผลดีต่อผู้ให้เช่าซื้อ ในทางตรงกันข้ามย่อมเป็นเรื่องยากสำหรับผู้เช่าซื้อที่จะหลีกเลี่ยงหรือปฏิเสธความรับผิดตามสัญญา

ในส่วนความรับผิดอันเนื่องมาจากการผิดสัญญาที่เช่นเดียวกัน มักจะมีการกำหนดความรับผิดของผู้เช่าซื้อไว้อย่างกว้างขวาง บางครั้งก็ซ้ำซ้อนกัน โดยความรับผิดที่สัญญาเช่าซื้อเกือบทุกฉบับกำหนดไว้ได้แก่ความรับผิดในค่าขาดราคา ค่าขาดประโยชน์ ค่าติดตามทรัพย์สิน รวมทั้งดอกเบี้ยและเบี้ยปรับ นอกจากความรับผิดในค่าเสียหายต่างๆ ดังกล่าวแล้ว สัญญาเช่าซื้อบางฉบับยังกำหนดให้ผู้เช่าซื้อต้องรับผิดชำระค่าเช่าซื้อที่ค้างชำระ ค่าภาษีมูลค่าเพิ่มและเบี้ยประกันอีกด้วย

นอกจากนั้นสัญญาเช่าซื้อทางธุรกิจ ถือได้ว่าเป็นสัญญาระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบการธุรกิจการค้า¹⁸ ทั้งสัญญาเช่าซื้อที่ผู้ประกอบการธุรกิจให้เช่าซื้อทำกับผู้เช่าซื้อนั้นมักจะเป็นสัญญาสำเร็จรูป กล่าวคือ เป็นสัญญาที่ทำเป็นลายลักษณ์อักษร โดยมีการกำหนดข้อสัญญาที่เป็นสาระสำคัญไว้ล่วงหน้าโดยฝ่ายผู้ให้เช่าซื้อ ซึ่งข้อสัญญาที่กำหนดไว้ดังกล่าวส่วนใหญ่จะเป็นประโยชน์แก่ฝ่ายผู้ให้เช่าซื้อ

สัญญาเช่าซื้อทางธุรกิจที่มีข้อตกลงทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจให้เช่าซื้อได้เปรียบผู้เช่าซื้อเกินสมควร ย่อมเป็นนิติกรรมที่ไม่เป็นธรรมตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 มาตรา 4 ซึ่งจะมีผลทำให้สัญญาดังกล่าวใช้บังคับได้เพียงเท่าที่เป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณี

ข้อตกลงที่มีลักษณะหรือมีผลให้ผู้ให้เช่าซื้อได้เปรียบ เช่น ข้อตกลงยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดของผู้ให้เช่าซื้อ อันเนื่องมาจากการปฏิบัติผิดสัญญา หรือข้อตกลงในสัญญาเช่าซื้อที่กำหนดราคาเช่าซื้อ หรือกำหนดให้ผู้เช่าซื้อต้องรับภาระสูงกว่าที่ควร ส่วนการพิจารณาว่าข้อตกลง

¹⁸ จริญ ภักดีธนากุล. (2541). สรุปสาระสำคัญของพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 ในพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540. หน้า 14.

ที่ทำให้ได้เปรียบผู้เช่าซื้อดังกล่าวเป็นการได้เปรียบเกินสมควรหรือไม่นั้นต้องพิจารณาตามที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 มาตรา 10

เมื่อสัญญาเช่าซื้อทางธุรกิจอยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติดังกล่าวด้วย การพิจารณาสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบของคู่สัญญาในสัญญาเช่าซื้อจึงต้องพิจารณาจากทั้งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 และข้อตกลงในสัญญา¹⁹

2.2 ความแตกต่างระหว่างสัญญาเช่าซื้อกับสัญญาประเภทอื่นๆ

2.2.1 สัญญาเช่าซื้อเปรียบเทียบกับสัญญาเช่า

สัญญาเช่าซื้อกับสัญญาเช่ามีข้อคล้ายคลึงกัน คือ ต่างก็เป็นสัญญาต่างตอบแทนที่มีวัตถุประสงค์แห่งสัญญาเป็นทรัพย์สิน และเป็นสัญญาที่มีการส่งมอบทรัพย์สินไปยังคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง ส่วนข้อแตกต่างกันสัญญาทั้งสองจะแตกต่างกันในเรื่องวัตถุประสงค์ แบบ ค่าเช่า และการเลิกสัญญา กล่าวคือ วัตถุประสงค์สุดท้ายของสัญญาเช่าซื้อคือการ โอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่เช่าซื้อ ซึ่งผิดกับสัญญาเช่าที่ไม่มียุทธประสงค์ในการ โอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่เช่าแต่อย่างใด สัญญาเช่าซื้อทรัพย์สินทุกชนิดต้องทำตามแบบ คือทำเป็นหนังสือ มิฉะนั้นเป็นโมฆะ แต่สัญญาเช่านั้นไม่ต้องทำตามแบบ เฉพาะสัญญาเช่าอสังหาริมทรัพย์เท่านั้นที่จะต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ ในส่วนค่าเช่าซื้อตามปกติจะรวมส่วนหนึ่งของราคาทรัพย์สินเข้าไปด้วย ค่าเช่าซื้อจึงสูงกว่าค่าเช่า นอกจากนั้นยังแตกต่างกันในข้อที่ว่า ค่าเช่านั้นจะกำหนดเป็นทรัพย์สินอย่างอื่นก็ได้ แต่ค่าเช่าซื้อจะต้องชำระด้วยเงินเท่านั้น สำหรับการเลิกสัญญา ผู้เช่าซื้อมีสิทธิบอกเลิกสัญญาในเวลาใดเวลาหนึ่งก็ได้โดยมิต้องบอกกล่าวล่วงหน้า แต่สำหรับสัญญาเช่านั้นผู้เช่าหาสิทธิเช่นนั้นไม่²⁰

2.2.2 สัญญาเช่าซื้อเปรียบเทียบกับสัญญาซื้อขาย

สัญญาเช่าซื้อกับสัญญาซื้อขายมีความคล้ายคลึงกันมาก โดยต่างมีวัตถุประสงค์ในการโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน นอกจากนี้สัญญาเช่าซื้อและสัญญาซื้อขายยังคล้ายคลึงในข้อที่ว่า ค่าเช่าซื้อทั้งหมดที่ผู้เช่าซื้อต้องชำระเพื่อจะได้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้นมีจำนวนเกินกว่าค่าเช่าตามสัญญาเช่าธรรมดา และค่าเช่าซื้อที่ผู้เช่าซื้อต้องชำระทั้งหมดมักจะมีจำนวนใกล้เคียงกับราคาทรัพย์สินนั้นเมื่อขายเป็นเงินสด แต่อย่างไรก็ตาม สัญญาซื้อขายยังมีข้อแตกต่างกับสัญญาเช่าซื้อ กล่าวคือ สัญญาซื้อขายนั้นฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะบอกเลิกสัญญาตามใจชอบไม่ได้ แต่สำหรับสัญญา

¹⁹ สุทัศน์ ศิริมหาพฤกษ์. เล่มเดิม. หน้า 16-20.

²⁰ มานะ พิทยาภรณ์. เล่มเดิม. หน้า 224.

เข้าซื้อผู้เข้าซื้อจะบอกเลิกสัญญาในเวลาใดเวลาหนึ่งก็ได้โดยส่งมอบทรัพย์สินคืนให้แก่เจ้าของ²¹ ในการชำระราคาทรัพย์สินที่ซื้อขายอาจจะชำระครั้งเดียวหรือหลายครั้งก็ได้ แต่ในการชำระค่าเช่าซื้อนั้นต้องชำระเป็นงวดๆ มากกว่า 1 งวดขึ้นไป ถ้ากำหนดชำระกันงวดเดียวก็ไม่ใช้สัญญาเช่าซื้อ การโอนไปซึ่งกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ซื้อขายโดยทั่วไปจะโอนไปทันทีที่ทำสัญญาซื้อขายกัน ส่วนสัญญาเช่าซื้อนั้นกรรมสิทธิ์จะยังไม่โอนไปจนกว่าจะมีการชำระค่าเช่าซื้อครบถ้วน ในส่วนค่าเช่าซื้อนั้น เมื่อผู้เช่าซื้อเลิกสัญญาแล้วจะเรียกค่าเช่าซื้อที่ชำระไปแล้วคืนไม่ได้ แต่ในการซื้อขายหากมีการเลิกสัญญาและคืนทรัพย์สินแก่ผู้ขายแล้วผู้ขายจะยึดเงินที่ผู้ซื้อได้ชำระไปหาได้ไม่ นอกจากนี้ยังแตกต่างกันในเรื่องแบบของสัญญา โดยสัญญาเช่าซื้อทุกชนิดจะต้องทำเป็นหนังสือ มิฉะนั้นตกเป็น โฆษะ ส่วนสัญญาซื้อขายนั้นไม่ต้องทำตามแบบ เว้นแต่การซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ หรืออสังหาริมทรัพย์ชนิดพิเศษตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 456 วรรคหนึ่ง

2.2.3 สัญญาเช่าซื้อเปรียบเทียบกับสัญญาซื้อขายเงินผ่อน

สัญญาเช่าซื้อและสัญญาซื้อขายเงินผ่อนเป็นสัญญาที่คล้ายคลึงกันมาก โดยต่างเป็นสัญญาต่างตอบแทนที่มีวัตถุประสงค์โอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน การชำระราคาหรือค่าเช่าซื้อที่กำหนดเป็นงวดๆ เช่นเดียวกัน รวมทั้งมีเงื่อนไขเรื่องกรรมสิทธิ์ยังไม่โอนไปจนกว่าจะมีการชำระราคาหรือค่าเช่าซื้อแล้วแต่กรณีจนครบถ้วนเช่นเดียวกัน แต่อย่างไรก็ตามสัญญาทั้งสองก็มีข้อแตกต่างกันเช่นเดียวกับข้อแตกต่างระหว่างสัญญาเช่าซื้อกับสัญญาซื้อขาย²² ข้อแตกต่างที่สำคัญที่สุดคือ ในสัญญาเช่าซื้อผู้เช่าซื้อไม่มีความผูกพันที่จะต้องซื้อตลอดไปโดยสามารถบอกเลิกสัญญาในเวลาใดเวลาหนึ่งก็ได้ แต่ตรงกันข้ามผู้ซื้อในสัญญาซื้อขายมีหน้าที่ต้องชำระราคาและรับโอนกรรมสิทธิ์

2.2.4 สัญญาเช่าซื้อเปรียบเทียบกับสัญญาซื้อขายโดยมีเงื่อนไข

สัญญาซื้อขายโดยมีเงื่อนไขตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 459 นั้น หมายถึง สัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดและมีเงื่อนไขด้วย²³ สัญญาเช่าซื้อกับสัญญาซื้อขายโดยมีเงื่อนไขนั้นมีความคล้ายคลึงกันมากเช่นกัน โดยต่างเป็นสัญญาที่กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินยังไม่โอนไปในขณะที่ทำสัญญา ซึ่งในส่วนของสัญญาซื้อขายโดยมีเงื่อนไขกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินยัง

²¹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 573

²² มานะ พิทยาภรณ์. เล่มเดิม. หน้า 227.

²³ ประพนธ์ ศาตะมาน และไพจิตร ปุญญพันธ์. (2539). คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะซื้อขาย. หน้า 107.

ไม่โอนไปจนกว่าจะเป็นไปตามเงื่อนไขหรือถึงกำหนดเวลานั้น²⁴ แต่อย่างไรก็ตามสัญญาทั้งสองมีข้อแตกต่างกัน กล่าวคือ สัญญาซื้อขายโดยมีเงื่อนไขนั้นผู้ซื้อตกอยู่ภายใต้ข้อผูกมัดที่จะต้องซื้อทรัพย์สินนั้นๆ ส่วนสัญญาเช่าซื้อนั้นผู้เช่าซื้อไม่มีความผูกพันที่จะต้องซื้อตลอดไป สามารถบอกเลิกสัญญาเสียในเวลาใดเวลาหนึ่งก็ได้โดยการส่งมอบทรัพย์สินที่เช่าซื้อคืน

2.2.5 สัญญาเช่าซื้อเปรียบเทียบกับสัญญาเช่าโดยมีสิทธิที่จะเลือกซื้อ

สัญญาเช่าทรัพย์สินโดยมีสิทธิที่จะเลือกซื้อหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สัญญาเช่าแบบลิสซิง หมายถึง สัญญาเช่าที่มีข้อตกลงเป็นพิเศษให้ผู้เช่าสามารถเลือกซื้อทรัพย์สินที่เช่าได้ สัญญาเช่าโดยมีสิทธิที่จะเลือกซื้อนี้มีความคล้ายคลึงอย่างมากกับสัญญาเช่าซื้อ แต่ก็มีข้อแตกต่างสำคัญตรงที่สัญญาเช่าซื้อนั้นเมื่อผู้เช่าซื้อชำระค่าเช่าซื้อครบถ้วนแล้ว กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินจะโอนไปยังผู้เช่าซื้อทันที แต่สัญญาเช่าโดยมีสิทธิที่จะเลือกซื้อ กรรมสิทธิ์ยังไม่โอนจนกว่าผู้เช่าได้แสดงเจตนาที่จะซื้อทรัพย์สินที่ตนเช่า

สำหรับสัญญาเช่าโดยมีสิทธิที่จะเลือกซื้อ ได้มีคำพิพากษาศาลฎีกาวินิจฉัยไว้ดังนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 8810/2543 (ประชุมใหญ่) ข้อตกลงต่างๆ ในสัญญาเช่าทรัพย์สินแบบลิสซิงล้วนแต่เป็นลักษณะของการเช่าทรัพย์สินทั้งสิ้น แม้จะมีข้อตกลงเป็นพิเศษที่กำหนดให้ผู้เช่าสามารถเลือกซื้อทรัพย์สินที่เช่าได้โดยต้องส่งคำบอกกล่าวเป็นลายลักษณ์อักษรให้แก่ผู้ให้เช่าทราบไม่น้อยกว่า 60 วัน ก่อนสัญญาเช่าจะสิ้นสุดลง ก็เป็นเพียงข้อยกเว้นในทางให้สิทธิแก่ผู้เช่าบางประการในการเลือกซื้อทรัพย์สินที่เช่าหรือไม่ก็ได้เท่านั้น มิใช่เรื่องที่คุณสัญญาทั้งสองฝ่ายต่างมีเจตนาจะโอนกรรมสิทธิ์ให้แก่กันมาตั้งแต่เริ่มแรกคั่งสัญญาเช่าซื้อไม่ สัญญาตามฟ้องดังกล่าวถือว่าเป็นสัญญาเช่าทรัพย์สินอย่างหนึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 4 วรรคสอง โดยอาศัยเทียบบทกฎหมายใกล้เคียงอย่างยิ่ง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 491/2546 สัญญาให้ผู้เช่าทรัพย์สินแบบลิสซิง แม้จะมีข้อตกลงให้ผู้เช่ามีสิทธิซื้อทรัพย์สินที่เช่าเมื่อสัญญาดังกล่าวสิ้นสุดลงแล้วก็เป็นเพียงคำมั่นจะขายทรัพย์สินที่เช่าให้แก่ผู้เช่า ถ้าผู้เช่าไม่ใช้สิทธิก็ต้องคืนทรัพย์สินแก่ผู้ให้เช่า กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินไม่ได้ตกเป็นของผู้เช่าทันที จึงแตกต่างจากสัญญาเช่าซื้อในสาระสำคัญตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 572 ที่หากผู้เช่าชำระค่าเช่าซื้อครบตามสัญญา กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินย่อมตกเป็นของผู้เช่าซื้อทันที สัญญาให้ผู้เช่าทรัพย์สินแบบลิสซิงจึงเป็นสัญญาเช่าสังหาริมทรัพย์

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 735/2548 สัญญามีข้อความและรายละเอียดเกี่ยวกับทรัพย์สินที่เช่า ระยะเวลาการเช่า ค่าเช่าที่ผู้เช่าตกลงชำระเป็นรายเดือน หน้าที่ของผู้เช่า การสูญหายและเสียหาย

²⁴ วรวิทย์ ฤทธิพิศ. (2535). คำอธิบายกฎหมายลักษณะเช่าซื้อพร้อมคำพิพากษาศาลฎีกา. หน้า 28.

ของทรัพย์สินที่เช่า การคิดสัญญา สิทธิในการยกเลิกสัญญาของผู้ให้เช่า อันเป็นลักษณะของสัญญาเช่าทรัพย์สินโดยไม่มีข้อความตอนใดแสดงว่าคู่สัญญาได้ตกลงซื้อหรือเช่าซื้อทรัพย์สินที่เช่า และไม่ปรากฏว่าค่าเช่าที่ชำระให้ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของราคาทรัพย์สินที่เช่า แม้ตามสัญญาข้อ 6 จะให้ผู้เช่ามีสิทธิเลือกซื้อทรัพย์สินที่เช่าก็เป็นเพียงคำมั่นจะขายทรัพย์สินที่เช่าให้แก่ผู้เช่าหากประสงค์จะซื้อในอนาคต คู่สัญญามีได้มีเจตนาที่จะโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่เช่าให้แก่กันมาตั้งแต่เริ่มแรกตั้งสัญญาเช่าซื้อ สัญญาดังกล่าวจึงเป็นสัญญาเช่าทรัพย์สิน

2.3 หน้าทีของคู่สัญญาอันเกิดจากสัญญาเช่าซื้อ

เนื่องจากสัญญาเช่าซื้อ มีลักษณะเป็นสัญญาต่างตอบแทนอย่างหนึ่ง กล่าวคือ ทั้งผู้ให้เช่าและผู้เช่าซื้อต่างเป็นเจ้าของหนี้และลูกหนี้ซึ่งกันและกัน โดยผู้ให้เช่าเป็นเจ้าของหนี้ คือ มีสิทธิที่จะได้รับค่าเช่าซื้อ ส่วนผู้เช่าซื้อเป็นลูกหนี้ คือ มีหน้าที่ในการชำระค่าเช่าซื้อ และในขณะเดียวกันผู้เช่าซื้อก็เป็นเจ้าหนี้ในส่วนที่ตนมีสิทธิได้ใช้หรือได้รับใช้ประโยชน์จากตัวทรัพย์สินที่เช่าซื้อและได้กรรมสิทธิ์เมื่อชำระค่าเช่าซื้อครบตามงวด ในส่วนนี้ผู้ให้เช่าย่อมมีหนี้หรือหน้าที่ที่จะต้องทำให้ผู้เช่าซื้อได้ใช้ทรัพย์สินและได้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินดังกล่าว เมื่อผู้เช่าซื้อได้ชำระค่าเช่าซื้อครบตามงวด²⁵

การที่คู่สัญญาตกลงทำสัญญาเช่าซื้อกันก่อให้เกิดหน้าที่ที่คู่สัญญาแต่ละฝ่ายจะต้องปฏิบัติต่อกันฝ่ายหนึ่ง ซึ่งจะได้อธิบายเป็นลำดับดังต่อไปนี้

2.3.1 หน้าที่ของผู้ให้เช่าซื้อ

ทั่วไปแล้ว หน้าที่ของผู้ให้เช่าซื้อในระหว่างที่ยังชำระเงินค่าเช่าซื้อไม่ครบถ้วนนั้น จะคล้ายกับหน้าที่ของผู้ให้เช่าในสัญญาเช่าทรัพย์สิน แต่เมื่อมีการชำระเงินค่าเช่าซื้อครบถ้วนแล้วและจะต้องมีการโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่เช่าซื้อนั้น หน้าที่ของผู้ให้เช่าซื้อจึงจะเหมือนกับหน้าที่ของผู้ขาย²⁶

โดยหน้าที่ของผู้ให้เช่าซื้อที่มีต่อผู้เช่าซื้อนั้นอาจแบ่งออกได้ดังนี้²⁷

2.3.1.1 หน้าที่ในการส่งมอบทรัพย์สินที่เช่าซื้อให้แก่ผู้เช่าซื้อ

แม้ในสัญญาเช่าซื้อจะ ไม่มีข้อกำหนดเกี่ยวกับการส่งมอบทรัพย์สินที่เช่าซื้อไว้ แต่ก็เป็นหน้าที่ของผู้ให้เช่าซื้อที่จะต้องส่งมอบทรัพย์สินที่เช่าซื้อให้แก่ผู้เช่าซื้อเช่นเดียวกับผู้ให้เช่าในสัญญาเช่าทรัพย์สิน โดยผู้ให้เช่าซื้อนั้นจำต้องส่งมอบทรัพย์สินที่เช่าซื้อเพื่อให้ผู้เช่าซื้อได้ใช้หรือได้รับประโยชน์ในทรัพย์สินนั้น แม้ในขณะที่ทำสัญญาเช่าซื้อ ผู้ให้เช่าซื้อจะยังไม่ได้เป็นเจ้าของ

²⁵ ศนันทกรณ โสคติพันธุ์. เล่มเดิม. หน้า 181.

²⁶ มานะ พิทยาภรณ์. เล่มเดิม. หน้า 226.

²⁷ แหล่งเดิม.

ทรัพย์สินที่เช่าซื้อ²⁸ ดังนั้น หากผู้ให้เช่าซื้อไม่สามารถส่งมอบทรัพย์สินที่เช่าซื้อให้แก่ผู้เช่าซื้อได้หรือส่งมอบทรัพย์สินที่เช่าซื้อในสภาพที่ไม่เหมาะแก่การใช้ประโยชน์ ผู้เช่าซื้อย่อมมีสิทธิที่จะไม่ชำระค่าเช่าซื้อได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 369²⁹

สำหรับเวลา สถานที่ และวิธีการส่งมอบทรัพย์สินที่เช่าซื้อนั้น หากมิได้มีการตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่นในสัญญาซื้อขายเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด กล่าวคือ หากมิได้มีการกำหนดเวลาส่งมอบเอาไว้โดยเฉพาะ ผู้ให้เช่าซื้อจะมีหน้าที่ต้องส่งมอบทรัพย์สินนั้นภายในเวลาอันควร หรือจะต้องส่งมอบทรัพย์สินให้แก่ผู้เช่าซื้อทันทีที่ผู้เช่าซื้อทวงถาม ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 203³⁰ ส่วนสถานที่ส่งมอบทรัพย์สินนั้น หากวัตถุประสงค์แห่งสัญญาเช่าซื้อเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง ผู้ให้เช่าซื้อจะมีหน้าที่ต้องส่งมอบทรัพย์สินที่ซึ่งทรัพย์สินนั้น ได้อยู่ในเวลาเมื่อก่อให้เกิดหนี้ขึ้น หรือในเวลาที่ทำสัญญาเช่าซื้อนั่นเอง ทั้งนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 324 สำหรับวิธีการส่งมอบทรัพย์สิน ผู้ให้เช่าซื้อจะทำการหนึ่งอย่างใดก็ได้ สุดแต่ว่าเป็นผลให้ทรัพย์สินนั้น ไปอยู่ในเงื้อมมือของผู้เช่าซื้อ หรือกล่าวได้ว่าให้ทรัพย์สินนั้นอยู่ในความครอบครองของผู้เช่าซื้อเพื่อที่ผู้เช่าซื้อจะได้ใช้หรือได้รับประโยชน์ในทรัพย์สินนั้น

2.3.1.2 หน้าที่เกี่ยวกับสภาพและความเหมาะสมของทรัพย์สินที่เช่าซื้อ

จากที่กล่าวไปแล้วว่า ผู้ให้เช่าซื้อจะมีหน้าที่ที่จะต้องส่งมอบทรัพย์สินที่เช่าซื้อให้แก่ผู้เช่าซื้อ แต่ก็ได้หมายความว่าผู้ให้เช่าซื้อจะส่งมอบทรัพย์สินที่เช่าซื้อในสภาพอย่างไรก็ได้ตามอำเภอใจ เพราะหากผู้ให้เช่าซื้อส่งมอบทรัพย์สินในสภาพที่ไม่สามารถจะใช้ประโยชน์ได้หรือไม่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของสัญญาเช่าซื้อแล้ว ก็จะถือว่าผู้ให้เช่าซื้อเป็นฝ่ายผิดสัญญา³¹ ดังนั้น ผู้ให้เช่าซื้อจึงมีหน้าที่เพิ่มขึ้น คือ นอกจากหน้าที่ที่ต้องส่งมอบทรัพย์สินที่เช่าซื้อแล้ว ยังต้องส่งมอบทรัพย์สินในสภาพที่เหมาะสมแก่การใช้ประโยชน์ด้วย

อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาบทบัญญัติตามกฎหมายลักษณะเช่าซื้อแล้ว ไม่มีการบัญญัติในเรื่องนี้ไว้โดยเฉพาะ กรณีจึงต้องปรับใช้ตามกฎหมายลักษณะเช่าทรัพย์สินและลักษณะซื้อขายแทน กล่าวคือ ผู้ให้เช่าซื้อจะมีหน้าที่เพิ่มขึ้นจากหน้าที่ที่ต้องส่งมอบทรัพย์สินที่เช่าซื้อ ดังนี้

1) หน้าที่ต้องส่งมอบทรัพย์สินในสภาพที่ซ่อมแซมดีแล้ว ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 546

²⁸ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3350/2542.

²⁹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 951/2544.

³⁰ สนันทกรณ โสคติพันธุ์. เล่มเดิม. หน้า 181.

³¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4974/2545.

2) หน้าที่ต้องส่งมอบทรัพย์สินในสภาพที่เหมาะสมแก่การใช้ประโยชน์ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 548

กรณีดังกล่าวนี้ หากผู้ให้เช่าซื้อส่งมอบทรัพย์สินที่เช่าซื้อโดยมีสภาพที่ไม่เหมาะสมแก่การใช้ประโยชน์ในทรัพย์สินที่เช่าซื้อ ผู้เช่าซื้อย่อมมีสิทธิบอกเลิกสัญญาได้

3) หน้าที่ต้องส่งมอบทรัพย์สินที่ไม่ชำรุดบกพร่อง ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 548 ประกอบมาตรา 472

ในกรณีดังกล่าวนี้ หากผู้ให้เช่าซื้อส่งมอบทรัพย์สินที่มีความชำรุดบกพร่องอย่างหนึ่งอย่างใดอันเป็นเหตุให้เสื่อมราคาหรือเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์อันมุ่งจะใช้เป็นปกติ หรือประโยชน์ที่มุ่งหมายตามสัญญาแล้ว ผู้ให้เช่าซื้อย่อมต้องรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องนั้น โดยไม่ต้องคำนึงว่าผู้ให้เช่าซื้อารู้อยู่แล้วหรือไม่รู้ในเวลาทำสัญญาเช่าซื้อว่าความชำรุดบกพร่องนั้นมีอยู่

อย่างไรก็ตาม ผู้ให้เช่าซื้ออาจไม่ต้องรับผิดชอบเพื่อความชำรุดบกพร่องในทรัพย์สินที่เช่าซื้อได้ ถ้าหากว่าผู้เช่าซื้อได้รู้อยู่แล้วแต่ในเวลาทำสัญญาเช่าซื้อว่ามีความชำรุดบกพร่อง หรืออาจควรจะได้รู้เช่นนั้นหากได้ใช้ความระมัดระวังอันจะพึงคาดหมายได้ หรือถ้าความชำรุดบกพร่องนั้นเป็นอันเห็นประจักษ์แล้วในเวลาส่งมอบและผู้เช่าซื้อรับเอาทรัพย์สินนั้นไว้โดยมิได้อิดเอื้อน

4) หน้าที่ต้องส่งมอบทรัพย์สินที่ผู้เช่าซื้อได้ใช้หรือได้รับประโยชน์โดยปกติสุข

กรณีที่ถือว่าผู้เช่าซื้อได้ใช้หรือได้รับประโยชน์ในทรัพย์สินที่เช่าซื้อ โดยปกติสุขนั้น คือ กรณีที่ผู้เช่าซื้อไม่ถูกรอนสิทธิในทรัพย์สินนั้นเพราะบุคคลอื่นมีสิทธิดีกว่า ดังนั้น หากมีบุคคลใดมาก่อนการรบกวนสิทธิของผู้เช่าซื้อในเวลาเช่าซื้อเพราะความผิดของผู้ให้เช่าซื้อ ผู้ให้เช่าซื้อก็ต้องรับผิดชอบในผลนั้น ซึ่งความรับผิดชอบในเรื่องการรอนสิทธิเพราะบุคคลภายนอกมีสิทธิดีกว่านี้จะต้องเป็นกรณีที่สิทธิของบุคคลภายนอกมีอยู่ก่อนสัญญาเช่าซื้อ หรือก่อนการโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่เช่าซื้อด้วย กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ ถ้าผู้เช่าซื้อทราบถึงสิทธิของผู้ออกการรบกวนนั้นแล้วแต่ในขณะที่ทำสัญญาเช่าซื้อต่อกัน ผู้ให้เช่าซื้อย่อมไม่ต้องรับผิดชอบในการที่มีการรอนสิทธิโดยบุคคลภายนอก

2.3.1.3 หน้าที่ในการรักษาทรัพย์สินที่เช่าซื้อ

แม้วัตถุประสงค์ในการเช่าซื้อ ผู้ให้เช่าซื้อมุ่งหมายที่จะโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ให้เช่าซื้อมากกว่าก็ตาม แต่ในระหว่างที่กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่เช่าซื้อยังไม่โอนไปยังผู้เช่าซื้อผู้ให้เช่าซื้อซึ่งเป็นเจ้าของที่แท้จริงย่อมมีหน้าที่ต้องบำรุงรักษาทรัพย์สินที่เช่าซื้อให้อยู่ในสภาพที่สามารถใช้ประโยชน์ได้ด้วย จนกว่าจะได้ส่งมอบ หากในระหว่างช่วงเวลาดังกล่าวทรัพย์สินนั้นชำรุดบกพร่อง

ลงไม่ว่าจะเป็นความรับผิดชอบของผู้ให้เช่าซื้อหรือไม่ก็ตาม ผู้ให้เช่าซื้อมีหน้าที่ต้องซ่อมแซมให้อยู่ในสภาพเดิม

แต่อย่างไรก็ตาม ก็ยังมีข้อยกเว้น โดยถือว่าเป็นหน้าที่ของผู้เช่าซื้อที่จะต้องทำการซ่อมแซมเอง คือ การซ่อมแซมในกรณีที่มีกฎหมายหรือจารีตประเพณีว่า ผู้ซื้อพึงต้องกระทำเองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 550 แต่ผู้ให้เช่าซื้อกับผู้เช่าซื้ออาจตกลงกันไว้ว่าให้ผู้เช่าซื้อรับผิดชอบในการซ่อมแซมแต่ผู้เดียวก็ได้

2.3.1.4 หน้าที่ในการซ่อมแซมทรัพย์สินที่เช่าซื้อ

หน้าที่ดังกล่าวนี้หากมีข้อกำหนดในสัญญาว่าฝ่ายใดมีหน้าที่ที่จะต้องซ่อมแซมทรัพย์สินที่ให้เช่าซื้อ ฝ่ายนั้นก็จะมีหน้าที่ซ่อมแซม ถ้าไม่มีข้อกำหนดในสัญญาว่าฝ่ายใดมีหน้าที่ที่จะต้องซ่อมแซมก็ต้องนำบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะเช่าทรัพย์สินมาบังคับใช้โดยอนุโลม

2.3.1.5 หน้าที่ในการรับเงินค่าเช่าซื้อ

ผู้ให้เช่าซื้อมีหน้าที่ที่จะต้องรับชำระเงินค่าเช่าซื้อซึ่งได้เสนอชำระ โดยถูกต้อง ผู้ให้เช่าซื้อจะมีสิทธิปฏิเสธไม่รับเงินค่าเช่าซื้อก็ต่อเมื่อมีเหตุผลอันสมควร

2.3.1.6 หน้าที่ในการโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ให้เช่าซื้อแก่ผู้เช่าซื้อ

หน้าที่ของผู้ให้เช่าซื้อในกรณีนี้ เหมือนกับหน้าที่ของผู้ขาย แต่ในกฎหมายเรื่องเช่าซื้อไม่มีการบัญญัติเอาไว้โดยตรง ดังนั้นจึงต้องนำบทบัญญัติเรื่องซื้อขายมาใช้บังคับกับเรื่องเช่าซื้อ โดยอนุโลม กล่าวคือ เมื่อผู้เช่าซื้อได้ชำระเงินค่าเช่าซื้อครบงวดแล้ว กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่เช่าซื้อย่อมตกเป็นของผู้เช่าซื้อทันที เพราะถือว่าเงื่อนไขตามสัญญาเช่าซื้อได้สำเร็จลงแล้ว และเป็นการซื้อขายเสร็จเด็ดขาดตั้งแต่นั้นเป็นต้นไป และหากสัญญาเช่าซื้อกำหนดเงื่อนไขให้ผู้ให้เช่าซื้อดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ดำเนินการโอนทะเบียนให้แก่ผู้เช่าซื้อ ก็เป็นหน้าที่ของผู้ให้เช่าซื้อที่จะต้องปฏิบัติเช่นนั้น มิฉะนั้นถือว่าผู้ให้เช่าซื้อเป็นฝ่ายผิดสัญญา แต่ในกรณีที่เป็นการสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์พิเศษ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 456 วรรคแรก ผู้ให้เช่าซื้อต้องไปดำเนินการโอนกรรมสิทธิ์ทางทะเบียนให้ถูกต้อง กล่าวคือ ต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ มิฉะนั้นจะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอกผู้ทำการ โดยสุจริตเสียค่าตอบแทนและจดทะเบียนโดยสุจริตหาได้ไม่³²

³² ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1299 วรรคสอง

2.3.2 หน้าทีของผู้เช่าซื้อ

หน้าที่ของผู้เช่าซื้อที่มีต่อผู้ให้เช่าซื้ออาจแบ่งออกได้ดังนี้

2.3.2.1 หน้าที่ในการรับมอบทรัพย์สินที่เช่าซื้อ ซึ่งผู้เช่าซื้อจะปฏิเสธไม่ยอมรับมอบทรัพย์สินที่เช่าซื้อโดยไม่มีเหตุอันสมควรหาได้ไม่

2.3.2.2 หน้าที่ต้องใช้ทรัพย์สินที่เช่าซื้อโดยชอบ

หน้าที่ดังกล่าวนี้ ผู้เช่าซื้อจะใช้ทรัพย์สินที่เช่าซื้อเป็นอย่างอื่นนอกจากเพื่อการดังที่ได้กำหนดไว้ในสัญญาหรือตามปกติประเพณีนิยมไม่ได้ เนื่องจากในระหว่างที่ยังชำระค่าเช่าซื้อไม่ครบถ้วน กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินยังเป็นของผู้ให้เช่าซื้อ ผู้เช่าซื้อมีฐานะเพียงผู้เช่า จะใช้สอยทรัพย์สินที่เช่าซื้อตามอำเภอใจหาได้ไม่ การใช้ทรัพย์สินโดยชอบนั้น คือ

1) การใช้ตามประเพณีนิยม เช่น การเช่าซื้อบ้านมีประเพณีนิยมกันว่าไว้ใช้ ถ้านำไปไหนก็ถือว่าเป็นการใช้ทรัพย์สินโดยมิชอบ

2) การใช้ตามปกติ เช่น การเช่าซื้อรถยนต์เก๋งหากนำไปบรรทุกสินค้าก็ถือว่าเป็นการใช้ผิดปกติและมิชอบ

3) การใช้ตามสัญญา การใช้ทรัพย์สินนั้นเมื่อกำหนดไว้ในสัญญาอย่างไรก็ต้องเป็นไปตามนั้น เช่น เช่าซื้อบ้านเพื่ออยู่อาศัยจะนำไปใช้เป็นสถานค้าประเวณีหรือโรงแรมหาได้ไม่

เหตุผลที่กฎหมายกำหนดไว้ดังกล่าวข้างต้นนั้น เนื่องจากในระหว่างการเช่าซื้อ ผู้เช่าซื้ออาจเลิกสัญญาเสียเมื่อใดก็ได้โดยการส่งมอบทรัพย์สินที่เช่าซื้อคืน ดังนั้น หากผู้เช่าซื้อใช้ทรัพย์สินที่เช่าซื้อโดยมิชอบทำให้ทรัพย์สินเสียหายแล้วมาเลิกสัญญาโดยส่งมอบทรัพย์สินที่เช่าซื้อคืนให้แก่ผู้ให้เช่าซื้อ เช่นนี้ ย่อมไม่เป็นธรรมแก่ผู้ให้เช่าซื้อที่จะต้องรับทรัพย์สินคืนมาต่างๆ ที่มีความเสียหาย

2.3.2.3 หน้าที่ในการสงวนทรัพย์สินที่เช่าซื้อ

ผู้เช่าซื้อ มีหน้าที่ต้องสงวนทรัพย์สินที่ให้เช่าซื้อเช่นเดียวกับผู้เช่า ดังนั้นผู้เช่าซื้อจึงต้องสงวนรักษาทรัพย์สินที่ให้เช่าซื้ออย่างวิญญูชนพึงสงวนทรัพย์สินของตน เช่น เช่าซื้อมาก็จะต้องเอาไว้ในคอกและให้หญ้ากิน ระดับการสงวนทรัพย์สินเยี่ยงวิญญูชนนี้ ถือเป็นระดับความระมัดระวังของบุคคลที่มีความระมัดระวังอย่างธรรมดาเป็นเกณฑ์ จึงอาจจะสูงหรือต่ำกว่าเกณฑ์ปกติซึ่งผู้เช่าซื้อสงวนทรัพย์สินของตนเอง

อนึ่ง สัญญาเช่าซื้ออาจกำหนดหน้าที่ของผู้เช่าซื้อไว้สูงหรือต่ำกว่าที่วิญญูชนจะต้องพึงสงวนรักษาทรัพย์สินของตนได้ เช่น กำหนดให้รับผิดชอบความเสียหายจะเกิดจากเหตุสุดวิสัย ข้อตกลงดังกล่าวก็ใช้บังคับได้ ดังคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 575/2518 ซึ่งวินิจฉัยว่า ข้อสัญญา

ที่ว่า ผู้เช่าซื้อต้องรับผิดชอบในเหตุสุดวิสัย ย่อมหมายความว่ารวมถึงกรณีที่ทรัพย์สินที่เช่าซื้อถูกลักไปด้วย ดังนั้นผู้เช่าซื้อจึงต้องรับผิดชอบ

นอกจากหน้าที่ที่จะต้องสงวนทรัพย์สินดังกล่าวแล้ว ผู้เช่าซื้อยังมีหน้าที่ที่จะต้องละเว้นการดัดแปลงต่อเติมอย่างหนึ่งอย่างใดต่อทรัพย์สินที่เช่าซื้อด้วย เนื่องจากผู้เช่าซื้อยังไม่ได้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ ผู้เช่าซื้อจึงไม่ควรจะมีสิทธิที่จะทำการดัดแปลงต่อเติมทรัพย์สินที่เช่าซื้อ เพราะอาจทำให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินที่เช่าซื้อได้ ยกเว้นผู้ให้เช่าซื้อจะอนุญาต โดยการอนุญาตนั้นไม่จำเป็นต้องระบุไว้ในสัญญาเช่าซื้อและและอาจให้ความยินยอมโดยตรงหรือโดยปริยายก็ได้

2.3.2.4 หน้าที่ในการให้ผู้ให้เช่าซื้อหรือตัวแทนเข้าตรวจดูทรัพย์สินที่ให้เช่าซื้อ

เนื่องจากผู้ให้เช่าซื้อยังเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน ผู้ให้เช่าซื้อหรือตัวแทนมีสิทธิที่จะเข้าตรวจดูทรัพย์สินที่ให้เช่าซื้อเป็นครั้งคราวในเวลาและระยะอันสมควร

2.3.2.5 หน้าที่ในการแจ้งเหตุการณ์บางอย่างให้ผู้ให้เช่าซื้อทราบ อัน ได้แก่

- 1) ถ้าทรัพย์สินที่ให้เช่าซื้อชำรุดควรถูกผู้ให้เช่าซื้อจะต้องซ่อมแซม
- 2) ถ้าจะต้องจัดการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อปกป้องภัยอันตรายแก่ทรัพย์สินนั้น
- 3) ถ้าบุคคลภายนอกรุกกล้าเข้ามาในทรัพย์สินที่ให้เช่าซื้อหรือเรียกร้องสิทธิอย่างใดอย่างหนึ่งเหนือทรัพย์สินนั้น

2.3.2.6 หน้าที่ในการรับผิดชอบในวินาศหรือเสียหายแห่งทรัพย์สินที่ให้เช่าซื้ออันเกิดจากความผิดของผู้เช่าซื้อ

แม้โดยปกติแล้ว ผู้เช่าซื้อจะไม่ต้องรับผิดชอบในความสูญหาย หรือบุบสลายในทรัพย์สินที่เช่าซื้อเพราะยังไม่ใช่เจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่เช่าซื้อก็ตาม แต่หากความสูญหายหรือบุบสลายเกิดขึ้นเพราะความผิดของผู้เช่าซื้อ หรือมีข้อตกลงให้ผู้เช่าซื้อต้องรับผิดชอบ ผู้เช่าซื้อก็ต้องรับผิดชอบในผลนั้น

2.3.2.7 หน้าที่ในการชำระเงินค่าเช่าซื้อ

หน้าที่ที่จะต้องชำระค่าเช่าซื้อ นั้น ถือเป็นหน้าที่สำคัญอย่างหนึ่งของสัญญาเช่าซื้อ โดยถือกันว่าค่าเช่าซื้อ คือ เงินค่าตอบแทนในการที่ผู้เช่าซื้อได้ใช้สอย หรือได้รับประโยชน์จากทรัพย์สินที่เช่าซื้อ ขณะเดียวกัน ส่วนหนึ่งก็เป็นการชำระราคาในการที่จะได้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่เช่าซื้อด้วย ซึ่งต่างกับค่าเช่าตรงที่ว่าค่าเช่านั้นเป็นค่าตอบแทนการที่ได้ใช้หรือได้รับประโยชน์ในทรัพย์สินที่เช่าเท่านั้น

ค่าเช่าซื้อหรือราคาเช่าซื้อนั้น ตามปกติได้แก่ ราคาสินค้าที่เช่าซื้อ (ที่ซื้อขาย) ในท้องตลาด (ราคาเงินสด) บวกกับผลประโยชน์หรือดอกเบี้ยทั้งหมด ซึ่งการคิดคำนวณผลประโยชน์หรือดอกเบี้ยทั้งหมดนั้นคำนวณจาก

ราคาสินค้า คุณ อัตราดอกเบี้ย คุณ จำนวนปี

100

การชำระค่าเช่าซื้อนั้น ผู้ให้เช่าซื้อก็จะบวกกำไรไว้แล้ว เมื่อได้ค่าเช่าซื้อทั้งหมด จะนำจำนวนงวดที่ผู้เช่าซื้อต้องชำระหารออกมาเป็นเงินค่าเช่าซื้อแต่ละงวดที่ผู้เช่าซื้อจะต้องชำระ โดยไม่มีการลดเงินต้นและลดผลประโยชน์หรือดอกเบี้ยลงแต่อย่างใด

สำหรับกำหนดเวลาชำระค่าเช่าซื้อนั้น ต้องถือตามที่กำหนดไว้ในสัญญาเป็นสำคัญ ถ้าไม่มีปรากฏไว้ในสัญญาต้องถือตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 559 เมื่อผู้เช่าซื้อไม่ชำระค่าเช่าซื้อตามกำหนดดังกล่าวต้องถือว่าผู้เช่าซื้อผิดนัดทันที แต่หากผู้ให้เช่าซื้อมิได้ถือเด็ดขาดว่าจะต้องชำระค่าเช่าซื้อเมื่อถึงกำหนดชำระค่าเช่าซื้อ กล่าวคือ ได้ผ่อนผันเลื่อนเวลาชำระค่าเช่าซื้อให้ผู้เช่าซื้อ และยังคงรับชำระค่าเช่าซื้อต่อมาภายหลัง เช่นนี้จะถือว่าผู้เช่าซื้อผิดนัดชำระค่าเช่าซื้อหาได้ไม่

2.3.2.8 หน้าที่ในการส่งคืนทรัพย์สินที่เช่าซื้อ

ผู้เช่าซื้อต้องส่งคืนทรัพย์สินที่เช่าซื้อในกรณี ดังต่อไปนี้

1) เมื่อผู้เช่าซื้อบอกเลิกสัญญาด้วยการส่งมอบทรัพย์สินกลับคืนให้แก่เจ้าของ หรือผู้ให้เช่าซื้อ โดยเสียค่าใช้จ่ายของตนเองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 573

2) เมื่อผู้เช่าซื้อผิดนัดไม่ชำระเงินสองคราวติดกัน หรือกระทำผิดสัญญาในข้อที่เป็นส่วนสำคัญ ผู้ให้เช่าซื้อจะบอกเลิกสัญญาเสียก็ได้ เงินที่เข้ามาแล้วแต่ก่อนให้ริบเป็นของเจ้าของทรัพย์สินและเจ้าของชอบที่จะกลับเข้าครอบครองทรัพย์สินนั้น ได้ด้วยตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 574

3) เมื่อมีการบอกเลิกสัญญาตามกฎหมายหรือข้อตกลงในสัญญา โดยผู้เช่าซื้อกระทำผิดสัญญาในข้อที่เป็นส่วนสำคัญเป็นเหตุให้ผู้ให้เช่าซื้อที่มีสิทธิจะบอกเลิกสัญญาได้

เมื่อเข้ากรณีใดกรณีหนึ่งดังกล่าวผู้ให้เช่าซื้อย่อมมีสิทธิที่จะกลับเข้าครอบครองทรัพย์สินได้ ผู้เช่าซื้อมีหน้าที่ที่จะต้องส่งคืนทรัพย์สินที่ให้เช่าซื้อนั้น ส่วนในสภาพของทรัพย์สินที่จะส่งคืน โดยปกติถ้าสัญญาเช่าซื้อกำหนดไว้อย่างไรก็ต้องเป็นไปตามสัญญา แต่ถ้าไม่กล่าวไว้เป็นอย่างอื่นก็ต้องคืนทรัพย์สินตามสภาพที่รับมา และผู้เช่าซื้อไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบในความสึกหรอหรือการใช้ทรัพย์สินที่เช่าซื้อโดยชอบ ในกรณีที่คู่สัญญามีได้ทำเป็นหนังสือกำหนดสภาพของทรัพย์สินที่เช่าซื้อไว้ เนื่องจากกฎหมายสันนิษฐานเป็นคุณแก่ผู้ให้เช่าซื้อว่า ผู้เช่าซื้อได้รับมอบทรัพย์สินที่เช่าซื้อไปในสภาพอันซ่อมแซมดี เวลาส่งคืนผู้เช่าซื้อก็ต้องส่งคืนในสภาพอันซ่อมแซมดีเช่นกัน

แต่ข้อสันนิษฐานดังกล่าวมิใช่บทสันนิษฐานเด็ดขาด กฎหมายเปิดช่องให้ผู้เช่าซื้อพิสูจน์หักล้างได้ถึงสภาพของทรัพย์สินที่เขาเชื่อว่าไม่อยู่ในสภาพอันซ่อมแซมดีจึงได้ส่งคืนในสภาพเช่นนั้น

เมื่อได้ศึกษาถึงรายละเอียดต่างๆ ในสัญญาเช่าซื้อแล้ว ในบทต่อไปผู้วิจัยจะได้พิจารณาว่า เมื่อสัญญาเช่าซื้อเลิกกัน และคดีขึ้นสู่ศาลแล้ว ศาลจะมีคำพิพากษาอย่างไร และการที่ศาลมีคำพิพากษาดังกล่าวนั้นมีความรัดกุม ชัดเจน รวมถึงเป็นธรรมแก่คู่ความทั้งสองฝ่ายเพียงใด โดยมีปัจจัยอย่างไรที่อาจส่งผลให้คำพิพากษาของศาลในการกำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อประสบปัญหาอยู่ในปัจจุบัน

บทที่ 3

การเรียกร้องค่าเสียหายจากการผิดสัญญาเช่าซื้อ

เมื่อได้ทราบถึงรายละเอียด หลักกฎหมายต่างๆ อันเกี่ยวข้องกับสัญญาเช่าซื้อไปในบทที่ผ่านมาแล้วนั้น ประเด็นปัญหาจะไม่เกิดขึ้นหากสัญญาเช่าซื้อจะบังคับโดยคู่สัญญาปฏิบัติตามสัญญาที่ได้ตกลงกันไว้ ในบทนี้ผู้วิจัยจะขอแนะนำเสนอกรณีที่คู่สัญญาใช้สิทธิเรียกร้องเมื่อคู่สัญญาแต่ละฝ่ายมิได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขของสัญญาที่ได้ตกลงกันไว้

โดยทั่วไปแล้วการใช้สิทธิเรียกร้องตามสัญญาที่ได้ตกลงกันอันเป็นสิทธิทางหนี้ อย่างหนึ่ง เจ้าหนี้จะต้องใช้สิทธิเรียกร้องที่มีต่อลูกหนี้ โดยการใช้สิทธิทางศาลเท่านั้น ผู้วิจัยจึงขอแนะนำแนวคำพิพากษาของศาลฎีกาในคดีเช่าซื้อ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการกำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อ เพื่อเป็นแนวทางในการวิจัยและนำเสนอแนวทางเพื่อให้การกำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อ มีความเป็นธรรมแก่สัญญาทั้งสองฝ่ายได้เพิ่มมากยิ่งขึ้น

3.1 การใช้สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อ

อาจแบ่งออกได้ 2 กรณี โดยพิจารณาจากสัญญาเช่าซื้อว่าสัญญาสัญญาเช่าซื้อได้สิ้นสุดลงหรือไม่

3.1.1 กรณีสัญญาเช่าซื้อยังไม่สิ้นสุดลง

เมื่อสัญญาเช่าซื้อเป็นสัญญาต่างตอบแทนอย่างหนึ่งที่คู่สัญญามีหน้าที่ต้องปฏิบัติต่อกันตามสัญญาดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ดังนั้นหากคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งผิดสัญญา อีกฝ่ายย่อมมีสิทธิฟ้องร้องให้คู่สัญญาที่ปฏิบัติผิดสัญญาปฏิบัติตามสัญญาได้ โดยอาศัยหลักทั่วไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 213 เว้นแต่สภาพแห่งหนี้ไม่เปิดช่องให้ทำเช่นนั้นได้ โดยไม่จำเป็นต้องบอกเลิกสัญญาหรือรอให้สัญญาสิ้นสุดก่อนแต่อย่างใด ทั้งนี้เป็นไปตามหลักทั่วไปในเรื่องหนี้ โดยหากมีความเสียหายเกิดขึ้นแก่คู่สัญญาฝ่ายใด คู่สัญญาฝ่ายนั้นย่อมมีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนได้ เช่น

1) กรณีผู้ให้เช่าซื้อไม่ส่งมอบทรัพย์สินที่เช่าซื้อให้แก่ผู้เช่าซื้อ ผู้เช่าซื้อที่มีสิทธิฟ้องศาลขอให้บังคับผู้ให้เช่าซื้อส่งมอบทรัพย์สินดังกล่าวได้ หากผู้เช่าซื้อมีความเสียหายใดๆ ก็ย่อมเรียกค่าเสียหายในส่วนนี้ได้ด้วย

2) กรณีผู้เช่าซื้อใช้ทรัพย์สินที่เช่าซื้อโดยมิชอบหรือไม่สงวนรักษาทรัพย์สินที่เช่าซื้อ หากทำให้เกิดความเสียหายอย่างใดต่อกับทรัพย์สินที่เช่าซื้อ ผู้เช่าซื้อต้องรับผิดชอบในความเสียหายดังกล่าว เพราะถือว่าเป็นความผิดของผู้เช่าซื้ออย่างหนึ่ง ดังนั้น ผู้ให้เช่าซื้อย่อมมีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนความเสียหายดังกล่าวกับผู้เช่าซื้อได้ โดยไม่จำเป็นต้องบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อก่อน

3) กรณีผู้เช่าซื้อผิดนัดไม่ชำระค่าเช่าซื้อ ผู้ให้เช่าซื้อเมื่อมีสิทธิฟ้องเรียกค่าเช่าซื้อที่ถึงกำหนดแล้วพร้อมด้วยดอกเบี้ยจากผู้เช่าซื้อได้โดยไม่ต้องบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อก่อน

4) กรณีผู้เช่าซื้อไม่ส่งคืนทรัพย์สินที่เช่าซื้อ ผู้ให้เช่าซื้อเมื่อมีสิทธิฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนความเสียหายที่เกิดขึ้นได้

5) กรณีทรัพย์สินที่เช่าซื้อสูญหายหรือบุบสลาย หากเกิดจากความผิดของผู้เช่าซื้อ หรือของบุคคลอื่นซึ่งอยู่กับผู้เช่าซื้อหรือผู้เช่าช่วง เมื่อมีการคืนทรัพย์สินที่เช่าซื้อ ผู้ให้เช่าซื้อเมื่อมีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนความเสียหายเพื่อการนั้นได้

3.1.1.1 การใช้สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายโดยฝ่ายผู้ให้เช่าซื้อ

การใช้สิทธิเรียกร้องในกรณีนี้เป็นการใช้สิทธิโดยอาศัยหลักทั่วไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 213 เว้นแต่สภาพแห่งหนี้ไม่เปิดช่องให้ทำได้เช่นนั้น โดยไม่จำเป็นต้องบอกเลิกสัญญาหรือรอให้สัญญาสิ้นสุดลงก่อนแต่อย่างใด เช่น กรณีผู้เช่าซื้อใช้ทรัพย์สินที่เช่าซื้อโดยมิชอบ หรือไม่สงวนทรัพย์สินที่ให้เช่าซื้อ หากทำให้เกิดความเสียหายใดแก่ทรัพย์สินที่ให้เช่าซื้อ ผู้เช่าซื้อต้องรับผิดชอบในความเสียหายดังกล่าว หรือในกรณีที่ผู้เช่าซื้อผิดนัดไม่ชำระค่าเช่าซื้อ ผู้ให้เช่าซื้อเมื่อมีสิทธิฟ้องเรียกค่าเสียหายที่ถึงกำหนดแล้วพร้อมด้วยดอกเบี้ยจากผู้เช่าซื้อได้โดยไม่ต้องบอกเลิกสัญญา

3.1.1.2 การใช้สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายโดยฝ่ายผู้เช่าซื้อ

การใช้สิทธิเรียกร้องของผู้เช่าซื้อก่อนสัญญาเช่าซื้อสิ้นสุดลงจะเกิดขึ้นในกรณีที่ผู้ให้เช่าซื้อไม่ส่งมอบทรัพย์สินที่ให้เช่าซื้อแก่ผู้เช่าซื้อ ผู้เช่าซื้อเมื่อมีสิทธิฟ้องศาลขอให้บังคับผู้ให้เช่าซื้อส่งมอบทรัพย์สินดังกล่าว และหากผู้เช่าซื้อมีความเสียหายใดๆ ก็ย่อมเรียกค่าเสียหายส่วนนี้ได้ด้วย³³

3.1.2 กรณีสัญญาเช่าซื้อสิ้นสุดแล้ว

สัญญาเช่าซื้อเป็นเอกเทศสัญญา จึงอยู่ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายลักษณะสัญญาโดยทั่วๆ ไป ดังนั้นสัญญาเช่าซื้อย่อมระงับสิ้นไปเพราะเหตุใดๆ ซึ่งทำให้สัญญาระงับสิ้นไป ซึ่งเหตุดังกล่าวได้แก่

³³ ยอดชาย วีระพงศ์. (2533). ค่าเสียหายตามสัญญาเช่าซื้อ. หน้า 71.

1) เงื่อนไขบังคับหลังตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 183 วรรคสอง

2) การปฏิบัติตามสัญญา เมื่อผู้เช่าซื้อชำระเงินครบตามสัญญาเช่าซื้อและกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินโอนไปยังผู้เช่าซื้อ สัญญาจะระงับสิ้นไป

3) ข้อตกลงใหม่ลบล้างข้อตกลงเดิม ภายหลังจากทำสัญญาเช่าซื้อแล้ว คู่สัญญาทั้งสองฝ่าย อาจทำสัญญาใหม่เลิกสัญญาเช่าซื้อเมื่อไหร่ก็ได้ โดยอาจตกลงกันโดยชัดแจ้งหรือปริยายก็ได้

4) สัญญาเช่าซื้อจะระงับสิ้นไปเนื่องจากทรัพย์สินที่ให้เช่าซื้อสูญหายหรือถูกทำลายไป เมื่อสัญญาเช่าซื้อเป็นสัญญาเช่าอย่างหนึ่ง ดังนั้นจึงต้องนำบทบัญญัติแห่งกฎหมายลักษณะเช่าทรัพย์สินมาใช้บังคับ เว้นแต่จะเป็นการขัดต่อสภาพของสัญญาเช่าซื้อ ในเรื่องทรัพย์สินที่ให้เช่าซื้อสูญหายหรือถูกทำลายไปนั้น เมื่อนำบทบัญญัติแห่งกฎหมายลักษณะเช่าทรัพย์สินมาใช้บังคับแล้ว จึงมีผลให้สัญญาเช่าซื้อจะระงับสิ้นไป

แต่กรณีที่เกิดขึ้นเป็นส่วนใหญ่ของสัญญาเช่าซื้อที่คู่สัญญาจะใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาซึ่งจะทำให้สัญญาสิ้นสุดลง และก่อให้เกิดหน้าที่ความรับผิดชอบของคู่สัญญาในการชดเชยค่าเสียหายต่าง ๆ แก่กัน สามารถแยกพิจารณาได้ดังนี้

3.1.2.1 ผู้เช่าซื้อเป็นผู้บอกเลิกสัญญา

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 573 บัญญัติว่า “ผู้เช่าจะบอกเลิกสัญญาในเวลาใดเวลาหนึ่งก็ได้ด้วยการส่งมอบทรัพย์สินกลับคืนให้แก่ผู้ให้เช่าซื้อโดยเสียค่าใช้จ่ายของตัวผู้เช่าซื้อเอง” นอกจากสิทธิที่จะบอกเลิกสัญญาตามบทบัญญัติมาตราดังกล่าวแล้ว ผู้เช่าซื้ออาจใช้สิทธิเลิกสัญญาอันเนื่องมาจากผู้ให้เช่าซื้อผิดสัญญาในส่วนที่เป็นสาระสำคัญ ซึ่งข้อตกลงที่เป็นสาระสำคัญคือ ข้อตกลงที่เกี่ยวกับรากฐานแห่งสัญญาโดยตรง หากมีการผิดสัญญาเกี่ยวกับข้อตกลงนี้แล้วย่อมทำให้วัตถุประสงค์แห่งสัญญาเป็นอันไร้ผล³⁴

จากบทบัญญัตินี้จะเห็นได้ว่า กรณีเป็นสิทธิของผู้เช่าซื้อที่จะบอกเลิกสัญญาในเวลาใดเวลาหนึ่งก็ได้ เมื่อผู้เช่าซื้อไม่ต้องการที่จะได้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่เช่าซื้อ เพราะการเช่าซื้อดังที่ได้กล่าวมาแล้ว เป็นการให้เช่าโดยมีค้ำประกันว่าจะขาย เมื่อผู้เช่าซื้อไม่พอใจที่จะปฏิบัติตามสัญญาต่อไป ก็มีสิทธิบอกเลิกสัญญาด้วยการส่งมอบทรัพย์สินที่เช่าซื้อคืนแก่เจ้าของและไม่จำเป็นต้องมีฝ่ายใดเป็นฝ่ายผิดสัญญา ซึ่งในเรื่องนี้ผิดกับสัญญาอื่นๆ เช่น สัญญาซื้อขาย ฯลฯ ที่คู่กรณีจะเลิกสัญญาตามความพอใจของตนเองหาได้ไม่ แต่ต่างกับสัญญาเช่าตรงที่ผู้เช่าอาจบอกเลิกสัญญาได้ตามความพอใจตามมาตรา 566 แต่ต้องมีการบอกกล่าวล่วงหน้าก่อนและผู้ให้เช่ากับผู้เช่าต่างมีสิทธิบอกเลิกสัญญาดูด้วยกันทั้งสองฝ่าย

³⁴ มานะ พิทยากรณ์. เล่มเดิม. หน้า 259.

การบอกเลิกสัญญาตามมาตรา 573 นี้ จะต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ 2 ประการ
คือ

- 1) ผู้เช่าซื้อต้องแสดงเจตนาบอกเลิกสัญญาไปยังผู้ให้เช่าซื้อ
- 2) ผู้เช่าซื้อต้องส่งมอบทรัพย์สินที่เช่าซื้อคืนแก่ผู้ให้เช่าซื้อ

การบอกเลิกสัญญาตามมาตรานี้ จะต้องครบถ้วนตามหลักเกณฑ์ทั้งสองข้างต้น จะขาดข้อใดข้อหนึ่งไม่ได้ เว้นแต่ผู้เช่าซื้อไม่อาจส่งคืนทรัพย์สินที่เช่าซื้อได้โดยไม่ใช้ความผิดของผู้เช่าซื้อ กรณีเช่นนี้ผู้เช่าซื้อบอกเลิกสัญญาได้ โดยไม่ต้องส่งมอบทรัพย์สิน

อย่างไรก็ตามมีข้อที่น่าคิดว่า เพียงแต่ส่งทรัพย์สินที่เช่าซื้อคืนอย่างเดียว โดยไม่ต้องบอกเลิกสัญญาด้วยจะได้อหรือไม่ ข้อนี้มีผู้เห็นว่า การเลิกสัญญาด้วยการคืนทรัพย์สินนั้นเป็นสิทธิของผู้เช่าซื้อ ดังนั้น ถ้าส่งคืนทรัพย์สินที่เช่าซื้อแล้วก็น่าจะถือได้ว่าเป็นการบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 573 แล้ว³⁵

เมื่อผู้เช่าซื้อไม่มีสิทธิบอกเลิกสัญญาเสียได้ด้วยการส่งมอบทรัพย์สินที่เช่าซื้อคืนให้แก่ผู้ให้เช่าซื้อ ปัญหาที่เกิดขึ้น คือ ถ้าทรัพย์สินที่ส่งคืนชำรุดบกพร่อง ผู้เช่าซื้อจะยังมีสิทธิบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อด้วยการคืนทรัพย์สินได้หรือไม่ ในเรื่องนี้ถ้าหากสัญญาเช่าซื้อกำหนดไว้อย่างใด ก็คงต้องเป็นไปตามนั้น เช่น หากสัญญาเช่าซื้อกำหนดไว้ว่า ถ้าผู้เช่าซื้อประสงค์จะเลิกสัญญาเช่าซื้อโดยส่งมอบทรัพย์สินที่เช่าซื้อคืน ก็ต้องส่งคืนในสภาพเรียบร้อยและสมบูรณ์ทุกประการ แต่หากสัญญาเช่าซื้อไม่ได้กำหนดเงื่อนไขในเรื่องนี้ไว้ อาจแยกพิจารณาได้ ดังนี้

- 1) ถ้าทรัพย์สินที่เช่าซื้อชำรุดบกพร่องเพราะการใช้ทรัพย์สินโดยชอบ ผู้เช่าซื้อไม่ต้องรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องนั้น และยังคงมีสิทธิคืนทรัพย์สินที่เช่าซื้อได้
- 2) ถ้าทรัพย์สินที่เช่าซื้อชำรุดบกพร่องโดยเหตุสุดวิสัย ผู้เช่าซื้อไม่ต้องรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องนั้น และยังคงมีสิทธิคืนทรัพย์สินที่เช่าซื้อได้
- 3) ถ้าทรัพย์สินที่เช่าซื้อชำรุดบกพร่อง เพราะเหตุที่ผู้เช่าซื้อใช้ทรัพย์สินนั้น โดยไม่ชอบหรือเป็นเพราะความผิดของผู้เช่าซื้อ ผู้เช่าซื้อยังมีสิทธิบอกเลิกสัญญาโดยส่งมอบทรัพย์สินที่เช่าซื้อคืนได้ แต่จะต้องรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องนั้น

ปัญหาต่อไปมีว่า หากผู้เช่าซื้อเป็นผู้ผิดนัดและยังคงค้างชำระค่าเช่าซื้อไม่ว่างวดเดียวหรือหลายงวด ผู้เช่าซื้อจะยังมีสิทธิบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 573 ได้อีกหรือไม่ จะเห็นว่ากฎหมายบัญญัติสิทธิผู้เช่าซื้อบอกเลิกสัญญาได้ตามความพอใจของตน สิทธิการบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อนี้จึงเป็นสิทธิโดยเอกเทศไม่เกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่ว่า ผู้เช่าซื้อได้กระทำผิดสัญญาหรือไม่ ดังนั้น จึงเห็นว่า แม้ผู้เช่าซื้อผิดนัดชำระค่าเช่าซื้อ 2 คราว

³⁵ ประพนธ์ ศาตะมาน และไพจิตร ปุณฺณพินฺธุ์. เล่มเดิม. หน้า 258.

ติดกัน อันเป็นเหตุให้ผู้ให้เช่าซื้อที่มีสิทธิบอกเลิกสัญญาได้ก็ตาม แต่ตราบใดที่ผู้ให้เช่าซื้อยังไม่บอกเลิกสัญญา ผู้เช่าซื้อซึ่งยังมีสิทธิบอกเลิกสัญญาได้ ส่วนเงินค่าเช่าซื้อที่ยังไม่ได้ชำระนั้น เป็นอีกกรณีหนึ่งที่ผู้ให้เช่าซื้อที่มีสิทธิเรียกร้องเอาได้

อย่างไรก็ดี สิทธิบอกเลิกสัญญาของผู้เช่าซื้อตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 573 นี้ มิใช่บทบัญญัติที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน แต่เป็นบทบัญญัติถึงสิทธิของผู้เช่าซื้อที่มีต่อผู้ให้เช่าซื้อเท่านั้น ดังนั้นคู่สัญญาย่อมตกลงกันแตกต่างออกไปได้

สำหรับผลของการบอกเลิกสัญญาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 573 เมื่อผู้เช่าซื้อบอกเลิกสัญญาโดยถูกต้องตามกฎหมายแล้ว สัญญาเช่าซื้อย่อมสิ้นสุดลง กฎหมายไม่ได้บัญญัติไว้ว่าผู้ให้เช่ามีสิทธิรับเงินที่ใช้จ่ายมาแล้วดังเช่นประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 574 หรือไม่ แต่ก็มีผู้เห็นว่า³⁶ ผู้ให้เช่าซื้อยังมีสิทธิรับเงินที่ผู้เช่าซื้อได้ชำระมาแล้วด้วย ทั้งนี้เพราะกรณีที่ผู้เช่าซื้อเป็นฝ่ายบอกเลิกสัญญา เป็นเพียงบทบัญญัติพิเศษของกฎหมายที่ให้สิทธิผู้เช่าซื้อบอกเลิกสัญญาเท่านั้น หากให้การบอกเลิกสัญญาในกรณีดังกล่าวนี้มีผลเหมือนการบอกเลิกสัญญาธรรมดาที่ทำให้คู่กรณีกลับคืนสู่ฐานะเดิม คือ จะต้องมีการคืนทรัพย์สินกัน ย่อมก่อให้เกิดความไม่ยุติธรรมขึ้นแก่ผู้ให้เช่าซื้อ

3.1.2.2 ผู้ให้เช่าซื้อเป็นผู้บอกเลิกสัญญา

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 574 บัญญัติให้สิทธิแก่ผู้ให้เช่าซื้อที่จะบอกเลิกสัญญาในกรณีที่ผู้เช่าซื้อผิดนัดไม่ชำระค่าเช่าซื้อสองคราวติดๆ กัน ดังนั้น หากผู้เช่าซื้อผิดนัด ไม่ชำระค่าเช่าซื้อสองคราวติดๆ กัน ย่อมก่อให้เกิดสิทธิแก่ผู้ให้เช่าซื้อที่จะบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อได้ นอกจากสิทธิที่จะบอกเลิกสัญญาตามบทบัญญัติมาตราดังกล่าวแล้ว ผู้ให้เช่าซื้ออาจใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาอันเนื่องมาจากผู้เช่าซื้อกระทำผิดสัญญาในข้อที่เป็นสาระสำคัญ³⁷ สำหรับข้อสัญญาที่เป็นสาระสำคัญในส่วนของผู้เช่าซื้อนี้ ไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยชัดแจ้ง จึงต้องเปรียบเทียบกับบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ลักษณะ 4 เช่าทรัพย์สิน โดยตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 544 วรรคหนึ่ง บัญญัติไว้ว่า “ทรัพย์สินซึ่งเช่านั้นผู้เช่าจะให้เช่าช่วงหรือโอนสิทธิของตนอันมีในทรัพย์สินนั้น ไม่ว่าทั้งหมดหรือแต่บางส่วนให้แก่บุคคลภายนอกท่านว่าหาอาจทำได้ไม่ เว้นแต่จะ ได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่นในสัญญาเช่า” และวรรคสองบัญญัติไว้ว่า “ถ้าผู้เช่าประพฤติฝ่าฝืนบทบัญญัติอันนี้ ผู้ให้เช่าจะบอกเลิกสัญญาเสียก็ได้”

³⁶ จรัล เล็งวิทยา. (2530). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย เช่าทรัพย์สิน เช่าซื้อ อ้าง แรงงาน อ้างทำของและรับขน. หน้า 126.

³⁷ แหล่งเดิม. หน้า 262.

จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการที่ผู้เช่าซื้อให้บุคคลอื่นเช่าช่วงหรือโอนสิทธิของตน ถือเป็น การผิดสัญญาในข้อที่เป็นส่วนสำคัญ นอกจากนี้การที่ผู้เช่าซื้อกระทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อกรรมสิทธิ์ ของผู้ให้เช่าซื้อ เช่น ขาย ขายฝาก จำนำ ฯลฯ ก็นับว่าเป็นการผิดสัญญาในส่วนสำคัญ การกระทำ ผิดสัญญาในข้อที่เป็นส่วนสำคัญนี้ผู้ให้เช่าซื้อสามารถบอกเลิกสัญญาได้ทันทีโดยไม่ต้องบอกกล่าว ก่อน ทั้งนี้เป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 574 โดยการผิดสัญญาในข้อที่เป็น สาระสำคัญดังกล่าว เมื่อเจ้าของทรัพย์ได้บอกเลิกสัญญาเจ้าของทรัพย์สินจะบอกเลิกสัญญาเสียก็ได้ ถ้าเช่นนั้นบรรดาเงินที่ได้ใช้มาแล้วแต่ก่อน ให้รับเป็นของเจ้าของทรัพย์สิน และเจ้าของทรัพย์สิน ชอบที่จะกลับเข้าครอบครองทรัพย์สินนั้นได้ด้วย

อนึ่ง ในกรณีกระทำผิดสัญญาเพราะผิดนัดไม่ใช้เงินซึ่งเป็นคราวที่สุดนั้น ท่านว่า เจ้าของทรัพย์สินชอบที่จะรับบรรดาเงินที่ได้ใช้มาแล้วแต่ก่อน และกลับเข้าครอบครองทรัพย์สิน นั้นได้ ต่อเมื่อระยะเวลาใช้เงินได้พ้นกำหนดไปอีกงวดหนึ่ง”

จากบทบัญญัติดังกล่าว จะเห็นว่าผู้ให้เช่าซื้อที่มีสิทธิบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อได้ใน กรณีหนึ่งกรณีใดดังต่อไปนี้

1) กรณีผู้เช่าซื้อผิดนัดไม่ชำระค่าเช่าซื้อ

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วในเรื่องหน้าที่ของผู้เช่าซื้อว่า ผู้เช่าซื้อมีหน้าที่ต้องชำระ ค่าเช่าซื้อ ซึ่งหากผู้เช่าซื้อไม่ชำระค่าเช่าซื้อสองคราวติดกัน ผู้เช่าซื้อย่อมมีสิทธิบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อได้ การผิดนัดไม่ชำระค่าเช่าซื้อในกรณีนี้ จะต้องเป็นกรณีที่ผิดนัดไม่ชำระค่าเช่าซื้อสองคราว ติดๆ กันจริงๆ หากผิดนัดเพียงงวดเดียว หรือผิดนัดหลายครั้งแต่ไม่ติดต่อกัน ผู้ให้เช่าซื้อจะใช้สิทธิ บอกเลิกสัญญา โดยอ้างเหตุว่าผู้เช่าซื้อผิดนัดไม่ชำระเงินค่าเช่าซื้อไม่ได้ แต่ทั้งนี้ไม่เป็นการตัดสิทธิ ผู้ให้เช่าซื้อที่ได้รับความเสียหายในอันที่จะเรียกร้องเอาค่าเสียหายต่างๆ ได้ เช่น ดอกเบี้ยของเงินที่ ค้างชำระ

การบอกเลิกสัญญาของผู้ให้เช่าซื้อนั้น กระทำได้โดยการแสดงเจตนาบอก เลิกสัญญาไปยังผู้เช่าซื้อ โดยไม่ต้องบอกกล่าวให้ผู้เช่าซื้อชำระค่าเช่าซื้อภายในระยะเวลาอันควร ก่อน แต่อย่างไรก็ดี คู่สัญญาสามารถที่จะตกลงกันว่า ถ้าผู้เช่าซื้อผิดนัดไม่ชำระค่าเช่าซื้องวดใด งวดหนึ่ง หรือถ้าผิดนัดไม่ชำระค่าเช่าซื้อสองคราวติดๆ กันแล้ว ให้ถือว่าสัญญาเช่าซื้อเป็นอันเลิกกัน ทันทีโดยผู้ให้เช่าซื้อไม่จำเป็นต้องแสดงเจตนาบอกเลิกสัญญาก็ได้

มีข้อสังเกตว่า เมื่อมีการผิดนัดไม่ชำระค่าเช่าซื้อสองคราวติดๆ กัน แต่ผู้ ให้เช่าซื้อยังไม่ใช้สิทธิบอกเลิกสัญญา และต่อมาหากมีการกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดอันเป็นการ แสดงให้เห็นว่า ผู้ให้เช่าซื้อไม่ถือว่าการไม่ชำระค่าเช่าซื้อเป็นการผิดสัญญา เช่น ยอมรับชำระค่า

เช่าซื้อต่อมาอีก กรณีเช่นนี้สัญญาเช่าซื้อย่อมไม่สิ้นสุดลงและเป็นการแสดงว่าคู่สัญญามีเจตนาจะผูกพันตามสัญญาเดิม ผู้ให้เช่าซื้อจะกลับรื้อฟื้นเรื่องเดิมขึ้นมาบอกกล่าวเพื่อเลิกสัญญาหาได้ไม่

2) กรณีผู้เช่าซื้อผิดสัญญาในข้อที่เป็นส่วนสำคัญ

ในกรณีดังกล่าวนี้ กฎหมายไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ไว้ว่า กรณีใดถือว่าเป็นข้อสัญญาที่เป็นส่วนสำคัญของสัญญาเช่าซื้อ กรณีจึงต้องพิจารณาข้อเท็จจริงเป็นกรณีๆ ไป ซึ่งอาจแยกออกเป็น 2 แนวทางด้วยกัน กล่าวคือ

(1) กรณีคู่สัญญาตกลงระบุข้อสัญญาข้อหนึ่งข้อใดไว้ในสัญญาตนเองว่าเป็นข้อสัญญาที่เป็นส่วนสำคัญ

(2) กรณีผู้เช่าซื้อกระทำการอันเป็นปฏิปักษ์ต่อกรรมสิทธิ์ของเจ้าของทรัพย์สินที่เช่าซื้อ เช่น ในกรณีที่ผู้เช่าซื้อชำระค่าเช่าซื้อไม่ครบ แต่กลับเอาทรัพย์สินที่เช่าซื้อไปขาย กรณีดังกล่าวนี้นับได้ว่าเป็นการกระทำผิดสัญญาในข้อที่เป็นส่วนสำคัญ

เมื่อผู้เช่าซื้อผิดสัญญาในข้อที่เป็นส่วนสำคัญ ย่อมทำให้สัญญาเช่าซื้อสิ้นสุดโดยผู้ให้เช่าซื้อไม่จำเป็นต้องบอกกล่าวก่อน

3) กรณีผู้เช่าซื้อผิดนัดไม่ใช้เงินซึ่งเป็นคราวที่สุด

การผิดนัดไม่ใช้เงินซึ่งเป็นคราวที่สุดนี้ หมายถึง การผิดนัดไม่ชำระค่าเช่าซื้องวดสุดท้าย แต่อย่างไรก็ดี ผู้ให้เช่าซื้อจะบอกเลิกสัญญาทันทีไม่ได้ ทั้งนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 574 วรรคสอง ได้กำหนดให้ผู้ให้เช่าซื้อต้องให้ระยะเวลาใช้เงินได้พ้นกำหนดไปอีกรวดหนึ่งก่อน จึงจะบอกเลิกสัญญาได้

ผลของการที่ผู้ให้เช่าซื้อเป็นฝ่ายบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 574 ผู้ให้เช่าซื้อจะมีสิทธิดังนี้ คือ

(1) รับเงินที่ได้ใช้มาแล้วแต่ก่อน หมายถึง เงินที่ผู้เช่าซื้อได้ชำระเป็นค่าเช่าซื้อมาก่อนที่ผู้ให้เช่าซื้อจะบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อ ผู้ให้เช่าซื้อย่อมมีสิทธิรับได้ คำว่าเงินที่ชำระเป็นค่าเช่าซื้อนี้ รวมถึงเงินดาวน์ด้วย ทั้งนี้เพราะว่าเงินดาวน์นั้นเป็นส่วนหนึ่งของราคาค่าเช่าซื้อที่ผู้เช่าซื้อจะต้องชำระในวันทำสัญญา ผู้ให้เช่าซื้อจึงมีสิทธิรับเงินดาวน์ได้³⁸ ส่วนเงินค่าเช่าซื้อที่ค้างชำระนั้น ผู้ให้เช่าซื้อไม่มีสิทธิเรียกได้ แต่ผู้ให้เช่าซื้อที่มีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนอันเป็นค่าใช้ทรัพย์สินที่เช่าซื้อได้³⁹ นอกจากนี้ผู้ให้เช่าซื้อยังสามารถเรียกค่าเสียหายจากผู้เช่าซื้อนับจากวันที่บอกเลิก

³⁸ คำพิพากษาฎีกาที่ 525/2518

³⁹ คำพิพากษาฎีกาที่ 1195/2511

สัญญาจนถึงวันได้รับทรัพย์สิน⁴⁰ และค่าซ่อมแซมทรัพย์สินที่เช่าซื้อ เพราะความเสียหายอันเกิดจากการใช้ทรัพย์สินของผู้เช่าซื้อ ที่ผู้เช่าซื้อต้องรับผิดชอบด้วย⁴¹

(2) กลับเข้าครอบครองทรัพย์สินที่เช่าซื้อ กรณีที่ผู้ให้เช่าซื้อมีสิทธิกลับเข้าครอบครองทรัพย์สินที่เช่าซื้อนี้ ย่อมมีความหมายอยู่ในตัวว่าผู้เช่าซื้อจะต้องส่งคืนทรัพย์สินที่เช่าซื้อให้แก่ผู้ให้เช่าซื้อ แต่หากผู้เช่าซื้อไม่ยอมคืนทรัพย์สินที่เช่าซื้อแล้ว ผู้ให้เช่าซื้อย่อมมีสิทธิฟ้องร้องต่อศาลเพื่อบังคับผู้เช่าซื้อให้ส่งมอบทรัพย์สินที่เช่าซื้อคืนได้ อย่างไรก็ดี หากผู้เช่าซื้อไม่สามารถส่งมอบทรัพย์สินที่เช่าซื้อคืนได้เพราะบุบสลายหรือสูญหายไป ผู้ให้เช่าซื้อก็สามารถเรียกให้ผู้เช่าซื้อชดใช้ราคาแทนได้

นอกจากนี้ เมื่อผู้ให้เช่าซื้อเป็นฝ่ายบอกเลิกสัญญา นอกจากจะใช้สิทธิริบค่าเช่าแล้ว ผู้ให้เช่าซื้อยังมีสิทธิเรียกค่าเสียหายต่างๆ จากผู้เช่าซื้อได้อีก ซึ่งค่าเสียหายที่ผู้ให้เช่าซื้อมีสิทธิเรียกได้อีกนั้น มีดังต่อไปนี้

(1) ค่าเสื่อมราคาหรือค่าขาดราคา

ค่าเสื่อมราคานี้ถือว่าเป็นค่าเสียหายอย่างหนึ่ง หากไม่มีข้อตกลงเกี่ยวกับค่าเสื่อมราคาหรือค่าขาดราคาในสัญญาเช่าซื้อ ความรับผิดชอบในค่าเสื่อมราคาก็ต้องอนุโลมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 562 วรรคหนึ่ง ซึ่งได้บัญญัติไว้ว่า “ผู้เช่าจะต้องรับผิดชอบในความสูญหายหรือบุบสลายอย่างใดๆ อันเกิดขึ้นแก่ทรัพย์สินที่เช่า เพราะความผิดของผู้เช่าเองหรือของบุคคลซึ่งอยู่กับผู้เช่า หรือของผู้เช่าช่วง” และวรรคสองได้บัญญัติไว้ว่า “แต่ผู้เช่าไม่ต้องรับผิดชอบในความสูญหายหรือบุบสลายอันเกิดแต่การใช้ทรัพย์สินนั้น โดยชอบ” ตามบทบัญญัติมาตราดังกล่าวนี้ ความรับผิดชอบของผู้เช่าจะเกิดขึ้นต่อเมื่อการเสื่อมราคาเกิดจากการใช้งานอย่างผิดปกติ หากเป็นการใช้งานตามปกติ ผู้เช่าซื้อหาต้องรับผิดชอบในค่าเสียหายส่วนนี้ไม่ แต่ในทางปฏิบัติแล้วสัญญาเช่าซื้อที่ผู้ประกอบการธุรกิจให้เช่าซื้อ โดยเฉพาะธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์ทำกับผู้เช่าซื้อจะมีข้อตกลงเกี่ยวกับความรับผิดชอบในค่าเสื่อมราคาไว้อย่างละเอียด เช่น ระบุไว้ว่า “เมื่อผู้เช่าซื้อผิดสัญญายอมให้ผู้ให้เช่าซื้อนำทรัพย์สินที่ให้เช่าซื้อขายทอดตลาด หรือตีราคาทรัพย์สินที่ให้เช่าซื้อได้เพียงผู้เดียว หากขายได้หรือราคาที่ดีนั้น ไม่คุ้มกับราคาที่เช่าซื้อ เงินขาดอยู่เท่าใด ผู้เช่าซื้อต้องรับผิดชอบในส่วนที่ค้างอยู่จนครบ ข้อตกลงดังกล่าวนี้ใช้บังคับได้ ไม่เป็นโมฆะ

เมื่อสัญญาเช่าซื้อส่วนใหญ่มีข้อตกลงเรื่องความรับผิดชอบในค่าเสื่อมราคา และเป็นข้อตกลงที่สามารถใช้บังคับได้ ความรับผิดชอบในค่าเสื่อมราคาจึงต้องเป็นไปตามข้อตกลงในสัญญา

⁴⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1973/2520

⁴¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1132/2521

(2) ค่าใช้ทรัพย์หรือค่าขาดประโยชน์

เนื่องจากสัญญาเช่าซื้อคือสัญญาที่เจ้าของเอาทรัพย์สินออกให้เช่าและให้คำมั่นว่าจะขายทรัพย์สินนั้น หรือให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นสิทธิแก่ผู้เช่าโดยเงื่อนไขที่ผู้เช่าได้ชำระเงินเป็นจำนวนนั้นเท่านั้นคร่าว ผู้เช่าซื้อจึงมีหน้าที่ต้องชำระค่าเช่าซื้อแก่ผู้ให้เช่าซื้อ ซึ่งค่าเช่าซื้อที่นั้นยหนึ่งก็คือค่าใช้ทรัพย์นั่นเอง ดังนั้น หากผู้เช่าซื้อผิดนัดไม่ชำระค่าเช่าซื้อ ย่อมก่อให้เกิดสิทธิแก่ผู้ให้เช่าซื้อที่จะเรียกร้องค่าใช้ทรัพย์หรือค่าขาดประโยชน์จากผู้เช่าซื้อ⁴² ทำนองเดียวกับการเรียกค่าเช่าค้างชำระ

สัญญาเช่าซื้อที่ผู้ประกอบการธุรกิจให้เช่าซื้อ โดยเฉพาะธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์ทำกับผู้บริโภคนั้นมักจะกำหนดว่า หากผู้เช่าซื้อผิดนัดไม่ชำระค่าเช่าซื้องวดเดียวหรือผิดนัดสองงวดติดกัน สัญญาเช่าซื้อเป็นอันยกเลิกทันที โดยผู้ให้เช่าซื้อไม่ต้องบอกกล่าวก่อน และผู้เช่าซื้อมีหน้าที่ส่งมอบทรัพย์สินที่ให้เช่าซื้อคืนโดยพลัน ซึ่งหากมีการฟ้องคดีต่อศาล ผู้ให้เช่าซื้อก็มักจะเรียกค่าเสียหายในระหว่างผิดนัด คือ เรียกค่าเสียหายตั้งแต่วันที่ผู้เช่าซื้อผิดนัดไม่ชำระค่าเช่าซื้อจนถึงวันที่ผู้ให้เช่าซื้อยึดทรัพย์สินที่ให้เช่าซื้อคืนมาได้⁴³

แต่เนื่องจากค่าใช้ทรัพย์หรือค่าขาดประโยชน์เป็นค่าเสียหายอย่างหนึ่งที่ศาลมีดุลพินิจปรับลดลงได้ตามที่เห็นสมควร จึงมีผู้ประกอบการธุรกิจให้เช่าซื้อบางรายที่หันไปใช้วิธีการเรียกร้องค่าเช่าซื้อที่ค้างชำระอยู่ก่อนสัญญาเลิกและเรียกร้องค่าใช้ทรัพย์หรือค่าขาดประโยชน์หลังสัญญาเลิก ซึ่งในเรื่องนี้เดิมมีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 691/2501 วินิจฉัยว่า เมื่อผู้เช่าซื้อผิดสัญญาไม่ชำระค่าเช่าซื้อกว่า 2 งวดติดๆ กัน ผู้ให้เช่าซื้อบอกเลิกสัญญาเอาทรัพย์สินกลับคืนและเรียกค่าเช่าซื้อที่ค้างชำระจนถึงวันเลิกสัญญาได้ และมีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 545/2509 วินิจฉัยว่า เมื่อผู้เช่าซื้อผิดสัญญาเช่าซื้อ และผู้ให้เช่าซื้อบอกเลิกสัญญาแล้ว นอกจากมีสิทธิริบเงินค่าเช่าซื้อที่ชำระไว้แล้ว ผู้ให้เช่าซื้อยังมีสิทธิฟ้องเรียกเงินค่าเช่าซื้อที่ผู้เช่าซื้อยังค้างชำระอยู่ก่อนเลิกสัญญาได้ ต่อมาได้มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1198/2511 (ประชุมใหญ่) วินิจฉัยกลับหลักดังกล่าว โดยวินิจฉัยว่า กรณีจำเลยผู้เช่าซื้อผิดนัด ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 574 มิได้บัญญัติให้สิทธิโจทก์โดยแจ้งชดจนอกเหนือไปจากการกลับเข้าครอบครองทรัพย์สินและริบเงินที่จำเลยส่งแล้ว ถ้าโจทก์ยังมีสิทธิเรียกเงินค่าเช่าซื้อที่ค้างชำระจนเต็มจำนวนด้วย ก็ไม่มีเหตุที่กฎหมายจะบัญญัติไว้เพียงให้ริบเงินที่ส่งไว้แล้วก่อนเลิกสัญญา โดยผลของคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1198/2511 (ประชุมใหญ่) ดังกล่าวจึงแทบจะไม่มีผู้ให้เช่าซื้อรายใดใช้สิทธิเรียกร้องในฐานะของค่าเช่าซื้อค้างชำระอีก

⁴² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 985/2532.

⁴³ วรวิทย์ ฤทธิพิศ. เล่มเดิม. หน้า 98.

(3) ค่าใช้จ่ายในการติดตามทรัพย์สินคืน

ในกรณีที่มีการติดตามยึดทรัพย์สินที่ให้เช่าซื้อคืน อาจมีค่าใช้จ่ายต่างๆ ค่าใช้จ่ายในส่วนนี้เป็นค่าเสียหายที่ผู้ให้เช่าซื้อได้รับเนื่องจากการผิดสัญญาเช่าซื้อ ผู้ให้เช่าซื้อจึงมีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายในส่วนนี้⁴⁴

(4) ดอกเบี้ยและเบี้ยปรับ

สัญญาเช่าซื้อที่ผู้ประกอบการธุรกิจให้เช่าซื้อทำกับผู้เช่าซื้อส่วนใหญ่จะมีข้อตกลงเรื่องเบี้ยปรับในกรณีที่ผู้เช่าซื้อไม่ปฏิบัติตามสัญญาเช่าซื้อไว้ โดยอาจจะระบุไว้โดยชัดแจ้ง เช่น ตกลงกันว่าหากผู้เช่าซื้อไม่ชำระค่าเช่าซื้อตามกำหนดยอมให้คิดค่าปรับในอัตราร้อยละ 5 ต่อเดือน หรืออาจจะใช้ถ้อยคำอย่างอื่น เช่น ตกลงกันว่าเมื่อสัญญาเช่าซื้อเลิกกันแล้วไม่ว่าด้วยเหตุใดๆ ผู้เช่าซื้อจะต้องรับผิดชอบชำระค่าเช่าซื้อที่ค้างชำระอยู่ให้แก่ผู้ให้เช่าซื้อ หรือตกลงกันว่าในระหว่างอายุสัญญาเช่าซื้อ หากทรัพย์สินที่ให้เช่าซื้อถูกโจรภัยหรือสูญหายไม่ว่าด้วยเหตุใดๆ อาทิ เหตุสุดวิสัย อัคคีภัย ผู้เช่าซื้อยินยอมรับผิดชอบและยอมชำระค่าเช่าซื้อตามสัญญาจนครบ ข้อตกลงเหล่านี้ล้วนแต่เป็นการกำหนดค่าเสียหายไว้ล่วงหน้าทำนองเบี้ยปรับ⁴⁵

นอกจากข้อตกลงในลักษณะดังกล่าวข้างต้นแล้ว คู่สัญญาอาจตกลงให้คิดดอกเบี้ยในค่าเสียหายต่างๆ ที่ฝ่ายผู้ให้เช่าซื้อ มีสิทธิเรียกร้องจากผู้เช่าซื้อ เช่น ดอกเบี้ยจากค่าขาดราคา หรือจากค่าใช้จ่ายในการติดตามทรัพย์สินคืน ข้อตกลงเรื่องดอกเบี้ยดังกล่าวนี้ก็มีลักษณะเป็นการกำหนดค่าเสียหายไว้ล่วงหน้าเช่นเดียวกัน จึงถือเป็นเบี้ยปรับอย่างหนึ่ง⁴⁶

ในกรณีที่สัญญาเช่าซื้อไม่มีข้อตกลงเรื่องดอกเบี้ยไว้ ศาลก็อาจกำหนดให้ฝ่ายผู้เช่าซื้อรับผิดชอบดอกเบี้ยในระหว่างผิดนัด ในอัตราร้อยละเจ็ดกึ่งต่อปี ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 224⁴⁷

3.2 แนวคำพิพากษาศาลฎีกาเกี่ยวกับการกำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อ

ในประเด็นต่อมาที่ผู้วิจัยจะนำเสนอให้เห็นว่าแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่ขึ้นสู่ศาลฎีกานั้นมีจำนวนมากน้อยเท่าไรซึ่งเกี่ยวข้องกับการกำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้ออย่างไร โดยผู้วิจัยขอกำหนดขอบเขตในการศึกษาคดีเช่าซื้อที่ขึ้นสู่ศาลฎีกาเป็นระยะเวลา 20 ปี และอยู่ในช่วงปี พ.ศ. 2530 ถึง พ.ศ. 2550

⁴⁴ สุพิศ ประณีตพลกรัง. (2541). คดีเช่าซื้อ. หน้า 59.

⁴⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4593/2531.

⁴⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4127/2532.

⁴⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3622/2527.

จากการศึกษาของผู้วิจัยพบว่าคดีที่ขึ้นสู่ศาลฎีกาที่ได้มีการเผยแพร่ต่อสาธารณชนนั้น⁴⁸ มีคดีเช่าซื้อที่ขึ้นสู่ศาลฎีกาเป็นจำนวนทั้งสิ้น 148 คดี เป็นคดีที่เกี่ยวกับค่าเสียหายจำนวน 30 คดี โดยคดีที่เกี่ยวข้องกับค่าเสียหายนั้น มีแนวคำพิพากษาของศาลฎีกาแบ่งเป็นสองแนวทาง กล่าวคือ 1) ศาลฎีกาจะไม่เข้าไปแก้ไขดุลพินิจของศาลล่าง เนื่องจากเห็นว่า การกำหนดค่าเสียหายเป็นดุลพินิจที่ศาลล่างสามารถกำหนดได้เอง โดยเฉพาะ 2) ศาลฎีกาจะพิพากษากำหนดค่าเสียหายให้แก่คู่สัญญาใหม่ เนื่องจากศาลล่างมิได้พิจารณาถึงรายละเอียดบางประการ เช่น ค่าเสื่อมราคาของทรัพย์สินที่เช่าซื้อ ค่าขาดประโยชน์ในการที่ผู้ให้เช่าซื้อไม่สามารถเข้าครอบครองทรัพย์สินที่เช่าซื้อได้ โดยศาลสูงมองว่าข้อเท็จจริงเหล่านี้ถือเป็นพื้นฐานที่อาจส่งผลต่อการกำหนดค่าเสียหายเพื่อให้คู่ความได้รับความเป็นธรรมเพิ่มมากขึ้น ดังตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ผู้วิจัยได้สรุปประเด็นมา ต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 142/2549

ประเด็นที่ศาลฎีกาใช้ดุลพินิจกำหนดค่าเสียหายในคดีนี้ มีฐานมาจากบันทึกข้อตกลงระหว่างโจทก์กับจำเลย โดยศาลถือว่าเป็นการระงับข้อพิพาทที่มีอยู่ตามสัญญาเช่าซื้อให้เสร็จสิ้นไปด้วยต่างยอมผ่อนผันให้แก่กันบันทึกข้อตกลงดังกล่าวจึงเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ และตามสัญญาประนีประนอมดังกล่าวมีข้อตกลงว่าหากไม่ผิดสัญญาในยอดเงิน 170,000 บาท พร้อมดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 15 ต่อปี โจทก์ตกลงไม่คิดใจเรียกร้องส่วนที่เหลืออีกต่อไป หากผิดสัญญาจำเลยตกลงยินยอมให้โจทก์ฟ้องร้องบังคับคดีในจำนวนเงิน 284,007 บาท และยินยอมเสียดอกเบี้ยในยอดเงินจำนวนดังกล่าวในอัตราร้อยละ 15 ต่อปี นับแต่วันผิดสัญญา ข้อตกลงดังกล่าวมีการลดค่าเสียหายจาก 284,007 บาท เหลือเพียง 170,000 บาท กำหนดจำนวนเงินที่จะต้องผ่อนชำระและระยะเวลาชำระเสร็จ รวมทั้งกำหนดอัตราดอกเบี้ยขึ้นใหม่แตกต่างกับข้อตกลงและจำนวนค่าเสียหายตามสัญญาเช่าซื้อเดิม

ข้อตกลงดังกล่าวนี้ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่ามีลักษณะเป็นค่าเสียหายที่กำหนดกันไว้ล่วงหน้า จึงเป็นเบี้ยปรับหากสูงเกินส่วนศาลย่อมมีอำนาจลดลงได้ โดยดุลพินิจในการปรับลดเบี้ยปรับดังกล่าวนี้ศาลฎีกาพิจารณาทางได้เสียของโจทก์ กล่าวคือ พิจารณาในเรื่องที่จำเลยที่ 1 เช่าซื้อรถยนต์จากโจทก์ในราคาเพียง 242,388 บาท และจำเลยที่ 1 ได้ชำระราคาและค่าเสียหายบางส่วนให้แก่โจทก์รวมทั้งสิ้น 60,597 บาท ต่อมาโจทก์ยึดรถยนต์ที่เช่าซื้อออกประมูลขายได้เงิน 65,420.56 บาท โจทก์จึงได้รับเงินไปแล้วรวมเป็นเงินประมาณ 126,017.56 บาท ศาลฎีกาจึงเห็นสมควรกำหนดค่าเสียหายส่วนนี้ 10,000 บาท รวมเป็นจำนวนเงินที่จะต้องรับผิดตามบันทึกข้อตกลง

⁴⁸ ข้อมูลจากสารบัญญัตินิติพิพากษาศาลฎีกา สำนักงานศาลยุติธรรม

ดังกล่าวเป็นเงิน 180,000 บาท และให้ลดดอกเบี้ยในกรณีผิดสัญญาตามบันทึกข้อตกลงจากอัตรา ร้อยละ 15 ต่อปี เป็นอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 356/2548

ประเด็นเกี่ยวกับดุลพินิจในการกำหนดค่าเสียหายตามคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับนี้ เป็นกรณีเกี่ยวกับเบี้ยปรับ ซึ่งโจทก์เป็นผู้ถูกฟ้องมา โดยมีประเด็นในชั้นฎีกาเพียงว่าค่าเช่าซื้อที่ค้างชำระ ก่อนเลิกสัญญา รวม 8 งวด เป็นเงิน 87,712 บาท เป็นเบี้ยปรับที่ศาลมีอำนาจลดลงเป็นจำนวนพอสมควรได้หรือไม่

ศาลฎีกาแผนกคดีพาณิชย์และเศรษฐกิจ วินิจฉัยว่าเมื่อสัญญาเช่าซื้อเลิกกันแล้ว โจทก์มีสิทธิรับเงินค่าเช่าซื้อที่จำเลยที่ 1 ชำระแล้วแต่ก่อนเลิกสัญญาและกลับเข้าครอบครองรถยนต์ที่เช่าซื้อเท่านั้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 574 โจทก์ไม่มีสิทธิเรียกค่าเช่าซื้อที่ค้างชำระ 8 งวด ส่วนที่สัญญาเช่าซื้อข้อ 1 วรรคท้าย กำหนดว่า “อนึ่ง แม้ในที่สุดต่อไปภายหน้า สัญญาต้องเลิกกัน ผู้เช่าซื้อตกลงที่จะชำระค่าเช่าซื้อที่ค้างชำระก่อนเลิกสัญญาจนครบถ้วนแก่เจ้าของจนถึงวันที่เจ้าของได้รับรถยนต์คืน หรือวันบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อ” ข้อตกลงดังกล่าวเป็นการกำหนดความรับผิดในการที่จำเลยที่ 1 ไม่ชำระหนี้ไว้ล่วงหน้า มีลักษณะเป็นเบี้ยปรับ ซึ่งศาลอาจพิจารณากำหนดค่าเสียหายส่วนนี้เท่ากับค่าเช่าซื้อที่ค้างชำระหรือหากสูงเกินส่วนศาลชอบที่จะลดลงเป็นจำนวนพอสมควรได้ โดยศาลฎีกาแผนกคดีพาณิชย์และเศรษฐกิจพิพากษายืนตามคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ โดยไม่มีการแก้ไข

สำหรับประเด็นเรื่องค่าเช่าซื้อที่ค้างชำระก่อนเลิกสัญญานี้ โจทก์มีค่าขอจำนวน 87,712 บาท ศาลอุทธรณ์พิพากษาให้จำนวน 32,000 บาท

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5753/2545

ประเด็นในคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับนี้ในส่วนของค่าเสียหายนั้น เป็นกรณีที่ต้องวินิจฉัยว่าโจทก์มีสิทธิเรียกค่าเสียหายจากจำเลยทั้งห้าได้อีกหรือไม่และเพียงใด โดยโจทก์ฎีกาขอเรียกค่าเสียหายจากจำเลยแยกเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกเป็นค่าเสียหายอันเป็นค่าเช่าที่จำเลยค้างชำระก่อน โจทก์บอกเลิกสัญญาจำนวน 10 เดือน เป็นเงินเดือนละ 79,300 บาท รวมเป็นเงินจำนวน 793,000 บาท ส่วนที่ 2 เป็นค่าเสียหายอันเป็นค่าเช่าที่จำเลยจะต้องชำระหลังจากโจทก์บอกเลิกสัญญาแล้ว จำนวน 18 เดือน เป็นเงินเดือนละ 79,300 บาท รวมเป็นเงินจำนวน 1,427,400 บาทบวกด้วยราคาารถยนต์ที่จำเลยมีสิทธิเลือกซื้อจำนวน 1,401,869.16 บาท รวมเป็นเงินจำนวน

2,829,269.16 บาท หักออกด้วยรายการรถยนต์ที่ให้เช่าซึ่งโจทก์ประมูลขายได้ในราคา 2,420,000 บาท คงเหลือค่าเสียหายจำนวน 409,269.16 บาท แต่โจทก์ขอคิดค่าเสียหายส่วนที่ 2 นี้เพียง 200,000 บาท

ศาลฎีกาในคดีนี้วินิจฉัยว่าเมื่อคดีฟังได้ว่าโจทก์บอกเลิกสัญญาเช่าแก่จำเลยที่ 1 โดยชอบและยึดรถยนต์ที่ให้เช่าคืนมาจากจำเลยที่ 1 แล้ว สัญญาเช่าระหว่างโจทก์และจำเลยที่ 1 ย่อมสิ้นสุดลง คู่สัญญาจำต้องให้อีกฝ่ายได้กลับคืนสู่ฐานะดังที่เป็นอยู่เดิมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 391 วรรคหนึ่ง โจทก์จะอาศัยสัญญาเช่ามาฟ้องเรียกค่าเช่าที่จำเลยที่ 1 ค้างชำระอีกมิได้ จะเรียกได้ก็แต่เพียงค่าที่จำเลยที่ 1 ได้ใช้ประโยชน์จากรถยนต์ที่เช่ามาตลอดระยะเวลาที่จำเลยที่ 1 ครอบครองรถยนต์อยู่ตามมาตรา 391 วรรคสาม เท่านั้น

ซึ่งค่าเสียหายในส่วนแรก คือ ค่าเช่าที่จำเลยค้างชำระก่อนโจทก์บอกเลิกสัญญาจำนวน 10 เดือนเป็นเงินเดือนละ 79,300 บาท รวมเป็นเงินจำนวน 793,000 บาท ศาลฎีกาให้เหตุผลในการวินิจฉัยว่าการเช่ารถยนต์ในกรณีนี้เป็นการเช่าแบบลิสซิ่ง ดังนั้นเมื่อครบกำหนดระยะเวลาเช่าแล้วโจทก์มีภาระผูกพันต้องให้จำเลยที่ 1 มีสิทธิเลือกซื้อรถยนต์ที่เช่าได้ในราคาถูกลงกว่าราคาในท้องตลาดเป็นการตอบแทน เมื่อโจทก์เป็นแหล่งเงินทุนประกอบธุรกิจหากำไรจากการให้เช่ารถยนต์หรือให้เช่าซื้อ จึงน่าเชื่อว่าการกำหนดค่าเช่าแบบลิสซิ่งโจทก์จะต้องคำนวณค่าซื้อรถยนต์และค่าดอกเบี้ยเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของค่าเช่าด้วย ดังนั้น ค่าเช่าเดือนละ 79,300 บาท ที่โจทก์กำหนดไว้ในสัญญาเช่าแบบลิสซิ่งจึงน่าจะสูงกว่าค่าเช่าตามสัญญาเช่าแบบธรรมดา และเหตุผลที่ศาลฎีกานำมาใช้ในการปรับลดค่าเสียหายในกรณีดังกล่าวนี้ก็เพียงคำนึงถึงทางได้เสียของโจทก์ในเรื่องโจทก์ได้รับเงินค่าเช่าแบบลิสซิ่งจากจำเลยที่ 1 รวม 32 เดือน รวมเป็นเงินจำนวนสูงถึง 2,537,600 บาท และโจทก์ไม่มีภาระผูกพันต้องขายรถยนต์ที่ให้เช่าแก่จำเลยที่ 1 ในราคาถูกลงกว่าท้องตลาดด้วยแล้ว จึงกำหนดค่าเสียหายส่วนแรกนี้ให้แก่โจทก์เป็นเงินนวน 200,000 บาท เท่านั้น

สำหรับค่าเสียหายในส่วนที่สอง คือ ค่าเช่าที่จำเลยจะต้องชำระหลังจากโจทก์บอกเลิกสัญญาแล้ว ซึ่งโจทก์ขอคิดค่าเสียหายส่วนที่ 2 นี้เพียง 200,000 บาท สำหรับค่าเสียหายในส่วนนี้ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า มีลักษณะเป็นการกำหนดเบี้ยปรับถ้าหากกำหนดไว้สูงเกินส่วน ศาลอาจลดลงเป็นจำนวนที่พอสมควรได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 383 และแม้จะเป็นที่เห็นได้ว่า การที่จำเลยที่ 1 ไม่ปฏิบัติตามสัญญาเช่าอันเป็นเหตุให้โจทก์ต้องบอกเลิกสัญญานั้น ทำให้โจทก์ได้รับความเสียหายเพราะไม่ได้รับเงินค่าเช่าอีก 18 เดือนจากจำเลยที่ 1 กับไม่ได้รับเงินค่าขายรถยนต์ที่จำเลยที่ 1 จะใช้สิทธิเลือกซื้อ รวมเป็นเงินจำนวน 2,829,269.16 บาท แต่โจทก์สามารถยึดรถยนต์ที่ให้เช่าคืนมาจากจำเลยที่ 1 ได้ และโจทก์ได้ประมูลขายรถยนต์คันดังกล่าวไปในราคา 2,420,000 บาท เป็นการบรรเทาความเสียหายของโจทก์ส่วนหนึ่งซึ่งเมื่อนำมารวมกับค่าเช่าที่โจทก์ได้รับจากจำเลยที่ 1 ก่อนบอกเลิกสัญญาจำนวน 2,537,600 บาท จึงรวมเป็นเงินที่โจทก์ได้รับ

แล้วทั้งสิ้น 4,957,600 บาท และเมื่อนำมารวมกับค่าเสียหายส่วนแรกที่ศาลฎีกากำหนดข้างต้นอีก 200,000 บาท จึงรวมเป็นเงินที่โจทก์จะได้รับทั้งสิ้น 5,157,600 บาท

ทั้งคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับนี้ยังได้พิจารณาถึงเงินลงทุนของโจทก์เพื่อนำมาคำนวณค่าเสียหายด้วย โดยศาลฎีกาวินิจฉัยจากคำเบิกความของผู้รับมอบอำนาจโจทก์ว่า รถยนต์ที่ให้เช่ามีราคาเงินสดจำนวน 3,738,317.76 บาท ซึ่งถือได้ว่าเป็นเงินลงทุนของโจทก์ เมื่อนำเงินลงทุนของโจทก์มาหักออกแล้ว โจทก์จะมีกำไรก่อนหักค่าใช้จ่ายอื่นๆ เป็นเงินจำนวน 1,419,228.24 บาท นอกจากนี้หลังจากยึดรถยนต์ที่ให้เช่าคืนมาแล้ว นับถึงวันประมูลขายเป็นเวลา 1 ปี 2 เดือนเศษ โจทก์สามารถนำรถยนต์คันดังกล่าวออกให้เช่าหาผลกำไรได้อีกส่วนหนึ่ง ดังนี้ เมื่อพิจารณาถึงทางได้เสียทุกอย่างของโจทก์แล้วศาลฎีกาเห็นว่าที่โจทก์เรียกค่าเสียหายส่วนที่ 2 นี้มาเป็นเงินอีก 200,000 บาท จึงสูงเกิน ส่วนเห็นสมควรกำหนดค่าเสียหายส่วนที่ 2 นี้ให้โจทก์เพียง 20,000 บาท

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4405/2540

คำพิพากษาศาลฎีกาฉบับนี้ศาลชั้นต้นพิพากษายกฟ้องโจทก์โดยวินิจฉัยว่าโจทก์ไม่ใช่เจ้าของรถยนต์ที่เช่าซื้อในขณะที่ทำสัญญาเช่าซื้อ สัญญาเช่าซื้อจึงเป็น โฆษณา ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน โจทก์ฎีกา ศาลฎีกาพิพากษาว่าสัญญาเช่าซื้อ มีผลบังคับกันได้ ไม่เป็น โฆษณา

ดังนั้นในประเด็นเรื่องค่าเสียหายศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์จึงยังไม่ได้วินิจฉัย ศาลฎีกาจึงวินิจฉัยว่าในเรื่องค่าเสื่อมราคาของรถและค่าเสียหายที่ศาลล่างทั้งสองยังมีได้วินิจฉัยไว้ สมควรที่ศาลฎีกาจะได้วินิจฉัยไปในคราวเดียวกันไม่จำเป็นต้องส่งสำนวนไปให้ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์พิจารณาก่อน โดยเห็นว่าตามสัญญาข้อ 5.5 ของสัญญาเช่าซื้อตามเอกสารหมายเลข 7 ระบุว่า ถ้าราคาที่ขายทรัพย์สินที่ให้เช่าซื้อไม่พอชำระหนี้ต่างๆ ที่ผู้เช่าซื้อจะต้องรับผิดชอบตามสัญญานี้ ผู้เช่าซื้อยินยอมที่จะชำระหนี้ที่ยังขาดอยู่อีกให้แก่เจ้าของจนครบถ้วน มีลักษณะเป็นเบี้ยปรับ หากกำหนดไว้สูงเกินส่วน ศาลอาจลดลงเป็นจำนวนพอสมควรได้ และศาลฎีกาเห็นว่าเนื่องจากราคาของรถคันที่เช่าซื้อเป็นการคิดราคารวมกับค่าเช่า และการใช้รถจะต้องมีการเสื่อมสภาพเสื่อมราคา จึงสมควรลดค่าเสียหายที่จำเลยที่ 1 จะต้องรับผิดชอบ ฉะนั้นที่โจทก์กำหนดค่ารถยนต์บรรทุกที่เช่าซื้อหลังจากหักค่าเช่าซื้อและค่าประเมินราคาแล้วเหลือจำนวน 532,000 บาท นั้น เห็นควรลดลงมาเหลือจำนวน 362,000 บาท และคิดค่าขาดประโยชน์ให้วันละ 100 บาท โจทก์ขอมมา 23 เดือน 23 วัน รวมเป็นค่าขาดประโยชน์ทั้งสิ้น 71,300 บาท เมื่อรวมราคารถที่เช่าซื้อที่ยังขาดอยู่จำนวน 362,000 บาท จึงเป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 433,300 บาท จำเลยที่ 1 ได้นำสืบว่าหลังจากซื้อหัวรถจากโจทก์ไปแล้ว จำเลยที่ 1 ยังต้องนำไปต่อกระบะตัวถังรถ และไปติดตั้งเครื่องคัมต้องจ่ายเงินไปอีกประมาณ

200,000 บาท จึงเห็นสมควรนำเงินจำนวนนี้โดยหักค่าเสื่อมราคา 50,000 บาท ออกแล้วเหลือราคา
ค่าตัวถังและค่าคัมจำนวน 150,000 บาท ไปหักออกจากจำนวนเงินค่ารถและค่าขาดประโยชน์ที่
พิจารณาไว้ดังกล่าวข้างต้น จึงคงเป็นค่ารถและค่าเสียหายขาดประโยชน์ที่โจทก์พึงควรจะเรียกจาก
จำเลยที่ 1 จำนวน 283,300 บาท

อย่างไรก็ดี แม้คดีที่ขึ้นมาสู่ศาลฎีกาจะมีค่าใช้จ่ายที่มากกว่าเมื่อเทียบกับจำนวนคดีเข้า
ชื่อที่มีการฟ้องร้องกันอยู่ในศาลชั้นต้น แต่ก็มีผู้เห็นว่า การกำหนดค่าเสียหายในคดีเข้าชื่อนั้น
ประสบปัญหาที่จะส่งผลกระทบต่อความเป็นธรรมของกลุ่มความทั้งสองฝ่าย โดยแยกปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ
ดุลพินิจในการกำหนดค่าเสียหายในคดีเข้าชื่อไว้ 3 ปัจจัยหลัก คือ

3.2.1 วิเคราะห์ปัญหาที่มีผลกระทบต่อกรกำหนดค่าเสียหายในคดีเข้าชื่อของศาล⁴⁹

เมื่อ โจทก์ซึ่งส่วนใหญ่คือผู้ประกอบการธุรกิจให้เข้าชื่อยื่นฟ้องผู้เข้าชื่อต่อศาลชั้นต้น
เบื้องต้นศาลชั้นต้นก็จะทำการไต่ถามไต่สวนให้คู่ความได้ตกลงหรือประนีประนอมยอมความกันใน
ข้อพิพาทนั้น หากคู่ความตกลงกันได้ ศาลก็จะพิพากษาตามที่คู่ความประนีประนอมยอมความกัน แต่
หากตกลงกันไม่ได้ก็ต้องทำการสืบพยานคู่ความทั้งสองฝ่าย และมีคำพิพากษาตามประเด็นที่คู่ความ
โต้แย้งกัน แต่สิ่งหนึ่งที่เป็นเรื่องยากในการพิพากษาคดีเข้าชื่อ คือการกำหนดค่าเสียหายว่าควรจะมี
เพียงใด เพราะหากกำหนดให้ผู้ให้เข้าชื่อได้รับชดเชยค่าเสียหายน้อยเกินไป ก็อาจไม่เป็นธรรมแก่
ผู้ให้เข้าชื่อในส่วนที่ผู้ให้เข้าชื่อควรจะได้รับจากเงินที่ตนได้ลงทุนไป หากกำหนดให้ผู้ให้เข้าชื่อต้องรับ
ผิดเกินความเสียหายที่แท้จริงของผู้ให้เข้าชื่อ ก็จะไม่เป็นธรรมแก่ผู้ให้เข้าชื่อเช่นกัน ปัญหาที่เป็นต้นเหตุ
ทำให้การกำหนดค่าเสียหายในคดีเข้าชื่อไม่สอดคล้องต่อความเป็นจริงจนสร้างผลกระทบต่อผู้ให้เข้าชื่อ
ผู้เข้าชื่อรวมทั้งศาลเองนั้นมีที่มาจากหลายส่วนด้วยกัน ซึ่งอาจแยกพิจารณาได้ ดังนี้

3.2.1.1 ปัจจัยที่เกิดจากผู้ให้เข้าชื่อ

สำหรับปัจจัยที่เกิดจากผู้ให้เข้าชื่อนี้ อาจแบ่งออกเป็น 2 ประการ กล่าวคือ

1) กรณีผู้ให้เข้าชื่อไม่เปิดเผยราคาที่แท้จริงของทรัพย์สินที่เข้าชื่อและเรียก
ค่าเสียหายสูงกว่าความเป็นจริง

สำหรับราคาที่แท้จริงของทรัพย์สินที่เข้าชื่อในที่นี้ ก็คือ เงินลงทุนที่ใช้ใน
การซื้อทรัพย์สินมาให้เข้าชื่อนั่นเอง โดยปกติผู้ให้เข้าชื่อซึ่งเป็นผู้ประกอบการมักจะไม่เปิดเผยราคา
ทรัพย์สินที่แท้จริงในการทำสัญญาเข้าชื่อไว้ แต่จะระบุเพียงค่าเข้าชื่อที่ผู้ให้เข้าชื่อจะต้องชำระตาม
สัญญาเข้าชื่อเท่านั้น

ปัญหาที่เกิดขึ้นนี้น่าจะมาจากสาเหตุที่ว่าผู้ให้เข้าชื่อต้องการที่จะเอาเปรียบ
ผู้ให้เข้าชื่อเพื่อจะได้นำเอาค่าเข้าชื่อที่ระบุไว้ในสัญญาเข้าชื่อมาเป็นฐานในการเรียกค่าเสียหาย ซึ่งผลที่

⁴⁹ สุทัศน์ ศิริมหาพฤกษ์. เล่มเดิม. หน้า 37-51

เกิดตามมา ก็คือ ค่าเสียหายที่ผู้ให้เช่าซื้อเรียกมานั้น จึงสูงเกินความเป็นจริงด้วย การที่ผู้ให้เช่าซื้อไม่ระบุนราคาที่แท้จริงของทรัพย์สินที่เช่าซื้อหรือเงินลงทุนและเรียกร้อยค่าเสียหายที่สูงเกิน ไปเช่นนี้ย่อมก่อให้เกิดภาระแก่ศาลในการคำนวณค่าเสื่อมราคาหรือค่าขาดราคา ทั้งยังส่งผลต่อการใช้ดุลพินิจปรับลดค่าเสียหายลงด้วย ทั้งนี้เนื่องจากเมื่อพิจารณาแนวคำพิพากษาศาลฎีกาต่างๆ แล้ว ซึ่งผู้วิจัยขอศึกษาถึงแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวกับคดีเช่าซื้อรถยนต์ ก็จะพบว่าศาลฎีกาเองก็มีได้ยึดถือค่าเช่าซื้อที่ระบุไว้ในสัญญาเช่าซื้อเป็นหลักในการกำหนดค่าเสื่อมราคา ค่าขาดราคา หรือค่าเสียหายอื่นๆ ทั้งนี้อาจจะเป็นด้วยเหตุผลที่ว่าศาลจะต้องพิจารณาค่าเสียหายจากความเสียหายที่แท้จริงที่ฝ่ายผู้ให้เช่าซื้อได้รับตามหลักการกำหนดค่าเสียหายในทางแพ่ง โดยศาลจะพิพากษาในทำนองว่าหากมีการระบุในสัญญาเช่าซื้อว่าให้ผู้เช่าซื้อรับผิดชอบในกรณีที่ผู้เช่าซื้อผิดสัญญาและผู้ให้เช่าซื้อนำรถยนต์ที่เช่าซื้อออกขายทอดตลาดแล้ว หากได้ราคาไม่คุ้มกับค่าเช่าซื้อ ผู้เช่าซื้อต้องรับผิดชอบในส่วนที่ขาด ข้อตกลงดังกล่าวศาลถือว่าเป็นการกำหนดค่าเสียหายล่วงหน้าถือเป็นเบี่ยงปรับอย่างหนึ่ง ดังนั้นการที่ผู้ให้เช่าซื้อจะเรียกร้อยเอาเงินจำนวนที่ขาดหลังจากนำรถออกขายทอดตลาดแล้วจนเต็มราคาตามสัญญาเช่าซื้อ โดยที่ผู้เช่าซื้อเองมิได้รับประโยชน์ตอบแทนจากการใช้ทรัพย์สินที่เช่าซื้อแล้วเช่นนี้ จึงเป็นการเรียกร้อยค่าเสียหายที่สูงเกินส่วนศาลย่อมมีอำนาจพิจารณาลดลงเป็นจำนวนตามที่เห็นสมควรได้⁵⁰ แต่การที่ผู้ให้เช่าซื้อไม่ระบุนราคาที่แท้จริงของทรัพย์สินที่เช่าซื้อหรือเงินลงทุนไว้ นอกจากจะก่อให้เกิดภาระแก่ศาลดังที่ได้กล่าวไว้แล้ว ยังไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ใดๆ แก่ฝ่ายผู้ให้เช่าซื้อเอง ในทางตรงกันข้ามกลับส่งผลเสียให้แก่ฝ่ายผู้เช่าซื้อ เพราะหากให้ศาลเป็นผู้คำนวณราคาหรือเงินลงทุนเองย่อมมีโอกาสที่จะผิดพลาดได้ ดังนั้น หากในสัญญาเช่าซื้อได้กำหนดราคาที่แท้จริงของทรัพย์สินที่เช่าซื้อหรือเงินลงทุนไว้ก็จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ทุกฝ่าย โดยในส่วนของศาลเองก็ไม่ต้องเสียเวลาคำนวณหาราคาที่แท้จริงของทรัพย์สินหรือเงินลงทุน ในขณะที่ทำสัญญาเช่าซื้อ ทั้งไม่ต้องกังวลว่าจะคำนวณราคาหรือเงินลงทุนผิดพลาด

อย่างไรก็ตาม แม้ศาลจะมีอำนาจปรับลดค่าเสียหายได้ แต่การกำหนดค่าเสียหายดังกล่าวนี้ ก็เป็นเรื่องของการใช้ดุลพินิจของศาลซึ่งอาจเกิดความผิดพลาดได้ และไม่ว่าความผิดพลาดนั้นจะเกิดแก่ฝ่ายใดก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายผู้ให้เช่าซื้อหรือฝ่ายผู้เช่าซื้อ ก็ย่อมส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นศรัทธาของประชาชนที่มีต่อศาล

2) ปัจจัยที่เกิดจากกรณีผู้ให้เช่าซื้อไม่นำสืบพยานหลักฐานหรือนำสืบพยานหลักฐานไม่ชัดเจนเพียงพอ

ปัจจัยที่เกี่ยวกับการนำสืบพยานหลักฐานดังกล่าวนี้ ถือเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งที่มีผลกระทบต่อกรกำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อ เนื่องจากการเรียกร้อยค่าเสียหาย

⁵⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 58/2530

บางอย่าง เช่น ค่าใช้ทรัพย์หรือค่าขาดประโยชน์ ย่อมเป็นหน้าที่ของผู้ให้เช่าซื้อที่จะต้องนำพยานหลักฐานมาสู้บให้ศาลเห็นว่าค่าเสียหายในส่วนนี้มีเพียงใด เพื่อที่ศาลจะได้กำหนดค่าเสียหายในส่วนนี้ได้ถูกต้อง ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเสียหายที่แท้จริง

แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นในทางปฏิบัตินั้นฝ่ายผู้ให้เช่าซื้อมักมีเพียงผู้รับมอบอำนาจซึ่งไม่ได้เป็นผู้รู้เห็นข้อเท็จจริงในคดีโดยตรงมาเบิกความเป็นพยาน โดยในบางคดีก็ไม่มีพยานเอกสารอื่นหรือข้อเท็จจริงอื่นใดที่แสดงให้เห็นว่าผู้ให้เช่าซื้อได้รับความเสียหายตามที่กล่าวอ้างมาเป็นพยานสนับสนุน และแม้ในทางปฏิบัติศาลเองจะไม่ได้เคร่งครัดในการรับฟังพยานหลักฐานในลักษณะดังกล่าวนี้ถึงขั้นยกคำขอ หากฝ่ายผู้ให้เช่าซื้อนำสืบพยานหลักฐานไม่สมก็ตาม โดยศาลจะกำหนดค่าใช้ทรัพย์หรือค่าขาดประโยชน์ให้ตามที่ศาลเห็นสมควร แต่การใช้อุปินิจของศาลในการกำหนดค่าเสียหายในลักษณะเช่นนี้โดยไม่มีพื้นฐานของข้อเท็จจริงที่น่าเชื่อถือมารองรับ ก็อาจสร้างความกังขาทั้งต่อฝ่ายผู้ให้เช่าซื้อและผู้เช่าซื้อได้

3.2.1.2 ปัจจัยที่เกิดจากผู้เช่าซื้อ

ปัจจัยที่เกิดจากตัวผู้เช่าซื้อนี้อาจแยกพิจารณาได้ 3 ประการ กล่าวคือ

1) กรณีผู้เช่าซื้อผิดนัดชำระค่าเช่าซื้อ แต่ยังคงครองทรัพย์สินที่เช่าซื้ออยู่

การที่ผู้เช่าซื้อผิดนัดไม่ชำระค่าเช่าซื้อย่อมเป็นเหตุให้ผู้ให้เช่าซื้อบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อ และให้ผู้ให้เช่าซื้อชอบที่จะกลับเข้าครองทรัพย์สินนั้นได้ด้วย⁵¹ แต่หากผู้เช่าซื้อไม่ยอมส่งมอบทรัพย์สินที่เช่าซื้อคืนแต่กลับครองทรัพย์สินดังกล่าวต่อไป ย่อมเป็นภาระของผู้ให้เช่าซื้อที่จะต้องฟ้องคดีต่อศาลเพื่อเรียกทรัพย์สินที่เช่าซื้อคืน ทั้งเรียกร้องเอาค่าเสียหายต่างๆ

กรณีเช่นนี้ย่อมก่อให้เกิดปัญหาแก่ศาลในการกำหนดค่าเสื่อมราคาหรือค่าขาดราคาว่าควรจะกำหนดให้เพียงใด ทั้งยังก่อให้เกิดความยุ่งยากแก่ฝ่ายผู้ให้เช่าซื้อที่จะต้องฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายส่วนที่ยังขาดอยู่ในกรณีที่หากทรัพย์สินที่ยึดคืนมาได้ในภายหลังขายทอดตลาดได้น้อยกว่าค่าเสียหายที่ตนควรจะได้รับโดยชอบ และยังส่งผลกระทบต่อไปยังการใช้อุปินิจของศาลในการกำหนดค่าเสียหายในส่วนนี้อีก

2) กรณีผู้เช่าซื้อใช้ทรัพย์สินที่เช่าซื้อโดยไม่ระมัดระวังดังเช่นวิญญูชนจะพึงสงวนทรัพย์สินของตนเอง

⁵¹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 574 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ในกรณีผิดนัดไม่ใช้เงินสองคราวติดๆกัน หรือกระทำผิดสัญญาในข้อที่เป็นส่วนสำคัญ เจ้าของทรัพย์สินจะบอกเลิกสัญญาเสียก็ได้ ถ้าเช่นนั้นบรรดาเงินที่ได้ใช้มาแล้วแต่ก่อนให้ริบเป็นของเจ้าของทรัพย์สิน และเจ้าของทรัพย์สินชอบที่จะกลับเข้าครองทรัพย์สินนั้นได้ด้วย”

ในการเช่าซื้อนั้นผู้เช่าซื้อต้องมีหน้าที่ต้องระมัดระวังรักษาทรัพย์สินที่เช่าซื้อเสมอวิญญูชน พึงรักษาทรัพย์สินของตนเอง แต่ในความเป็นจริง ยังมีผู้เช่าซื้อบางคนนำทรัพย์สินที่เช่าซื้อ ไปใช้อย่างไม่ระมัดระวังหรือใช้เกินปกติอย่างมาก ทำให้ทรัพย์สินที่เช่าซื้อนั้นเสื่อมสภาพหรือเสื่อมราคาลงอย่างรวดเร็ว

ปัญหาที่เกิดขึ้นในกรณีดังกล่าวนี้ ย่อมก่อให้เกิดภาระแก่ศาลอย่างมากที่จะใช้ดุลพินิจกำหนดค่าเสื่อมราคาหรือค่าขาดประโยชน์ให้แก่ฝ่ายผู้ให้เช่าซื้อ เนื่องจากเมื่อทรัพย์ที่เช่าซื้อดังกล่าวเสื่อมสภาพเร็วกว่าปกติ และหากผู้ให้เช่าซื้อ ได้ทรัพย์นั้นคืนมาแล้วนำออกขายทอดตลาดย่อมได้ราคาน้อยกว่าทรัพย์ประเภทและชนิดเดียวกัน

3) กรณีผู้เช่าซื้อละเลยไม่ต่อสูคดีหรือไม่นำสืบพยานหลักฐานให้ศาลเห็น

โดยส่วนใหญ่แล้วในคดีเช่าซื้อนั้น ผู้เช่าซื้อมักจะ ไม่ค่อยให้การต่อสูคดีหรือแม้จะให้การต่อสูคดีไว้แต่ก็ไม่มีการนำสืบพยานหลักฐานมาสนับสนุนในศาลเห็นถึงเรื่องค่าเสียหายที่ฝ่ายผู้ให้เช่าซื้อได้รับ ทำให้การรับฟังพยานหลักฐานของศาลมักจะมีเพียงแต่พยานหลักฐานของฝ่ายผู้ให้เช่าซื้อฝ่ายเดียวที่ประกอบการใช้ดุลพินิจกำหนดค่าเสียหายของศาล

ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในกรณีดังกล่าวนี้ หากพิจารณาในแง่ของศาลแล้วจะเห็นว่าไม่ส่งผลกระทบต่อในการพิจารณาคดี เนื่องจากเมื่อผู้เช่าซื้อ ไม่เข้ามาต่อสูคดีหรือไม่มีการนำสืบพยานหลักฐานมาสนับสนุน ศาลก็ชอบที่จะพิจารณาไปฝ่ายเดียวทำให้คดีเสร็จไปโดยเร็ว แต่เมื่อพิจารณาในแง่ของการกำหนดค่าเสียหายที่ศาลจะต้องกำหนดให้ฝ่ายผู้ให้เช่าซื้อแล้ว เมื่อศาลไม่มีข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานจากฝ่ายผู้เช่าซื้อมาประกอบการใช้ดุลพินิจของศาลแล้ว ในบางครั้งศาลอาจใช้ดุลพินิจกำหนดค่าเสียหายเบี่ยงเบนไปจากมาตรฐานที่ควรจะเป็นและไม่สอดคล้องกับหลักการทางเศรษฐศาสตร์ อันจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ฝ่ายผู้เช่าซื้อเกินควร

3.2.1.3 ปัจจัยที่เกิดจากผู้พิพากษาหรือศาล

ปัจจัยที่เกิดจากตัวผู้พิพากษาหรือศาลนี้ อาจกล่าวได้ว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในเรื่องของการใช้ดุลพินิจกำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อ เนื่องจากในการพิจารณาพิพากษาคดีเช่าซื้อในแต่ละคดี หากพยานหลักฐานของฝ่ายผู้ให้เช่าซื้อถูกต้องแท้จริงแล้ว ศาลก็ชอบที่จะใช้ดุลพินิจกำหนดค่าเสียหายได้ตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้ค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อในแต่ละคดี อาจจะไม่เท่ากันเนื่องจากเป็นดุลพินิจของผู้พิพากษาแต่ละท่าน ทั้งเรื่องดุลพินิจในการกำหนดค่าเสียหายนี้ หากศาลสูงเห็นว่าผู้พิพากษาศาลชั้นต้นกำหนดค่าเสียหายโดยไม่สูงเกินไปแล้ว ศาลสูงก็มักจะไม่ว้าวุ่นเข้าไปแก้ไขในส่วนนี้ สำหรับปัจจัยที่เกิดจากตัวผู้พิพากษาหรือศาลที่ส่งผลกระทบต่อการใช้ดุลพินิจกำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อนั้น อาจแยกพิจารณาได้ 2 ประการ กล่าวคือ

1) กรณีผู้พิพากษาขาดทักษะและประสบการณ์ในการดำเนินคดีเข้าสู่ที่มีความ สลับซับซ้อน และไม่มีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนที่เป็นมาตรฐานในการกำหนดค่าเสียหาย

เป็นที่ทราบกันดีว่าคดีเข้าสู่ในปัจจุบันนี้มีความซับซ้อนและยุ่งยากมากขึ้น ดังนั้นการที่จะวินิจฉัยว่าค่าเสียหายนั้นควรจะมีเพียงใด จึงจำเป็นต้องใช้สูตรทางคณิตศาสตร์เข้ามา ช่วยในการคำนวณ ซึ่งผู้พิพากษาแต่ละท่านก็อาจมีความชำนาญหรือมีทักษะในการพิจารณาคดี เข้าสู่ที่แตกต่างกันออกไป ดังนั้นหากผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีเข้าสู่มีความชำนาญและมีทักษะ ในการพิจารณาคดีเข้าสู่แล้ว ย่อมทำให้สามารถใช้ดุลพินิจกำหนดค่าเสียหาย ได้อย่างสอดคล้องกับ ความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงและทำให้เกิดความพอใจแก่คู่ความทุกฝ่าย

ในทางกลับกัน หากผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีเข้าสู่ นั้นขาดความชำนาญ หรือไม่มีความเข้าใจในคดีเข้าสู่อย่างถ่องแท้แล้วก็จะทำให้เกิดปัญหาตามมาหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องการกำหนดค่าเสียหายในคดี ซึ่งเป็นเรื่องที่ส่งผลกระทบต่อคู่ความในคดี หรือกรณีที่มีผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของศาล เช่น ผู้พิพากษาในศาลเดียวกันพิจารณาคดีที่มีข้อเท็จจริง คล้ายคลึงกัน แต่ผลของคดีกลับแตกต่างกันออกไป โดยปัญหาดังกล่าวเหล่านี้อาจลดลงได้หรืออาจ ไม่เกิดขึ้นเลย หากผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีเข้าสู่มีความชำนาญ มีทักษะ และเข้าใจเกี่ยวกับ หลักการที่ใช้ประกอบการใช้ดุลพินิจได้อย่างถ่องแท้

2) ทักษะคดีของผู้พิพากษาต่อคดีเข้าสู่ สำหรับทัศนคติของผู้พิพากษาที่มีต่อคดี เข้าสู่ หรือต่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในคดีเข้าสู่ ก็ย่อมเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลกระทบต่อการใช้ ดุลพินิจกำหนดค่าเสียหายทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นทัศนคติในทางบวกหรือทางลบ

ปัญหาที่อาจเกิดขึ้น หากผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีมีทัศนคติในทางลบต่อ ฝ่ายผู้ให้เข้าสู่ โดยเห็นว่าประกอบธุรกิจในทางเอาเปรียบแก่ฝ่ายผู้เข้าสู่ การใช้ดุลพินิจกำหนด ค่าเสียหายของศาลก็ย่อมเอนเอียงไปในทางที่จะพยายามลดค่าเสียหายให้แก่ฝ่ายผู้เข้าสู่ ในทาง กลับกัน หากผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีมีทัศนคติในทางลบต่อฝ่ายผู้เข้าสู่ โดยเห็นว่าผู้เข้าสู่มี เจตนาทุจริต น้อย โกง การใช้ดุลพินิจกำหนดค่าเสียหายก็อาจเอนเอียงไปในทางกำหนดให้ผู้เข้าสู่ ต้องรับผิดชอบชำระค่าเสียหายสูงเกินกว่าที่ควรจะเป็น โดยไม่ได้คำนึงถึงหรือ ไม่ได้พิจารณาถึงความ เสียหายที่แท้จริงที่แต่ละฝ่ายได้รับ

จากปัจจัยดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นจะเห็นได้ว่า มีผู้ทำการวิจัยถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการ กำหนดค่าเสียหายในคดีเข้าสู่ แสดงให้เห็นว่าแม้คดีเข้าสู่ที่ขึ้นมาสู่ศาลฎีกาในช่วง 20 ปี ที่ผ่านมา นั้นจะมีจำนวนไม่ถึง 200 คดีก็ตาม ก็มีได้หมายความว่าคดีในส่วนที่มีได้มีการอุทธรณ์ฎีกาขึ้นมาสู่ ศาลสูง จะได้รับการชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้น ได้อย่างเป็นธรรมสมบูรณ์ในทุกๆ กรณีไป โดย ผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่า เหตุที่คดีต่างๆ ไม่สามารถอุทธรณ์ฎีกาขึ้นมาสู่ศาลสูงได้ เนื่องจากเหตุผลใน

หลายๆ ประการ เช่น 1) เนื่องจากในคดีเช่าซื้อบางคดีมีจำนวนทุนทรัพย์พิพาทไม่สูงมากนัก จึงถูกจำกัดด้วยจำนวนทุนทรัพย์ดังกล่าว และไม่สามารถอุทธรณ์หรือฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงขึ้นมายังศาลสูงได้ ทั้งในการอุทธรณ์ฎีกาอันเกี่ยวข้องกับค่าเสียหาย นั้นเป็นการอุทธรณ์ฎีกาโต้แย้งดุลพินิจของศาลในการกำหนดค่าเสียหายอันเป็นประเด็นในข้อเท็จจริง ดังนั้นเมื่อศาลล่างมีคำพิพากษาอย่างไร คู่ความทั้งสองก็จำเป็นต้องยอมรับในคำพิพากษาเช่นนั้น 2) อาจเป็นเพราะประเด็นของทางฝ่ายผู้ให้เช่าซื้อเอง เนื่องจากหากผู้ให้เช่าซื้ออุทธรณ์ฎีกาขึ้นสู่ศาลสูง ก็จะต้องใช้ระยะเวลาในการดำเนินคดีต่อไปอีกเป็นระยะเวลานาน ทั้งผู้ให้เช่าซื้อต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นในดำเนินคดีในศาลสูงต่อไป เป็นเหตุให้ผู้ให้เช่าซื้อต้องยอมรับในผลเหตุคำพิพากษาของศาลชั้นต้นนั่นเอง ดังตัวอย่างที่ผู้วิจัยยกตัวอย่างให้เห็นถึงแนวคำพิพากษาที่แตกต่างกันของศาลชั้นต้นดังนี้

1) กรณีที่ศาลกำหนดค่าเสียหายให้น้อย

คำพิพากษาศาลจังหวัดสกลนคร คดีหมายเลขดำที่ 303/2552 คดีหมายเลขแดงที่ 639/2552 โจทก์ฟ้องขอให้จำเลยทั้งสองร่วมกันชำระเงินค่าเช่าซื้อ ค่าขาดประโยชน์รวมจำนวน 195,000 บาท พร้อมดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 15 ต่อปี จากต้นเงินดังกล่าวนับแต่วันฟ้องจนกว่าจะชำระเงินทั้งหมดแก่โจทก์ จำเลยทั้งสองขาดนัดยื่นคำให้การ

ศาลพิพากษาว่า เมื่อสัญญาเช่าซื้อเลิกกันแล้วโจทก์ไม่มีสิทธิเรียกเงินค่าเช่าซื้อตามสัญญาจากจำเลยที่ 1 ได้ แต่ค่าขาดประโยชน์ จำเลยที่ 1 ครอบครองรถของโจทก์ทำให้โจทก์ได้รับความเสียหาย โจทก์ชอบที่จะเรียกค่าเสียหายได้ ที่โจทก์ขอคิดค่าขาดประโยชน์วันละ 400 บาท โดยอ้างว่าอาจนำออกให้เช่าได้ แต่โจทก์ไม่มีเอกสารนำออกให้เช่ามาเป็นพยาน จึงเห็นควรกำหนดค่าเสียหายให้วันละ 100 บาท จำนวน 110 วัน คิดเป็นเงิน 11,000 บาท จึงพิพากษาให้จำเลยทั้งสองชำระเงิน 11,000 บาท พร้อมดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี จากต้นเงินดังกล่าวนับแต่วันถัดจากวันฟ้องเป็นต้นไป

2) กรณีที่ศาลกำหนดค่าเสียหายให้มาก

คำพิพากษาศาลจังหวัดสระบุรี คดีหมายเลขดำที่ ผบ.2069/2552 คดีหมายเลขแดงที่ ผบ.2492/2552 โจทก์ฟ้องว่าจำเลยทำสัญญาเช่าซื้อจากโจทก์เป็นเงินจำนวน 336,224.40 บาท ต่อมาจำเลยผิดนัดไม่ชำระค่าเช่าซื้อ จึงส่งมอบรถคืน โจทก์นำรถออกขายทอดตลาด ออกขายได้เพียง 130,000 บาท จึงเรียกค่าขาดราคาอีก 175,000 บาท และค่าขาดประโยชน์ วันละ 400 บาท เป็นเงิน 50,000 บาท

ศาลพิพากษาว่า ค่าขาดราคามีลักษณะเป็นเบี้ยปรับ จึงลดได้ กำหนดให้โจทก์ได้รับชำระราคาเป็นเงิน 163,000 บาท และค่าขาดประโยชน์และดอกเบี้ยก็สูงเกินส่วน จึงลดเหลือ 12,000 บาท และลดดอกเบี้ยลงเหลือร้อยละ 7.5 ต่อปี

ดังนั้นเห็นจากตัวอย่างจะพบว่า คดีทั้งสองเรื่องนั้นเป็นคดีที่มีคำพิพากษาจากศาลที่ต่างท้องที่กันสองศาล โดยทั้งสองศาลกำหนดค่าเสียหายให้แก่ผู้ให้เข้าซื้อที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด เหตุที่เป็นเช่นนี้ผู้วิจัยเห็นว่าอาจเป็นเพราะเนื่องจากเหตุผลของการที่ศาลแต่ละศาลนั้นจะมีวิธีการหรือสูตรในการคำนวณค่าเสียหายในคดีเข้าซื้อที่แตกต่างกันไป ทั้งการกำหนดค่าเสียหายในคดีเข้าซื้อเป็นดุลพินิจที่ศาลมีอำนาจในการกำหนดได้บนพื้นฐานข้อมูลของตนเอง จึงส่งผลให้การกำหนดค่าเสียหายในคดีเข้าซื้อในปัจจุบันเกิดความแตกต่างกันมากในหลายพื้นที่ซึ่งขึ้นอยู่กับสูตรที่ใช้ในการคำนวณ ข้อมูลความเห็นและดุลพินิจของผู้พิพากษาแต่ละท่าน นอกจากนี้ในปัจจุบันการฟ้องร้องคดีเข้าซื้อเป็นคดีที่อยู่ภายใต้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ดังนั้นในการฟ้องคดีจะต้องฟ้อง ณ ภูมิลำเนาของจำเลย ซึ่งโดยส่วนใหญ่เป็นผู้เข้าซื้อ ส่งผลให้ในการฟ้องร้องในปัจจุบันจะต้องกระจายไปตามพื้นที่ต่างๆ ที่เป็นภูมิลำเนาของจำเลย ซึ่งไม่เหมือนกับในช่วงก่อนการบัญญัติกฎหมายฉบับดังกล่าว ที่สามารถฟ้องร้อง ณ ที่มูลคดีเกิดได้ ซึ่งผู้ให้เข้าซื้อสามารถฟ้อง ณ ศาลที่ทำสัญญาเข้าซื้อที่มูลคดีเกิด และโดยส่วนใหญ่แล้วก็คือพื้นที่สำนักงานใหญ่ของผู้ให้เข้าซื้อนั่นเอง

โดยในเรื่องดังกล่าวนี้เคยมีผู้ศึกษามาแล้วว่าสูตรในการกำหนดค่าเสียหายของศาลนั้นแต่ละศาลกำหนดและใช้สูตรในการกำหนดค่าเสียหายให้แก่คู่สัญญาอย่างไรบ้าง กล่าวคือ

3.2.2 ตัวอย่างสูตรที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดค่าเสียหายในคดีเข้าซื้อ⁵²

ในการกำหนดค่าเสียหายในคดีเข้าซื้อของศาลนั้น นอกจากศาลจะพิจารณาจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่มีกำหนดเพียงไม่กี่มาตราแล้ว ศาลก็ยังได้มีการออกระเบียบข้อบังคับว่าด้วยการกำหนดค่าเสียหายในคดีเข้าซื้อมาใช้พิจารณาประกอบการใช้ดุลพินิจของผู้พิพากษา โดยมีเจตนารมณ์เพื่อช่วยให้การใช้ดุลพินิจของศาลเป็นไปได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม โดยได้นำตัวอย่างมาแสดงดังนี้

ตัวอย่างระเบียบข้อบังคับ เกี่ยวกับการคำนวณค่าเสียหายคดีเข้าซื้อของศาลที่ 1

ในการใช้เข้าซื้อทรัพย์สินต่างๆ ผู้ขายหรือผู้ให้เข้าซื้อจะกำหนดราคาเข้าซื้อ โดยนำดอกเบี้ยมารวมกับราคาเงินสด ในกรณีขายหรือให้เข้าซื้อผ่านบริษัทเงินทุน บริษัทเงินทุนก็จะกำหนดราคาเข้าซื้อเท่ากับเงินต้นที่ให้สินเชื่อรวมกับดอกเบี้ยทำนองเดียวกัน แล้วกำหนดค่าเข้าซื้อที่จะต้องผ่อนชำระเป็นรายเดือน เท่ากับราคาเข้าซื้อหารด้วยจำนวนงวด หรือเดือนที่จะต้องผ่อนชำระทั้งหมด เช่น รถยนต์คันหนึ่งมีราคาเงินสด 120,000 บาท ตกลงผ่อนชำระ 24 งวด คิดดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 15 ต่อปี ดังนั้นผู้ขายจะได้ดอกเบี้ยหรือผลประโยชน์ตอบแทนเป็นเงิน 36,000 บาท

โดยคิดราคาเข้าซื้อเท่ากับ $120,000 + 36,000 = 156,000$ บาท

⁵² อารมณ์ แสงศศิธร. เล่มเดิม. หน้า 58-63.

คิดเป็นค่าเช่าซื้อเดือนละ $156,000/24 = 6,500$ บาท

จากข้อเท็จจริงนี้ มีสูตรในการคำนวณดังนี้

1) การคิดดอกเบี้ยหรือผลประโยชน์ตอบแทนทั้งหมด

$$\text{สูตร ดอกเบี้ย} = \frac{\text{ราคาทรัพย์สิน} \times \text{อัตราดอกเบี้ย} \times \text{จำนวนเดือน}}{100 \times 12}$$

ที่มาของสูตร

เงินต้นหรือราคาทรัพย์สิน 100 บาท ในเวลา 12 เดือน ให้ดอกเบี้ย 15 บาท

เงินต้นหรือราคาทรัพย์สิน 120,000 บาท ในเวลา 24 เดือน ให้ดอกเบี้ย $\frac{15 \times 120,000 \times 24}{100 \times 12}$

ดังนั้นดอกเบี้ยจึงเท่ากับ 36,000 บาท

2) การหาผลประโยชน์เป็นอัตราร้อยละ

$$\text{สูตร ก. ผลประโยชน์เป็นร้อยละ} = \frac{\text{ดอกเบี้ย} \times 100}{\text{ราคาทรัพย์สิน}}$$

ที่มาของสูตร

เงินต้นหรือราคาทรัพย์สิน 120,000 บาท ได้ผลประโยชน์เท่ากับ 36,000 บาท

เงินต้นหรือราคาทรัพย์สิน 100 บาท ได้ผลประโยชน์ $\frac{36,000 \times 100}{120,000}$

ดังนั้นผลประโยชน์ตอบแทนร้อยละ 30

$$\text{สูตร ข. ผลประโยชน์เป็นร้อยละ} = \frac{\text{อัตราดอกเบี้ย} \times \text{จำนวนเดือน}}{12}$$

ที่มาของสูตร เงินต้น 100 บาทระยะเวลา 12 เดือน ได้ผลประโยชน์ = 15 บาท

เงินต้น 100 บาท ระยะเวลา 24 เดือน ได้ผลประโยชน์ = $\frac{15 \times 24}{12}$ บาท

12

ดังนั้นเป็นผลประโยชน์ร้อยละ 30

3) การคิดราคาทรัพย์สินหรือราคาเงินสดในขณะที่ทำสัญญา

$$\text{สูตร ราคาทรัพย์สิน} = \frac{100 \times \text{ราคาเช่าซื้อ}}{100 + \frac{\text{อัตราดอกเบี้ย} \times \text{จำนวนเดือน}}{12}}$$

ที่มาของสูตร

ตามตัวอย่าง ผู้ขายได้ผลประโยชน์หรือดอกเบี้ย เป็นร้อยละ 30

ราคาเช่าซื้อ 100+30 บาท ราคาทรัพย์สิน = 100 บาท

ราคาเช่าซื้อ 196,000 บาท ราคาทรัพย์สิน = $\frac{100 \times \text{ราคาเช่าซื้อ}}{100+30}$

จากสูตรข้อ 2 ข. ผลประโยชน์เป็นร้อยละ = $\frac{\text{อัตราดอกเบี้ย} \times \text{จำนวนเดือน}}{12}$

$$\text{ดังนั้น ราคาทรัพย์สิน} = \frac{100 \times \text{ราคาเช่าซื้อ}}{100 + \frac{\text{อัตราดอกเบี้ย} \times \text{จำนวนเดือน}}{12}}$$

4) การคิดราคาทรัพย์สินในขณะที่กระทำผิด

$$\text{สูตร ราคาทรัพย์สินในขณะที่ผิดนัด} = \frac{\text{ราคาทรัพย์สิน} \times \text{จำนวนเดือนที่ผิดนัด}}{\text{จำนวนเดือนทั้งหมด}}$$

ที่มาของสูตร

จำนวน 24 เดือน ทรัพย์สินมีค่า = 120,000 บาท

จำนวน 20 เดือน ทรัพย์สินมีค่า = $\frac{120,000 \times 20}{24}$ บาท

24

ดังนั้นราคาทรัพย์สิน ในขณะผิดนัด = 100,000 บาท

5) การคิดดอกเบี้ยหรือผลประโยชน์ที่ได้รับต่อเดือน

$$\text{สูตร ดอกเบี้ยต่อเดือน} = \frac{\text{ราคาเช่าซื้อ} - \text{ราคาทรัพย์สิน}}{\text{จำนวนเดือน}}$$

ข้อสังเกต โดยปกติ ศาลจะไม่ทราบราคาทรัพย์สินและอัตราดอกเบี้ย ดังนั้นเพื่อจะกำหนดหาราคาทรัพย์สินและอื่นๆ จำเป็นต้องสอบถามพยานเบื้องต้นว่า โจทก์คิดดอกเบี้ยในอัตราเท่าใด ถ้าไม่ทราบก็ต้องกะประมาณเอาเอง สำหรับรถยนต์ในช่วงปี พ.ศ. 2533 เป็นต้นมา ส่วนใหญ่จะคิดดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 10-12 อาจเพิ่มขึ้นหรือลดลงขึ้นอยู่กับอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ยืมของธนาคาร อัตราความเสี่ยงว่าเป็นรถเก่า (ดอกเบี้ยสูง) หรือรถใหม่ (ดอกเบี้ยต่ำ) รวมทั้งระยะเวลาผ่อน ถ้าผ่อนนานดอกเบี้ยสูง ถ้าผ่อนสั้นระยะสั้นดอกเบี้ยต่ำ ถ้าระยะสั้นก็ประมาณ 12% ก็หารลงตัวง่ายดี ส่วนทรัพย์สินอื่นๆมีราคาไม่มากนัก เช่น วิทยุ โทรทัศน์ ตู้เย็น เป็นต้น จะมีดอกเบี้ยสูงพอๆ กับดอกเบี้ยเงินกู้ยืมของธนาคาร ถ้าประมาณ 15-18% จะใกล้เคียงกับความจริงมากพอสมควร⁵³

ที่กล่าวมาเป็นสูตรในการคำนวณค่าเสียหายของศาลที่ 1 ซึ่งต่อไปจะเป็นตัวอย่างการคำนวณค่าเสียหายของศาลที่ 2 ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ คือ

การคำนวณหาราคารถ (ต้นทุนหรือราคาลงทุน) ค่าเสื่อมราคาหรือค่าขายรถขาดราคา (ไม่ว่าจะเป็นที่ยึดมาขายได้แล้ว หรือประเมินว่าน่าจะขายได้) และค่าขาดประโยชน์รายเดือนมีสูตรคิดดังนี้

$$(1) \text{ ดอกเบี้ย} = \frac{\text{เงินต้น} \times \text{ระยะเวลา} \times \text{อัตราดอกเบี้ย}}{100}$$

$$ด = \frac{ต \times ป \times อ}{100}$$

$$\text{สูตร เงินต้น} + \text{ดอกเบี้ย} = \text{ราคาเช่าซื้อตามสัญญา}$$

$$\frac{ต + (ต \times ป \times อ)}{100} = \text{ราคาเช่าซื้อตามสัญญา}$$

หมายเหตุ อัตราดอกเบี้ยให้ใช้อัตราร้อยละ 15 ต่อปี เป็นเกณฑ์ในการคำนวณ แม้ว่าในสัญญาจะกำหนดไว้มากกว่านี้ก็ให้ใช้อัตราร้อยละ 15 ต่อปี เป็นเกณฑ์เช่นกัน

อย่างไรก็ตามการกำหนดค่าเสียหายต่างๆ ที่โจทก์มีสิทธิได้รับไว้ทั้งหมดนั้น ให้คำนวณดอกเบี้ยจากต้นทุนที่คำนวณได้ โดยให้ถือหลักว่าจำนวนเงินที่โจทก์ได้รับตามคำพิพากษาต้องไม่เกินอัตราดอกเบี้ยดังต่อไปนี้โดยแบ่งออกเป็น 3 ช่วงคือ

⁵³ แหล่งเดิม.

ช่วงที่ 1 กรณีที่จำเลยผิดนัดชำระค่าเช่าซื้อตั้งแต่งวดที่ 1 ถึง 12 โจทก์ควรได้รับผลประโยชน์ตอบแทนในอัตราร้อยละ 20 ของราคาต้นทุนที่คำนวณได้ในคดีนั้น

ช่วงที่ 2 กรณีที่จำเลยผิดนัดชำระค่าเช่าซื้อตั้งแต่งวดที่ 13 ถึง 24 โจทก์ควรได้รับผลประโยชน์ตอบแทนในอัตราร้อยละ 18% ของราคาต้นทุนที่คำนวณได้ในคดีนั้น

ช่วงที่ 3 กรณีที่จำเลยผิดนัดชำระค่าเช่าซื้อตั้งแต่งวดที่ 25 เป็นต้นไป โจทก์ควรได้รับผลประโยชน์ตอบแทนในอัตราร้อยละ 15% ของราคาต้นทุนที่คำนวณได้ในคดีนั้น

(2) ค่าติดตามทรัพย์สิน ในกรณีสัญญาเช่าซื้อกำหนดให้จำเลยต้องรับผิดในค่าติดตามทรัพย์สินเห็นควรให้วางหลักเกณฑ์ค่าติดตามทรัพย์สินขั้นต่ำ 1,000 บาท แม้ว่าโจทก์จะนำสืบไม่ได้ก็กำหนดให้ 1,000 บาท แต่หากโจทก์นำสืบได้มากกว่านี้ก็ให้ตามที่น่าสืบ

(3) เรื่องดอกเบี้ยนั้นเห็นควรวินิจฉัยเป็นแนวเดียวกันว่า ดอกเบี้ยนั้นถือเป็นเบี้ยปรับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 383 และให้กำหนดอัตราดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี ทุกกรณี

(4) ในกรณีกำหนดค่าขาดค่าประโยชน์รายเดือนจนกว่าจะส่งมอบทรัพย์สิน โดยไม่ได้กำหนดระยะเวลาขึ้น ควรกำหนดค่าขาดประโยชน์เป็นรายเดือนนับถัดจากวันฟ้องให้สูงขึ้นไม่เกิน 1 ปี

(5) กรณีรุดสัญญา หากมีข้อตกลงให้ใช้ราคาค่าเช่าซื้อจนครบให้ถือตามแนวฎีกาที่ 2281/2537 ซึ่งวินิจฉัยสรุปได้ว่า แม้สัญญาจะมีข้อตกลงดังกล่าวผู้เช่าซื้อ也不必ต้องรับผิด หากว่าการสูญหายนั้นไม่ใช่ความผิดของผู้เช่าซื้อ

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าคดีเช่าซื้อในปัจจุบันนี้มีปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการกำหนดค่าเสียหายให้แก่คู่ความในหลายๆ ปัจจัย รวมถึงมีสูตรและวิธีการในการกำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อที่แตกต่างกันไปในแต่ละศาล อย่างไรก็ตาม มีแนวความคิดหนึ่งที่ผู้วิจัยเห็นว่าสามารถส่งผลกระทบต่อแนวความคิดและวิธีการในการกำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อได้ นั่นก็คือแนวความคิดทางนิติเศรษฐศาสตร์ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวเป็นแนวคิดที่เริ่มได้รับการศึกษากันเพิ่มมากขึ้น ผู้วิจัยจะได้นำเสนอแนวความคิดในทางนิติเศรษฐศาสตร์เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้การกำหนดค่าเสียหายของศาลเป็นไปด้วยความยุติธรรมยิ่งขึ้นในบทถัดไป

บทที่ 4

นิติเศรษฐศาสตร์กับการกำหนดค่าเสียหาย

เมื่อได้มีการพิจารณาถึงแนวความคิด หลักกฎหมาย การใช้สิทธิในการเรียกร้องค่าเสียหายในสัญญาเช่าซื้อ รวมถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการกำหนดค่าเสียหายของศาลในคดีเช่าซื้อไป ในบทก่อนหน้านี้อแล้ว ในบทนี้ผู้วิจัยจะขอเสนอแนวความคิดในมุมมองทางนิติเศรษฐศาสตร์ที่อาจส่งผลต่อการกำหนดค่าเสียหายของศาล เช่น ประเด็นเรื่องความมีประสิทธิภาพ และการเลิกสัญญาอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นประเด็นที่ผู้วิจัยเห็นว่าอาจสามารถนำมาวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นในการกำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อของศาล และเสริมสร้างความชัดเจนแน่นอนในการกำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อของศาลไทย เพื่อเป็นการสร้างความเป็นธรรมให้แก่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายได้

4.1 แนวคิดและความเป็นมาของนิติเศรษฐศาสตร์

การศึกษาถึงแนวคิดและความเป็นมาของนิติเศรษฐศาสตร์นั้น ถือเป็นประเด็นเบื้องต้นในการทำความเข้าใจว่านิติเศรษฐศาสตร์นั้นคืออะไร และส่งผลต่อแนวคิดในสาขาวิชาทางนิติศาสตร์ได้อย่างไร ซึ่งแนวคิดทางนิติเศรษฐศาสตร์นี้ถือเป็นแนวความคิดที่เกิดขึ้นเมื่อไม่นานนัก และแพร่หลายในกลุ่มประเทศที่ใช้กฎหมายในระบบคอมมอนลอว์ ดังนั้นในการศึกษาถึงรายละเอียดต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับนิติเศรษฐศาสตร์ ผู้วิจัยจึงขอลำดับถึงหลักนิติเศรษฐศาสตร์ รวมถึงทฤษฎีในการกำหนดค่าเสียหายซึ่งเป็นหลักการทางนิติศาสตร์ของประเทศอังกฤษอันเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์นั่นเอง โดยผู้วิจัยขอเสนอความหมายและความเป็นมาของนิติเศรษฐศาสตร์ เพื่อที่จะได้กล่าวถึงทฤษฎีต่างๆ ของนิติเศรษฐศาสตร์และนิติศาสตร์ที่จะส่งผลต่อการกำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อต่อไป

4.1.1 ความหมายของเศรษฐศาสตร์

เศรษฐศาสตร์ หมายถึง ศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับการเลือกหนทางในการใช้ทรัพยากรซึ่งมีอยู่อย่างจำกัดเพื่อใช้ในการผลิตสินค้าและบริการเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด⁵⁴ โดยเมื่อทรัพยากรมีอยู่อย่างจำกัด การนำทรัพยากรมาใช้จึงต้องพินิจพิจารณาว่าผลประโยชน์ที่ได้รับ กับการต้องสูญเสียทรัพยากรไปนั้น มีความเหมาะสมหรือไม่เพียงใด โดยจะพิจารณาว่าผลประโยชน์ที่จะ

⁵⁴ วันรักษ์ มิ่งมณีนาคนิ. (2543). หลักเศรษฐศาสตร์มหภาค. หน้า 3.

ได้รับเกินมูลค่าของต้นทุนที่จะเกิดขึ้นและเป็นประโยชน์อย่างสูงสุดหรือไม่ ซึ่งก็มีนักปรัชญาชาวอังกฤษท่านหนึ่งชื่อ เจอรัมี เบนแธม (Jeremy Bentham) กล่าวว่า มนุษย์ทุกคนในทุกช่วงเวลาต่างตัดสินใจกระทำการ หรือไม่กระทำการอย่างใดบนพื้นฐานของการชั่งน้ำหนักระหว่างต้นทุนและประโยชน์ทั้งสิ้น⁵⁵ ซึ่งคำว่า “ต้นทุน” ในทางเศรษฐศาสตร์มีความหมายว่า การเสียโอกาส (Opportunity Cost)⁵⁶ ในการรับประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นหากมีการตัดสินใจใช้ทรัพยากรไปอีกทางหนึ่ง เช่น หากเรานำเงินได้ฝากทรัพย์ไว้กับธนาคาร ไปใช้ในการเดินทางท่องเที่ยว นอกจากเราจะเสียโอกาสในการได้รับดอกเบี้ยที่จะได้รับจากธนาคาร อาจเสียโอกาสในการนำเงินไปแสวงหาความพึงพอใจจากการเลือกซื้อสินค้าประเภทอื่น รวมถึงยังเสียโอกาสในการนำเงินจำนวนดังกล่าวไปลงทุนเพื่อหาผลกำไรในทางอื่นๆ อีกด้วย เป็นต้น ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าคำว่า “ต้นทุน” ในทางเศรษฐศาสตร์นั้นมิได้จำกัดอยู่เฉพาะในรูปของตัวเงินเท่านั้น หากตีความอย่างกว้างแล้ว ต้นทุนอาจรวมถึง ความทุกข์ (Pain) ความพึงพอใจ (Pleasure) ก็ได้ อย่างไรก็ตาม ใดก็ตามในแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ จะมีการกำหนดตัวเลขคร่าวๆ ที่เรียกว่า “ราคาเงา” (Shadow Price) ซึ่งเป็นราคาที่นำมาวัดต้นทุนและผลประโยชน์ซึ่งปกติไม่อาจคำนวณเป็นตัวเงินได้⁵⁷ โดยราคาเงานี้ หากนำมาปรับใช้กับกรณีของการกำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อ อาจหมายถึงราคาทางบัญชี (Accounting Price) ก็ได้ ซึ่งในเรื่องการกำหนดค่าเสียหายในสัญญาเช่าซื้อนั้น อาจนำเอาราคาเงามาพิจารณาเปรียบเทียบกับราคาตลาดว่าราคาใด สามารถสะท้อนถึงมูลค่าที่แท้จริง (True value) ในทางเศรษฐกิจของทรัพย์สินที่ให้เช่าซื้อได้ดีกว่า หรือสะดวกกว่ากัน

4.1.2 ความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายและเศรษฐศาสตร์

กฎหมายถือว่ามีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับศาสตร์ในแขนงอื่นเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในแขนงสังคมศาสตร์ ซึ่งเราสามารถนำความรู้ความเข้าใจรวมถึงแนวความคิดต่างๆ มาประยุกต์ใช้และวิเคราะห์อธิบายรวมไปถึงนำมาประกอบการร่างกฎหมายได้ และในบรรดาศาสตร์เหล่านั้น เศรษฐศาสตร์ถือเป็นแขนงวิชาหนึ่งที่มีความใกล้ชิดกับกฎหมายเป็นอย่างมาก โดยเมื่อศึกษาลึกลงไปถึงแก่นแล้ว เศรษฐศาสตร์ก็จะสามารถนำมาใช้ประกอบการวิเคราะห์หลักกฎหมายทั้งที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางเศรษฐศาสตร์ได้อย่างลึกซึ้ง โดยในเรื่องกฎหมายเกี่ยวกับการเช่าซื้อ ก็มีนัยในทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องอยู่ในหลายประเด็น ตัวอย่างเช่น มูลค่าของทรัพย์สินที่เสื่อมถอยลง มูลค่าของทรัพย์สินในแต่ละช่วงเวลาที่แตกต่างกัน การกำหนดอัตราดอกเบี้ยที่มีผล

⁵⁵ Richard A. Posner. (2001). *Frontiers of Legal Theory*. p. 55.

⁵⁶ วิทยากร เชียงกุล และ พรภิรมย์ เอี่ยมธรรม. (2547). *อธิบายศัพท์เศรษฐศาสตร์สมัยใหม่*. หน้า 187-188.

⁵⁷ Richard A. Posner. (2003). *Economic Analysis of Law*. pp. 3-5.

มาจากสภาวะในทางเศรษฐกิจ เป็นต้น จนก่อให้เกิดกระแสมโนมในการศึกษาวิชาการวิเคราะห์กฎหมายในเชิงเศรษฐศาสตร์ (Economic Analysis of Law) ขึ้น โดยกฎหมายเกี่ยวกับการเข้าซื้อนั้น เป็นหลักกฎหมายเอกเทศสัญญาประเภทหนึ่ง ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดอันเกี่ยวข้องกับเสียหาย ความเสียหายจากการที่คู่สัญญาผิดสัญญาตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น วิเคราะห์โดยอาศัยหลักการในเชิงเศรษฐศาสตร์ว่าแนวคิดที่ได้กล่าวมาแล้วในเบื้องต้น การเสียหายความเสียหายในเรื่องการผิดสัญญาในเรื่องใด จะส่งผลประโยชน์ในเชิงเศรษฐศาสตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด

4.1.3 ความหมายของนิติเศรษฐศาสตร์

นิติเศรษฐศาสตร์ หรือ Law and Economics หรือ Economic Analysis of Law เป็นลักษณะการศึกษาในรูปแบบ สหวิทยาการ (Interdisciplinary Approach) ที่นำเอาศาสตร์ 2 แขนง อันได้แก่ นิติศาสตร์ และเศรษฐศาสตร์ มาช่วยอธิบาย และทำความเข้าใจถึงพฤติกรรมของมนุษย์ได้ ถูกต้องแม่นยำมากขึ้น โดยอาศัยมุมมองทางแนวคิด ทฤษฎี และวิธีวิทยาที่แตกต่างกัน นำมาประกอบกันในเชิงเกื้อหนุน เพื่ออุดช่องโหว่ หรือแก้ไขข้อด้อยของศาสตร์แต่ละแขนง โดยผลจากการนำแนวความคิดดังกล่าวมาปรับใช้ คือความสามารถในการทำความเข้าใจการกระทำของมนุษย์ ภายใต้สถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างดียิ่งขึ้น⁵⁸

อย่างไรก็ดี มีแนวความคิดหนึ่งที่พิจารณาว่ากฎหมายกับเศรษฐศาสตร์พัฒนามาจากคนละฐานความคิดกับทฤษฎีที่เชื่อว่ากฎหมายเป็นศาสตร์บริสุทธิ์ (Pure Science) และไม่มีความสัมพันธ์กับศาสตร์ในสาขาอื่น ๆ ซึ่งตามแนวความคิดนี้ การทำความเข้าใจกฎหมายจะพิจารณาแต่ภายในระบบกฎหมาย (Internal perspective) เท่านั้น การพิจารณาจากมุมมองภายนอกในรูปแบบของสหวิทยาการจึงไม่สามารถกระทำได้ แต่หากลองพิจารณาอีกแง่มุมหนึ่ง ทั้งสองศาสตร์มีเป้าหมายในการศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์เช่นเดียวกัน โดยนิติศาสตร์ศึกษาถึงการเกิดขึ้นมีอยู่ของกฎหมาย อันเป็นกรอบกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ในด้านต่างๆ ว่าควรจะมีลักษณะเป็นเช่นไร รวมทั้งการบังคับใช้กฎหมาย เพื่อให้เกิดความสงบสุขในสังคม หรือก็คือ “ความยุติธรรม” ส่วนเศรษฐศาสตร์นั้นศึกษาถึงพฤติกรรมในการเลือกของมนุษย์ เมื่อเผชิญกับข้อจำกัดด้านต่างๆ โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่ทรัพยากรมีอยู่อย่างจำกัด เพื่อให้ตนได้รับความพอใจที่สุด ซึ่งหากมนุษย์เลือกหนทางที่ตนเองมีความพอใจสูงสุด และไม่กระทบกระเทือนต่อบุคคลอื่น ในสังคม ก็จะนำไปสู่ความสงบสุขในสังคม หรือที่เรียกว่า “ความมีประสิทธิภาพทางเศรษฐศาสตร์”

ในอดีตองค์ความรู้ทางสังคมศาสตร์ มีลักษณะเชื่อมโยงกันทั้งหมด เพราะเป้าหมายของการศึกษา คือพฤติกรรมด้านต่างๆ ของมนุษย์ทั้งสิ้น แตกต่างกันเพียงแต่ว่าศึกษาพฤติกรรมด้านใด

⁵⁸ ศุภฤติ ถาวรยุติการต์. (2552, 4 พฤษภาคม). สหวิทยาการนิติเศรษฐศาสตร์: การขยายพรมแดนความรู้ด้านสังคมศาสตร์. ประชาชาติธุรกิจ. ไม่มีเลขหน้า.

เท่านั้น ต่อมาในภายหลังมีการแยกสาขาวิชาต่างๆ ออกไป เพื่อให้เกิดความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน (specialization) ในขณะเดียวกันนั้นทฤษฎีต่างๆ ที่เกิดขึ้นในแต่ละศาสตร์กลับถูกขีดกันด้วยข้อสมมติ (assumption) หลากๆอย่าง สำหรับความสะดวกในการวิเคราะห์ ซึ่งจำนวนมากไม่สมจริง ส่งผลให้ความสามารถในการวิเคราะห์พฤติกรรมของมนุษย์ที่มีความซับซ้อนกลับอ่อนด้อยลง วงวิชาการจึงหันมาให้ความสำคัญกับการศึกษาในลักษณะสหวิทยาการ (interdisciplinary) มากขึ้น⁵⁹ ดังนั้นหากมองว่ากฎหมายกับเศรษฐศาสตร์ในฐานะของสหวิทยาการก็จะสามารถนำองค์ความรู้จากภายนอกระบบกฎหมายเข้ามาใช้ในการทำความเข้าใจระบบกฎหมาย (External perspective) ได้ ดังนั้นหากมองว่ากฎหมายและเศรษฐศาสตร์ในฐานะของสหวิทยาการแล้ว การนำแนวความคิดของเศรษฐศาสตร์มาใช้ในการวิเคราะห์กฎหมาย ก็เพื่อวัตถุประสงค์หลักเพื่อ “ประสิทธิภาพในระบบกฎหมาย” เพื่อเข้าใจถึงแรงจูงใจ (Incentives) ที่ส่งผลต่อการบังคับใช้กฎหมาย รวมถึงเพื่อธรรมาภิบาลความยุติธรรมให้แก่ผู้อยู่ภายใต้กฎหมายด้วย

4.1.4 ประวัติความเป็นมาและความเกี่ยวข้องกันของนิติศาสตร์ และเศรษฐศาสตร์ในระบบคอมมอนลอว์⁶⁰

คอมมอนลอว์ซึ่งถือเป็นระบบกฎหมายหนึ่งที่เกิดขึ้นในประเทศอังกฤษ และปัจจุบันก็ประสานความคิดของหลักกฎหมายของประเทศต่างๆ ที่เคยเป็นจักรวรรดิของประเทศอังกฤษในเวลาต่อมา โดยคอมมอนลอว์เชื่อว่าหลักจารีตนั้นมีความสัมพันธ์กับหลักทางเศรษฐศาสตร์เกี่ยวกับการค้าเสรี ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวมีแนวความคิดย่อยออกเป็น 2 แนวความคิดคือ ประการแรกสำนักคิดของฮาเย็ก (Hayek) ซึ่งเชื่อว่าศาลซึ่งเป็นผู้สร้างหลักกฎหมายขึ้นมักจะเอื้อ และป้องกันหลักเสรีของบุคคลรวมทั้งเสรีภาพในทางเศรษฐกิจ ประการที่สอง โดยเหตุที่หลักว่าด้วยความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมาย (Rule of Law) ซึ่งมีรากฐานที่เกิดขึ้นหลังจากการปฏิวัติในปี ค.ศ. 1688 ส่งผลต่อการพัฒนาของระบบเศรษฐกิจในรูปแบบตลาดเสรี โดยในช่วงระหว่าง ค.ศ. 1770 ถึง 1870 เป็นช่วงเวลาที่ระบบเศรษฐกิจแบบตลาดเสรีได้พัฒนาขึ้นในประเทศอังกฤษ กฎหมายสัญญาอันมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจอย่างยิ่งก็ได้แปรสภาพเป็นกฎหมายแห่งตลาดเสรี โดยการเปลี่ยนแปลงในกฎหมายสัญญาของอังกฤษนั้นมีสาเหตุมาจากทฤษฎีเศรษฐศาสตร์คลาสสิก และแม้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างนิติศาสตร์และเศรษฐศาสตร์จะได้ออกให้เกิดการปฏิวัติในความคิดของนักนิติศาสตร์ในเรื่องสัญญาก็ตาม ความสัมพันธ์ดังกล่าวนั้นก็มิได้ใกล้ชิดกันเสมอไป โดยในปลายศตวรรษที่ 19 กฎหมายสัญญาของอังกฤษก็ได้พัฒนาถึงจุดสูงสุดหลักเสรีภาพในการทำสัญญา

⁵⁹ แห่ล่งเคิม.

⁶⁰ ประชุม โจนฉาย. (2536). นิติศาสตร์และเศรษฐศาสตร์: ข้อเสนอแนะการนำแนวปฏิบัติคอมมอนลอว์มาใช้ทบทวนกฎหมายและพัฒนากฎหมายการใช้ทรัพยากรในปัจจุบัน. หน้า 12-18.

ได้รับยกย่องในสายตาของนักนิติศาสตร์ แต่นักเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกกลับมีความเห็นที่แตกต่างออกไป เนื่องจากนักเศรษฐศาสตร์เริ่มมองเห็นถึงความล้มเหลวของตลาด เช่น ความยุ่งยากเกี่ยวกับข่าวสาร การผูกขาดของตลาด ในเวลาเดียวกันนั้นรัฐสภาของอังกฤษเองก็เริ่มรู้ถึงผลเสียจากตลาดที่เกิดขึ้น และควบคุมผลเสียเหล่านั้น โดยการออกกฎหมายต่างๆ ออกมา แต่กฎหมายสัญญาของอังกฤษกลับยังคงไม่สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงในความเป็นจริงและแนวความคิดในทางเศรษฐศาสตร์ในสมัยนั้นได้ทัน

การที่คอมมอนลอว์ของอังกฤษไม่สามารถปรับตัวต่อทฤษฎีในทางเศรษฐศาสตร์ และความเป็นจริงในทางการเมืองได้ทันส่งผลทำให้คู่สัญญาสามารถแสวงหาประโยชน์ของตนโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบของสัญญาต่อบุคคลที่ 3 หรือแก่สังคมทั่วไป และยังก่อให้เกิดช่องว่างที่ขยายตัวขึ้นระหว่างกฎหมายของศาลและกฎหมายของสภานิติบัญญัติ ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 กฎหมายสัญญาของอังกฤษได้รับผลกระทบเพิ่มมากขึ้นจากการแทรกแซงของการออกกฎหมายต่างๆ ของสภานิติบัญญัติ ในส่วนของสหรัฐอเมริกาเกิดการปรับตัวขึ้นเช่นกันแต่กลับเป็นไปอย่างเชื่องช้ากว่าของประเทศอังกฤษ เนื่องจากในช่วงปลาย ค.ศ. 1930 รัฐบัญญัติที่เข้าแทรกแซงเสรีภาพในการทำสัญญา ได้ถูกชี้ขาดโดยศาลฎีกาว่าขัดต่อรัฐธรรมนูญ แต่อย่างไรก็ดีในตอนปลายของ ค.ศ. 1930 ศาลฎีกาของสหรัฐก็เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงแนวความคิดไปจากเดิม ส่งผลให้รัฐบัญญัติที่เข้ามาแทรกแซงหลักเสรีภาพในการทำสัญญาของสหรัฐนั้นก็ไม่ถูกชี้ขาดว่าขัดต่อหลักรัฐธรรมนูญอีกต่อไป

การที่ระบบคอมมอนลอว์ในอังกฤษและสหรัฐอเมริกาได้มีการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวแล้ว ยังมีการเปลี่ยนแปลงในแนวความคิดอีกครั้งหนึ่งซึ่งในปี ค.ศ. 1980 หลักพ่อปกครองลูกและการกระจายรายได้ใหม่ (Paternalism and Redistribution) ได้รับความนิยมนักกฎหมายเป็นจำนวนมากซึ่งทำให้นิติสัมพันธ์หลายประเภทอันมีลักษณะเป็นสัญญากลับไปอ้างอิงหลักกฎหมายในเรื่องละเมิดมากกว่า เช่น ในกรณีที่มีการฟ้องร้องเกี่ยวกับคุณภาพของสินค้า ศาลกลับมาใช้แนวความคิดในเรื่องมาตรฐานความระมัดระวัง โดยมีได้คำนึงถึงข้อตกลงในสัญญาแต่อย่างใด⁶¹ แต่อย่างไรก็ดีในปีดังกล่าวทั้งอังกฤษและอเมริกาเริ่มมีการสนับสนุนจากนักกฎหมายให้รื้อฟื้นแนวคิดในเรื่องคุณค่าของตลาดเสรีขึ้นอีกครั้ง

ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว การที่หลักกฎหมายในเรื่องสัญญาและทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ได้มีปฏิริยาต่อกัน ถือเป็น การสนับสนุนให้เกิด “ทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ของคอมมอนลอว์” (economic theory of the common law) ทฤษฎีดังกล่าวมิได้พิจารณาแค่เรื่องกลไกแห่งราคาเท่านั้น

⁶¹ Atiyah, P. S. (1979). *The rise and fall of freedom of contract*. pp. 76-77.

แต่เป็นกลไกแห่งราคาที่มีไว้เพื่อนำไปสู่การจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพตามหลักของ
 กวาดอร์ ฮิกส์ (Kaldor-Hicks)

และเมื่อจารีตอันยาวนานของกฎหมายที่เกิดจากศาลตามแนวความคิดของ
 คอมมอนลอว์และทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์มีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้นดังที่ได้กล่าวมาแล้ว จึง
 มิใช่เรื่องแปลกที่ทั้งสองสาขาวิชาจะได้มีการร่วมกันในระดับวิชาการ จนกระทั่งเมื่อประมาณปี
 ค.ศ. 1960 การวิเคราะห์กฎหมายในเชิงเศรษฐศาสตร์ด้านการต่อต้านการผูกขาด (Anti-trust law)
 และปัญหาที่เกี่ยวข้องกันในการควบคุมทางเศรษฐกิจนั้นก็ได้รับความเจริญก้าวหน้าไปมากขึ้น
 ขณะเดียวกันวิชาการใหม่ในการรวมนิติศาสตร์และเศรษฐศาสตร์เข้าด้วยกัน โดยการนำทฤษฎีและ
 วิธีปฏิบัติของเศรษฐศาสตร์มาปรับใช้กับระบบกฎหมายในสหรัฐอเมริกาก็เริ่มขึ้น ซึ่งมีจุดเริ่มต้น
 ในช่วงต้นปี ค.ศ. 1960 โดยการตีพิมพ์เอกสารวิชาการว่าด้วยการละโดยกาลาเบรซี⁶² และบทความ
 ว่าด้วยต้นทุนของสังคมโดยโคส⁶³ นอกจากนั้นยังได้รับแรงกระตุ้นจากบุคลากรด้านกฎหมาย
 โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในสหรัฐอเมริกา มีผู้พิพากษาหลายท่านที่เล็งเห็นถึงประโยชน์ของการนำเอา
 องค์ความรู้ทางเศรษฐศาสตร์มาประกอบการใช้กฎหมาย เช่น Judge Billing Learned Hand ซึ่งเป็นผู้
 วางฐานของ Hand's Rule ในการกำหนดความรับผิดอันเกิดจากละเมิดโดยประมาทเลินเล่อ หรือ
 Judge Richard Posner ซึ่งเป็นผู้แต่งตำราด้านนิติเศรษฐศาสตร์เล่มแรกๆ ของโลกโดยผลงานทั้งสอง
 และแรงผลักดันดังกล่าวนี้ถือเป็นความพยายามแรกในยุคปัจจุบันที่จะนำการวิเคราะห์ทาง
 เศรษฐศาสตร์ไปใช้อย่างเป็นระบบต่อสาขาวิชากฎหมายและถือว่ามีบทบาทที่สำคัญในการผลักดัน
 ให้เกิดความร่วมมือกันระหว่างสองสาขาดังกล่าวด้วย

4.2 ทฤษฎี “ความมีประสิทธิภาพ”

ในการนำหลักแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์มาช่วยในการวิเคราะห์และวางกฎเกณฑ์ใน
 สังคม อาจต้องมีการกล่าวถึงคำว่า “ความมีประสิทธิภาพ” (Efficiency) เนื่องจากในแนวความคิด
 ทางเศรษฐศาสตร์นั้นมองว่าทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่นั้นมีอยู่อย่างจำกัด แต่ความต้องการของมนุษย์
 นั้น มิไม่จำกัด ส่งผลให้เกิดแนวความคิดที่ว่า จะทำอย่างไร เพื่อให้การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด
 นั้น สามารถสนองความต้องการของมนุษย์ที่มีอยู่อย่างไม่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงที่สุด โดย

⁶² Calabresi, Guido. (1961). *Some Thoughts on Risk Distribution and the Law of Torts*. p. 499.

⁶³ Coase, Ronald Coase. (1960). *The Problem of Social Cost*. p. 1.

ความมีประสิทธิภาพทางเศรษฐศาสตร์นี้ มีความหมายว่า เมื่อสภาวะการณ์ที่หากมีการจัดสรรทรัพยากรเพื่อให้บุคคลใดได้รับประโยชน์ที่เพิ่มมากขึ้น โดยไม่ทำให้บุคคลอื่นต้องเสียประโยชน์⁶⁴

ประเด็นที่เกิดขึ้น คือ ทำอย่างไรจะส่งผลให้เกิดความมีประสิทธิภาพในทางเศรษฐกิจ (Economic Efficiency) ได้อย่างสูงสุด ในประเด็นดังกล่าวนี้อาจสามารถแยกอธิบายได้ใน 2 ประเด็นกล่าวคือ

1) ประสิทธิภาพในการผลิต (Production Efficiency) โดยมีจุดมุ่งหมายในการที่จะก่อให้เกิดการผลิตที่มีต้นทุนที่ต่ำที่สุดและใช้ทรัพยากรน้อยที่สุด และ

2) ประสิทธิภาพในการจัดสรร (Allocative Efficiency) ส่วนนี้มีจุดมุ่งหมายในการจัดสรรทรัพยากรระหว่างกัน เพื่อให้เกิดความพึงพอใจแก่ทุกฝ่าย และประเด็นส่วนนี้สามารถนำมาพิจารณาในเรื่องการกำหนดค่าเสียหายในทางกฎหมายได้ โดยการจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพนี้จะก่อให้เกิดความพึงพอใจแก่ทุกฝ่ายและสามารถสร้างความเป็นธรรมให้แก่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายได้

การจัดสรรทรัพยากรเพื่อให้เกิดความพึงพอใจแก่ทุกฝ่ายนั้น อาจเกิดขึ้นได้โดยการจัดสรรตามแนวคิดของความประสิทธิภาพแบบพาเรโต (Pareto Efficiency) ที่ทำให้ใครบางคนได้ประโยชน์ได้ประโยชน์ แต่ไม่ทำให้ใครบางคนเสียประโยชน์ ดังนั้นหากการจัดสรรทรัพยากรที่ทำให้บุคคลได้รับประโยชน์โดยไม่ก่อให้เกิดบุคคลอื่นต้องเสียประโยชน์แล้ว ถือเป็นการพัฒนาประโยชน์ส่วนรวมได้

4.2.1 ประสิทธิภาพแบบพาเรโต (Pareto Efficiency)

ทฤษฎี พาเรโต (Pareto) เป็นทฤษฎีที่มักนำมาใช้คำนึงถึงเมื่อมีการจัดสรรทรัพยากรโดยนักเศรษฐศาสตร์ชาวอิตาลีชื่อ วิลเฟรโด พาเรโต (Vilfredo Pareto) ได้สรุปหลักเกณฑ์แนวคิดในการจัดสรรทรัพยากรเป็นนิยามว่า “การเพิ่มประสิทธิภาพแบบ พาเรโต (Pareto Improvement) คือ การจัดสรรทรัพยากรที่ทำให้สวัสดิการ (Welfare) ของสมาชิกคนหนึ่งในสังคมดีขึ้น โดยที่ไม่ทำให้สวัสดิการของสมาชิกคนอื่นในสังคมลดลง การจัดสรรทรัพยากรจะมีประสิทธิภาพแบบ พาเรโต (Pareto Efficiency) ก็ต่อเมื่อไม่สามารถจัดสรรทรัพยากรใหม่ (Reallocate) เพื่อทำให้บุคคลหนึ่งมีสวัสดิการสูงขึ้นได้ โดยไม่ทำให้สวัสดิการของคนอื่นลดลง”

⁶⁴ ตามนิยามนี้มีชื่อเรียกว่า ความมีประสิทธิภาพแบบพาเรโต (Pareto Efficiency). อ้างถึงใน วิทยากร เชียงกูล และ พรภิรมย์ เอี่ยมธรรม. (2547). อธิบายศัพท์เศรษฐศาสตร์สมัยใหม่. หน้า 192. และ economic efficiency. Retrieved November 20, 2010, from <http://www.businessdictionary.com/definition/economic-efficiency.html>

จากนิยามข้างต้นการแลกเปลี่ยนใดๆ ที่ทำให้คนใดคนหนึ่งหรือทั้งสองคนมีสวัสดิการที่ดีขึ้นก็ถือได้ว่าการจัดสรรทรัพยากรนั้น เป็นการจัดสรรที่เพิ่มประสิทธิภาพหรือมีประโยชน์สูงสุดทั้งสิ้น เช่น การนำภาษีอากรที่รัฐจัดเก็บมาจัดสรรในการสร้างสวัสดิการต่างๆ ให้แก่บุคคลในสังคม และเมื่อไม่สามารถเพิ่มประสิทธิภาพได้อีกต่อไปแล้ว จะเรียกสถานะการจัดสรรทรัพยากรนั้นว่า “สถานะอุดมภาพแบบ พारेโต” (Pareto Optimality) ซึ่งเมื่ออยู่ในสถานะนี้แล้ว หากมีการจัดสรรทรัพยากรใหม่เพื่อเพิ่มสวัสดิการของบุคคลหนึ่งให้สูงขึ้น ย่อมหมายความว่า จะต้องไปลดสวัสดิการของคนอื่นลงเท่านั้น เพราะถ้าหากสามารถเพิ่มสวัสดิการของทั้งสองคนได้พร้อมๆ กันอีก นั่นก็แสดงว่าจุดที่เคยจัดสรรทรัพยากรเดิมนั้นยังไม่มีประสิทธิภาพสูงสุดแบบ พारेโต เนื่องจากสามารถปรับปรุงสวัสดิการเพิ่มขึ้นได้อีก⁶⁵

อย่างไรก็ได้ปัญหาอาจเกิดขึ้นได้ในทางปฏิบัติเนื่องจากการจัดสรรทรัพยากรย่อมต้องมีคนเสียประโยชน์และไม่พึงพอใจได้ เช่น ภาษีของถนนพัฒนาแต่เพียงสังคมเมืองเท่านั้น เป็นต้น ประสิทธิภาพแบบพारेโตจึงอาจเคร่งครัดเกินไป และอาจไม่สามารถใช้ได้ในทางปฏิบัติเสมอไป

4.2.2 ประสิทธิภาพแบบคาลดอร์-ฮิกส์ (Kaldor-Hicks Efficiency)

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าความมีประสิทธิภาพแบบพारेโตนั้น อาจเคร่งครัดเกินไป และอาจไม่สามารถใช้ได้ในทางปฏิบัติเสมอไป จึงส่งผลให้เกิดแนวความคิดในการจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพขึ้นอีกแนวคิดหนึ่ง คือ หลักความมีประสิทธิภาพแบบคาลดอร์-ฮิกส์ (Kaldor-Hicks Efficiency) ซึ่งเป็นแนวความคิดที่ว่า การจัดสรรทรัพยากรที่ทำให้บุคคลใดได้ประโยชน์และมีบางคนเสียประโยชน์แต่โดยรวมแล้วประโยชน์ที่ได้มีมากกว่าประโยชน์ที่เสียไป โดยเป็นแนวความคิดที่ถือเอาประโยชน์ที่ได้นั้นชดเชยส่วนที่เสียไปอย่างคุ้มค่าในทางทฤษฎี แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า จะต้องมีการชดเชยความเสียหายจริงแก่ผู้สูญเสียในทางปฏิบัติเป็นแต่เพียงคำอธิบายความคุ้มค่าเท่านั้น และโดยทั่วไปก็ถือว่าประโยชน์ที่เพิ่มขึ้นนั้นเป็นประโยชน์ส่วนรวมแล้ว

ในทางนโยบายจึงมีความพยายามที่จะปรับปรุงประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจซึ่งเป็นไปตามแนวคิดที่มาจากนักเศรษฐศาสตร์ชาวอังกฤษชื่อ อัลเฟรด มาร์แชล (Alfred Marshall) ที่เห็นว่า⁶⁶

⁶⁵ ประเมศวร์ กุมารบุญ. (2552, 1 พฤศจิกายน). ทฤษฎี พारेโต กับประสิทธิภาพในการจัดสรรทรัพยากรโทรคมนาคม. สืบค้นเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2553, จาก http://www.torakom.com/article_index.php?sub=article_show&art=188

⁶⁶ Alfred Marshall. (1920). *Principle of Economics*.

$$\text{ประโยชน์ทางเศรษฐกิจ} = \text{ประโยชน์ผู้บริโภค} + \text{ประโยชน์ผู้ประกอบการ}$$

$$(\text{Economic Welfare}) = (\text{Consumer Surplus}) + (\text{Producer Surplus})$$

โดยประโยชน์ของผู้บริโภค (Consumer Surplus) จะสามารถพิจารณาได้จากส่วนต่าง (Surplus) ของมูลค่าของความพึงพอใจที่ผู้บริโภคเต็มใจที่จะจ่ายเพื่อให้ได้สินค้าชิ้นหนึ่งมา กับมูลค่าที่แท้จริงของสินค้าที่ผู้บริโภคได้จ่ายไป

ส่วนประโยชน์ของผู้ประกอบการ (Producer Surplus) สามารถพิจารณาได้จากส่วนต่างของรายได้กับต้นทุนในการผลิต อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติการพิจารณาถึงประโยชน์ของทั้งฝ่ายผู้บริโภค และฝ่ายผู้ประกอบการนั้นจะพิจารณาว่าการจัดสรรแลกเปลี่ยนกันระหว่างประโยชน์ของแต่ละฝ่ายนั้นทำอย่างไรเพื่อให้ได้ประโยชน์โดยรวมที่สูงที่สุด โดยหากมีฝ่ายใดที่จะต้องเสียเปรียบไปบ้างก็เป็นเพียงเพื่อให้ได้ประโยชน์ที่มากกว่าแก่บุคคลอื่นในสังคม ดังนั้นการพิจารณาถึงความมีประสิทธิภาพแบบคาลดอร์-ฮิกส์ จึงได้รับการปรับใช้อย่างกว้างขวางมากกว่า เนื่องจากมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติในฐานะที่เป็นหลักการและเหตุผลของการวิเคราะห์ต้นทุนและผลประโยชน์ได้มากกว่า

4.3 การกำหนดค่าเสียหายกับการผิดสัญญาที่มีประสิทธิภาพ (Efficiency Breach)

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าแนวความคิดในทางเศรษฐศาสตร์นั้นจะเน้นแนวความคิดในเรื่องของการจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ โดยแนวคิดและมุมมองในทางเศรษฐศาสตร์ดังกล่าวอาจนำมาวิเคราะห์กับแนวความคิดทางสัญญาอันเป็นหลักการในทางนิติศาสตร์ได้ แต่แนวความคิดที่จะกล่าวต่อไปนี้อาจเป็นแนวความคิดที่มีได้ตอบสนองต่อแนวความคิดในทางนิติศาสตร์ได้ในทุกกรณี คือ “การผิดสัญญาที่มีประสิทธิภาพ” (Efficiency Breach) ซึ่งเป็นกรณีที่การผิดสัญญาอาจก่อให้เกิดผลประโยชน์ที่มากกว่าการปฏิบัติตามสัญญาได้ แนวความคิดดังกล่าวอาจเป็นแนวความคิดที่ขัดกับหลักการในทางนิติศาสตร์ในเรื่อง “สัญญาต้องเป็นสัญญา” อันคู่สัญญาจำต้องปฏิบัติตามสัญญาที่คู่สัญญาได้ตกลงกันไว้ อย่างไรก็ตามหากแนวคิดในทางเศรษฐศาสตร์ดังกล่าวจะสามารถส่งผลต่อความมีประสิทธิภาพ และความเป็นธรรมแก่คู่สัญญาได้ แนวความคิดอีกเรื่องหนึ่งในทางนิติศาสตร์ที่จะเข้ามามีบทบาทเป็นอย่างมากเพื่อสนองเจตนารมณ์ของทั้งเรื่องความมีประสิทธิภาพและความเป็นธรรมดังกล่าว นั่นก็คือ “การกำหนดค่าเสียหาย” ซึ่งจะส่งผลทำให้การผิดสัญญาอย่างมีประสิทธิภาพนั้นเป็นธรรมกับทุกฝ่ายยิ่งขึ้น

ดังนั้นก่อนที่จะได้กล่าวถึงแนวคิดในการผิดสัญญาที่มีประสิทธิภาพกับการกำหนดค่าเสียหาย ผู้วิจัยจึงอยากนำเสนอแนวความคิด และทฤษฎีในการกำหนดค่าเสียหายก่อน ซึ่งประเทศที่ผู้วิจัยจะนำเสนอคือทฤษฎีในการกำหนดค่าเสียหายของประเทศอังกฤษ อันด้วยเหตุผลบางประการที่สนับสนุนให้ แนวความคิดหรือทฤษฎีทางกฎหมายในการกำหนดค่าเสียหายประเทศอังกฤษ เป็นทฤษฎีที่น่าสนใจ และสามารถนำมาศึกษาเปรียบเทียบกับแนวความคิดทางนิติเศรษฐศาสตร์ได้ กล่าวคือ (1) นิติเศรษฐศาสตร์นั้นมีต้นกำเนิดในกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ (2) การเข้าสู่เกิดขึ้นและพัฒนาขึ้นจากประเทศอังกฤษ ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอแนะนำเสนอทฤษฎีการกำหนดค่าเสียหายในแนวความคิดในทางนิติศาสตร์ของอังกฤษดังต่อไปนี้

4.3.1 ทฤษฎีการกำหนดค่าเสียหายทางนิติศาสตร์

โดยทฤษฎีในการกำหนดค่าเสียหายนี้ เป็นแนวความคิดและวิธีการทางนิติศาสตร์เพื่อการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการที่ ลูกหนี้ผิดสัญญาไม่ปฏิบัติตามหน้าที่หรือข้อตกลงที่ได้กำหนดไว้ในสัญญา อันส่งผลให้เจ้าหนี้ผู้มีสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้จากลูกหนี้ต้องเสียหาย โดยการเยียวยาความเสียหายดังกล่าวนี้สามารถแยกได้เป็น 3 กรณีดังต่อไปนี้

4.3.1.1 การเยียวยาความเสียหายที่คาดหวัง (Expectation Remedy)

เป็นการเยียวยาความเสียหายประเภทหนึ่งซึ่งเรียกว่า “ความสูญเสียที่คาดหวัง” (Expectation Loss) ซึ่งเป็นการขาดผลประโยชน์ที่คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งพึงจะได้รับจากการชำระหนี้ของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง ดังนั้น ในการเยียวยาความเสียหายในลักษณะนี้จะเป็นการกำหนดให้คู่สัญญาฝ่ายที่ผิดสัญญาชดเชยค่าสินไหมทดแทนให้แก่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง (Innocent Party) ให้เปรียบเสมือนหนึ่งว่าไม่มีการผิดสัญญาเกิดขึ้นและเนื่องจากในการเข้าทำสัญญานั้นคู่สัญญาแต่ละฝ่ายย่อมมีผลประโยชน์หรือมูลค่าที่ตนคาดว่าจะได้รับแตกต่างจากผลประโยชน์หรือมูลค่าที่ปรากฏในสัญญาก็ได้ เช่น กรณีที่เจ้าของที่ดินคิดว่าที่ดินของตนมีน้ำมันอยู่ใต้ดิน จึงว่าจ้างให้คนงานมาขุดเจาะน้ำมันในที่ดินของตน หากปรากฏต่อมาว่าผู้ขุดเจาะที่ดินเกิดผิดสัญญาว่าจ้างดังกล่าวขึ้น การกำหนดค่าเสียหายตามแนวคิดในข้อนี้ จะต้องพิจารณาจากประโยชน์ หรือมูลค่า (Value) ที่คู่สัญญาจะได้รับอย่างแท้จริง (Actual Value) โดยหากเราพิจารณาถึงประโยชน์หรือมูลค่าที่เจ้าของที่ดินจะได้รับตามสัญญานี้ อาจมากกว่าหรือน้อยกว่าที่ตกลงกันไว้ในสัญญาก็เป็นได้ เนื่องจากหากในที่ดินดังกล่าวมีน้ำมันอยู่จริงผลประโยชน์ที่เจ้าของที่ดินจะได้รับก็จะต้องสูงมากกว่ามูลค่าหรือผลประโยชน์ของสัญญาที่ได้ตกลงกันไว้ แต่หากปรากฏว่าเมื่อขุดเจาะไปแล้วไม่พบทรัพยากรใดๆเลย ผลประโยชน์ที่เจ้าของที่จะได้รับนั้นก็คงจะไม่มากไปกว่าผลประโยชน์หรือมูลค่าของสัญญาไปได้ ดังนั้นในการกำหนดค่าเสียหายตามหลักเกณฑ์ในข้อนี้ ก็จำเป็นต้องพิจารณาถึงข้อเท็จจริงว่าที่ดิน

ดังกล่าวนี้มีน้ำมันอยู่จริงหรือไม่ ซึ่งหากที่ดินดังกล่าวปรากฏว่ามีน้ำมันอยู่จริงการกำหนดค่าเสียหายก็ต้องกำหนดให้มากกว่า กรณีที่ดินดังกล่าวนี้ไม่มีน้ำมันอยู่เลย

การคาดหวังที่จะได้รับจากสัญญานั้นอาจมีได้สองประการกล่าวคือคาดหวังบางสิ่งบางอย่างจากการชำระหนี้ และคาดหวังว่าจะนำสิ่งนั้นไปใช้ประโยชน์ต่อไป ซึ่งความคาดหวังทั้งสองประการอาจเปรียบได้กับความสูญเสียที่แท้จริง (Actual Lossdamnum Emergens) และความสูญเสียที่เป็นการขาดกำไร (Lost Gain-lucum Cresseans)⁶⁷ โดยเหตุที่การขาดกำไรนี้ ถือเป็นความเสียหายที่คาดหวัง เนื่องจากเหตุที่ว่า เจ้าหนี้คาดหวังว่าตนจะได้รับผลกำไรเป็นจำนวนเท่าไร จากการที่ลูกหนี้ปฏิบัติตามชำระหนี้ให้แก่ตน เช่น เจ้าหนี้ว่าจ้างนักร้องมาแสดงคอนเสิร์ต เจ้าหนี้ก็คาดหวังว่าจะสามารถหากำไรได้จากการขายบัตรเข้าชมงาน เมื่อลูกหนี้ไม่ปฏิบัติตามชำระหนี้ ตนก็ต้องเสียผลกำไรในส่วนนี้ไป

อันถือเป็นความเสียหายที่จำต้องได้รับการชดเชยจากแนวความคิดนี้ โดยการเยียวยาความสูญเสียที่คาดหวัง อันเป็นการสูญเสียผลกำไร (Loss of Profit) หรือการสูญเสียการต่อรอง (Loss of Bargain) มักจะใช้เรียกค่าเสียหายในการที่มีการผิดสัญญา เพื่อให้คู่สัญญาฝ่ายที่มีผิดสัญญาได้กลับไปอยู่ในสถานะเสมือนหนึ่งว่ามีได้มีการผิดสัญญากันเกิดขึ้น

4.3.1.2 การเยียวยาความเสียหายที่เชื่อถือ (Reliance Remedy)

กรณีนี้เป็นการเยียวยาความเสียหายอีกประเภทหนึ่งที่เรียกว่า “ความสูญเสียที่เชื่อถือ” (Reliance Loss) ซึ่งเป็นความสูญเสียของคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งอันเกิดจากความเชื่อว่าจะได้รับชำระหนี้จากคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง โดยการชดเชยค่าสินไหมทดแทนในลักษณะนี้ต้องเป็นการชดเชยเพื่อให้คู่สัญญาฝ่ายที่มีผิดสัญญากลับคืนสู่สถานะเดิม เสมือนหนึ่งว่าไม่เคยมีการตกลงทำสัญญากันมาก่อน ซึ่งการเยียวยาความเสียหายในข้อนี้มีแนวคิดที่ว่า เมื่อคู่สัญญาได้มีการตกลงเข้าทำสัญญากันแล้ว คู่สัญญาก็ย่อมต้องมีความไว้วางใจกัน และเชื่อถือว่าคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งต้องปฏิบัติตามชำระหนี้ให้แก่ตน ดังนั้นค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่เจ้าหนี้ได้เสียไปอันเนื่องมาจากความเชื่อถือว่าลูกหนี้จะชำระหนี้ให้แก่ตน เช่น กรณีที่เจ้าหนี้ว่าจ้างนักแสดงมางานแสดงดนตรี โดยเจ้าหนี้ได้เสียเงินค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างเวที และเครื่องเสียงต่างๆ เรียบร้อยแล้ว เมื่อปรากฏต่อมาว่าลูกหนี้ไม่ดำเนินการปฏิบัติตามสัญญา การเยียวยาความเสียหายตามแนวคิดในข้อนี้ คือ เงินค่าจ้างที่เจ้าหนี้ได้ชำระให้แก่ลูกหนี้ไปแล้วล่วงหน้าพร้อมดอกเบี้ยในเงินดังกล่าว ซึ่งถือเป็นค่าใช้จ่ายอันเกิดจากความเชื่อถือโดยตรง (Direct Reliance) เงินค่าใช้จ่ายในการจัดเตรียมเวที และค่าใช้จ่ายในการจัดเตรียมเครื่องเสียง ซึ่งถือว่าเป็นผลสืบเนื่องจากความเชื่อถือ (Indirect Reliance) ว่าลูกหนี้จำปฏิบัติตาม

⁶⁷ G.H. Treitel. (1988). *Remedies for Breach of Contract*. p. 84.

ชำระหนี้ให้แก่ตน แต่อย่างไรก็ดีการเยียวยาดังกล่าวนั้นจะไม่รวมไปถึงค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่เกิดขึ้นก่อนหน้าที่จะได้มีการตกลงทำสัญญา

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าในกรณีของการขาดกำไรนั้น จะเป็นความสูญเสียที่คาดหมาย แต่การ “ขาดทุน” นั้น อาจเป็นความสูญเสียที่คาดหวัง หรือ ความสูญเสียที่เชื่อถือได้ขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงในแต่ละกรณี ตัวอย่างเช่นกรณีที่ได้กล่าวมาข้างต้นในเรื่องการว่าจ้างนักแสดง ค่าใช้จ่ายในการเตรียมงานต่างๆ ที่กล่าวถึงทั้งค่าใช้จ่ายในการเตรียมเวที และเครื่องดนตรีนั้น ถือเป็นในส่วนของกรณี “ขาดทุน” ไปของเจ้าหนี้ อันถือเป็นความสูญเสียที่เชื่อถืออันจะต้องได้รับการเยียวยาในแนวความคิดนี้ รวมทั้ง ในกรณีที่ได้มีการบอกเลิกสัญญาจากคู่สัญญาฝ่ายใด คู่สัญญาฝ่ายที่ต้องเสียหายอาจสามารถเรียกค่าเสียหายที่ใช้ไป เนื่องจากการปฏิบัติตามสัญญาไม่ได้ (Wasted Expenditure) ซึ่งถือว่าเป็น “ความสูญเสียที่เชื่อถือ” อย่างหนึ่ง ซึ่งจะทำให้คู่สัญญาฝ่ายที่ได้รับความเสียหายกลับมาอยู่ในฐานะเสมือนหนึ่งว่า ไม่มีการทำสัญญากันขึ้น⁶⁸ ตัวอย่างคดี Anglia Television Ltd. v. Reed⁶⁹

แต่อย่างไรก็ดีหากมีการตกลงและต่อรองในรายละเอียดเรื่องราคาของสัญญาที่ไม่เหมาะสม รวมถึงการตกลงราคาตามสัญญาที่ไม่เหมาะสม ซึ่งหากเกิดกรณีดังกล่าวนี้การพิจารณาที่จะให้โจทก์สามารถได้รับค่าชดเชยความเสียหาย ก็อาจเป็นการทำให้คู่กรณีที่เสียหายนั้นกลับไปอยู่ในฐานะที่ดียิ่งขึ้นกว่าเดิมได้ เช่นกรณี CCC Films (London) Ltd v. Impact Quadrant Films Ltd⁷⁰

4.3.1.3 การเยียวยาเพื่อให้กลับคืนสู่ฐานะเดิม (Restitution Remedy)

เป็นแนวคิดทางกฎหมายที่พิจารณาจากสิ่งที่ได้รับมาจากลูกหนี้ (Gains-based Recovery) และเป็นแนวคิดที่ตรงกันข้ามกับแนวคิดเรื่องการชดเชยค่าเสียหายจากความเสียหายที่

⁶⁸ โสภณ รัตนากร. (2551). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วย หนี้. หน้า 165-166.

⁶⁹ [1972] 1 QB 70 ในคดีนี้จำเลยเป็นนักแสดงและได้ทำสัญญากับโจทก์ เพื่อรับบทการเป็นนักแสดงทางโทรทัศน์ แต่ปรากฏต่อมาว่าในระหว่างสัญญาจำเลยกลับปฏิเสธการปฏิบัติตามสัญญา ส่งผลทำให้โจทก์ได้รับความเสียหายและต้องละทิ้งการผลิตภาพยนตร์ดังที่ได้ตกลงกับจำเลยกลางคัน โจทก์จึงฟ้องเรียกค่าเสียหายกับจำเลย ซึ่งเป็นเงินประมาณ 2,750 ฟรังก์ โดยค่าเสียหายดังกล่าวเป็นค่าเสียหายที่รวบรวมค่าใช้จ่ายในกระบวนการผลิตต่างๆแล้ว แต่จำเลยกลับโต้แย้งว่าโจทก์นั้นไม่สามารถเรียกค่าเสียหายจำนวนดังกล่าวได้ ศาลพิพากษาให้จำเลยต้องชำระค่าเสียหายตามจำนวนที่โจทก์เรียกร้องมา เนื่องจากโจทก์ได้เรียกค่าเสียหายสำหรับการเสียค่าใช้จ่ายในการเตรียมการผลิตแทนค่าขาดผลกำไร โดยก่อนการตกลงทำสัญญาระหว่างโจทก์และจำเลยในตอนแรกนั้น คู่กรณีทั้งสองฝ่ายควรต้องพิจารณาไตร่ตรองเป็นอย่างดีแล้ว เมื่อคู่สัญญาอีกฝ่ายผิดสัญญาและเกิดการสูญเสียขึ้น ผู้ได้รับความเสียหายควรต้องได้รับการชดเชยความเสียหายนั้น

⁷⁰ [1984] 3 ALL ER 298 อ้างถึงใน Jill Polle, Supra note 46, pp. 452-454.

เกิดขึ้นจริง (Loss-based Recovery)⁷¹ ตัวอย่างเช่น หากนาย ก. เข้าไปขโมยของในร้านเพชรและได้เพชรไปมูลค่า 50,000 บาท แต่ในการเข้าไปขโมยของในครั้งนี้นาย ก. ทำลายประตูและตู้โชว์เสียหายอีกมูลค่า 10,000 บาท ในกรณีนี้หากพิจารณาจากแนวคิดของ Restitution แล้วนาย ก. ต้องชดใช้ค่าเสียหายเพียง 50,000 บาท (เนื่องจากเขาได้ทรัพย์สินไปเพียง 50,000 บาท เท่านั้น) แต่หากพิจารณาจากแนวคิดในเรื่องการชดใช้ค่าเสียหายที่เกิดขึ้นแล้วจะต้องชดใช้ค่าเสียหายที่เกิดขึ้นทั้งหมดคือ 60,000 บาท โดยแนวความคิดนี้มุ่งที่จะป้องกันไม่ให้คู่กรณีฝ่ายที่ผิดสัญญาแสวงหาประโยชน์จากการผิดสัญญาโดยมิชอบ ซึ่งในแนวความคิดนี้จะเป็นการบังคับให้คู่กรณีฝ่ายที่ได้อะไรมาก็ต้องส่งมอบสิ่งที่ได้รับนั้นคืนให้แก่คู่กรณีอีกฝ่ายทั้งหมด แต่ในกรณีนี้จะมีแนวคิดที่แตกต่างจากกรณีของการเยียวยาความเสียหายที่เชื่อถือ (Reliance Remedy) ในส่วนที่กรณีของแนวคิดเรื่องการเยียวยาเพื่อให้อีกฝ่ายคืนสู่ฐานะเดิมนี้จะส่งมอบทรัพย์สินเฉพาะที่ได้รับมาเท่านั้น แต่ในเรื่องการเยียวยาความเสียหายที่เชื่อถือนั้นจะรวมไปถึงค่าเสียหายอื่นอันคู่สัญญาฝ่ายที่มิได้ผิดสัญญาได้เสียไปเพื่อการปฏิบัติตามสัญญาด้วย

โดยในแนวคิดในเรื่องการเยียวยาความเสียหายเพื่อให้อีกฝ่ายคืนสู่ฐานะเดิมนี้ จะขึ้นอยู่กับความร้ายแรงของการทำความผิดของผู้ที่ผิดสัญญา รวมถึงมูลเหตุอันเป็นผลโดยตรงในผลที่เกิดขึ้น (Causative Event) ด้วย ซึ่งต้องดูว่าในการทำความผิดของผู้ที่ผิดสัญญานั้นมีความร้ายแรงมากน้อยเพียงใด ก็จะต้องพิจารณาถึงตัวกฎหมายของประเทศอังกฤษแต่ละฉบับด้วย เช่นกรณีของการผิดสัญญาตามกฎหมายเกี่ยวกับหน้าที่ของผู้ที่ได้รับมอบหมายและความไว้วางใจให้ดูแลกิจการ (fiduciary duty) เป็นต้น ตัวอย่างของคดีที่เกิดขึ้นคือ คดี Attorney General v Blake⁷²

⁷¹ Restitution. Retrieved November 20, 2010, from <http://en.wikipedia.org/wiki/Restitution>

⁷² [2001] 1 AC 268 จำเลยในคดีนี้เป็นสมาชิกของ Secret Intelligence Service (MI6) โดยมีภาระหน้าที่สัญญาที่เกี่ยวข้องกับการห้ามเปิดเผยความลับต่างๆ โดยอยู่ภายใต้การควบคุมของกฎหมาย Official Secrets Act 1911 แต่ปรากฏต่อมาว่าจำเลยเขียนหนังสือขึ้นมาเล่มหนึ่ง โดยได้นำความลับที่ตนเก็บรักษาไว้มาเปิดเผย และหาผลกำไรจากการขายหนังสือดังกล่าว โดยการได้รับผลกำไรดังกล่าวนั้นเป็นผลโดยตรงจากการที่จำเลยกระทำผิดสัญญาที่ให้ไว้กับโจทก์ โจทก์จึงเรียกร้องค่าเสียหายที่เกิดขึ้น แต่ปรากฏว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงนั้นมีจำนวนน้อย หรือไม่สามรถกำหนดค่าเสียหายออกมาเป็นตัวเลขได้ โจทก์จึงพยายามพิสูจน์ถึงแนวคิด Restitution โดยพยายามให้เห็นว่าการกระทำผิดสัญญาของจำเลยนั้นมีความร้ายแรงเพียงใด และศาลก็พิจารณาถึงแนวความคิดของกฎหมายที่ควบคุมการเปิดเผยความลับดังกล่าวด้วยว่าบุคคลนั้นไม่สามารถแสดงหาประโยชน์จากข้อมูลอันเป็นความลับของทางราชการได้ ดังนั้นเงินทั้งหมดที่จำเลยได้รับจากการเผยแพร่ข้อมูลดังกล่าวจึงเป็นการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น. สืบค้นเมื่อ 20 พฤศจิกายน 2553, จาก http://en.wikipedia.org/wiki/Attorney_General_v_Blake.

ดังนั้นเมื่อได้ศึกษาถึงทฤษฎีในการกำหนดค่าเสียหายในทางนิติศาสตร์ไปแล้ว ผู้วิจัยจะได้เริ่มนำแนวความคิด และนำเสนอหลักการทางนิติเศรษฐศาสตร์เรื่องการผิดสัญญาที่มีประสิทธิภาพ ประกอบกับทฤษฎีการกำหนดค่าเสียหายในทางนิติศาสตร์ เพื่อให้ถึงการจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพที่ควบคู่ไปพร้อมกันกับความยุติธรรมให้แก่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายต่อไป

4.3.2 การกำหนดค่าเสียหายกับการผิดสัญญาที่มีประสิทธิภาพ

4.3.2.1 กรณีสัญญาทั่วไป⁷³

ในทางทฤษฎีแล้วหากลองสมมติให้การเจรจาทำธุรกรรมไม่มีค่าใช้จ่ายหรือต้นทุนอันเป็นอุปสรรคต่อการทำธุรกรรมได้ โดยอาจกล่าวในอีกนัยหนึ่งคือในโลกที่ต้นทุนการทำธุรกรรมเป็นศูนย์ (Zero Transaction Costs) ทรัพยากรต่างๆ ย่อมจะถูกจัดสรรได้อย่างมีประสิทธิภาพเสมอ ไม่ว่าสิทธิในทรัพยากรชิ้นนั้นๆ จะเป็นของบุคคลใดมาก่อนก็ตาม เช่น ก ได้รับที่ดินมรดกจากบิดา และ ก ต้องการปลูกบ้านพักอาศัยบนที่ดินแปลงนั้น ปรากฏต่อมา ข ซึ่งเป็นนักธุรกิจเห็นที่ดินแปลงดังกล่าว เห็นว่าสามารถพัฒนาเป็นห้างสรรพสินค้าและสามารถทำกำไรและประโยชน์ให้แก่ ข. ได้ หากในกรณีที่ได้กล่าวมาแล้วว่าการเจรจาทำธุรกิจระหว่าง ก และ ข ไม่มีต้นทุนใดทั้งสิ้น (ซึ่งรวมถึงต้นทุนในการหาข้อมูลเพื่อนำมาใช้ในการเจรจา) ทั้ง ก และ ข ต่างก็ล่วงรู้มูลค่าที่ดินในใจของแต่ละฝ่ายเป็นอย่างดี หากประโยชน์ที่ ข จะได้รับจากการพัฒนาที่ดินเป็นห้างสรรพสินค้า มีมูลค่าที่สูงกว่ามูลค่าของความพึงพอใจที่ ก จะได้รับจากการอาศัยในบ้านที่จะปลูกขึ้น ข ย่อมจะตรงเข้าไปเสนอซื้อที่ดินของ ก ในราคาที่เท่ากับหรือสูงกว่ามูลค่าความพึงพอใจของ ก แต่ไม่เกินกว่าประโยชน์ที่ ข จะได้รับ (เนื่องจากไม่มีทางเป็นไปได้ หากปรากฏว่ามูลค่าความพึงพอใจของ ก. นั้นสูงกว่าผลประโยชน์ที่ ข. จะได้รับ แล้ว ข. จะเสนอซื้อตามมูลค่าที่ดินที่ได้รับในอนาคตแก่ ก. อย่างแน่นอน) ซึ่งภายใต้สมมติฐานที่ว่ามนุษย์ทุกคนมุ่งแสวงหาสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ตนเองสูงสุดอย่างสมเหตุผล เมื่อ ข. เสนอราคาที่ดินที่มีมูลค่าสูงกว่าความพึงพอใจของ ก. แล้ว ก. ย่อมจะยอมรับข้อเสนอของ ข. และทำให้ทั้งสองฝ่ายมีสถานะที่ดีขึ้นกว่าเดิมหรืออย่างน้อยก็ไม่แย่ไปกว่าเดิม กล่าวคือ หากราคาที่ดินจริงคือ 100 บาท มูลค่าความพึงพอใจของ ก. คือ 50 บาท หาก ข. เห็นว่าหากพัฒนาที่ดินแปลงนี้ จะได้รับผลประโยชน์เพิ่มขึ้นจากมูลค่าที่ดินอีก 100 บาท การเสนอราคาของ ข. ก็คือ 150 บาท แต่จะไม่เกิน 200 บาท จะเห็นว่าหาก ก. รับข้อเสนอที่ 170 บาท ก. จะได้รับผลประโยชน์เพิ่มขึ้นจากมูลค่าที่ดิน 70 บาท และ ข. ก็จะได้รับผลประโยชน์ที่เพิ่มขึ้น 30 บาท นั่นเอง นอกจากทำให้ทำให้ทั้งสองมีสถานะที่ดีขึ้นแล้ว การทำธุรกรรมดังกล่าว

⁷³ ชาญานุช ตันติกุล. (2551). “การผิดสัญญาในมุมมองทางเศรษฐศาสตร์.” ดุลพาห, เล่ม 3, ปีที่ 55. (หน้า 112-129).

ยังส่งผลให้การจัดสรรทรัพยากร ในที่นี้คือ ที่ดินตกไปอยู่ในความครอบครองของผู้ที่ให้มูลค่าแก่ มันมากที่สุดด้วย อย่างไรก็ตาม หากการตกลงซื้อขายที่ดินดังกล่าว เกิดส่งผลให้บุคคลภายนอก เดือดร้อน เนื่องจากห้างสรรพสินค้าที่สร้างขึ้นใหม่นั้นบดบังทิวทัศน์ หรือทางแคบ ทางลมของ บุคคลภายนอก เมื่อโลกที่ต้นทุนในการทำธุรกรรมเป็นศูนย์ หากผลประโยชน์จากการสร้าง ห้างสรรพสินค้าของ ข. มีมากกว่าต้นทุนการรื้อถอนต่อการถูกบดบังทิวทัศน์ หรือทางแคบ ทางลม ของบุคคลภายนอก (เช่น ต้นทุนการย้ายไปอยู่ที่อื่น) ข. ก็ย่อมยินดีจ่ายค่าชดเชยให้แก่ บุคคลภายนอก เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนกับการที่บุคคลภายนอกจะไม่ฟ้องร้องให้ ข. หยุดสร้างหรือ เปลี่ยนแปลงแบบแปลนสิ่งปลูกสร้างดังกล่าว

ในความเป็นจริงนั้น การเจรจาทำธุรกิจทุกประเภทและทุกกรณีย่อมต้องมีต้นทุน เกิดขึ้น ซึ่งในบางกรณีต้นทุนเหล่านี้ก็มีมูลค่าที่สูงมากจนทำให้ผลประโยชน์ที่คู่กรณีอาจได้รับจาก การทำสัญญาตกลงเป็นจำนวนมากและส่งผลกระทบต่อการทำธุรกรรมนั้นได้ เช่น ในการเจรจาทำ สัญญาซื้อขายที่ดินระหว่าง ก และ ข ค่าใช้จ่ายหนึ่งที่ทั้งคู่อาจต้องเผชิญ คือค่าใช้จ่ายในการร่าง สัญญา ซึ่งแม้คู่สัญญาทั้งสองสามารถที่จะร่างสัญญาซื้อขายระหว่างกันได้เอง แต่การทำสัญญาซื้อ ขายอสังหาริมทรัพย์ที่มีมูลค่ามากนี้ การร่างสัญญาอาจต้องให้นักกฎหมายที่มีประสบการณ์เข้ามา มีส่วนในการร่างสัญญาดังกล่าวเพื่อให้ครอบคลุมในทุกๆ ประเด็นที่อาจเกิดขึ้นได้ การทำเช่นนั้น ย่อมทำให้ต้องเสียค่าใช้จ่ายและเสียเวลาเป็นอย่างมากซึ่งอาจไม่คุ้มค่าทั้ง ก. และ ข. ดังนั้นอุปสรรค ใหญ่ต่อการจัดสรรทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพคือต้นทุนในการทำธุรกรรมนั่นเอง กฎหมายจึงมี บทบาทสำคัญในการช่วยลดต้นทุนดังกล่าวให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ กล่าวคือ ในกรณีที่ คู่สัญญาทั้งสองมิได้จ้างให้นักกฎหมายเข้ามามีส่วนในการร่างสัญญาซื้อขายดังกล่าว บทบัญญัติ ต่างๆของกฎหมายจึงมีบทบาทสำคัญ เพื่อเป็นทางเลือกสำหรับคู่สัญญาที่ต้องการประหยัดค่าใช้จ่าย ในการร่างสัญญาด้วย เนื่องจากหากคู่สัญญาไม่ได้ตกลงกันในทุกรายละเอียดในข้อพิพาทที่อาจ เกิดขึ้นได้ในอนาคต โดยสำหรับส่วนที่ไม่ได้ตกลงกันก็ให้ใช้บทบัญญัติของกฎหมายแทน

นอกจากนั้นอาจมีประเด็น ในกรณีที่ว่าการมีการทำสัญญาซื้อขายกัน แล้ว ปรากฏว่าการชำระหนี้ต่างตอบแทนตามสัญญานั้นมิใช่กรณีที่มีการชำระตอบแทนกันทันทีทันใด หรือขณะที่ส่งมอบทรัพย์สิน แต่การชำระหนี้ตอบแทนจะเกิดขึ้นภายหลังจากที่ได้ตกลงทำสัญญาหรือ ภายหลังส่งมอบทรัพย์สินแล้ว ส่งผลทำให้เกิดช่วงระยะเวลาขึ้นช่วงหนึ่งที่เจ้าหนี้จะได้รับชำระหนี้ และเกิดความเสี่ยงแก่ตัวเจ้าหนี้ เนื่องจากลูกหนี้ที่มีหน้าที่ต้องชำระราคาในภายหลังอาจเกิดการ ผิดสัญญาได้ ในกรณีเช่นนี้ การทำสัญญาเช่าซื้อก็เป็นเรื่องหนึ่งที่อยู่ประเด็นเรื่องนี้ เนื่องจากว่า การทำสัญญาเช่าซื้อ ผู้ให้เช่าซื้อจะไม่ได้รับราคาในทรัพย์สินที่เช่าซื้อทันที แต่มีข้อตกลงในการผ่อน ชำระราคาในช่วงระยะเวลาหนึ่ง เช่น ในกรณีการตกลงซื้อขาย รถยนต์มือสองโดย ก. เป็นเจ้าของรถ

ส่วน ข. และ ค. เป็นผู้เสนอซื้อรถ โดย ข. ให้ราคา 100 บาท ส่วน ค. ให้ราคา 50 บาท จะเห็นได้ว่า ข. เป็นผู้ให้มูลค่าแก่ทรัพย์สินสูงที่สุด ดังนั้นการขายรถให้ ข. ย่อมเป็นการทำให้ผลประโยชน์ของทุกคนที่เกี่ยวข้องกับธุรกรรมนี้เพิ่มขึ้นโดยไม่ทำให้บุคคลใดเสียประโยชน์ กรณีนี้จึงเป็นการจัดสรรทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม ปรากฏว่า ข. ไม่สามารถนำเงินสดมาชำระให้แก่ ค. ได้ทันที แต่ขอผ่อนชำระเป็นงวดๆ ไป ในขณะที่ ค. สามารถนำเงินสดทั้งหมดมาวางได้ทันทีในวันที่เกิดสัญญา หากไม่มีกฎหมายใดที่สามารถปกป้องความเสี่ยงของ ค. จากการที่ ข. อาจผิดนัดชำระหนี้ตามสัญญา ค. อาจจะขายรถให้แก่ ค. แทนก็ได้ และแม้มีข้อโต้แย้งว่า ข. อาจไปตกลงขอซื้อรถยนต์ต่อจาก ค. ได้ แต่หากปรากฏข้อเท็จจริงว่า ข. ต้องการแต่จะซื้อรถยนต์คันดังกล่าวเท่านั้น (โดยไม่มีเจตนาซื้อรถยนต์คันอื่นอีก) ในสถานการณ์เช่นนี้จะส่งผลให้ ค. มีอำนาจต่อรองสูงกว่า ข. จนเสมือนมีอำนาจผูกขาดในการทำสัญญา (Bilateral Monopoly) เนื่องจาก ข. ต้องติดต่อขอซื้อรถยนต์จาก ค. แต่เพียงผู้เดียวเท่านั้น ซึ่งจะส่งผลทำให้ ค. สามารถเพิ่มราคาขายแก่ ข. ได้สูงมากจนแทบไม่คุ้มค่าที่ ข. จะตกลงด้วย สภาวะเสมือนผูกขาดเช่นนี้จึงเป็นอีกหนึ่งต้นทุนในการทำธุรกรรม อันกฎหมายต้องมีบทบาทในการช่วยขจัดต้นทุนดังกล่าว และเป็นการส่งเสริมให้มีการจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพตั้งแต่ครั้งแรกที่มีการตกลงกัน โดยการที่กฎหมายช่วยบังคับให้คู่สัญญาปฏิบัติตามสัญญาหรือให้ชำระค่าเสียหายในกรณีที่ผิดสัญญา ก็เป็นการส่งเสริมให้คนตกลงทำธุรกรรมที่แม้จะมีเวลาการชำระหนี้ต่างตอบแทนเหลื่อมล้ำกัน แต่ก็เป็นการจัดสรรทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพ และผู้วิจัยก็มีความเห็นเพิ่มเติมว่าแม้มีกฎหมายบัญญัติในรายละเอียดในข้อพิพาทที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตแล้วก็ตาม แต่หากมีแนวความคิดอื่นๆ เพื่อเป็นการประกอบการใช้ดุลยพินิจของศาลในการปรับใช้หลักกฎหมายที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ ก็จะส่งผลให้กฎหมายสามารถธรรมรงค์คุณธรรมได้เพิ่มมากยิ่งขึ้น

1) วิเคราะห์การผิดสัญญาที่มีประสิทธิภาพกับทฤษฎีการกำหนดค่าเสียหายทางนิติศาสตร์

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า กฎหมายสามารถช่วยให้การจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพได้ ด้วยการปกป้องสิทธิของคู่สัญญาในกรณีที่อีกฝ่ายผิดสัญญา จึงเห็นได้ว่ากฎหมายไม่สนับสนุนให้มีการผิดสัญญา อย่างไรก็ตาม การผิดสัญญาในบางกรณี อาจส่งผลให้การจัดสรรทรัพยากรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ (Efficient Breach) ได้มากกว่าการที่คู่สัญญาจะปฏิบัติตามสัญญาต่อกันต่อไป เช่น ก. เป็นผู้จำหน่ายเนื้อไก่รายใหญ่ให้แก่ ข. เพื่อนำออกจำหน่ายสู่ตลาด แต่เนื่องจากไก่ที่ ก. เลี้ยงอยู่นั้นมีการใช้สารเร่งให้มีการเจริญเติบโตได้เร็วกว่าปกติ ปรากฏต่อมามีรายงานเรื่องการใช้สารเร่งการเจริญเติบโตดังกล่าวอาจมีผลกระทบต่อสุขภาพของผู้บริโภค ส่งผลให้ผู้บริโภคงดรับประทานเนื้อไก่ที่มีสารเร่งการเจริญเติบโตดังกล่าว และไม่มีผู้บริโภครื้อเนื้อไก่

จาก ข. อีก ข. จึงไม่ต้องการซื้อเนื้อไก่จาก ก. อีกต่อไปและผิดสัญญาต่อ ก. โดยไม่รับการส่งมอบไก่ที่ ก. ส่งมาให้ โดยหากยังคงบังคับที่จะให้ ข. รับชำระไก่ที่ส่งมอบต่อไป การกระทำดังกล่าวย่อมเป็นการสิ้นเปลืองทรัพยากร เนื่องจากไก่อดังกล่าวนั้นไม่ก่อนให้เกิดผลประโยชน์ต่อ ข. อีกแต่อย่างใด ในทางกลับกันหากสมมติว่าไก่ของ ก. นั้นเลี้ยงโดยวิธีปกติไม่มีการให้สารเร่งการเจริญเติบโตแต่อย่างใด แต่ปรากฏว่า ก. ไม่สามารถส่งมอบไก่ให้แก่ ข. ได้ เนื่องจากคณงานในฟาร์มของ ก. นัดหยุดงานประท้วงส่งผลทำให้ ก. ต้องผิดสัญญา หาก ข. ยังคงต้องการให้ ก. ส่งมอบทรัพย์สินให้แก่ตนเองอยู่ ก. ซึ่งมีหน้าที่ตามสัญญาที่ต้องส่งมอบทรัพย์สินให้แก่เจ้าหนี้ อาจต้องดำเนินการโดยการติดต่อ A ซึ่งเป็นผู้จำหน่ายเนื้อไก่อีกรายหนึ่ง เพื่อให้ส่งมอบทรัพย์สินให้แก่ ข. แทนตน อย่างไรก็ตามหากที่ ก. ติดต่อ A อาจก่อให้เกิดต้นทุนที่เพิ่มสูงขึ้น ซึ่งโดยหลักจะต้องสูงกว่าการที่ ข. ติดต่อ A ด้วยตัวเอง เพราะมีเช่นนั้นแล้ว ก. คงติดต่อ A ด้วยตนเองแต่แรก โดยไม่ยอมเป็นฝ่ายผิดสัญญาอย่างแน่นอน จึงเห็นได้ว่าในกรณีข้างต้นนั้น การผิดสัญญาอาจส่งผลให้เกิดการสิ้นเปลืองในการจัดสรรทรัพยากรที่น้อยกว่าการที่ต้องปฏิบัติตามสัญญาได้

หรืออีกกรณีหนึ่งตามตัวอย่างข้างต้นหาก ก. เห็นว่าการไปติดต่อขอซื้อเนื้อไก่จาก A เพื่อนำไปส่งมอบให้แก่ ข. ภายในกำหนดจะเป็นประโยชน์แก่ตนมากกว่าการผิดสัญญา ซึ่งอาจทำให้ ก. ต้องชำระค่าเสียหายจำนวนมาก และการที่ ก. ไปติดต่อ A ขอซื้อเนื้อไก่ปริมาณ 100 กิโลกรัม ในราคา กิโลกรัมละ 12 บาท แต่ก่อนหน้านั้น A ได้ตกลงจะขายเนื้อไก่ให้แก่ B ในปริมาณ 100 กิโลกรัมเช่นกันในราคา กิโลกรัมละ 7 บาท เมื่อ ก. เสนอราคาที่ดีกว่าการที่ A จะขายเนื้อไก่ให้แก่ B ก็ย่อมส่งผลให้มีแรงจูงใจให้ A อาจผิดสัญญาที่ได้ให้ไว้ต่อ B และการผิดสัญญานี้แม้จะมีลักษณะที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนและผิดหลักแนวความคิดทางกฎหมายว่า “สัญญาต้องเป็นสัญญา” แล้ว แต่เมื่อมองในแง่มุมทางเศรษฐศาสตร์ลักษณะดังกล่าวนี้ถือเป็นการจัดสรรทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากทำให้ทั้ง ก. และ A มีสถานะที่ดีขึ้น

อย่างไรก็ตาม ปัจจัยหลักในการพิจารณาว่าการผิดสัญญาของ A ดังกล่าวนั้นจะมีประสิทธิภาพหรือไม่ ขึ้นอยู่กับค่าเสียหายที่ต้องชดใช้ให้แก่ B เนื่องจากการผิดสัญญานั้นส่งผลให้ B ต้องเสียประโยชน์จากการที่ตนไม่ได้รับชำระหนี้จาก A ค่าเสียหายที่ต้องชดใช้ให้แก่ B จึงต้องมีจำนวนมากพอที่จะทำให้ B มีสถานะเหมือนหนึ่งว่าไม่มีการผิดสัญญาเกิดขึ้น ซึ่งเท่ากับว่าต้องมีการชดใช้ค่าเสียหายทุกประเภทให้แก่ B เท่าที่ B ได้เสียหายไปจริง โดยปกติแล้วสิ่งที่คู่สัญญาสูญเสียไปอันเนื่องจากการผิดสัญญาสามารถจำแนกได้ 3 ประเภท ได้แก่

(1) เงินหรือประโยชน์ ที่คู่สัญญาได้มอบให้แก่ฝ่ายที่ผิดสัญญาเพื่อเป็นการชำระหนี้ตามสัญญาได้แก่ เงินมัดจำ เงินชำระหนี้บางส่วนหรือทั้งหมด การชดใช้ค่าเสียหายในส่วนนี้คือการชดใช้ค่าเสียหายเพื่อให้อับคืนสู่ฐานะเดิม หรือ Restitution Remedy

(2) ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นเพื่อเตรียมรับการชำระหนี้ตามสัญญา หรือ “ความสูญเสียที่เชื่อถือ” (Reliance Loss) เพราะเป็นการสูญเสียของเจ้าหนี้ ที่เกิดจากความเชื่อว่าจะมีการชำระหนี้ เช่น หากตามตัวอย่างดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น B ว่าจ้างรถบรรทุกไปรับเนื้อไก่ที่ไร่ของ A ตามกำหนด และค่าเช่าห้องเย็นที่ B ได้จ่ายไปเพื่อรองรับเนื้อไก่ที่ A จะขายให้ ค่าใช้จ่ายเหล่านี้ถือเป็นค่าใช้จ่ายอันเกิดขึ้นจากการที่ B เชื่อว่า A จะได้มีการปฏิบัติการชำระหนี้ให้แก่ตน

(3) ประโยชน์สุทธิที่คาดหมายว่าจะได้รับจากการชำระหนี้ หรือดังที่ได้กล่าวมาแล้วในเรื่อง “ความสูญเสียที่คาดหวัง” (Expectation Loss) กรณีตัวอย่างที่กล่าวมาข้างต้น ความสูญเสียที่คาดหวัง ก็คือการขาดผลกำไร และซึ่งอาจหมายถึงมูลค่าความพึงพอใจที่ B จะได้รับจากการปฏิบัติตามสัญญาของ A ภายหลังจากหักราคาตามสัญญา (หนี้ที่ B ต้องชำระให้แก่ A) และค่าใช้จ่ายเพื่อเตรียมรับการชำระหนี้ตามสัญญา (ดังเช่นกรณีการหารถไปรับสินค้า การจัดหาสถานที่จัดเก็บสินค้า เป็นต้น) อย่างไรก็ตามมีข้อสังเกตในบางประการกล่าวคือ เนื่องจากโดยปกติแล้วคนเราจะซื้อสินค้าชิ้นใดชิ้นหนึ่งเมื่อถึงเห็นแล้วว่าคุณค่าหรือมูลค่าของสินค้าชิ้นนั้นต่อตัวเรามีมากกว่าราคาที่เสนอขาย มูลค่าความพึงพอใจนี้ย่อมจะสูงกว่าราคาตามสัญญาเสมอ โดยในหลายกรณีมูลค่าความพึงพอใจดังกล่าว ก็เป็นมูลค่าที่ยากแก่การกำหนดเป็นจำนวนเงิน เนื่องจากหากกรณีที่ B มิได้ซื้อสินค้าจาก A ไปเพื่อจำหน่ายต่อให้ได้รับผลกำไรมา แต่ต้องการซื้อสินค้าจาก A มาเพื่อให้บิดาที่กำลังจะเสียชีวิตได้รับประทาน โดยหากบิดาของ B มิได้รับประทานเนื้อดังกล่าวอาจต้องเสียชีวิตลงได้ ดังนั้นการกำหนดมูลค่าความพึงพอใจของ B ให้เป็นจำนวนเงินจึงเป็นเรื่องยาก อย่างไรก็ตาม สำหรับสินค้าหรือบริการที่ไม่ได้มีเพียงหนึ่งเดียวในโลก วิธีการกำหนดมูลค่าเงินของความพึงพอใจจากสัญญาที่อาจใกล้เคียงความจริงที่พอจะทำได้วิธีหนึ่ง คือ การดูว่าสิ่งของหรือบริการที่อาจใช้แทนทรัพย์สินหรือบริการนั้นได้มีราคาเท่าไร เพราะหากสิ่งของที่ใช้แทนได้มีราคาสูงกว่าราคาตามสัญญาแล้ว ก็แสดงว่าประโยชน์หนึ่งที่คู่สัญญาจะได้รับจากสัญญาก็คือการที่ไม่ต้องซื้อสิ่งของหรือบริการนั้นจากที่อื่นในราคาที่แพงกว่าแม้ว่าจะเป็นเรื่องพันวิสัยที่คนนอกจะล่วงรู้ว่าคู่สัญญาได้คำนึงถึงประโยชน์นี้ด้วยในขณะที่ทำสัญญาหรือไม่ แต่เมื่อไม่สามารถล่วงรู้มูลค่าความพึงพอใจที่แท้จริงของคู่สัญญาได้ แต่อย่างน้อยคู่สัญญาก็ยังได้รับชดเชยค่าเสียหายในกรณีที่อีกฝ่ายผิดสัญญาโดยอิงถึงประโยชน์ดังกล่าวที่มีอยู่จริงเช่นกัน นี่จึงเป็นสาเหตุที่อธิบายได้ว่าเหตุใดศาลจึงได้อธิบายอ้างอิงราคาปัจจุบันของสินค้าหรือบริการซึ่งอาจใช้แทนสินค้าหรือบริการตามสัญญาในการกำหนดค่าเสียหายโดยตรงในการผิดสัญญา⁷⁴ เมื่อการกำหนดมูลค่าความพึงพอใจอาจทำได้ด้วยวิธีดังกล่าว เมื่อย้อนกลับมาที่ประโยชน์สุทธิที่คู่สัญญาคาดหมายว่าจะได้รับจากการปฏิบัติตามสัญญาในกรณีที่ B ประสงค์ที่จะนำสินค้าที่ได้รับจาก A ไปจำหน่ายต่อ

⁷⁴ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2438-2439/2545, 871/2541, 2693/2540, และ 225/2539

อาจยกตัวอย่างได้ดังนี้ สมมติว่าราคาตลาดของเนื้อไก่ในปัจจุบันคือราคา กิโลกรัมละ 10 บาท ในขณะที่ B ซื้อเนื้อไก่มาแล้ว 100 กิโลกรัม แต่เนื่องจากได้ตกลงซื้อล่วงหน้ามาตั้งแต่หนึ่งเดือนที่แล้วจึงทำให้ได้ราคา กิโลกรัมละ 7 บาท ดังนั้นมูลค่าความพึงพอใจของ B ที่มีต่อสัญญาจึงเท่ากับ 1,000 บาท และผลประโยชน์สุทธิที่ B คาดว่าจะได้รับจากสัญญาจึงคำนวณโดยนำมูลค่า 1,000 บาท ลบราคาตามสัญญาที่ B ต้องชำระให้แก่ A คือ 700 บาท และลบค่าจ้างรถบรรทุกกับค่าเช่าห้องเย็นเพื่อเตรียมเก็บเนื้อไก่ที่ได้ขายไปแล้ว ซึ่งขอสมมติเพื่อความง่ายว่าเป็น 100 บาท จะได้ผลลัพธ์เป็น 200 บาท หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือประโยชน์สุทธิที่ B คาดหมายว่าจะได้รับจากสัญญาคือการประหยัดค่าซื้อเนื้อไก่ไปได้ 200 บาท

การชดใช้ค่าเสียหายทั้งสามประเภทให้แก่คู่สัญญาฝ่ายที่ถูกผิดสัญญาอย่าง B ทำให้การผิดสัญญาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพซึ่งนอกจากจะเป็นเพราะทำให้ B กลับมีสถานะเหมือนหนึ่งไม่เคยถูกผิดสัญญาแล้ว ยังเป็นเพราะการชดใช้ค่าเสียหายดังกล่าวเป็นผลให้การจัดสรรทรัพยากรเสมือนกับกรณีไม่มีการผิดสัญญา โดยผู้ที่มาติดต่อทำสัญญากับ A ที่หลังอย่าง ก. ต้องไปขอซื้อเนื้อไก่ต่อจาก B และเป็นภาระจรรยาในโลที่ต้นทุนการทำธุรกรรมเป็นศูนย์ อย่างเช่นตัวอย่างการซื้อเนื้อไก่ข้างต้น เราอาจเปรียบเทียบผลลัพธ์ระหว่างกรณีที่ไม่มีผิดสัญญา และกรณีที่มีการผิดสัญญาได้ดังนี้

(1) กรณี A ไม่ผิดสัญญาและ ก. ไปขอซื้อเนื้อไก่ต่อจาก B

สมมติว่า A มีต้นทุนในการเลี้ยงและขายเนื้อไก่ 100 กิโลกรัมเท่ากับ 400 บาท เมื่อ A ขายเนื้อไก่ให้แก่ B ในราคา 700 บาท A จะได้กำไร 300 บาท ส่วน B จะได้รับความพึงพอใจจากเนื้อไก่ที่ซื้อมามีมูลค่าได้ 1,000 บาท (เนื่องจากตัวอย่างที่ได้กล่าวมาข้างต้นว่าราคาเนื้อไก่ในตลาดคือ 1,000 บาท) แต่เมื่อซื้อเนื้อไก่จาก A มาในราคา 700 บาท บวกค่าจ้างรถและค่าเช่าห้องเย็นที่จ่ายไปแล้ว 100 บาท ง ย่อมได้กำไร 200 บาท ต่อมา ก. ไปขอซื้อเนื้อไก่ต่อจาก B ในราคา 1,200 บาท เพราะสำหรับ ก. แล้ว เนื่องจากต้องซื้อเนื้อไก่จาก B ไปส่งมอบต่อให้แก่ ข. ซึ่งหากทำไม่ได้ ข อาจต้องถูกปรับ 1,500 บาท ดังนั้นมูลค่าความพึงพอใจที่ ก. มีให้แก่เนื้อไก่จึงเท่ากับ 1,500 บาท (เนื่องจากหาก ก. ไม่สามารถส่งมอบของให้แก่ ข. ได้ ก็ต้องเสียเงินไป 1,500 บาท) ถ้า B ตกลงขายให้ในราคา 1,200 บาท ก. ย่อมจะได้กำไร 300 บาท ส่วน B ในการขายเนื้อไก่ให้แก่ ก. จะมีต้นทุน 1,000 บาท เพราะการขายเนื้อไก่ให้ ก. นั้นทำให้ B ต้องเสียเนื้อไก่ที่ตนให้มูลค่าความพึงพอใจไปถึง 1,000 บาท เมื่อ B ขายให้ในราคา 1,200 บาท B จะได้รับกำไร 200 บาท เมื่อนำประโยชน์หรือกำไรของทุกคนจากธุรกรรมของทุกส่วนมารวมกันแล้วจะได้ผลลัพธ์คือ ธุรกรรมก่อให้เกิดประโยชน์หรือกำไรโดยรวมถึง 1,000 บาท (300+200+300+200) หรือกล่าวอีกนัย

หนึ่งคือ กำไรของ A + กำไรของ B (ที่พึงพอใจในการขายในราคา 1,000 บาท) + ค่าเสียหายที่ ก. ไม่ต้องเสียให้แก่ ข. จากการที่ตนผิดสัญญา + กำไรของ B (ที่ขายไก่ให้แก่ ก. ในราคา 1,200 บาท)

(2) กรณี A ผิดสัญญาและขายเนื้อไก่ให้แก่ ก. โดยตรง (เนื่องจากการเสนอราคาที่สูงกว่า) แต่ชดเชย B ในค่าเสียหายทุกประเภทที่เกิดขึ้น

หากสมมติว่า B ได้ชำระราคาตามสัญญาให้แก่ A ไปแล้ว 700 บาท และ B ได้เสียค่าจ้างรถกับค่าเช่าห้องเย็นไปแล้วเป็นเงิน 100 บาท อีกทั้งเมื่อ A ผิดสัญญา B ย่อมเสียประโยชน์สุทธิที่คาดหมายว่าจะได้รับจากสัญญาไป 2,000 บาท (กำไรที่จะได้รับจากราคาเนื้อไก่ในท้องตลาด ณ ปัจจุบัน) ตามที่ได้วิเคราะห์แล้วเบื้องต้น เพื่อชดใช้ความเสียหายให้แก่ B จนเต็มมูลค่าความเสียหายที่ได้รับ A จึงต้องชดใช้ให้แก่ B เป็นเงิน 1,000 บาท (700 (ราคาตามสัญญาที่ B ได้ชำระไปแล้ว) + 100 (ค่าใช้จ่ายในการเตรียมการเพื่อรับชำระหนี้จาก A) + 200 (กำไรของ B ที่คาดหมายว่าจะได้รับจากราคาเนื้อไก่ ณ ปัจจุบัน)) เมื่อ B ได้รับเงิน 1,000 บาท ในขณะที่เดิมนั้นได้เสียเงินเป็นค่าซื้อเนื้อไก่ตามสัญญา 700 บาท และค่าจ้างรถกับค่าเช่าห้องเย็น 100 บาท B จึงได้กำไรจากการทำธุรกรรมครั้งนี้ด้วยเป็นเงิน 200 บาท (1,000 (เงินที่ได้รับชดใช้จาก A) - 700 (เงินที่ได้ชำระให้แก่ A ไปแล้ว) - 100 (ค่าใช้จ่ายในการเตรียมการเพื่อการชำระหนี้จาก A)) ส่วนกรณีของ A เดิมได้รับเงิน จาก B เป็นจำนวน 700 บาท โดยมีต้นทุน 400 บาท (ต้นทุนการเลี้ยงและขายไก่) ต่อมาขายตรงให้แก่ ก. ซึ่งขอซื้อในราคา 1,200 บาท โดยต้องชดเชยให้แก่ B อีก 1,000 บาท A จึงมีกำไร 500 บาท กล่าวคือ 700 (เงินที่ได้รับจาก B ในการชำระหนี้ตามสัญญา) - 400 (ต้นทุนในการเลี้ยงไก่ที่ A ต้องเสียไป) จึงได้กำไรในเบื้องต้น 300 บาท ต่อมากำไรนี้สามารถนำไปรวมกับเงินที่ได้มาใหม่ 1,200 บาท (ที่ได้รับมาจาก ก. ที่มาขอซื้อในภายหลัง) เป็นเงิน 300+1,200 บาท เท่ากับมีเงินอยู่ในมือ 1,500 บาท และเมื่อนำ 1,500-1,000 (เงินที่ต้องชดใช้จากการผิดสัญญาต่อ B) ดังนั้นกำไรสุทธิจะเท่ากับ 500 บาท ส่วน ก. ก็ยังคงจะได้กำไรจากการที่ตนไม่ต้องชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ ข. เป็นจำนวน 300 บาท (1,500 (ค่าปรับหาก ก. ผิดสัญญา) - 1,200 (เงินที่ได้จ่ายให้แก่ A ไป)) ประโยชน์หรือกำไรโดยรวมจากการทำธุรกรรมนี้จึงเท่ากับ 1,000 บาท (200 (กำไรที่ B ได้รับ) + 500 (A กำไรจากการขายไก่ให้ ก.) + 300 (กำไรจากการที่ ก. ไม่ต้องเสียค่าปรับให้แก่ ข.)) เหมือนกรณีที่ ก. ไปซื้อต่อจาก B เองตามตัวอย่างที่ได้ยกมาแล้วดังกล่าวข้างต้น อย่างไรก็ตาม กรณีดังที่ได้กล่าวมานี้โดยเราสมมติให้เป็นโลกที่ต้นทุนการทำธุรกรรมเป็นศูนย์

จากตัวอย่างข้างต้นนี้จะเห็นว่ากรณีที่ A จะยอมผิดสัญญากับ B ก็ต่อเมื่อ ก. ต้องเสนอราคาที่สูงกว่าหรืออย่างน้อยที่สุด ก็ต้องเท่ากับค่าเสียหายที่ A จะต้องชดใช้ให้แก่ B โดยหาก ก. ขอซื้อเนื้อไก่ในราคาต่ำกว่านั้น เช่น ก. ขอซื้อเนื้อไก่ในราคา 800 บาท ซึ่งแม้สูงกว่าราคาที่ B เสนอซื้อ คือ 700 บาท แต่ราคาที่ ก. เสนอมานั้นก็ยังต่ำกว่าค่าเสียหายที่ A ต้องชดใช้ให้แก่ B ซึ่ง

เป็นเงินจำนวน 1,000 บาทแล้ว A ย่อมจะไม่ยอมผิดสัญญา เพราะการผิดสัญญาย่อมทำให้ A ได้กำไรเพียง 100 บาท (คำนวณจากเงิน 700 บาท ที่เดิมได้รับจาก B ลบต้นทุน 400 บาทเท่ากับ 300 บาท บวกกับเงินค่าเนื้อไก่ที่ได้รับจาก ก. จำนวน 800 บาท เท่ากับ 1,100 บาท และลบค่าเสียหายที่ต้องชดใช้ ให้แก่ B จำนวน 1,000 บาทเท่ากับ A ได้กำไรสุทธิเป็นเงินจำนวน 100 บาท) ในขณะที่หากไม่มีการผิดสัญญา A จะได้กำไรถึง 300 บาท (700 (ราคาที่ได้รับจาก B) - 400 (ต้นทุนในการเลี้ยงและขายเนื้อไก่ของ A)) และแม้ ก. จะไปขอซื้อต่อจาก B ในราคา 800 บาท ก็จะไม่สามารถซื้อต่อได้เช่นเดียวกัน เนื่องจากเงิน 800 บาท ไม่สามารถชดเชยต้นทุนและความพึงพอใจของ B ได้ทั้งหมด (ต้นทุนของ B คือประโยชน์สุทธิ ที่ B ได้รับจากการปฏิบัติตามสัญญา ซึ่งต้องสละไปหากขายต่อในราคาตลาดเท่ากับ 200 บาท บวกกับราคาที่ซื้อตามสัญญาเท่ากับ 700 บาท และค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นเพื่อเตรียมรับการชำระหนี้เท่ากับ 100 บาท รวมแล้วคือ 1,000 บาท ซึ่งเท่ากับมูลค่าความพึงพอใจ ที่ B จะได้รับ จากสัญญานั้นเอง)

ด้วยเหตุและตัวอย่างที่ได้กล่าวมาข้างต้น การชดใช้ค่าเสียหายเป็นเงินจำนวนเท่ากับ จำนวนเงินที่คู่สัญญาฝ่ายที่ถูกผิดสัญญา (Innocent Party) ต้องเสียไปจริง กล่าวคือเงินจำนวนที่ได้ชำระหนี้ให้ตามสัญญา บวกกับเงินค่าใช้จ่ายเพื่อเตรียมรับการชำระหนี้ (Reliance Damages) และรวมถึงให้ค่าขาดประโยชน์สุทธิตกคานว่าจะได้รับการปฏิบัติตามสัญญา (Expectation Damages) การชดใช้ค่าเสียหายในจำนวนดังกล่าวจะทำให้ไม่มีการผิดสัญญาอย่างพร่ำเพรื่อ เพราะตราบไคที่ราคาเสนอเข้ามาใหม่ไม่สูงไปกว่าหรือเท่ากับ มูลค่าความพึงพอใจที่ฝ่ายที่ถูกผิดสัญญา (Innocent Party) จะได้รับจากสัญญาแล้ว การผิดสัญญาย่อมไม่ทำให้ฝ่ายผิดสัญญาได้กำไรหรือประโยชน์เท่าเดิมหรือมากกว่าเดิม จึงไม่มีเหตุผลใดที่จะต้องผิดสัญญา นอกจากนี้ การชดใช้ค่าเสียหายในลักษณะดังกล่าวยังทำให้การผิดสัญญาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะทำให้มีผู้ได้รับประโยชน์เพิ่มมากขึ้นแต่ไม่ทำให้ใครเสียประโยชน์

หากลองยกตัวอย่างว่า ศาลกำหนดให้ค่าเสียหายที่ผู้ผิดสัญญาต้องชำระให้แก่ B ผู้ที่เป็นฝ่ายสุจริต (Innocent Party) เพียงเท่ากับจำนวนเงินที่ได้ชำระหนี้ให้แล้วตามสัญญา รวมกับค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นเพื่อเตรียมการรับชำระหนี้ (Reliance Damages) ซึ่งก็คือเงินที่ได้รับตามสัญญาจำนวน 700 บาท บวกกับค่าจ้างรถและค่าเช่าห้องเย็นเป็นเงินจำนวน 100 บาท รวมเป็นเงินจำนวน 800 บาท โดยมีได้คำนึงถึงผลประโยชน์สุทธิตกคานที่ B คาดหมายพึงได้รับการปฏิบัติตามสัญญาของ A (Expected) ผลที่ได้ย่อมเป็นการส่งเสริมให้มีการผิดสัญญาได้ง่ายและเพิ่มมากยิ่งขึ้น เนื่องจากอาจมีกรณีที่แม้ ก. จะเสนอราคาต่ำกว่า 1,000 บาท ให้แก่ A ซึ่งเป็นมูลค่าดังกล่าวถือเป็นความพึงพอใจของ B ในสัญญาที่ได้ตกลงกับ A แต่ปรากฏว่า A อาจจะมีกำไรจากการผิดสัญญามากกว่าไม่มีการผิดสัญญา กล่าวคือถ้า ก. เสนอราคาให้ 900 บาท A ก็ยังอาจจะขายเนื้อไก่ ให้แก่ ก. ได้ เพราะ A จะ

มีกำไรถึง 400 บาท โดยคำนวณจากเงินที่ B ชำระให้แก่ A ในเบื้องต้น 700 บาท ลบด้วยต้นทุนในการเลี้ยงและขายเนื้อไก่จำนวน 400 บาท จะเท่ากับ 300 บาท จากนั้นบวกกับเงินที่ได้รับจาก ก. จำนวน 900 บาท เป็นเงิน 1,200 บาท ลบกับค่าเสียหาย (ที่มีได้คำนวณถึงค่าเสียหายที่คาดหมาย (Expectation Damages)) เป็นเงินจำนวน 800 บาท ดังนั้น A จะเหลือผลกำไรสุทธิอีกจำนวน 400 บาท ซึ่งมากกว่ากรณีไม่ผิดสัญญา ที่ได้กำไรเพียง 300 บาท ทั้งที่การผิดสัญญานั้นไม่มีประสิทธิภาพเนื่องจากไม่ได้ชดใช้ความเสียหายของ B ให้จนครบถ้วนที่คาดหมาย และ B ยังคงเสียประโยชน์อยู่ ดังนั้นหากศาลให้ A ชดใช้ค่าเสียหายเพียงจำนวนเท่ากับเงินที่คู่สัญญาฝ่ายที่มีได้ผิดสัญญาได้จ่ายไปตามสัญญา (Restitution Damages) หรือเพียง 700 บาท อาจจะทำให้เป็นการส่งเสริมให้ผิดสัญญาได้มากยิ่งขึ้นเช่นกัน

ตามตัวอย่างที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น เป็นสิ่งสะท้อนและพิจารณาถึงความเหมาะสมในทางเศรษฐศาสตร์กับแนวทฤษฎีในการกำหนดค่าเสียหายในทางกฎหมายสัญญาของอังกฤษ ซึ่งมีความเกี่ยวพันกันในการกำหนดความเสียหายเพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพที่สูงที่สุด อย่างไรก็ตามข้อสังเกตเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวความคิดในทางเศรษฐศาสตร์และแนวความคิดในการกำหนดค่าเสียหายดังต่อไปนี้

การให้ค่าเสียหายเพียงจำนวนเท่ากับเงินที่ได้ชำระหนี้ให้ตามสัญญาบวกกับค่าใช้จ่ายเพื่อเตรียมการรับชำระหนี้ (Reliance Damages) ยังมีข้อเสียอีกประการหนึ่งคือ อาจเป็นการส่งเสริมให้คู่สัญญาใช้จ่ายเพื่อเตรียมการรับชำระหนี้ (Reliance Expenditures) มากจนเกินไป ทั้งนี้เพราะยังใช้จ่ายเพื่อเตรียมรับการชำระหนี้มากเกินไป คู่สัญญาฝ่ายที่ผิดสัญญาก็ยังต้องชำระค่าเสียหายเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น ซึ่งหากค่าเสียหายนี้สูงกว่าประโยชน์ที่ฝ่ายผิดสัญญาจะได้รับจากการผิดสัญญา ก็จะเป็นไปได้มากที่จะไม่มีการผิดสัญญาหรือถึงจะมีการผิดสัญญา คู่สัญญาก็ยังจะได้รับเงินคืนที่ใช้จ่ายเพื่อเตรียมรับการชำระหนี้ทั้งหมด ดังนั้นเมื่อมองในแง่การป้องกันมิให้เกิดการผิดสัญญาแล้ว การยังใช้จ่ายเพื่อเตรียมรับการชำระหนี้จะเป็นประโยชน์โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่คู่สัญญาที่มีแรงจูงใจสูงที่จะป้องกันมิให้อีกฝ่ายผิดสัญญา เพราะการผิดสัญญาจะทำให้ประโยชน์ที่เขาคาดหวังว่าจะได้รับจากสัญญากลายเป็นศูนย์ไปในทันที การกำหนดค่าเสียหายในลักษณะนี้จึงอาจเป็นเหตุให้คู่สัญญาใช้จ่ายซึ่งในบางครั้งอาจมากจนเกินไป เพียงเพื่อป้องกันความสูญเสียที่ยิ่งกว่าการผิดสัญญา เช่น คู่สัญญาอาจยอมใช้จ่ายจนทำให้กำไรที่คาดหวังไว้แต่เดิมลดลงแต่ก็เพื่อป้องกันมิให้ต้องสูญเสียกำไรไปทั้งหมดจากการที่อีกฝ่ายผิดสัญญา

ในที่นี้มีข้อสังเกตเพิ่มเติมว่า การชดใช้ค่าเสียหายเท่ากับเงินที่ชำระหนี้ให้ตามสัญญา (Restitution Damages) บวกกับเงินค่าใช้จ่ายเพื่อเตรียมรับการชำระหนี้ (Reliance Damages) รวมถึงให้ค่าขาดประโยชน์สุทธิที่คาดหมายได้ว่าจะได้รับจากการปฏิบัติตามสัญญา

(Expectation Damages) นั้น อาจก่อให้เกิดแรงจูงใจในการใช้จ่ายเพื่อเตรียมรับการชำระหนี้ที่มีมากจนเกินไปได้เช่นเดียวกัน เพราะไม่ว่าคู่สัญญาจะใช้จ่ายเพื่อเตรียมรับการชำระหนี้มากเท่าใด ก็จะได้รับชำระหนี้ได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้ค่าใช้จ่ายเพื่อเตรียมรับการชำระหนี้ยังมีผลสัมพันธ์กับมูลค่าความพึงพอใจจากการรับชำระหนี้ตามสัญญาอีกด้วย กล่าวคือ ยิ่งใช้จ่ายเพื่อเตรียมรับการชำระหนี้มากเท่าใด มูลค่าความพึงพอใจจากสัญญายิ่งมากยิ่งขึ้น⁷⁵ เช่น ก ว่าจ้างให้ ข ซึ่งเป็นนักร้องยอดนิยม ร้องเพลงในคอนเสิร์ตที่ ก จะจัดขึ้น โดย ก ได้จัดเตรียมสถานที่ และติดตั้งระบบแสง สี เสียง บนเวทีเรียบร้อยแล้ว ค่าใช้จ่ายเหล่านี้เป็นค่าใช้จ่ายเพื่อเตรียมรับการชำระหนี้จาก ข⁷⁶ ซึ่งยิ่ง ก ใช้จ่ายไปมากเท่าไร ก็ยิ่งทำให้อรรถรสในการชมคอนเสิร์ตและมูลค่าบัตรที่ ก จะขายได้ ซึ่งเป็นประโยชน์ที่ ก คาดหวังไว้มากขึ้น หรือตามตัวอย่างเรื่องเนื้อไก่ข้างต้น การที่ B เช่าห้องเย็นไว้เพื่อเก็บเนื้อไก่จาก A ก็เพื่อรักษาความสดใหม่ของเนื้อไก่และไม่เน่าเสียอันจะสามารถนำไปจำหน่ายต่อได้ ซึ่งถ้าเป็นห้องเย็นที่กว้างขวาง มีระบบทำความเย็นที่ดี แม้ค่าเช่าจะสูงขึ้น แต่ก็ยังเป็นผลดีคือทำให้เนื้อไก่ที่เก็บรักษาไว้ยังคงมีคุณภาพดี การเช่าห้องเย็นดังกล่าวจึงเป็นค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น เพื่อให้ B ได้รับความพึงพอใจ จากการได้ใช้เนื้อไคนั้น ได้อย่างสูงที่สุดด้วย

อย่างไรก็ตาม แรงจูงใจที่เกิดขึ้นจะไม่มากเท่ากับกรณีให้ค่าเสียหายเท่ากับเงินที่ชำระหนี้ ให้ตามสัญญา บวกกับเงินค่าใช้จ่ายเพื่อเตรียมรับการชำระหนี้ เนื่องจากในกรณีนี้ คู่สัญญาจะได้รับการชดใช้เงินมีสถานะที่ไม่ต่างจากกรณีที่ไม่มีการผิดสัญญาอยู่แล้ว คู่สัญญาจึงไม่ต้องใส่ใจว่าเงินที่ได้จ่ายไปเพื่อเตรียมรับการชำระหนี้จะช่วยเพิ่มค่าเสียหายจนทำให้คู่สัญญาอีกฝ่ายเลิกคิดจะผิดสัญญา ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า แม้ภายใต้เงื่อนไขการให้ค่าเสียหายในลักษณะเช่นนี้ อาจทำให้มีการใช้จ่ายเพื่อเตรียมรับการชำระหนี้ที่มีมากเกินไปบ้างแต่ก็จะไม่ร้ายแรงเท่ากับกรณีที่ให้ค่าเสียหายเพียงจำนวนเท่ากับเงินที่ได้ชำระหนี้ให้ตามสัญญา บวกกับค่าใช้จ่ายเพื่อเตรียมรับการชำระหนี้ ส่วนกรณีการให้ค่าเสียหายเป็นจำนวนเท่ากับเงินที่ได้ชำระหนี้ไปแล้วตามสัญญาเท่านั้น (Restitution Damages) จะไม่ก่อให้เกิดปัญหาการใช้จ่ายเพื่อเตรียมรับการชำระหนี้ที่สูงเกินไป เพราะคู่สัญญาไม่มีสิทธิได้รับชดใช้เงินที่ได้ใช้จ่ายเพื่อเตรียมรับการชำระหนี้นั่นเอง

จะเห็นได้ว่าแนวความคิดและทฤษฎีในทางกฎหมายอันเกี่ยวกับเรื่องการกำหนดค่าเสียหายของประเทศอังกฤษนั้น สามารถนำหลักการทางเศรษฐศาสตร์มาวิเคราะห์เพื่อกำหนดค่าเสียหายในกรณีผิดสัญญาในทางกฎหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อบริหารจัดการกับปัญหาการชดใช้ค่าเสียหายโดยไม่ขัดต่อกฎหมายในขณะเดียวกันก็สอดคล้องกับหลักการทางเศรษฐศาสตร์ในเรื่องของการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด นอกจากนี้ก็เอื้อประโยชน์ต่อ

⁷⁵ Polinsky. (2003). *An Introduction to Law and Economic*. pp. 37-38.

⁷⁶ โสภณ รัตนกร. เล่มเดิม. หน้า 142-143.

คู่กรณีในสัญญาที่จะเลือกการผิดสัญญาอย่างมีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดที่ตนเองพึงมีพึงได้ และในขณะเดียวกันก็ไม่เป็นการละเมิดต่อกฎหมาย อันส่งผลให้ปัญหาการเรียกค่าเสียหายตามสัญญา ไม่ว่าจะป็นสัญญาเช่าซื้อ หรือสัญญาอื่น ได้รับการเยียวยาโดยเรียบร้อย และอาจก่อให้เกิดข้อพิพาทน้อยลงได้

2) ค่าเสียหายอันเกิดแต่พฤติการณ์พิเศษในมุมมองนิติเศรษฐศาสตร์

จากตัวอย่างเรื่องการจำหน่ายเนื้อไก่ข้างต้น หากปรากฏเกิดกรณีว่า A ผิดสัญญาไม่ขายเนื้อไก่ให้แก่ B แต่กลับขายให้แก่ ก. แทนนั้น B จะได้รับค่าเสียหายชดเชยเพียงค่าขาดประโยชน์ที่พึงได้รับจากสัญญาเท่าที่ต้องเสียเงินซื้อเนื้อไก่จากเจ้าอื่นในราคาแพงกว่านั้นหรือ ซึ่งอาจเกิดประเด็นว่าส่วนของกำไรที่ B อาจได้รับจากการที่จะนำเนื้อไก่ไปแปรรูปเพื่อจำหน่ายต่อไปนั้นจะถือเป็นค่าขาดประโยชน์ที่พึงได้รับจากสัญญาด้วยหรือไม่ ในประเด็นนี้ หาก B คิดและมีเจตนาที่จะได้รับผลประโยชน์จากเนื้อไก่ที่ซื้อจาก A ซึ่งมีเจตนาที่จะซื้อไปเพื่อนำเนื้อไกดังกล่าวไปแปรรูปแล้วจำหน่ายต่อไป การขาดกำไรดังกล่าวย่อมถือเป็นประโยชน์ที่คาดหมายว่าจะได้รับจากสัญญาซึ่งได้สูญเสียไปด้วย แต่อย่างไรก็ตาม หากศึกษาจากแนวคำพิพากษาฎีกาของประเทศไทย ได้วางหลักในเรื่องค่าขาดกำไรดังกล่าวว่าเป็นค่าเสียหายอันเกิดแต่พฤติการณ์พิเศษ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 222 วรรคสอง คู่สัญญาฝ่ายที่ผิดสัญญาไม่ต้องชดใช้ค่าขาดกำไรดังกล่าว เว้นแต่จะคาดเห็นได้ว่าคู่สัญญาอีกฝ่ายจะได้รับความเสียหายนั้น⁷⁷ นอกจากนี้ เงินค่าใช้จ่ายเพื่อเตรียมการรับชำระหนี้บางประเภท ซึ่งโดยหลักที่ได้ศึกษามาในเบื้องต้นว่าเป็นค่าเสียหายที่คาดหวัง (Reliance Damages) อันควรได้รับชดเชยจากฝ่ายที่ผิดสัญญา แต่มีแนวคำพิพากษาฎีกาที่วางหลักว่า เป็นค่าเสียหายอันเกิดแต่พฤติการณ์พิเศษด้วย เช่น ดอกเบี้ยจากเงินที่ผู้ซื้อที่ดิน ไปกู้เงินมาจากธนาคารเพื่อนำมาชำระหนี้ค่าที่ดิน⁷⁸ หรือค่าซ่อมแซมปรับปรุงทรัพย์สินที่เช่า แต่ผู้ให้เช่ากลับไม่ยอมให้ผู้เช่าได้ใช้ทรัพย์สินที่เช่าตามสัญญา⁷⁹

อย่างไรก็ดีแนวคำพิพากษาฎีกาดังกล่าวอาจสอดคล้องกับหลักเศรษฐศาสตร์ ในประเด็นที่ว่า ความเสียหายอันเป็นปัญหาในคำพิพากษาฎีกาเหล่านี้ต่างเป็นความเสียหายที่ฝ่ายผิดสัญญาไม่อาจทราบได้ว่ามีอยู่จริง และโดยปกติแล้วคู่สัญญาฝ่ายที่ล่วงรู้ว่าจะเกิดความเสียหายใดๆขึ้นกับตนย่อมอยู่ในสถานะที่จะปกป้องหรือลดทอนความร้ายแรงของความเสียหายดังกล่าวได้เองในระดับหนึ่ง และแม้ว่าคู่สัญญาอีกฝ่ายที่อาจผิดสัญญาจะเป็นต้นเหตุของความเสียหายดังกล่าว จะยอมรับความเสี่ยงนั้นได้ดีกว่า แต่หากคู่สัญญาฝ่ายที่ผิดสัญญาไม่อาจล่วงรู้หรือไม่สามารถ

⁷⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4844/2545, 6511/2538, 4826/2533

⁷⁸ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1336/2545, 8342/2540

⁷⁹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 937/2507, 1034/2501

คาดเห็นได้มาก่อนว่าจะมีความเสียหายนั้นๆ เกิดขึ้นจากการผิดสัญญาของตน การที่กฎหมายบังคับให้ผู้ผิดสัญญาต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายที่ไม่อาจคาดเห็นได้ย่อมจะเป็นการสิ้นเปลืองทรัพยากร และเมื่อคู่สัญญาไม่ทราบว่าอีกฝ่ายจะได้รับความเสียหายมากน้อยเพียงใด ซึ่งในบางกรณีความเป็นไปได้ที่จะมีการผิดสัญญานั้นไม่แน่นอน เนื่องจากการผิดสัญญาอาจไม่ได้เกิดขึ้นโดยจงใจ หรือฉกฉวยโอกาสเสมอไป หากมีการผิดสัญญา คู่สัญญาฝ่ายที่ไม่มีผิดสัญญา (Innocent Party) ย่อมจะเรียกร้องราคาตามสัญญาที่สูงขึ้นกว่าปกติมาก เพื่อนำเงินส่วนที่เรียกเพิ่มขึ้นไปชดเชยความเสียหายที่ไม่อาจคาดเห็นได้

ในการที่กฎหมายจำกัดความรับผิดชอบของฝ่ายผิดสัญญาเฉพาะค่าเสียหายที่เขาอาจคาดเห็นได้เท่านั้น จะเป็นการสร้างแรงจูงใจสำหรับคู่สัญญาให้ต้องใช้ความระมัดระวังในการป้องกัน หรือลดทอนความเสี่ยงภัยจากความเสียหายที่คู่สัญญารู้เห็นแต่ฝ่ายเดียว เช่น อาจไม่ไปกู้เงินจากแหล่งที่มีดอกเบี้ยสูงเกินไป หรือหากเห็นว่าคู่สัญญาฝ่ายตรงข้ามที่อาจเป็นผู้ผิดสัญญาจะสามารถรับภาระความเสี่ยงภัยนั้นได้ คู่สัญญาฝ่ายที่ไม่มีผิดสัญญาก็ต้องเปิดเผยความเสี่ยงนั้นเสียแต่เนิ่นๆ ว่าหากผิดสัญญาจะทำให้ตนต้องได้รับความเสียหายดังกล่าว ซึ่งการเปิดเผยข้อมูลก็จะทำให้คู่สัญญาที่มีข้อมูลครบถ้วนในการตัดสินใจว่าจะต้องใช้ความระมัดระวังเพียงใดเพื่อมิให้เกิดการปฏิบัติไม่ตรงตามสัญญา หรือแม้หากมีข้อเสนอที่ดีกว่าอันจูงใจให้ผิดสัญญา ก็จะได้ตัดสินใจได้ถูกต้องว่าจะผิดสัญญาหรือไม่ ซึ่งจะทำให้การจัดสรรทรัพยากรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

นอกจากนั้นค่าเสียหายจากการที่ผู้มิได้ผิดสัญญาต้องไปซื้อสินค้า หรือบริการที่เหมือนกันในราคาที่สูงขึ้นนั้น ไม่ถือว่าเป็นความเสียหายอันเกิดแต่พฤติการณ์พิเศษ และก็มีเหตุผลสนับสนุนหลักการดังกล่าว เนื่องจากหากถือว่าการที่ผู้มิได้ผิดสัญญาต้องซื้อสินค้าในราคาที่สูงขึ้น เป็นความเสียหายอันเกิดแต่พฤติการณ์พิเศษแล้ว หากพิจารณาจากตัวอย่างในเรื่องเนื้อไก่ดังกล่าวที่ได้กล่าวมาแล้ว จะเท่ากับว่า B ซึ่งเป็นคู่สัญญาฝ่ายที่ไม่มีผิดสัญญาเดิมนั้น B ต้องเป็นผู้ลงทุนในการแสวงหาข้อมูลว่าผู้จำหน่ายคนใดให้ราคาเนื้อไก่ต่ำกว่าผู้จำหน่ายรายอื่นมาแล้ว ซึ่งในที่นี้คือ A โดย B ได้ตกลงเข้าทำสัญญากับ A หากปรากฏว่า A ผิดสัญญาและกำหนดให้ค่าเสียหายที่ B ต้องไปซื้อเนื้อไก่ในราคาที่สูงขึ้นเป็นค่าเสียหายพิเศษแล้ว การที่ B จะให้ A ชดใช้ค่าเสียหายดังกล่าว B ก็จำเป็นต้องเปิดเผยข้อมูลที่ตนแสวงหามาว่าผู้จำหน่ายรายอื่นให้ราคาที่สูงกว่า A และจะส่งผลให้ A ได้เปรียบในการต่อรอง ทั้งที่ A ก็ได้ลงทุนในการสืบหาข้อมูลนั้นด้วยตนเอง และย่อมจะลดแรงจูงใจให้แก่คู่สัญญาในการสืบหาข้อมูลอันจะเป็นประโยชน์ในการทำสัญญาต่อไปด้วย

3) เบี้ยปรับในมุมมองนิติเศรษฐศาสตร์

ประเด็นในเรื่องเบี้ยปรับนี้เป็นอีกสิ่งหนึ่งในเรื่องของสัญญาเช่าซื้อที่พึงต้องทำความเข้าใจ เนื่องจากในคดีเช่าซื้อนั้น การที่ผู้ให้เช่าซื้อเรียกดอกเบี้ยในอนาคตกหรือค่าเสียหายที่เกิดขึ้นจากการที่ตนไม่สามารถใช้ทรัพย์สินที่เช่าซื้อได้ ในจำนวนที่สูงเกินไปศาลจะพิจารณาว่าค่าเสียหายจำนวนดังกล่าวนั้นถือเป็นค่าเสียหายอันมีลักษณะเป็นเบี้ยปรับที่ศาลสามารถปรับลดได้อย่างไรก็ดีผู้วิจัยได้พิจารณาศึกษาประเด็นในเรื่องเบี้ยปรับนี้ในมุมมองของนิติเศรษฐศาสตร์ว่ามีมุมมองอย่างไรบ้างดังต่อไปนี้

เบี้ยปรับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยนั้น จะมีลักษณะเป็นสองนัย นัยที่หนึ่งเบี้ยปรับถือเป็นความเสียหายที่กำหนดไว้ล่วงหน้า (Liquidated Damages) ซึ่งจะมีความเสียหายที่พึงคาดหมายไว้ว่าหากมีการผิดสัญญาขึ้นอาจเกิดความเสียหายเป็นจำนวนเท่าใดเพื่อที่จะได้ไม่ต้องมีการพิสูจน์ค่าเสียหายในชั้นศาลอีก นัยที่สองเบี้ยปรับจะเป็นค่าเสียหายที่กำหนดขึ้นเพื่อเป็นการลงโทษลูกหนี้ที่มีได้ปฏิบัติให้ถูกต้องตามสัญญา หรือผิดสัญญา ซึ่งเป็นการลงด้วยการกำหนดค่าเสียหายที่สูงกว่าความเป็นจริง (Penalty) อย่างไรก็ดี หากศาลเห็นว่าจำนวนเบี้ยปรับดังกล่าวมีจำนวนที่สูงเกินควรไป ศาลก็มีอำนาจที่สามารถลดเบี้ยปรับดังกล่าวลงมาได้

ในขณะที่หลักกฎหมายคอมมอนลอว์จะแยกแนวความคิดทั้งสองออกจากกัน โดยคอมมอนลอว์จะยอมรับเพียงข้อตกลงที่กำหนดความเสียหายกันไว้ล่วงหน้า (Liquidated Damages) เท่านั้น แต่หากเป็นข้อตกลงอันมีลักษณะเป็นการลงโทษ (Penalty) ลูกหนี้แล้วจะถือว่าข้อตกลงนี้ไม่มีผลบังคับกันได้ โดยเมื่อมองตามหลักการในทางเศรษฐศาสตร์แล้ว สามารถอธิบายได้ว่าสาเหตุที่กฎหมายไม่อาจบังคับข้อตกลงอันมีลักษณะเป็นการลงโทษลูกหนี้ได้ เป็นเพราะข้อตกลงดังกล่าวขัดขวางมิให้เกิดการผิดสัญญาที่มีประสิทธิภาพด้วยการกำหนดค่าเสียหายที่สูงเกินจริง

นอกจากนี้ยังอาจสร้างแรงจูงใจให้คู่สัญญาฟ้องร้องคดีว่าอีกฝ่ายผิดสัญญา เพราะเมื่ออีกฝ่ายถูกพิพากษาว่าผิดสัญญาแล้ว ผู้ฟ้องคดีย่อมจะได้รับประโยชน์ที่มากกว่ากรณีที่มีการปฏิบัติตามสัญญา (เนื่องจากกำหนดเบี้ยปรับไว้สูง) และด้วย “กำไร” หรือเบี้ยปรับที่คู่สัญญาได้รับจากการผิดสัญญาของอีกฝ่าย จะส่งผลต่อการเจรจาประนอมหนี้หรือข้อพิพาทมีประสิทธิภาพน้อยลง เพราะคู่สัญญาไม่ยินดีที่จะสละกำไรนี้เพื่อแลกกับการที่อีกฝ่ายจะขอชำระหนี้เท่ากับหรือต่ำกว่าสัญญาเดิม⁸⁰ และนี่เองจึงอาจเป็นสาเหตุที่แม้กฎหมายไทยจะยอมรับว่าเบี้ยปรับเป็นการลงโทษลูกหนี้ได้ แต่ก็ยังให้อำนาจศาลปรับลดลงได้ตามที่ศาลเห็นสมควร

⁸⁰ Richard A. Posner. (2003). *Economic Analysis of Law*. pp. 128-131.

อย่างไรก็ตามการกำหนดเบี้ยปรับในลักษณะที่เป็นการลงโทษลูกหนี้ก็มีประโยชน์อยู่ โดยเฉพาะการทำสัญญากับลูกหนี้ผู้มีความเสี่ยงสูงที่จะผิดสัญญา เพราะการที่ลูกหนี้ยอมรับเงื่อนไขดังกล่าวย่อมจะทำให้ผู้นั้นใจได้ในระดับหนึ่งว่าโอกาสที่ลูกหนี้จะผิดสัญญานั้นจะน้อยลง นอกจากนี้แม้ว่าโดยปกติแล้ว เมื่อมีการผิดสัญญาจริง การยึดทรัพย์สินของลูกหนี้เหล่านี้มาชำระหนี้ก็ยังไม่อาจชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงได้ แต่หากลูกหนี้บางรายมีทรัพย์สินมากพอชำระเบี้ยปรับที่สูงกว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงนี้ได้ ส่วนเกินความเสียหายที่แท้จริงที่ได้รับชำระจะถูกนำไปชดเชยกับความเสียหายแท้จริงในหนี้รายอื่นที่ได้รับชำระไม่ครบถ้วน ทำให้เจ้าหนี้อยู่ในสถานะที่พร้อมจะรับความเสี่ยงจากลูกหนี้รายอื่น และเรียกร้องประโยชน์ตอบแทนตามสัญญาที่ไม่สูงจนเกินไป⁸¹ การที่ธนาคารพาณิชย์เรียกดอกเบี้ยผิดนัดจากผู้กู้ที่มีแนวโน้มความคิดเช่นเดียวกันกับที่ได้กล่าวมาแล้วเช่นกัน

ดังเหตุที่ได้กล่าวมาข้างต้นศาลจึงไม่ควรปรับลดเบี้ยปรับลดดอกเบี้ยผิดนัดให้มากจนเกินไป เพราะอาจทำให้ธนาคารมีความสามารถในการรับความเสี่ยงได้น้อยลงและทำให้ต้นทุนการกู้เงิน (คืออัตราดอกเบี้ยและค่าธรรมเนียมในการหาหลักประกัน) สูงขึ้นจนบุคคลทั่วไปขอสินเชื่อได้ยากขึ้น

4) การบังคับชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจงกับการให้ค้ำใช้ค่าเสียหายในมุมมองนิติเศรษฐศาสตร์

ประเด็นปัญหาว่าระหว่างการบังคับชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจงกับการให้ชำระค่าเสียหายทางใดจะเป็นหนทางที่ดีกว่ากันในการเยียวยาเจ้าหนี้ เนื่องด้วยในคดีเข้าชื่อนั้นหากผู้เช่าซื้อผิดสัญญา ผู้ให้เช่าสามารถเรียกร้องให้ผู้เช่าซื้อส่งมอบทรัพย์สินกลับมาสู่ความครอบครองของตนและเรียกค่าเสียหายในส่วนที่ผู้ให้เช่าซื้อต้องขาดประโยชน์ได้

ในกรณีที่อาจพิจารณาได้อย่างชัดเจนที่สุดคนนั้น จะขอยกตัวอย่างในกรณีที่มีการทำสัญญาจะซื้อจะขายที่ดินกัน แต่ปรากฏว่าผู้จะขายกลับโอนที่ดินให้แก่บุคคลอื่น ผู้จะซื้อจึงได้มาฟ้องขอเพิกถอนการถือผลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 237 ซึ่งถ้าให้เพิกถอนก็เท่ากับเป็นการบอกให้ผู้จะขายต้องชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจง โดยการโอนที่ดินให้แก่ผู้จะซื้อ แต่ถ้าไม่ให้เพิกถอนก็เท่ากับเป็นการบอกให้ผู้จะซื้อไปฟ้องเรียกร้องค่าเสียหายจากการผิดสัญญา ปัญหานี้มีคำพิพากษาฎีกาสองแนว กล่าวคือ แนวแรกมองว่าไม่เข้าหลักเกณฑ์การเพิกถอนการถือผลเพราะ

⁸¹ Ibid.

ผู้ซื้อซึ่งยังมีสิทธิเรียกค่าเสียหาย จึงไม่เสียเปรียบในการผัดสัญญา⁸² ส่วนอีกแนวหนึ่งเป็นแนวที่เดินตามกันมาจนถึงปัจจุบันซึ่งมองว่าผู้ซื้อเสียเปรียบเพราะมุ่งจะได้ตัวที่ดินมากกว่าค่าเสียหาย⁸³

โดยเมื่อวิเคราะห์แนวความคิดและมุมมองในทางเศรษฐศาสตร์แล้ว การที่ผู้ขายผัดสัญญาจะซื้อจะขายที่ดิน แต่กลับไปโอนขายที่ดินให้แก่บุคคลอื่นเช่นนั้น อาจเป็นการผัดสัญญาที่มีประสิทธิภาพก็เป็นได้ เช่น หากผู้ซื้อต้องการซื้อที่ดินเพื่อปลูกบ้านอยู่อาศัยซึ่งมีมูลค่าประมาณ 10 ล้านบาท ในขณะที่บุคคลภายนอกต้องการซื้อที่ดินไปพัฒนาเป็นห้างสรรพสินค้ามูลค่าหลายร้อยล้านบาท เมื่อเป็นเช่นนี้ก็กฎหมายก็ควรให้ผู้ซื้อได้รับการชดเชยเพียงค่าเสียหายมากกว่าที่จะให้ผู้ขายปฏิบัติชำระหนี้อย่างเจาะจง เนื่องจากจะเห็นได้ว่าบุคคลภายนอกสามารถนำทรัพย์สินนั้นออกทำประโยชน์และให้มูลค่าในทรัพย์สินนั้นมากกว่าผู้ซื้อ แต่อย่างไรก็ดีปัญหาอยู่ที่การคำนวณค่าเสียหายที่ผู้ขายต้องชดเชยให้แก่ผู้ซื้อ เนื่องจากที่ดินแต่ละแปลงเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งที่มีเพียงแค่สิ่งเดียวเท่านั้นในโลก แม้จะมีที่ดินแปลงอื่นที่มีสภาพใกล้เคียงกัน แต่ก็ไม่สามารถทดแทนกันได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ การจะทราบถึงมูลค่าความพึงพอใจที่ผู้ซื้อมอบให้แก่ที่ดินแปลงนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อให้กำหนดออกมาเป็นตัวเงินด้วยแล้วเป็นเรื่องยากจนแทบจะเป็นไปไม่ได้ เมื่อการกำหนดค่าเสียหายมีต้นทุนสูงและเสี่ยงต่อความคลาดเคลื่อน ทางเลือกที่ดีกว่าคือควรที่จะให้มีการชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจงเพื่อให้คู่สัญญาไปตกลงกันเอง และจริงอยู่ว่าการเจรจาในกรณีนี้อาจมีต้นทุนสูงเช่นกัน เพราะคราวนี้ผู้ซื้อจะมีอำนาจต่อรองสูงกว่าเสมือนว่ามีอำนาจผูกขาด (Bilateral Monopoly) แต่ก็ยังมีโอกาสที่จะตกลงกันได้ ซึ่งยังคงดีกว่าการกำหนดค่าเสียหายที่ต่ำกว่าความเป็นจริงจนทำให้ผู้ซื้อต้องเสียประโยชน์และทำให้การจัดสรรทรัพยากรในกรณีนี้ไม่มีประสิทธิภาพ

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วเป็นกรณีของอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งหากเป็นกรณีอสังหาริมทรัพย์ที่กรรมสิทธิ์ ในการทำสัญญาซื้อขายกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์จะโอนไปทันที แม้ยังไม่มีกรรมสิทธิ์ในตัวทรัพย์สิน ซึ่งหากปรากฏว่าผู้ขายกลับส่งมอบทรัพย์สินให้แก่บุคคลอื่นเนื่องจากบุคคลอื่นนั้นให้ราคาสูงกว่ามาก ประกอบกับผู้ซื้ออาจสามารถหาของแทนทรัพย์สินที่ต้องส่งมอบนั้นในท้องตลาดได้ง่าย ซึ่งจากที่ได้กล่าวมาข้างต้นเหตุใดกฎหมายจึงยอมรับ และบังคับสิทธิของผู้ซื้อในการติดตามเอาคืน มากกว่าที่จะให้ผู้ขายเพียงแต่ชดเชยราคา อันเป็นการชดเชยค่าเสียหายจากการผัดสัญญา เหตุที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากว่า ปกติแล้วมูลค่าความพึงพอใจของคนในทรัพย์สินซึ่งเป็นวัตถุแห่งหนึ่งนั้นจะเปลี่ยนแปลงได้ตามสถานะของเขามีต่อทรัพย์สินนั้น กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เมื่อตอนที่ยังไม่ได้เป็นเจ้าของทรัพย์สินนั้น การให้มูลค่าหรือความพึงพอใจ

⁸² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 601/2547 และ 874/2490

⁸³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 420-423/2543, 4384/2540, 3454/2533, 700/2523

ก็จะให้มูลค่าตามราคาตลาดหรือเหนือกว่าราคาตลาดระดับหนึ่ง แต่เมื่อได้เป็นเจ้าของทรัพย์สินนั้นแล้ว ก็ย่อมจะเกิดความรู้สึกหวงแหน ส่งผลให้มูลค่าความพึงพอใจเพิ่มขึ้นสูงขึ้นจนอาจเกินกว่าราคาตามท้องตลาดมาก ดังนั้น แม้ว่าทรัพย์สินนั้นอาจสามารถหาสิ่งของแทนที่ได้ง่าย แต่ราคาของทรัพย์สินมีใช้แทนที่กันได้ก็อาจไม่เทียบเท่ากับมูลค่าที่แท้จริงในใจของผู้ซื้อมาเมื่อได้เป็นเจ้าของแล้ว ด้วยเหตุนี้ ปัญหาเดิมก็จะเกิดขึ้นว่าการกำหนดค่าเสียหายอาจไม่ถูกต้องเสมอไป และทางออกที่ดีกว่าก็คือ บังคับให้ชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจงเพื่อให้คู่ความเจรจาทกลงกันเอง

จึงอาจกล่าวได้ว่า โดยทั่วไปแล้วหลักเศรษฐศาสตร์สนับสนุนให้มีการชดเชยค่าเสียหายมากกว่าการบังคับให้ชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจง เพราะการผิดสัญญาในอนาคตมีโอกาสที่จะคลาดเคลื่อนได้สูง เช่น ค่าเสียหายจากการไม่ส่งมอบทรัพย์สินที่มีเพียงชิ้นเดียวเท่านั้นหรือไม่ส่งมอบทรัพย์สินเฉพาะสิ่งที่มีกรรมสิทธิ์ได้โอนไปแล้ว การบังคับให้ชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจงเพื่อให้คู่กรณีอาจได้ตกลงกันเองในภายหลังก็จะเป็ทางเลือกที่เหมาะสมกว่า อันเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับหลักกฎหมายคอมมอนลอว์ที่มุ่งให้ค่าเสียหายเป็นหลัก แต่จะบังคับให้ชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจงเป็นกรณีพิเศษ

4.3.2.2 กรณีสัญญาเช่าซื้อ

เมื่อได้มีการพิจารณาถึงทฤษฎีและแนวความคิดในการกำหนดค่าเสียหายจากกรณีการผิดสัญญาทางนิติศาสตร์ซึ่งเป็นกรณีของสัญญาทั่วไปในมุมมองของนิติเศรษฐศาสตร์แล้ว ผู้วิจัยจึงได้พิจารณาว่าหากเป็นกรณีของสัญญาเช่าซื้อ อันเป็นลักษณะของสัญญาเฉพาะ และเป็นส่วนหนึ่งของหลักสัญญาทั่วไปแล้วนั้น ควรจะมีข้อพิจารณารวมถึงแนวทางในการคำนวณค่าเสียหายจากการผิดสัญญาในมุมมองทางนิติเศรษฐศาสตร์อย่างไรบ้าง

1) พิจารณาตามทฤษฎีการเยียวยาความเสียหายที่เชื่อถือ (Reliance Remedy)

หากลองเปรียบเทียบลักษณะสัญญาเช่าซื้อที่ผู้ให้เช่าซื้อหรือที่เป็นผู้ประกอบการจะต้องมีการวางเงินลงทุนเพื่อซื้อทรัพย์สินที่เช่าซื้อมาให้แก่ผู้เช่าซื้อโดยหวังที่จะได้รับผลประโยชน์ในเงินที่ตนได้ลงทุนดังกล่าวไป แต่หากเป็นกรณีของสัญญาซื้อขายแล้ว ก็จะมีกรณีที่ผู้ซื้อจะได้มีการลงทุนบางสิ่งบางอย่างเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมในการรับชำระหนี้ของผู้ขาย อันเป็นการที่ผู้ซื้อเชื่อว่าผู้ขายจะได้มีการปฏิบัติตามสัญญา การกำหนดถึงผลประโยชน์ที่เชื่อถือของผู้ซื้อนั้น จำต้องรวมไปถึงเงินลงทุนที่ได้ลงไป พร้อมดอกเบี้ยของเงินลงทุนดังกล่าว⁸⁴ ด้วย

และจากแนวความคิดในเบื้องต้นอันเกี่ยวกับสัญญาซื้อขายซึ่งเกี่ยวข้องกับเงินลงทุนนั้น อาจสามารถนำแนวคิดจากสัญญาซื้อขายดังกล่าวมากำหนดค่าเสียหายในกรณีสัญญาเช่า

⁸⁴ J.K. Macleod. (1970). *Damages: Reliance or Expectancy Interest* (Journal of Business Laws).

ซื้อที่ผู้เช่าซื้อผิดเงื่อนไขในการชำระค่างวดตามสัญญาเช่าซื้อ ซึ่งผู้ให้เช่าซื้อควรได้รับชดเชยค่าเสียหายดังนี้คือ

เงินต้นทุน(ตามมูลค่าทรัพย์สิน)ที่ได้ลงทุนของผู้ให้เช่าซื้อ (Original Cash Price) (1)	(1)
ลบด้วย ส่วนที่ผู้เช่าซื้อได้ชำระมาแล้วบางส่วน	(2)
รวมกับ ดอกเบี้ย (ซึ่งพิจารณาจากราคาตลาด) ของส่วนต่างในข้อ (1) และ (2)	(3)

จากสูตรดังกล่าวจะเห็นว่าใช้เงินต้นทุนตามมูลค่าทรัพย์สินจริง มิใช่ตามมูลค่าความพึงพอใจของทรัพย์สินนั้น เนื่องจากดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าในบางกรณีทรัพย์สินบางอย่างนั้นอาจมีมูลค่าที่สูงกว่ามูลค่าตามความเป็นจริงของทรัพย์สินนั้นได้ ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของบุคคลผู้ชำระเงินไป

โดยสมมติฐานในเรื่องผลประโยชน์ที่เชื่อก่อนนั้น จะพิจารณาถึงองค์ประกอบในเรื่องดอกเบี้ย เฉพาะเงินลงทุนที่ผู้ให้เช่าซื้อได้ลงไป และเงินลงทุนในส่วนที่ผิดสัญญา ซึ่งจะเป็นส่วนที่แตกต่างกันระหว่างจำนวนเงินที่ผู้ให้เช่าซื้อลงทุนไป กับจำนวนเงินที่จะได้รับคืนมา (ค่านึงจากค่างวดที่ผู้เช่าซื้อชำระมาแล้ว) ซึ่งโดยเหตุผลในทางธุรกิจนั้น ผู้ให้เช่าซื้อก็ควรที่จะได้รับดอกเบี้ยจากส่วนต่างของเงินจำนวนดังกล่าวนี้⁸⁵ จนกว่าผู้เช่าซื้อจะสามารถชำระค่างวดส่วนที่เหลือจนครบถ้วน หรือจนกว่าจะได้มีการบอกเลิกสัญญา

2) พิจารณาตามทฤษฎีการเยียวยาความเสียหายที่คาดหวัง (Expectation Remedy)

ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการคำนวณค่าเสียหายจากแนวคิดเรื่องการเยียวยาความเสียหายจากประโยชน์ที่คาดหมายนั้น หากลองพิจารณาตัวอย่างจากเรื่องสัญญาซื้อขายที่ได้กล่าวมาในเบื้องต้นนั้น นอกเหนือจากที่ได้กล่าวมาแล้วว่าการค่านึงถึงประโยชน์ที่เชื่อก่อนอาจสามารถพิจารณาได้จากมูลค่าของทรัพย์สินนั้นในราคาตลาด แต่การกำหนดถึงผลประโยชน์ที่คาดหมายของผู้ซื้อนอกจากต้องค่านึงถึงมูลค่าทรัพย์สินในราคาตลาดแล้ว จะต้องรวมถึง

⁸⁵ แต่ในความเป็นจริงแล้วสัญญาเช่าซื้อได้รวมดอกเบี้ยเข้าไปในค่างวดแต่ละงวดที่ผู้เช่าซื้อต้องชำระเป็นที่เรียบร้อยแล้ว แต่ในสูตรที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้นคำนวณจากเงินต้นทุนตามมูลค่าของทรัพย์สินที่ผู้ให้เช่าซื้อ (Original Price) ซึ่งมีได้รวมถึงดอกเบี้ยหรือผลประโยชน์ต่างๆ แต่อย่างไรก็ดี ผลลัพธ์ในสูตรจึงนำดอกเบี้ยที่พิจารณาจากราคาตลาด เข้ามารวมในสูตรด้วย รวมถึงเหตุที่แยกดอกเบี้ยตรงส่วนนี้ออกมานั้น จะส่งผลประโยชน์เพิ่มขึ้นอีกประเด็นหนึ่ง กล่าวคือ อัตราดอกเบี้ยนั้นอาจมีการเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งเมื่อผู้เช่าซื้อปฏิบัติผิดสัญญา อัตราดอกเบี้ยอาจเพิ่มขึ้นกว่าตอนที่ก่อสัญญาเช่าซื้อขึ้นระหว่างคู่สัญญาได้

ผลประโยชน์ที่ผู้ซื้อพึงได้รับจากทรัพย์สินนั้น ตลอดอายุของตัวทรัพย์สินนั้นด้วย โดยการพิจารณาผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นตลอดอายุของทรัพย์สินนั้นว่าเป็นเท่าไร จะต้องพิจารณาบนพื้นฐานที่ว่าสินค้านั้น โดยทั่วไปในทางการค้าแล้วการรับประกันสินค้านั้นมีระยะเวลาเท่าใด ซึ่งนั้นก็หมายความว่า หากพิจารณาตามเหตุผลในทางธุรกิจการค้าแล้วผู้ซื้อที่พึงที่จะได้รับผลประโยชน์กลับคืนตลอดระยะเวลาการรับประกันสินค้านั้นดังกล่าว จากส่วนที่ตนไม่ได้รับจากการที่ผู้ขายผิดสัญญา

และเมื่อพิจารณาจากแนวคิดในเรื่องผลประโยชน์ที่คาดหมายกับการผิดสัญญาเช่าซื้อแล้ว ผลประโยชน์ที่ผู้ให้เช่าซื้อคาดหมายนั้นก็หมายความว่าถึงจำนวนเงินลงทุนและผลประโยชน์ที่ผู้ให้เช่าซื้อจะได้รับตลอดระยะเวลาของสัญญา การที่ผู้ให้เช่าซื้อผิดสัญญาและส่งผลทำให้ผู้ให้เช่าซื้อไม่ได้รับผลประโยชน์ที่คาดหวังหรือคาดหมายว่าจะได้รับตลอดระยะเวลาของสัญญาเช่าซื้อ ดังนั้นค่าเสียหายที่ผู้ให้เช่าซื้อควรได้รับ จึงสามารถสรุปเป็นสูตรได้ดังนี้คือ

	ค่างวดส่วนที่ผู้ให้เช่าซื้อค้างชำระนับถึงวันที่ผิดสัญญา	(1)
รวมกับ	ดอกเบี้ยในข้อ (1) (ซึ่งพิจารณาจากราคาตลาด)	(2)

เหตุผลของสูตรดังกล่าวข้างต้นนั้น เนื่องมาจากค่างวดส่วนที่ผู้ให้เช่าซื้อค้างชำระนับถึงวันที่ผิดสัญญา เป็นส่วนที่ผู้ให้เช่าซื้อพึงได้รับตามทางปกติทางธุรกิจจากสัญญาเช่าซื้ออยู่แล้ว ซึ่งหากผู้ให้เช่าซื้อผิดสัญญาก็จำเป็นต้องชดใช้เงินส่วนดังกล่าว และนับตั้งแต่วันที่ผู้ให้เช่าซื้อผิดนัดชำระค่างวด ส่งผลทำให้ผู้ให้เช่าซื้อได้รับเงินค่างวดล่าช้าออกไป จึงทำให้เกิดสิทธิที่ผู้ให้เช่าซื้อพึงได้รับดอกเบี้ยในเงินดังกล่าวเพิ่มเติมอีกด้วย

อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาจากสูตรทั้งสองที่ได้กล่าวมาแล้วอาจกล่าวได้ว่าการคำนวณค่าเสียหายภายใต้เงื่อนไขของผลประโยชน์ที่เชื่อถือนั้น มีความเป็นไปได้ และง่ายกว่า การคำนวณค่าเสียหายตามเงื่อนไขของผลประโยชน์ที่คาดหมาย⁸⁶ แต่การพิจารณาจากทฤษฎีผลประโยชน์ที่เชื่อถือนั้นอาจทำให้ผู้ให้เช่าซื้อผู้นั้นอยู่ในตำแหน่งที่ได้เปรียบกว่าและไม่เป็นธรรมแก่ผู้ให้เช่าซื้อได้ กล่าวคือ

- 1) ผู้ให้เช่าซื้อจะได้รับเงินค่างวดส่วนที่เหลือที่ได้ออกดอกเบี้ยในมูลค่าตลาด (Market Value) ณ วันที่ก่อสัญญาเช่าซื้อขึ้น ซึ่งอาจไม่เป็นธรรมกับแก่ผู้ให้เช่าซื้อ
- 2) สูตรดังกล่าวยังให้ผู้ให้เช่าซื้อสามารถเรียกดอกเบี้ยที่เพิ่มมากขึ้นจากค่างวดส่วนที่ผิดนัดจากการที่เขาคาดหวังว่าจะได้รับค่างวดที่เร็วขึ้น รวมถึงในกรณีที่มีการผิดสัญญาเท่ากับว่าผู้ให้เช่าซื้อจะเสียประโยชน์จากดอกเบี้ยที่ได้ออกไปในค่างวดส่วนที่ผู้ให้เช่าซื้อผิดนัด

⁸⁶ Jain Tarun. (n.d.). *Computing Damagrs in Hire Purchase Agreement: A Re-Look*. pp. 11-12.

จากการที่ได้พิจารณาจากแนวความคิดทั้งสองประเภทที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น มีข้อสังเกตในประเด็นแรก คืออาจโต้แย้งถึงการใช้ประโยชน์ของสูตรทั้งสองในการคำนวณค่าเสียหายได้ ว่าในการปรับใช้สูตรทั้งสองนั้นมีความไม่แน่นอนในเรื่องของเจตนารมณ์ว่าต้องการที่จะคุ้มครองคู่กรณีฝ่ายใด และข้อสังเกตในอีกประเด็นคือ ในการกำหนดค่าเสียหายนั้น จะมีประเด็นปัญหาในข้อเท็จจริงที่ว่า ผู้ให้เช่าซื้อผู้ซึ่งเป็นเจ้าของทรัพย์สินนั้นทำหน้าที่ในการบรรเทาความเสียหายที่จะเกิดขึ้น โดยผู้ให้เช่าซื้อหรือเจ้าของทรัพย์สินจำเป็นต้องยอมสละ หรือไม่สามารถได้รับชดเชยค่าเสียหายที่จะเกิดขึ้นจากส่วนที่ตนผิดสัญญาจากการที่ตนไม่ยอมบรรเทาความเสียหายที่จะเกิดขึ้นหรือไม่

อย่างไรก็ดีก่อนที่ผู้วิจัยจะได้สรุปถึงวิธีการในการคำนวณเรื่องการกำหนดค่าเสียหายในสัญญาเช่าซื้อในบทถัดไป ผู้วิจัยขอนำเสนอและทำความเข้าใจในเบื้องต้นเกี่ยวกับเรื่องค่างวดในสัญญาเช่าซื้อเสียก่อนว่า ค่างวดในสัญญาเช่าซื้อนั้นแท้ที่จริงแล้วมีแนวความคิด หรือที่มาจากอะไรเมื่อพิจารณาถึงแนวคิดในทางนิติเศรษฐศาสตร์แล้วในประเด็นเรื่องค่างวดของสัญญาเช่าซื้อนั้น จะประกอบด้วยดอกเบี้ยที่คำนวณอยู่บนพื้นฐานของผลตอบแทนที่จะได้รับการใช้ทรัพย์สินสิ่งนั้น⁸⁷ ในความเป็นจริงแล้วค่างวดในสัญญาเช่าซื้อนั้นจะประกอบด้วย 2 ปัจจัย กล่าวคือ

1) จำนวนผลตอบแทนที่ผู้ให้เช่าซื้อ หรือเจ้าของทรัพย์สินที่ควรจะได้รับจากการใช้ประโยชน์ในทรัพย์สินของผู้ให้เช่าซื้อ ซึ่งก็หมายความว่า เป็นผลตอบแทนจากการที่ได้ใช้ทรัพย์สินสิ่งนั้น โดยผลประโยชน์ดังกล่าวจะรวมไปถึงต้นทุนค่าเสียโอกาส (Opportunity Cost) ในทางเศรษฐศาสตร์ ที่ผู้ให้เช่าซื้อไม่สามารถนำทรัพย์สินนั้นออกใช้ประโยชน์ได้ด้วย

2) จำนวนผลตอบแทนที่ผู้ให้เช่าซื้อหรือเจ้าของทรัพย์สินควรจะได้รับตอบแทนในกรณีที่ผู้ให้เช่าซื้อได้ใช้สิทธิในการซื้อทรัพย์สินภายหลังจากที่ได้ปฏิบัติการชำระค่างวดให้แก่ผู้ให้เช่าซื้อครบถ้วนแล้ว

ดังนั้นจำนวนค่างวดของสัญญาเช่าซื้อนั้นจึงประกอบด้วยมูลค่าของทรัพย์สินที่ผู้ให้เช่าซื้อ และเงินพิเศษ (Premium) ที่จำต้องชำระจากการใช้ประโยชน์ในทรัพย์สินนั้น

ดังที่ได้กล่าวในประเด็นเรื่องค่างวด ส่งผลให้เกิดประเด็นที่ต้องมาพิจารณาต่อมาว่าค่าเสียหายของผู้ให้เช่าซื้อที่จะได้รับนั้น ควรต้องพิจารณาจากจำนวนเงินค่างวดที่ผู้ให้เช่าซื้อได้ชำระไปแล้ว ดังนั้นการประเมินมูลค่าของความเสียหายนั้นจะต้องอยู่บนพื้นฐานการคำนวณจากสูตรที่พิจารณาถึงนัยในทางนิติเศรษฐศาสตร์ และผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นแก่คู่สัญญาแต่ละฝ่าย

แต่หากพิจารณาถึงเฉพาะแต่ข้อตกลงในสัญญาเช่าซื้อแล้วอาจทำให้เกิดความคิดเห็นที่แตกต่างเป็นอย่างอื่นได้ เนื่องจากในสัญญาดังกล่าวนั้นข้อตกลงในเรื่องค่าเสียหายที่เกิดขึ้น

⁸⁷ Pahwa & Pahwa. (1999). **Guide to Lease Financing and Hire Purchase.**

จากการคิดสัญญา นั้น จะมีได้พิจารณาถึงเงื่อนไขในทางนิติเศรษฐศาสตร์ และจะเป็นข้อสัญญาที่ทำให้ประโยชน์แก่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมากกว่า อันส่งผลให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันของผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นของคู่สัญญาแต่ละฝ่าย

ดังนั้นประเด็นที่ผู้วิจัยต้องการจะนำเสนอ ในการกำหนดค่าเสียหายในเชิงนิติเศรษฐศาสตร์นั้น ควรต้องพิจารณาถึงสิ่งหนึ่งที่เรียกว่า “มูลค่าของเงินตามเวลา” (Time Value of Money) มาใช้ โดยในเรื่องมูลค่าเงินตามเวลานี้ มีแนวความคิดจากหลักการทางนิติเศรษฐศาสตร์อย่างหนึ่ง คือ มูลค่าของเงิน ณ วันนี้จะมีมูลค่าเพิ่มมากขึ้นในอนาคต ซึ่งก็เปรียบเสมือนว่าหากเราได้นำเงินไปลงทุนปลูกต้นไม้ ต้นไม้นั้นก็จะให้ดอกผลแก่คนปลูกในอนาคตนั่นเอง ดังนั้นหากทรัพย์สินหรือรถยนต์ของผู้ให้เช่าได้ถูกเช่าซื้อไปโดยผู้เช่าซื้อ ผู้ให้เช่าซื้อก็ควรที่จะได้รับเงินพิเศษ (Premium) จากการใช้ประโยชน์ในทรัพย์สินที่ผู้ให้เช่าซื้อ ได้ลงทุนซื้อทรัพย์สินนั้นมาให้เช่าซื้อนั่นเอง

3) การใช้หลักค่าของเงินตามเวลา (Time Value of Money)⁸⁸ ในการกำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อ

ค่าของเงินตามเวลา หรือ Time Value of Money คือ มูลค่าของเงินที่ต่างกันในแต่ละช่วงเวลา โดยคำนวณจากอัตราดอกเบี้ยที่จะได้รับในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง ตัวอย่างเช่น เงิน 100 บาทที่ได้ลงทุนไว้ในปัจจุบัน โดยได้รับดอกเบี้ยร้อยละ 5 ต่อปี ดังนั้นเงิน 100 บาทในปัจจุบันจะมีมูลค่าเป็น 105 บาทในอีกหนึ่งปีข้างหน้า ดังนั้นหากพิจารณาเงินมูลค่า 100 บาทในปัจจุบันจะมีมูลค่าต่อผู้รับเงินเท่ากับจำนวนเงิน 105 บาท ในอีกหนึ่งปีข้างหน้า โดยคำนึงอยู่บนพื้นฐานที่ว่าผู้รับเงินจะได้รับดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 5 ต่อปี โดยกรณีนี้เป็นการคำนวณมูลค่าของเงินที่จะเกิดขึ้นในอนาคต (Future Value) ตามแนวความคิดของ “ค่าของเงินตามเวลา” (Time Value of Money)⁸⁹

ดังนั้นในการลงทุนในแต่ละโครงการ หรือในกรณีการที่ผู้ให้เช่าซื้อหรือผู้ประกอบการได้ลงทุนในเงินเช่าซื้อไปนั้น เงินทุนและผลตอบแทนจะเกิดขึ้นต่างเวลากัน ซึ่งโดยหลักแล้วเงินลงทุนหรือค่าตอบแทนที่เกิดขึ้นต่างช่วงเวลากันนั้นก็เลยไม่สามารถนำมาเปรียบเทียบกันได้ แต่การที่จะนำเงินที่เกิดขึ้นต่างเวลากันนั้นมาเทียบได้ ต้องทำให้เงินดังกล่าวมีค่าอยู่ ณ เวลาเดียวกัน ดังนั้นการที่จะทำให้เงินลงทุนดังกล่าวอยู่ในเวลาเดียวกันได้ คือ ต้องคำนวณหามูลค่าในอนาคต (Future Value) หรือมูลค่าปัจจุบัน (Present Value) ขึ้นอยู่กับกรณีที่ต้องพิจารณา

⁸⁸ ผศ.นภาพร นราภรณ์กุล. (2551). การเงินธุรกิจ. หน้า 268.

⁸⁹ Time value of money. Retrieved November 20, 2010, from http://en.wikipedia.org/wiki/Time_value_of_money.

ผู้วิจัยจึงขอนำเสนอแนวความคิดแล้ววิธีการคำนวณมูลค่าปัจจุบัน (Present Value) เนื่องจากในการพิจารณาของศาลว่าจะกำหนดค่าเสียหายให้แก่ผู้ให้เช่าซื้อเท่าใดในแต่ละช่วงเวลานั้น สิ่งที่ศาลต้องคำนึงถึงคือ มูลค่า ณ วันที่ผู้เช่าซื้อผิดสัญญาและผู้ให้เช่าซื้อจึงบอกเลิกสัญญาแก่ผู้เช่าซื้อ อันส่งผลให้สัญญาเช่าซื้อต้องระงับลง

เหตุที่ต้องพิจารณาดัง มูลค่าปัจจุบัน (Present Value) นั้น เนื่องจากในการทำสัญญาเช่าซื้อนั้น ผู้ให้เช่าซื้อจะพิจารณาว่าตลอดระยะเวลาในการเช่าซื้อนั้นตนจะได้รับผลประโยชน์เท่าใดในการที่ผู้เช่าซื้อผ่อนชำระค่าเช่าซื้อตลอดอายุของสัญญา โดยในการพิจารณาผลประโยชน์ดังกล่าวนี้ผู้ให้เช่าซื้อจะกำหนดเป็นอัตราดอกเบี้ยคงที่ขึ้นตลอดอายุของสัญญา เช่น สัญญาเช่าซื้อที่ผู้ให้เช่าซื้อ หรือผู้ประกอบการได้ลงทุนไป 100,000 บาท ผู้ให้เช่าซื้อกำหนดอัตราดอกเบี้ยคงที่ร้อยละ 5 ต่อปี (ซึ่งถือเป็นผลประโยชน์ที่ผู้ให้เช่าซื้อพึงจะได้) หากสัญญาเช่าซื้อกำหนดระยะเวลาไว้ 5 ปี ผลประโยชน์ที่ผู้เช่าซื้อพึงจะได้รับในปีที่ 5 คือ 25,000 บาท แต่หากปรากฏสัญญาลูกเลิกกันในปีที่ 4 ผลตอบแทนที่คาดว่าจะได้รับนั้นจะไม่เท่ากับ 25,000 บาท อีกต่อไป ดังนั้นสิ่งที่ต้องพิจารณาคือการคำนวณว่ามูลค่าของเงิน 25,000 บาท ในปีที่ 4 อันเป็นปีที่สัญญาลูกเลิกกันนั้น มีมูลค่าเท่าใด ส่งผลให้เกิดสิ่งที่ต้องพิจารณาคือ “มูลค่าปัจจุบัน” (Present Value) ณ ปีที่ 4 นั้นเอง

มูลค่าปัจจุบัน (Present Value: PV)

หมายถึง “มูลค่าของเงินรวมในอนาคตที่คิดกลับมาที่จุดเริ่มต้น (ปีที่ 0) หรือจุดใดจุดหนึ่งของระยะเวลา ณ อัตราดอกเบี้ยระดับหนึ่ง” ดังนั้นมูลค่าปัจจุบันจึงเกี่ยวข้องกับข้อกับกระแสเงินสดในปัจจุบัน กระแสเงินสดที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตและระยะเวลา ดังนั้นผู้ประกอบการหรือผู้ให้เช่าซื้อจึงต้องพิจารณาทั้งมูลค่าปัจจุบันและมูลค่าอนาคตเพื่อตัดสินใจว่าสมควรจะลงทุนหรือไม่ มูลค่าอนาคตและมูลค่าปัจจุบันจะมีความสัมพันธ์ในลักษณะที่ผกผันกันหรือกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า “มูลค่าปัจจุบันเป็นส่วนกลับของมูลค่าอนาคต” กล่าวคือ มูลค่าในอนาคตจะมีมูลค่าที่มากกว่ามูลค่า ณ ปัจจุบัน

โดยในการที่ศาลจะสามารถกำหนดค่าเสียหายให้แก่ผู้ให้เช่าซื้อได้จึงต้องคำนึงว่า ณ วันที่เลิกสัญญานั้นผู้เช่าซื้อควรชดใช้ให้แก่ผู้ให้เช่าซื้อเท่าใด อันเปรียบได้กับวิธีการคำนวณมูลค่าปัจจุบันกรณีรับเงินสดครั้งเดียว (เงินนั้นก็คือนำเงินนั้นเอง) โดยเป็นการนำเงินไปลงทุนในระยะเวลาหนึ่งและคาดว่าเมื่อสิ้นสุดช่วงเวลานั้น ณ อัตราดอกเบี้ยที่กำหนดจะได้เงินสดเข้ามาจำนวนหนึ่งหรือเป็นการค้นหายอดเงินลงทุนในปัจจุบันเพื่อให้ได้เงินรวมมาในช่วงเวลาหนึ่งในอนาคตครั้งเดียว ตามอัตราดอกเบี้ยที่ได้รับหรืออัตราผลตอบแทนที่คาดว่าจะได้รับจากการลงทุนอัตราดอกเบี้ย ให้แทนด้วยสัญลักษณ์ (i) หรืออัตราผลตอบแทน ก็คือ อัตราลดค่า (Discount Rate)

ของเงินที่ได้รับ ในอนาคตคิดกลับมาสู่ปัจจุบัน โดยสูตรในการคำนวณมูลค่าปัจจุบัน นักเศรษฐศาสตร์ใช้สูตรในการคำนวณ คือ

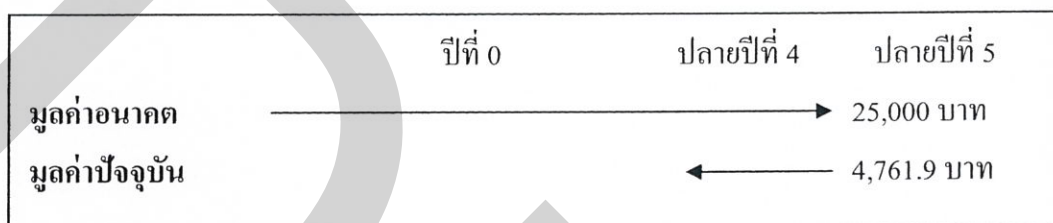
$PV = \frac{FV_n}{(1+i)^n}$	กำหนดให้ PV = เงินต้นหรือมูลค่าปัจจุบัน FV _n = จำนวนเงินรวมที่ต้องการเมื่อสิ้นระยะเวลาหนึ่ง i = อัตราดอกเบี้ย n = จำนวนปีที่ลงทุน
-----------------------------	---

ดังตัวอย่างเรื่องการเช่าซื้อที่ได้กล่าวมาข้างต้นว่า หากในปีที่ 5 ผู้ให้เช่าซื้อคำนวณว่าตนจะได้รับผลประโยชน์ 25,000 บาท จากเงินที่ได้ลงทุนไปในปัจจุบัน 100,000 บาท และกำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้ร้อยละ 5 ต่อปี หากปรากฏสัญญาเลิกกันในปีที่ 4 โดยผู้ให้เช่าซื้อได้ชำระผลประโยชน์ให้แก่ผู้ให้เช่าซื้อไปแล้วจำนวน 20,000 บาท การที่ศาลจะต้องมาค่านิ่งว่าในปีที่ 4 ผู้ให้เช่าซื้อควรได้รับผลประโยชน์เท่าใดอันถือเป็นค่าเสียหายที่ควรชดเชยแก่ผู้ให้เช่าซื้อ คือการหามูลค่าของผลประโยชน์ ณ ปัจจุบันในปีที่ 4 โดยก่อนการพิจารณาสูตรดังที่ได้กล่าวมาเบื้องต้นก็ต้องพิจารณาว่าผู้ให้เช่าซื้อได้รับชำระผลประโยชน์ไปแล้ว 20,000 บาท ดังนั้นจึงเหลือผลประโยชน์ที่ควรจะได้ก็อีกเพียง 5,000 บาท ดังนั้นเราจึงนำผลประโยชน์ที่ยังค้างชำระดังกล่าวมาคำนวณว่า หากอีก 1 ปีข้างหน้าผู้ให้เช่าซื้อจะได้รับผลประโยชน์จำนวน 5,000 บาท แล้วมูลค่าของเงินดังกล่าวในปัจจุบันควรเป็นเท่าไร ดังจะพิจารณาจากสูตรต่อไปนี้

$PV = \frac{FV_n}{(1+i)^n}$	กำหนดให้ PV = เงินต้นหรือมูลค่าปัจจุบัน ณ ปีที่ 4 FV _n = 5,000 i = ร้อยละ 5 = 0.05 n = 1
-----------------------------	--

เมื่อแทนค่าในสูตรดังกล่าวผลที่ออกมามูลค่าผลตอบแทนที่ผู้ให้เช่าซื้อควรจะได้รับในปีที่ 4 จะเท่ากับ $5,000 / (1+0.05) = 4,761.9$ บาท ซึ่งเป็นค่าเสียหายที่ผู้ให้เช่าซื้อควรจะได้รับนั่นเอง

ตามแนวคิดของการหามูลค่าอนาคต และมูลค่าปัจจุบัน ซึ่งทั้งสองอย่างควรมุ่งถึงค่าของเงินตามเวลา (Time Value of Money) แต่ทั้ง 2 วิธี ทิศทางตรงกันข้าม นั่นคือวิธีคิดมูลค่าอนาคต จะทราบถึงค่าของเงินจากปัจจุบันไปสู่เวลาใดเวลาหนึ่งในอนาคต ซึ่งเป็นการเพิ่มค่าของเงิน แต่วิธีคิดมูลค่าปัจจุบันเป็นการดึงค่าของเงินจากจุดใดจุดหนึ่งจากอนาคตมาสู่ปัจจุบันกรณีหลังนี้เป็นการ คัดลดค่าของเงิน ดังตัวอย่างข้างล่าง

จากที่ได้กล่าวมาข้างแล้วว่าผู้ให้เชื่อซื้อนั้นควรที่จะได้รับเงินพิเศษ (Premium) จากการให้เชื่อซื้อ ซึ่งจะคำนวณจากดอกเบี้ย หรือผลประโยชน์ที่เจ้าของทรัพย์สินควรจะได้รับจากการที่ผู้เชื่อซื้อใช้ประโยชน์ในทรัพย์สินของเขา โดยผลประโยชน์ดังกล่าวนั้นส่งผลให้มีการคำนวณ “ค่างวดรายเดือนที่เท่ากัน” (“Equated Monthly Installments (EMIs)”)⁹⁰ ขึ้น แต่อย่างไรก็ดี หากทางตัวผู้เชื่อซื้อผิดสัญญาขึ้นเมื่อไร ค่างวดที่ได้มีการตกลงกันไว้ ณ วันที่ตกลงทำสัญญานั้น อาจไม่สามารถรองรับถึงแนวความคิดในเรื่องค่าเสียหายที่คำนึงถึงนัยทางนิติเศรษฐศาสตร์ได้ เนื่องจากการกำหนดค่างวด ณ วันทำสัญญานั้นจะคำนึงถึงดอกเบี้ยของทรัพย์สินไปจนทรัพย์สินนั้นจะหมดมูลค่าของตัวเอง⁹¹ หรือคำนวณไปจนกว่าสัญญาเช่าซื้อจะได้สิ้นสุดลง (หรือได้มีการปฏิบัติตามสัญญาเช่าซื้อครบถ้วน) เหตุที่ว่าไม่รองรับแนวคิดดังกล่าวเนื่องจากในขณะที่ผู้เช่าซื้อผิดสัญญานั้น

⁹⁰ Equated Monthly Installment - EMI หมายถึง จำนวนเงินที่คงที่ ที่ผู้ชำระให้แก่ผู้ให้กู้ ณ วันใดวันหนึ่งตามวันปฏิทินที่กำหนดขึ้นในแต่ละเดือน โดยจำนวนเงินที่คงที่นี้จะเป็นการชำระทั้งดอกเบี้ยและต้นเงินให้แก่ผู้ให้กู้ในแต่ละเดือน โดยผู้กู้ก็จะชำระไปจนกว่าจะได้ชำระเงินให้แก่ผู้ให้กู้จนครบถ้วน ซึ่ง EMIs อาจนำมาใช้ในกรณีอื่นที่มีลักษณะคล้ายกับการกู้ยืมเงิน เช่น การจ้างอสังหาริมทรัพย์ ผู้กู้จะชำระเงินในอัตราคงที่ช่วงระยะเวลาตามกำหนดเวลาหนึ่งให้แก่ผู้ให้กู้จนกว่าจะครบจำนวนที่ได้กู้ไป EMIs จะมีลักษณะที่แตกต่างจากการวางแผนการชำระเงินที่แปรผันได้ที่ผู้กู้สามารถชำระมากกว่าจำนวนเงินที่ตกลงชำระในแต่ละเดือนได้ โดยประโยชน์ของ EMIs นี้ จะทำให้ผู้กู้รู้ว่าตนต้องมีหนี้ที่ต้องชำระเงินจำนวนเท่าไรในแต่ละเดือน และจะส่งผลให้ผู้กู้สามารถจัดสรรเงินได้ง่ายขึ้น. สืบค้นเมื่อ 20 พฤศจิกายน 2553, จาก http://www.investopedia.com/terms/e/equated_monthly_installment.asp?viewed=1

⁹¹ เมื่อเปรียบเทียบกับมาตรฐานในทางบัญชีแล้ว ราคินจะมีมูลค่าลดลงไปเรื่อยในทุกๆ ปี และจะมีมูลค่าเท่ากับ 0 เมื่อครบปีที่ 5

มักจะเป็นช่วงระหว่างที่สัญญายังคงดำเนินต่อไป โดย ณ ช่วงเวลาที่ผิดสัญญานั้นมูลค่าของทรัพย์สินนั้นก็อาจยังไม่หมดสิ้นไปก็ได้

ดังนั้นในบทถัดไป ผู้วิจัยจะได้ทำการวิเคราะห์คำพิพากษาศาลฎีกาของไทยที่ผ่านมาว่า ได้มีการคำนึงถึงแนวความคิดในทางนิติเศรษฐศาสตร์มากน้อยเพียงใด และจะได้นำเสนอวิธีการคำนวณค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อที่ควรจะเป็น ตามแนวความคิดของนิติเศรษฐศาสตร์เพื่อเป็นการเสริมสร้างความเป็นธรรมให้แก่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายให้เพิ่มมากยิ่งขึ้นต่อไป

บทที่ 5

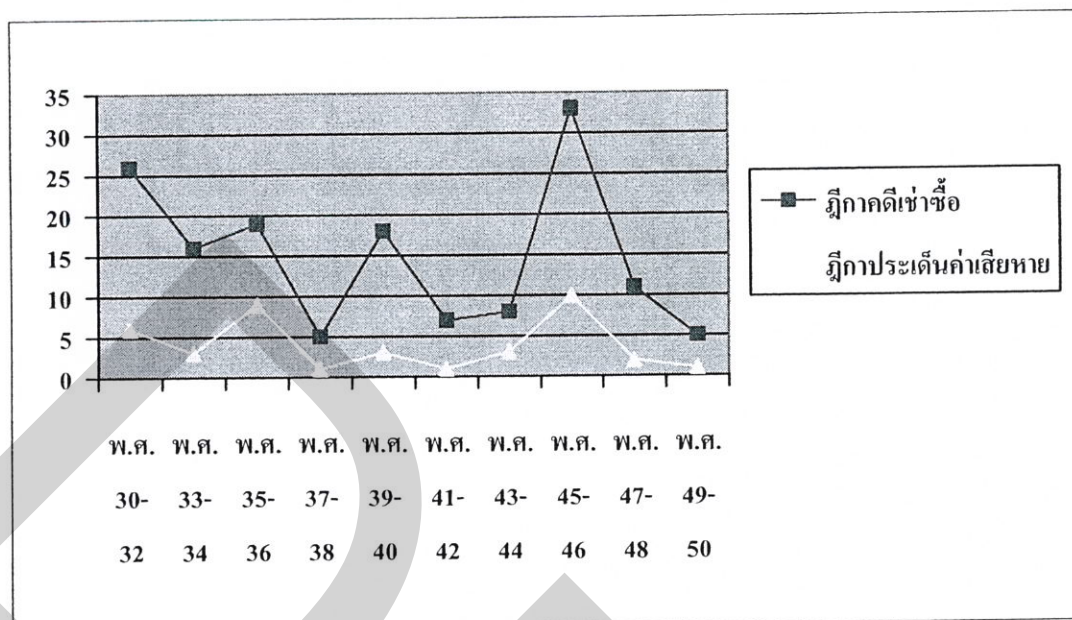
การนำหลักนิติเศรษฐศาสตร์มาวิเคราะห์แก่การกำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อ

ในบทต่อไปนี้จะผู้วิจัยจะได้นำข้อมูลต่างๆ ที่ได้นำเสนอในบทที่ได้กล่าวมาข้างต้น ประกอบการวิเคราะห์แนวทาง คำพิพากษาของศาลไทยว่าในการกำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อนั้น ศาลไทยมีลักษณะอย่างไร มีปัญหาอย่างไร เคยมีการคำนึงถึงแนวความคิดในทางนิติเศรษฐศาสตร์ มากน้อยเพียงใด หากศาลไม่เคยคำนึงถึงแนวความคิดในทางเศรษฐศาสตร์ดังกล่าวแล้ว การนำเสนอแนวความคิดทางเศรษฐศาสตร์ที่ผู้วิจัยได้นำเสนอนั้นจะสามารถนำมาเป็นแนวทางและ กำหนดวิธีการ ในการกำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อได้อย่างไร

5.1 วิเคราะห์แนวคำพิพากษาในคดีเช่าซื้อในมุมมองนิติเศรษฐศาสตร์

เมื่อพิจารณาถึงคำพิพากษาของศาลฎีกาที่เผยแพร่ต่อสาธารณชน⁹² จะพบว่าตลอดระยะเวลา 20 ปีที่ผ่านมา (ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2530 ถึง พ.ศ. 2550) คดีเช่าซื้อได้ขึ้นมาสู่ศาลฎีกาจำนวน 148 คดี โดยในจำนวนคดีดังกล่าวนี้เป็นคดีที่มีการฎีกาในประเด็นอันเกี่ยวกับการกำหนดค่าเสียหายเป็นจำนวน 30 คดี โดยในการฎีกาเรื่องการกำหนดค่าเสียหายเหล่านี้ มีบางกรณีที่ศาลฎีกาพิพากษายืนตามศาลล่างเนื่องจากคู่ความมิได้อุทธรณ์ในปัญหาการกำหนดค่าเสียหาย หรือเป็นกรณีที่ฎีกาขึ้นมาโดยอ้างว่าค่าเสียหายที่ศาลล่างปรับลดนั้นมีไขเบี่ยงปรับ โดยคดีเหล่านี้ศาลฎีกาจะไม่เข้าไปกล่าวถึงต่อคำพิพากษาของศาลล่าง เนื่องจากศาลฎีกาพิจารณาว่าเรื่องดังกล่าวเป็นดุลพินิจที่ศาลล่างมีอำนาจกำหนดค่าเสียหายได้ อย่างไรก็ดี ก็ยังคงมีคำพิพากษาของศาลฎีกาบางส่วนที่ศาลฎีกาก็ได้แก้ไขการกำหนดค่าเสียหายดังกล่าว โดยรายละเอียด ผู้วิจัยขอสามารถนำเสนอในรูปแบบของแผนภูมิรูปภาพ ดังต่อไปนี้

⁹² ข้อมูลจากสารบัญญัตินิติคำพิพากษาศาลฎีกา สำนักงานศาลยุติธรรม

ภาพที่ 5.1 แสดงจำนวนคดีเช่าซื้อที่ขึ้นสู่ศาลฎีกา และฎีกาคดีเช่าซื้อที่เกี่ยวข้องกับประเด็นค่าเสียหาย

ดังแผนภาพข้างต้นจะเห็นว่าในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2545 ถึง 2446 จะมีคดีเช่าซื้อขึ้นสู่ศาลฎีกาในอัตราที่สูงมากกว่าช่วงปีอื่นๆ เป็นจำนวนมาก ซึ่งอาจเนื่องจากมาในช่วงปีดังกล่าว เป็นช่วงที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตการณ์เศรษฐกิจของ ไทยในช่วงปี พ.ศ. 2540 โดยในช่วงระยะเวลาดังกล่าวจะเห็นว่า มีคดีเช่าซื้อขึ้นสู่ศาลฎีกาเป็นจำนวนน้อย เพราะเศรษฐกิจของประเทศไทยดี ผู้เช่าซื้อจะมีกำลังที่จะสามารถปฏิบัติตามสัญญาเช่าซื้อได้อย่างครบถ้วน แต่เมื่อเกิดวิกฤตการณ์ดังกล่าวก็ส่งผลทำให้ผู้เช่าซื้อ ไม่มีกำลังที่จะสามารถชำระเงินค่าเช่าซื้อตามสัญญาได้อีกต่อไป แต่ประเด็นคำถามอาจเกิดขึ้นได้ว่าหากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจเกิดเมื่อปี 2540 แล้วเหตุใดในปีดังกล่าวคดีเช่าซื้อจึงยังไม่ขึ้นสู่ศาลฎีกา เนื่องจากในการดำเนินการฟ้องร้องคดีนั้นก่อนที่คดีจะขึ้นสู่ศาลฎีกา ต้องผ่านการพิจารณาจากศาลชั้นต้นก่อน แล้วจึงอุทธรณ์ฎีกาขึ้นมาตามลำดับชั้นศาล ดังนั้นเมื่อลักษณะแผนภาพที่แสดงให้เห็นในปี พ.ศ. 2545 นั้นมีอัตราเพิ่มขึ้นอย่างมาก การฟ้องร้องในคดีเช่าซื้อในศาลชั้นต้นก็น่าที่จะเริ่มสูงขึ้นตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ. 2540 นั้นเอง

โดยมีข้อสังเกตว่า แม้จำนวนคดีเช่าซื้อที่ขึ้นสู่ศาลฎีกาจะมีจำนวนไม่มากเมื่อเทียบกับคดีประเภทอื่นๆ ก็ได้หมายความว่า จะสามารถสะท้อนว่าการกำหนดค่าเสียหายของศาลนั้นมี ความรัดกุมชัดเจน และสามารถสร้างความเป็นธรรมให้แก่คู่ความแล้ว เนื่องจากว่าเงื่อนไขในการอุทธรณ์ฎีกานั้น มีเงื่อนไขอยู่ไม่น้อย ไม่ว่าจะเป็นประเด็นทางกฎหมาย เช่น เรื่องทุนทรัพย์พิพาทในคดีนั้นๆ ประเด็นในทางธุรกิจ เนื่องจากผู้ประกอบการหรือผู้ให้เช่าซื้อเห็นว่าการอุทธรณ์ฎีกาอาจ

ต้องใช้ค่าใช้จ่ายที่สูงเกินกว่าที่ตนต้องไปลงทุนเพิ่มเติมในคดีนั้น โดยผู้วิจัยก็ได้มีการยกตัวอย่างคำพิพากษาของศาลชั้นต้นไว้เป็นตัวอย่างให้เห็นแล้วในบทที่ 3 โดยเหตุที่คำพิพากษาทั้งสองเรื่องนั้นกำหนดค่าเสียหายที่แตกต่างกันเป็นอย่างมาก อาจเป็นเหตุผลบางอย่างที่เป็นข้อเท็จจริงในคดี แต่ก็มีบุคคลเห็นและยอมรับว่าในการกำหนดค่าเสียหายของศาลในคดีเข้าชื่อนั้นมีปัญหาในเรื่องความไม่ชัดเจนแน่นอนของคำพิพากษาของศาลล่าง อันส่งผลให้ศาลสูงต้องมีการแก้ไขคำพิพากษาที่ขึ้นมาอยู่บ่อยครั้ง และได้มีการวิจัยถึงปัจจัยและปัญหาที่ส่งผลต่อการกำหนดค่าเสียหายในคดีเข้าชื่อ⁹³

โดยผู้วิจัยได้นำเสนอประเด็นปัญหาที่ส่งผลต่อการกำหนดค่าเสียหายในคดีเข้าชื่อ ซึ่งมีประเด็นใหญ่ๆ อยู่หลายปัจจัยซึ่งด้วยความเคารพต่อการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล และงานวิจัยฉบับนี้เป็นเพียงงานวิจัยในเชิงวิชาการเท่านั้น ประกอบกับที่ได้มีงานวิจัยมาแล้วเกี่ยวกับ “ปัญหาที่มีผลกระทบต่อการใช้ดุลพินิจในการกำหนดค่าเสียหายของศาล ศักยภาพการเข้าชื่อรอลงมือ” และงานวิจัยดังกล่าวได้จำแนกปัญหาออกเป็น 3 ปัจจัย กล่าวคือ

1) ปัจจัยที่เกิดจากผู้ให้เข้าชื่อ โดยมีประเด็นที่สำคัญอยู่ 3 ส่วนกล่าวคือ

(1) ประเด็นในเรื่องการปกปิดราคาทรัพย์สินที่แท้จริง

ในการนำรอลงมือออกให้เข้าชื่อนั้นมีผู้ประกอบการธุรกิจให้เข้าชื่อรอลงมือจำนวนไม่น้อยที่ไม่ยอมเปิดเผยราคาที่แท้จริงของรอลงมือที่นำออกให้เข้าชื่อ โดยระบุเพียงค่าเข้าชื่อที่ผู้เข้าชื่อจะต้องชำระตามสัญญา ซึ่งการไม่ระบุราคาที่แท้จริงไว้ในสัญญาเข้าชื่อหรือไม่นำสืบให้ปรากฏในชั้นพิจารณาเป็นการสร้างภาระแก่ศาลในการที่จะต้องคำนวณหาราคาที่แท้จริงของทรัพย์สินที่ให้เข้าชื่อ อย่างไรก็ดีแม้ในสัญญาเข้าชื่อในปัจจุบันจะมีการระบุรายละเอียดว่าเงินลงทุนของผู้ให้เข้าชื่อมีมูลค่าเท่าใด ผลประโยชน์ที่ผู้เข้าชื่อเชื่อว่าจะได้รับจากสัญญาเข้าชื่อเท่าไรก็ตาม แต่รายละเอียดดังกล่าวก็มิได้สะท้อนถึงราคารอลงมือที่แท้จริงในท้องตลาด กล่าวคือ แม้จะมีการระบุถึงเงินลงทุนก็ตาม แต่โดยปกติแล้วในทางปฏิบัติในการซื้อรอลงมือนั้น ผู้ประสงค์จะซื้อรอลงมือจะมีการวางเงินคาวนก่อนในเบื้องต้น และเหลือส่วนต่างจากราคาที่แท้จริงกับเงินคาวนเท่าใดแล้ว จึงจะเป็นเงินลงทุนของผู้ให้เข้าชื่อ ดังนั้นเงินลงทุนจึงมิได้สะท้อนถึงราคาทรัพย์สินที่แท้จริงได้

นอกจากนั้น หากสัญญาเข้าชื่อมีการระบุถึงเงินลงทุนและเงินคาวนในขณะทำสัญญาแล้วก็ตาม คำถามอาจเกิดขึ้นว่าราคาทรัพย์สินอันเกิดจากผลรวมของเงินลงทุนและเงินคาวนนั้น จะสามารถสะท้อนถึงราคาทรัพย์สินในปัจจุบันได้หรือไม่ ซึ่งผู้วิจัยก็เห็นว่าไม่สามารถสะท้อนถึงราคาของทรัพย์สินที่แท้จริง ณ ปัจจุบันได้ เนื่องจากหากคำนวณราคาทรัพย์สินที่แท้จริง ณ วันที่ทำสัญญาเข้าชื่อแล้ว ราคาดังกล่าวก็จะมีได้สะท้อนถึงราคาทรัพย์สินที่แท้จริง ณ ปัจจุบัน อันสามารถนำมากำหนดค่าเสียหายได้อย่างถูกต้องได้

⁹³ สุทัศน์ สิริมหาพฤกษ์. เล่มเดิม.

(2) ประเด็นในเรื่องการเรียกร้องค่าเสียหายที่สูงเกินความเป็นจริง

ในการฟ้องเรียกค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อซึ่งส่วนใหญ่เป็นกรณีให้ผู้ให้เช่าซื้อฟ้องเรียกค่าเสียหายจากผู้เช่าซื้อนั้น ผู้ให้เช่าซื้อมักจะเรียกร้องค่าเสียหายที่สูงเกินความเสียหายที่แท้จริง ทั้งนี้โดยอาศัยข้อตกลงในสัญญาเช่าซื้อซึ่งเป็นสัญญาสำเร็จรูปที่ผู้ให้เช่าซื้อจัดเตรียมมา การเรียกร้องเช่นนี้ก่อให้เกิดภาระแก่ศาลในการใช้ดุลพินิจปรับลดค่าเสียหายลง บางครั้งแม้ปรับลดลงแล้ว ค่าเสียหายสุทธิยังสูงกว่าความเป็นจริง

(3) ประเด็นในเรื่องการนำสืบข้อเท็จจริงที่ไม่ชัดเจนเพียงพอที่ศาลจะนำมาประกอบการใช้ดุลพินิจกำหนดค่าเสียหาย

ในการเรียกร้องค่าเสียหายบางอย่าง เช่น ราคาทรัพย์สินที่แท้จริง ค่าใช้ทรัพย์สินหรือค่าขาดประโยชน์ หรือค่าติดตามทรัพย์สินคืน แม้จะเป็นสิทธิที่จะเรียกร้องได้ตามกฎหมายหรือตามสัญญา แต่ปัญหาค่าเสียหายในส่วนนี้มีเพียงใดนั้น ผู้ให้เช่าซื้อจะต้องนำข้อเท็จจริงมาปรากฏให้เห็นในทางปฏิบัติ ผู้ให้เช่าซื้อจะมีเพียงผู้รับมอบอำนาจมาเบิกความโดยไม่มีข้อเท็จจริงหรือเอกสารที่ระบุรายละเอียดที่ชัดเจนเพียงพออื่นมาสนับสนุนข้อกล่าวอ้างของตน ทำให้เกิดภาระแก่ศาลในการใช้ดุลพินิจกำหนดค่าเสียหายให้สอดคล้องต่อความเป็นจริง

2) ปัจจัยที่เกิดจากผู้เช่าซื้อ โดยมีประเด็นที่สำคัญอยู่ 3 ส่วนกล่าวคือ

(1) ปัญหาการผิคนัดไม่ชำระค่าเช่าซื้อแต่ยังคงครอบครองใช้ประโยชน์ในรถยนต์ที่ให้เช่าซื้อ

การที่ผู้เช่าซื้อผิคนัดไม่ชำระค่าเช่าซื้อแต่ไม่ยอมส่งมอบรถยนต์ที่ให้เช่าซื้อคืนจนเป็นเหตุให้ผู้ให้เช่าซื้อต้องมาฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายต่างๆ ต่อศาลนั้น สิ่งที่สร้างความลำบากแก่ศาลในกรณีนี้คือ การกำหนดค่าเสื่อมราคาหรือค่าขาดราคาว่าควรจะเป็นเท่าใด

(2) ปัญหาการใช้รถยนต์ที่ให้เช่าซื้อโดยไม่ระมัดระวังหรือใช้งานเกินปกติอย่างมากจนเป็นเหตุให้รถยนต์ที่ให้เช่าซื้อเสื่อมสภาพหรือเสื่อมราคาลงอย่างรวดเร็ว

การใช้รถยนต์ที่ให้เช่าซื้ออย่างไม่ระมัดระวังหรือใช้งานเกินปกติ เช่น เช่าซื้อรถยนต์เก๋งไปวิ่งรับส่งผู้โดยสารจากกรุงเทพมหานครไปจังหวัดสงขลาทุกวัน ย่อมทำให้รถยนต์เก๋งที่เช่าซื้อเสื่อมสภาพหรือเสื่อมราคาลงอย่างรวดเร็วแม้ใช้งานไม่กี่เดือน จึงเกิดปัญหาแก่ศาลในการใช้ดุลพินิจกำหนดค่าเสื่อมราคาหรือค่าขาดราคาที่เหมาะสมแก่ผู้ให้เช่าซื้อ

(3) ปัญหาการละเลยของผู้เช่าซื้อในการต่อสู้คดีและนำสืบพยานหลักฐาน

ในคดีเช่าซื้อรถยนต์นั้น ส่วนใหญ่ผู้เช่าซื้อจะไม่ให้การต่อสู้คดีหรือให้การต่อสู้คดีไว้แต่ไม่นำพยานหลักฐานมานำสืบ ส่งผลให้ศาล ไม่มีข้อเท็จจริงจายฝ่ายผู้เช่าซื้อมาประกอบในการใช้ดุลพินิจกำหนดค่าเสียหาย

3) ปัญหาที่เกิดจากผู้พิพากษาหรือศาล⁹⁴ โดยมีประเด็นที่สำคัญอยู่ 3 ส่วนเช่นกัน กล่าวคือ

(1) ปัญหาการขาดความชำนาญหรือทักษะในการพิจารณาคดีเช่าซื้อรถยนต์ของผู้พิพากษา

ปัญหาดังกล่าวนี้เป็นปัญหาสำคัญอย่างหนึ่งที่มีผลต่อการใช้ดุลพินิจกำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อ เพราะหากผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีเช่าซื้อมีความชำนาญและมีทักษะในคดีเช่าซื้อ ย่อมทำให้การใช้ดุลพินิจในการกำหนดค่าเสียหายสอดคล้องต่อความเป็นจริงอันจะทำให้เกิดความพอใจแก่คู่ความทุกฝ่าย

(2) ปัญหาความไม่ชัดเจนของหลักการหรือวิธีการที่ใช้ในการคำนวณหาราคาที่แท้จริงของรถยนต์ขณะทำสัญญาเช่าซื้อและขณะผัดนัด รวมทั้งหลักการคำนวณค่าใช้จ่ายหรือค่าขาดประโยชน์

เนื่องจากการใช้ดุลพินิจในการกำหนดค่าเสียหายได้ถูกต้องจะต้องเกิดจากข้อเท็จจริงที่ถูกต้องแท้จริงแล้ว การไม่มีหลักการหรือวิธีการที่ชัดเจนในการคำนวณหาราคาที่แท้จริงของรถยนต์ที่เช่าซื้อก็เป็นปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่งและมีผลต่อการใช้ดุลพินิจกำหนดค่าเสียหายของศาล

(3) ปัญหาทัศนคติของผู้พิพากษาที่มีต่อผู้ประกอบการธุรกิจให้เช่าซื้อและผู้เช่าซื้อ

ทัศนคติของผู้พิพากษาที่มีต่อคดีที่ตนนั่งพิจารณายู่นั้น ไม่ว่าจะเป็ทัศนคติในทางบวกหรือทางลบย่อมส่งผลกระทบต่อคู่ความในคดีทั้งสิ้น โดยเฉพาะในการกำหนดค่าเสียหาย โดยหากศาลที่นั่งพิจารณานั้นๆ มีทัศนคติที่ไม่ถูกต้อง ย่อมทำให้คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเสียหายได้

ซึ่งปัจจัยทั้งสามปัจจัยหลักที่ได้กล่าวมานั้นก็ได้มีการกล่าวถึงกันมาบ้างแล้ว ในหลายๆงานวิจัย โดยมีการเสนอให้มีการแก้ไขกฎหมายในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ลักษณะ 5 ในเรื่องสัญญาเช่าซื้อ โดยให้นำแนวความคิดของกฎหมายเช่าซื้อของประเทศอังกฤษมาเป็นแนวทางในการแก้ไข นอกจากนี้ปัจจุบันก็ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายพิเศษอีกหลายฉบับเพื่อจะได้สร้างความเป็นธรรมให้แก่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายมากยิ่งขึ้น เช่น พ.ร.บ.คุ้มครองผู้บริโภค

⁹⁴ แหล่งเดิม.

พ.ศ. 2522 ที่ได้รับการปรับแก้ไขและเพิ่มเติมในปี พ.ศ. 2541 ซึ่งกฎหมายดังกล่าวเป็นกฎหมายที่ให้อำนาจแก่ศาลในการพิจารณาถึงข้อสัญญาที่มีลักษณะเป็นการเอาเปรียบแก่ผู้เช่าซื้อหรือบริ โทคมากจนเกินไป นอกจากนี้ก็ยังมีประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2543 ซึ่งประกาศฉบับดังกล่าวได้ประกาศออกมาเพื่อโดยอาศัยอำนาจของ พ.ร.บ. คุ้มครองผู้บริโภค ฉบับดังกล่าว เพื่อเป็นการเพิ่มมาตรการในการคุ้มครองผู้บริโภคหรือผู้เช่าซื้อให้เพิ่มมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นประกาศที่กำหนดถึงรายละเอียดในสัญญาเช่าซื้อที่ผู้ให้เช่าซื้อส่วนใหญ่จะได้มีการกำหนดข้อสัญญาซึ่งเป็นสัญญามาตรฐานให้แก่ผู้เช่าซื้อไว้ ประกาศฉบับดังกล่าวจึงกำหนดถึงรายละเอียดว่าสัญญามาตรฐานดังกล่าวนี้ต้องมีมาตรฐานอย่างไร

มีประเด็นคำถามที่ว่า ดังนั้นหากปัจจัยดังที่ได้กล่าวมานั้นถูกแก้ไข โดยการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายอย่างครบถ้วนแล้ว ความยุติธรรมที่เกิดขึ้นแก่คู่กรณีจะเพียงพอหรือไม่ เห็นว่า แม้ในปัจจุบันมีกฎหมายหลายฉบับเพื่อการควบคุมและกำหนดมาตรฐานในสัญญาเช่าซื้อแล้วก็ตาม แต่กฎหมายเหล่านั้นก็เป็นเพียงมาตรฐานหรือหลักกฎหมายเพื่อให้ศาลสามารถปรับใช้แก่สัญญาเช่าซื้อเท่านั้น โดยไม่มีกฎหมายฉบับใดที่กำหนดวิธีการ หรือวิธีคำนวณค่าเสียหายซึ่งเป็นกระบวนการในทางปฏิบัติแต่อย่างใด ดังนั้นแม้ในอนาคตจะมีการบัญญัติกฎหมายเพิ่มเติมก็ตาม ผู้วิจัยก็ยังคงเห็นว่าการบัญญัติกฎหมายก็คงไม่สามารถที่จะกำหนดวิธีการอันเป็นหลักการในทางปฏิบัติให้แก่ศาลได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงประสงค์ให้งานวิจัยฉบับนี้เกิดขึ้นเพื่อเป็นแนวทางการศึกษาต่อไปนั่นเอง

แต่อย่างไรก็ดี หากได้พิจารณาถึงแนวคำพิพากษาศาลฎีกาตลอด 20 ปีดังที่ได้กล่าวมานั้น ไม่มีคำพิพากษาฎีกาใดเลยที่จะได้กล่าวถึงแนวความคิดในทางเศรษฐศาสตร์แต่อย่างใด ตามที่ได้กล่าวไว้ในบทข้างต้นว่าแนวความคิดในทางนิติเศรษฐศาสตร์นั้นเป็นแนวความคิดที่เพิ่งเกิดขึ้นในกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ (Common Law) ซึ่งแม้ในคดีเช่าซื้อของประเทศอังกฤษ ศาลของประเทศอังกฤษเองก็ยังมีได้กล่าวถึงนิติเศรษฐศาสตร์โดยตรง แต่แนวความคิดทางนิติเศรษฐศาสตร์ก็เป็นความคิดเบื้องหลังที่ศาลสามารถหยิบยกขึ้นประกอบการพิจารณาคดีได้ ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่าการพยายามนำแนวความคิดในทางนิติเศรษฐศาสตร์อันเป็นแนวความคิดในแง่มุมใหม่ที่ประเทศไทยยังมิได้มีการกล่าวถึงมากนักมาปรับใช้ ซึ่งไม่ว่าศาลจะปรับใช้และกล่าวอ้างไว้ในคำพิพากษาหรือเป็นเพียงแนวความคิดเบื้องหลังในการทำคำพิพากษา ก็จะส่งผลให้เกิดความเป็นธรรมแก่คู่ความทั้งสองฝ่ายและเสริมสร้างความเป็นธรรมได้มากยิ่งขึ้น เนื่องจากวัตถุประสงค์หลักของนิติศาสตร์คือ “ความยุติธรรม” แต่ในมุมมองทางเศรษฐศาสตร์ ความยุติธรรมเป็นเพียงนามธรรมเท่านั้น และไม่สามารถวัดค่าได้เนื่องจากไม่มีเครื่องมือในการวัดความยุติธรรมดังกล่าวได้ แต่ในทางเศรษฐศาสตร์แล้ว คำว่า “ความมีประสิทธิภาพ” นั้น ถูกให้คำนิยามด้วยเครื่องมือที่สามารถ

วัดค่าได้ ดังนั้นความยุติธรรมในทางนิติเศรษฐศาสตร์มักเป็นจุดที่ใกล้เคียงหรือจุดเดียวกับกับความมีประสิทธิภาพ ดังนั้นการกำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อจึงควรนำแนวความคิดในเรื่องความมีประสิทธิภาพเข้ามาร่วมในการพิจารณาเพื่อให้คู่ความได้รับความเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น

แต่ก่อนที่ศาลจะสามารถนำหลักแนวความคิดในทางนิติเศรษฐศาสตร์มาปรับใช้แก่การพิจารณาคดี ในการกำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อได้นั้น ปัญหาหรือปัจจัยดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น อาจต้องได้รับการแก้ไขให้ครบถ้วนเสียก่อน ไม่ว่าจะโดยวิธีการในการบัญญัติ หรือปรับแก้กฎหมายให้ครอบคลุมถึงปัจจัยปัญหาดังกล่าว ดังนั้นเพื่อการวิเคราะห์การกำหนดค่าเสียหายในมุมมองทางนิติเศรษฐศาสตร์ให้ได้รับผลประโยชน์อย่างเต็มที่ ผู้วิจัยจึงขอกำหนดให้ปัญหาหรือปัจจัยต่างๆดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นถูกแก้ไขให้ครอบคลุมเรียบร้อยแล้วเสียก่อน

นอกจากปัจจัยปัญหาที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น การกำหนดค่าเสียหายของศาลในคดีเช่าซื้อเกิดความไม่แน่นอนและชัดเจนนั้น อาจเนื่องมาจากการที่ในศาลชั้นต้นแต่ละศาลมีวิธีการหรือกระบวนการในการคำนวณค่าเสียหายที่แตกต่างกัน ดังตัวอย่างสูตรที่เคยมีผู้วิจัยได้นำเสนอไปแล้วในบทที่ 3 และในปัจจุบันเมื่อมีการประกาศใช้ พ.ร.บ. วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ส่งผลให้คดีเช่าซื้อเป็นคดีผู้บริโภค การฟ้องคดีเช่าซื้อต้องฟ้อง ณ ภูมิลำเนาของจำเลย⁹⁵ ส่งผลให้คดีเช่าซื้อที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นในศาลทั่วประเทศไทย โดยจะแตกต่างกับในอดีตที่ผู้ให้เช่าซื้อมักจะฟ้องที่ตั้งสำนักงานใหญ่ของผู้ให้เช่าซื้อ ซึ่งถือเป็นสถานที่ที่ตกลงทำสัญญาอันเป็นสถานที่ที่มูลคดีเกิด และจากกรณีดังกล่าวยิ่งส่งผลให้ หากศาลแต่ละศาลไม่มีมาตรฐาน ในการกำหนดค่าเสียหายที่เป็นมาตรฐานเดียวกันแล้ว ความไม่ชัดเจน และไม่เท่าเทียมกันอันจะส่งผลต่อความเป็นธรรมของคู่ความก็จะเพิ่มมากยิ่งขึ้น

แต่หากมีคำถามเกิดขึ้นประเด็นหนึ่งว่า หากศาลทุกศาลในประเทศกำหนดให้มีสูตรหรือวิธีในการคำนวณค่าเสียหายเพียงวิธีการเดียว อีกทั้งในคดีเช่าซื้อซึ่งเป็นคดีในส่วนแบ่งที่อาจจะกำหนดวิธีการในการคำนวณค่าเสียหายเป็นมาตรฐานเดียวกันได้ (ซึ่งมีความแตกต่างกับคดีอาญาที่มีความร้ายแรงในการเรื่องการกระทำความผิด ส่งผลทำให้กำหนดมาตรฐานการกำหนดโทษเป็นมาตรฐานเดียวกันได้ในทุกศาล) โดยใช้สูตรหรือวิธีการที่มีอยู่ในปัจจุบันจะสามารถทำให้เกิดความเป็นธรรมและมีมาตรฐานเดียวกันหรือไม่ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าความคิดดังกล่าวนี้ โดยหลักการแล้วก็จะสามารถทำให้เกิดมาตรฐานเดียวกันในทุกศาลได้ อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยก็ยังเล็งเห็นว่าสูตรหรือวิธีการใน

⁹⁵ พ.ร.บ. วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 17 บัญญัติว่า “ในกรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจจะฟ้องผู้บริโภคเป็นคดีผู้บริโภคและผู้ประกอบธุรกิจมีสิทธิเสนอคำฟ้องต่อศาลที่ผู้บริโภคมียุติอำนาจอยู่ในเขตศาลหรือต่อศาลอื่นได้ด้วย ให้ผู้ประกอบธุรกิจเสนอคำฟ้องต่อศาลที่ผู้บริโภคมียุติอำนาจอยู่ในเขตศาลได้เพียงแห่งเดียว”

การคำนวณค่าเสียหายในปัจจุบันนั้น ก็ยังมีได้คำนึงถึงหลักแนวความคิดทางนิติเศรษฐศาสตร์ที่เป็นแนวความคิดที่ผู้วิจัยเห็นว่าสร้างเป็นธรรมเนียมให้แก่คู่ความ ได้เพิ่มมากยิ่งขึ้นแต่อย่างไร

ดังที่ได้มีการวิเคราะห์ไปแล้วว่าคำพิพากษาของศาลมิได้มีการกล่าวถึง หรืออยู่บนพื้นฐานทางแนวความคิดในทางนิติเศรษฐศาสตร์ รวมถึงวิธีการหรือกระบวนการในการกำหนดค่าเสียหายของศาลที่ใช้อยู่อย่างหลากหลายในปัจจุบันก็ยังมีได้คำนึงถึงแนวความคิดทางนิติเศรษฐศาสตร์เช่นกัน ผู้วิจัยจะได้นำเสนอและวิเคราะห์ถึงแนวความคิดในทางนิติเศรษฐศาสตร์ที่จะส่งผลกระทบต่อ และวิธีการในการกำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อต่อไป

5.2 หลักนิติเศรษฐศาสตร์ที่ส่งผลต่อการกำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อ

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่า ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อและก่อให้เกิดปัญหาในการใช้ดุลพินิจกำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อของศาลนั้น ส่วนหนึ่งมาจากคู่ความในคดี ทั้งตัวผู้ให้เช่าซื้อและผู้เช่าซื้อ รวมถึงอาจเกิดจากผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดี นอกจากนั้นปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นอยู่ในปัจจุบันในการกำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อก็จะยังคงมีอยู่ หากศาลยังไม่มีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนเพื่อใช้ในการกำหนดหรือควบคุมการใช้ดุลพินิจของศาลในการกำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อ และย่อมไม่อาจอำนวยความสะดวกให้แก่คู่ความในคดีได้อย่างแท้จริง ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่าการนำหลักนิติเศรษฐศาสตร์เข้ามาปรับใช้และประกอบการพิจารณาในการกำหนดวิธีการ หรือสูตรในการกำหนดค่าเสียหายนั้น จะส่งเสริมให้ผู้สัญญาได้รับความยุติธรรมมากยิ่งขึ้น ทั้งยังอาจส่งผลกระทบต่อธุรกิจเช่าซื้อเพื่อให้ผู้ประกอบการได้รับสิ่งที่ตนเชื่อว่าจะได้รับจากการลงทุนอันจะทำให้ผู้ให้เช่าซื้อสามารถเปิดช่องทางในธุรกิจเช่าซื้อได้เพิ่มมากยิ่งขึ้น

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วเกี่ยวกับแนวความคิดทางนิติศาสตร์ในการกำหนดค่าเสียหาย ว่ามีทฤษฎีการกำหนดค่าเสียหาย โดยพิจารณาจากเจตนารมณ์ของผู้สัญญาว่าการกำหนดค่าเสียหาย อันสามารถแยกได้เป็นสาม กรณี (1) การเยียวยาความเสียหายที่คาดหวัง (Expectation Remedy) (2) การเยียวยาความเสียหายที่เชื่อถือ (Reliance Remedy) และ (3) การเยียวยาเพื่อให้เกิดคืนสู่ฐานะเดิม (Restitution Remedy) ซึ่งการเยียวยาความเสียหายทั้งสามกรณี ผู้วิจัยได้นำเสนอสูตรในการคำนวณค่าเสียหายทั้ง ในกรณีสัญญาโดยทั่วไป และสัญญาเช่าซื้อไปแล้วในบทที่ 4

แต่อย่างไรก็ดี สูตรต่างๆ ในการกำหนดค่าเสียหายในบทที่ 4 นั้น อาจส่งผลให้เกิดประเด็นข้อโต้แย้งในข้อเท็จจริงในเรื่องจำนวนค่าเสียหายที่ผู้เช่าซื้อนั้นต้องชำระ จากการที่ผู้เช่าซื้อผิดสัญญาไม่ชำระค่างวดอย่างครบถ้วน อาจต้องพิจารณาอัตราดอกเบี้ยที่เพิ่มขึ้นในแต่ละช่วงเวลาที่ผู้เช่าซื้อได้ใช้ประโยชน์ในทรัพย์สินของผู้ให้เช่าซื้อ

แต่ในทางกลับกัน จำนวนค่าเสียหายทั้งหมดนั้นต้องนำดอกเบี้ยเงินกู้ตามราคาตลาดของมูลค่า ณ ขณะที่ผิดสัญญาของทรัพย์สินที่เช่าซื้อ รวมกับมูลค่าของความเสื่อม⁹⁶ (ตามปกติที่ควรเกิดขึ้นจากการได้ใช้ทรัพย์สินตลอดระยะเวลา) ที่คำนวณจากอัตราตลาดเช่นกัน ดังสูตรที่ควรจะเป็น คือ⁹⁷

	จำนวนต้นเงินที่ได้ลงทุนไป	(1)
ลบด้วย	จำนวนเงินค่างวดที่ผู้เช่าซื้อ ได้ชำระไปแล้ว	(2)
รวมกับ	ดอกเบี้ยตามอัตราตลาดของส่วนต่างของยอดเงินในข้อ (1) กับ (2)	(3)
รวมกับ	ค่าเสื่อมของทรัพย์สินตามอัตราตลาด	(4)
รวมกับ	ผลประโยชน์ของค่างวดที่ลดลง ณ มูลค่าในปัจจุบัน	(5)

โดยผลประโยชน์ของค่างวดที่ลดลง ณ มูลค่าในปัจจุบันที่กล่าวในสูตรนั้น แสดงถึงองค์ประกอบด้านกำไร (ในด้านจำนวนเงิน) ที่รวมอยู่ในเงินรายงวด (หรือ EMIs) ในมูลค่า ณ ปัจจุบัน (Present Value) เหตุที่รวมจำนวนนี้ในค่างวดส่วนที่ค้างชำระ (Arrears) เนื่องจากตามที่ได้กล่าวไปแล้วว่า ปกติแล้วในการลงทุนใด ผู้ลงทุนก็ควรที่จะได้รับผลตอบแทนจากเงินที่ตนได้ลงทุนไป เช่นเดียวกับกรณีสัญญาเช่าซื้อผู้ให้เช่าซื้อหรือผู้ประกอบการที่ได้ออกเงินล่วงหน้าไป เพื่อให้ผู้เช่าซื้อได้ทรัพย์สินที่ตนประสงค์จะเช่าซื้อ มา ผู้ให้เช่าซื้อก็ควรได้รับเงินเต็มตามจำนวนที่ตนคาดหมายไว้ ซึ่งเป็นเงินตามธุรกิจตามปกติหากไม่มีการผิดนัดจากผู้เช่าซื้อ นี้จึงครอบคลุมถึงค่าต้นทุนทางโอกาสของเจ้าของในสินค้า ซึ่งความสำคัญของการใช้มูลค่า ณ ปัจจุบัน (Present value) ในจำนวนเงินพิเศษ (Premium) คือ มูลค่า ณ ปัจจุบัน (Present value) ทำให้จำนวนเงินพิเศษ (Premium) มีมูลค่าที่ผู้เช่าซื้อจะต้องรับผิดชอบในวันที่ผิดนัด ดังนั้น มูลค่า ณ ปัจจุบัน (Present value) จึงเป็นตัวจัดองค์ประกอบของดอกเบี้ยที่เจ้าของอาจได้รับจากเงินพิเศษ (Premium) และได้รับเพียงจำนวนที่แท้จริงโดยไม่มีดอกเบี้ย

⁹⁶ การเสื่อมราคาของทรัพย์สินนี้ถือเป็นเงื่อนไขในทางการค้าที่ยอมรับกันโดยทั่วไป ว่าแม้ทรัพย์สินมิได้ถูกให้บุคคลอื่นเช่าทรัพย์สิน หรือเช่าซื้อทรัพย์สินนั้นไป ทรัพย์สินนั้นก็สามารเสื่อมมูลค่าได้จากการใช้ประโยชน์ในทรัพย์สินของเจ้าของทรัพย์สินเอง นอกจากนั้นในเรื่องดอกเบี้ยก็สามารถรองรับต่อเรื่อง “ค่าเสียโอกาส (Opportunity Cost)” ได้ เนื่องมาจากการผู้ให้เช่าซื้อสามารถนำทรัพย์สินนั้นออกไปหาประโยชน์อื่นๆ จากการเช่าซื้อได้

⁹⁷ Jain Tarun. Op.cit. pp. 13-19.

แม้ว่าโดยทั่วไปแล้วสูตรการคำนวณดังที่กล่าวมาข้างต้น จะเป็นการประเมินค่าความเสียหายตามความเป็นจริง ณ ปัจจุบัน ก็ยังมีคำถามอีกหลายข้อที่ยังให้คำตอบไม่ได้⁹⁸ เช่น 1) สิ่งใดที่ควรจะใช้ในการเยียวยาผู้ให้เช่าซื้อหรือเจ้าของทรัพย์สินเพื่อเป็นการชดเชยราคาทรัพย์สินที่เช่าซื้อ นั้น เช่น จำนวนเงินพิเศษ (Premium) ของราคาทรัพย์สิน หรือองค์ประกอบทางด้านกำไรในระยะเวลาสั้นๆ เนื่องด้วยจำนวนค่าเสียหายนั้นอาจไม่สัมพันธ์กันกับปัจจัยด้านเวลา ซึ่งในการคำนวณนั้นอาจไม่สามารถอ้างอิงทางทฤษฎีได้ 2) การคำนวณตามสูตรที่ได้กล่าวมานั้น อาจไม่สามารถหาความแตกต่างระหว่างประเภทของทรัพย์สินที่เช่าซื้อได้ กล่าวคือหากผู้เช่าซื้อเช่าซื้อรถบีเอ็มดับเบิลยู หรือเช่าซื้อมอเตอร์ไซค์ธรรมดา แล้วอัตราดอกเบี้ยที่รับได้ของการคำนวณความเสียหายยังคงเท่าเดิม ซึ่งก็เป็นกรณีที่น่าจะก่อให้เกิดความไม่ยุติธรรมและไม่สมเหตุสมผลขึ้น เนื่องจากเห็นได้ชัดถึงความแตกต่างของทรัพย์สินที่มีความแตกต่างกันอย่างมาก และสมควรเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ให้เช่าซื้อก็ควรที่จะได้รับผลประโยชน์หรือดอกเบี้ยที่มีความแตกต่างกันตามไปด้วย และ 3) ประเด็นปัญหาที่ได้กล่าวมานั้น ไม่ได้คำนึงถึงประเด็นเรื่องค่างวดที่ผู้เช่าซื้อได้ชำระให้แก่ผู้ให้เช่าซื้อหรือเจ้าของทรัพย์สิน ซึ่งเป็นสาระสำคัญหากค่างวดเหล่านี้จะถูกนำมาคำนวณอีกครั้งหลังจากคำนวณดอกเบี้ย ซึ่งเกี่ยวกับมูลค่าของเงินที่ชำระไปแล้ว

นอกจากนี้สูตรการคำนวณยังมีข้อเสียอีกประการ คือ อัตราดอกเบี้ยในมูลค่าของตลาด (Market Rate of Interest) ซึ่งอาจไม่ใช่ตัวชี้วัดที่ถูกต้องสำหรับมูลค่าของเงินตามเวลา (Time Value of Money) ได้ในทุกกรณี แต่อย่างไรก็ดีนักเศรษฐศาสตร์ต่างๆ ก็เห็นด้วยว่าควรต้องมีหน่วยวัดใดที่ถูกต้องแม่นยำ เพื่อวัดมูลค่าของเงินตามเวลา (Time Value of Money) ซึ่งจะรวมถึงตัวแปรอื่นๆ เช่น อัตราเงินเฟ้อในช่วงเวลานั้น การลดลงของกำลังเงินในการซื้อสินค้า ฯลฯ

โดยมูลค่าของเงินตามเวลา (Time Value of Money) นั้น เป็นวิธีการที่ชัดเจนวิธีหนึ่งในการคำนวณค่าความเสียหาย ท่ามกลางจุดเด่นหลายประการของวิธีการนี้ จุดเด่นที่สำคัญและเป็นที่ยอมรับที่สุดคือ จำนวนดอกเบี้ยที่ต้องชำระ (Interest Payable)⁹⁹ สำหรับการใช้จ่ายประโยชน์ในทรัพย์สินของผู้เช่าซื้อ ซึ่งอาจถูกนำมาใช้ในการตัดสินใจหรือกำหนดค่าเสียหายร่วมกับผลประโยชน์ที่เชื่อถือ (Reliance Interest) ได้อย่างเหมาะสม และเมื่อพิจารณาการเลือกใช้ปัจจัยทางด้านเวลา (Time

⁹⁸ Ibid.

⁹⁹ เนื่องจากเมื่อมีการกู้ยืมเงินกันแล้ว ก็จำเป็นต้องมีการชำระดอกเบี้ยในเงินจำนวนดังกล่าว โดยดอกเบี้ยจากการกู้ยืมดังกล่าวนี้ เพื่อเป็นการตอบแทนการนำเงินของบุคคลอื่นมาทำให้นักกู้นั้นต้องเสียโอกาสในการใช้เงินจำนวนนั้น รวมทั้งดอกเบี้ยดังกล่าวเป็นการจัดการความเสี่ยงที่เกิดขึ้นแก่ผู้ให้กู้ด้วย กล่าวคือ หากผู้ให้กู้นั้นเห็นว่าช่วงเวลาดังกล่าวมีความเสี่ยงมากการกำหนดอัตราดอกเบี้ยก็จะสูงตามไปด้วย ดังนั้นจำนวนของดอกเบี้ยที่ต้องชำระนั้นก็มักจะขึ้นอยู่กับจำนวนเงินและระยะเวลาในการกู้ยืมเงินด้วย เพราะการกู้ที่มีความเสี่ยงมากดอกเบี้ยที่จะต้องชำระก็จะสูงตามไปด้วย

Factor) เข้ามาประกอบการกำหนดสูตรในการกำหนดความเสียหายที่เกิดขึ้น โดยมีได้มีเจตนาเพื่อจะให้ประโยชน์แก่คู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง และกำหนดให้การตกลงในการทำสัญญาเช่าซื้อนั้นมีพื้นฐานอยู่บนหลักความเป็นอิสระในการแสดงเจตนา ซึ่งหมายถึงการแสดงเจตนาโดยไม่อยู่ภายใต้การควบคุมหรืออิทธิพลของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง¹⁰⁰

ดังรายละเอียดที่ผู้วิจัยได้กล่าวมาข้างต้น ประกอบการพิจารณาจากทฤษฎีในการกำหนดค่าเสียหาย และแนวความคิดในทางเศรษฐศาสตร์แล้ว ผู้ให้เช่าซื้อควรได้รับการชดเชยค่าเสียหายอย่างเหมาะสม แต่ก็ไม่ควรเป็นการกำหนดค่าเสียหายในลักษณะการลงโทษฝ่ายที่กระทำผิดสัญญา ดังนั้นการชดเชยค่าเสียหายอย่างเหมาะสมเพื่อให้คู่สัญญาได้อยู่ในสถานะที่เท่าเทียมกันนั้น จึงมีนักกฎหมายนำเสนอวิธีการหรือกระบวนการในการชดเชยค่าเสียหายจากการผิดสัญญาเช่าซื้อตามสูตรต่อไปนี้¹⁰¹

ค่าวงกว้างชำระจนถึงวันที่บอกเลิกสัญญา	(1)
รวมกับ ดอกเบี้ยของค่าวงกว้างชำระใน (1) (โดยคำนวณตามราคาตลาด)	(2)
รวมกับ ค่าเช่าหากนำทรัพย์สินนั้นออกให้เช่าได้ในอนาคต โดยคำนวณมูลค่าการเช่า ณ ปัจจุบัน	(3)
ลบด้วย มูลค่าทรัพย์สินที่ได้รับกลับคืนมาจากการนำทรัพย์สินนั้นออกขายทอดตลาด หรือออกให้เช่าซื้อใหม่โดยคำนึงถึงมูลค่าทรัพย์สินที่เช่าซื้อในราคาตลาดที่สูงที่สุด	(4)

ดังนั้นค่าเสียหายที่ผู้เช่าซื้อที่ผิดสัญญาควรต้องรับผิดชอบคือ

$$\text{ค่าเสียหาย} = (1) + (2) + (3) - (4)$$

แต่สูตรดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยมีความเห็นที่แตกต่างออกไปจากสูตรดังกล่าว เนื่องจากเหตุผลว่า ในปัจจุบันใน (3) นั้น การฟ้องคดีเช่าซื้อในประเทศไทยก็มีการฟ้องร้องและเรียกร้องค่าเสียหายในส่วนดังกล่าว โดยผู้ให้เช่าซื้อหรือโจทก์ในคดีเช่าซื้อจะขอให้จำเลยชดเชยค่าเสียหายจากการที่ตนไม่สามารถนำรถยนต์ออกใช้ประโยชน์ได้ โดยประเด็นดังกล่าวนี้เป็นประเด็นที่ศาลมักปรับลดโดยดุลพินิจของศาลเอง ซึ่งไม่มีหลักเกณฑ์ที่มีมาตรฐาน หรือตัวชี้วัดที่ชัดเจน ผู้วิจัยจึงได้

¹⁰⁰ ในที่นี้จะขอสันนิษฐานให้มูลค่าของจำนวนผลกำไร หรือเงินพิเศษ (premium) ระหว่างผู้เช่าซื้อกับผู้ให้เช่าซื้อที่ตกลงกันนั้น อยู่บนพื้นฐานความเท่าเทียมกันในเข้าทำสัญญาเช่าซื้อ

¹⁰¹ Jain Tarun. Op.cit. p 20.

นำเสนอความเห็นเพิ่มเติม และขออธิบายเพิ่มเติม เพื่อให้สามารถปรับเข้ากับข้อเท็จจริง ในคดี
 เช่าซื้อของไทยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าในการฟ้องร้องคดีเช่าซื้อของประเทศไทยจะ
 เกิดจากผู้ให้เช่าซื้อฟ้องผู้เช่าซื้อ จากการผิดสัญญาเช่าซื้ออันผู้เช่าซื้อไม่สามารถปฏิบัติตามสัญญาได้
 โดยการฟ้องร้องจะสามารถแยกได้เป็น 2 กรณี กล่าวคือ

1) ในการฟ้องร้องในคดีเช่าซื้อกรณีฟ้องเรียกรถยนต์คืน ผู้ให้เช่าซื้อจะเรียกร้องให้
 ส่งมอบรถยนต์คืน มิเช่นนั้นก็จะให้ใช้ราคาแทน ทั้งยังฟ้องให้ชำระเงินค่าขาดประโยชน์จากการที่ผู้ให้
 เช่าซื้ออ้างว่าตนไม่สามารถนำรถยนต์ออกให้เช่าแก่บุคคลภายนอกได้ กรณีนี้ผู้วิจัยเห็นว่าสูตรดังที่
 ได้กล่าวมาข้างต้นอาจไม่สามารถนำมาปรับใช้ได้ เนื่องจากหากพิจารณาจากสูตรดังกล่าวในข้อ (4)
 แล้วพบว่าต้องนำเงินที่ได้รับจากการขายทอดตลาดหรือจากการที่ให้เช่าซื้อใหม่มาหักจาก
 ค่าเสียหายที่จะกำหนดให้แก่ผู้ให้เช่าซื้อ ดังนั้นกรณีนี้ผู้วิจัยจึงขอเสนอสูตรหรือแนวความคิด
 เพิ่มเติมในการกำหนดค่าเสียหายให้แก่ผู้ให้เช่าซื้อดังนี้

เพื่อเป็นการสนองแนวความคิดและทฤษฎีการเยียวยาความเสียหายที่เชื่อถือ
 (Reliance Remedy) และคาดหวัง (Expectation Remedy) แล้ว อาจกำหนดสูตรได้ดังนี้คือ

	ค่างวดค้างชำระจนถึงวันที่บอกเลิกสัญญา	(1)
รวมกับ	ดอกเบี้ยของค่างวดค้างชำระใน (1) (โดยคำนวณตามราคาตลาด)	(2)
รวมกับ	มูลค่าของทรัพย์สินที่เช่าซื้อ (โดยคำนวณตามราคาตลาด)	(3)
รวมกับ	ผลประโยชน์ของค่างวดที่ลดลง ณ มูลค่าในปัจจุบัน	(4)

แต่สูตรดังกล่าวนี้จะเห็นว่าจะมีได้รวมถึงค่าเช่าที่ผู้ให้เช่าซื้อร้องขอมาจากการที่ดิน
 ไม่สามารถนำทรัพย์สินออกให้เช่าได้ แต่ผู้วิจัยเห็นว่าสิ่งที่สามารถทดแทนค่าขาดประโยชน์ดังกล่าวได้
 คือผลประโยชน์ค่างวดที่ลดลง ณ มูลค่าในปัจจุบัน โดยสูตรดังกล่าวสามารถสนองแต่แนวความคิด
 ในการกำหนดค่าเสียหายได้ เนื่องจากเหตุผลที่ว่าเมื่อพิจารณาจากสูตรใน (1), (2) จะเป็นการสนอง
 ต่อแนวความคิดและทฤษฎีการกำหนดค่าเสียหายโดยเยียวยาผลประโยชน์ที่คาดหวัง (Expectation
 Remedy) ตามรายละเอียดที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 4

ในส่วน (3) นั้นผู้วิจัยกำหนดให้คำนวณตามราคาทรัพย์สินในท้องตลาด กล่าวคือ หากเป็น
 กรณีรถยนต์ก็สามารถพิจารณาจากราคาเฉลี่ยรถยนต์มือสองในท้องตลาด ไม่ใช่พิจารณาจากจำนวน
 เงินลงทุนที่ผู้ให้เช่าซื้อได้ลงทุนไป เหตุที่ผู้วิจัยเสนอเงื่อนไขใน (3) ดังที่ได้กล่าวมาแล้วเนื่องจาก โดย
 หลักในการฟ้องเรียกรถยนต์คืนนั้น เมื่อผู้ให้เช่าซื้อสามารถเข้าครอบครองรถยนต์จากผู้เช่าซื้อแล้ว
 ผู้ให้เช่าซื้อก็ต้องนำรถยนต์คืนดังกล่าวออกขายทอดตลาด โดยราคาในการขายทอดตลาดก็มักเป็น

ราคาการขายรถยนต์มือสองนั่นเอง และเหตุที่ผู้วิจัยกำหนดเงื่อนไขว่าใน (3) ต้องไม่ใช่กรณีที่ศาลพิจารณาจากเงินทุนที่ผู้ให้เข้าซื้อได้ลงทุนไป เนื่องจากที่ได้กล่าวมาแล้วว่าในการทำสัญญาเข้าซื้อ นั้นมักจะมีการวางเงินดาวน์ไปแล้วบางส่วนในส่วนที่ยังขาดอยู่เท่าใด จึงจะเป็นเงินลงทุนที่ผู้ให้เข้าซื้อได้ออกให้ไปก่อน ดังนั้นหากคำนวณมูลค่าทรัพย์สินที่เข้าซื้อจากเงินที่ผู้ให้เข้าซื้อลงทุนไป จะไม่สามารถหาราคาที่แท้จริงของทรัพย์สินในท้องตลาดในปัจจุบันได้

อย่างไรก็ดี หากเกิดคำถามที่ว่าหากสัญญาเข้าซื้อระหว่างคู่สัญญาเป็นการซื้อรถยนต์มือสองมาแต่ต้น หากผู้เข้าซื้อผิดสัญญาการเข้าครอบครองรถยนต์อีกครั้งหนึ่งจะทำให้ผู้ให้เข้าซื้อต้องเสียเปรียบหรือไม่ (เพราะเท่ากับว่ารถยนต์คันดังกล่าวจะเป็นรถยนต์มือที่สามหรือสี่ไปแล้ว มูลค่าก็จะยิ่งน้อยลงไป) สิ่งที่จะชดเชยความเสียเปรียบดังกล่าวคือเงื่อนไข (4) โดยเงื่อนไขในส่วนนี้ผู้วิจัยเห็นว่าจะเป็นการขจัดข้อเสียเปรียบดังกล่าว เนื่องจากหากเป็นการเข้าซื้อรถยนต์ที่เป็นรถยนต์เก่าหรือรถยนต์มือสองนั้น ผู้ให้เข้าซื้อก็มักจะกำหนดดอกเบี้ยไว้สูงกว่าการทำสัญญาเข้าซื้อรถยนต์ใหม่หรือรถยนต์มือหนึ่ง โดยดอกเบี้ยดังกล่าวก็จะรวมอยู่ในผลประโยชน์ (Premium) ที่ตนเชื่อถือว่าจะได้รับอยู่แล้ว แต่อย่างไรก็ดี เพื่อมิให้เป็นการให้ประโยชน์แก่ผู้ให้เข้าซื้อมากเกินไปจนส่งผลต่อผู้เข้าซื้อซึ่งเป็นผู้บริโภคได้ ผู้วิจัยจึงนำเงื่อนไขในเรื่อง ค่าของเงินตามเวลา (Time Value of Money) โดยคำนวณให้ผลประโยชน์ที่ผู้ให้เข้าซื้อคาดว่าจะได้รับมีมูลค่า ณ ปัจจุบัน (Present Value) เป็นเท่าไรนั่นเอง

โดยเหตุที่ผู้วิจัยมิได้กำหนดในเรื่องค่าขาดประโยชน์เข้าไปในสูตรดังกล่าว เนื่องจากโดยปกติแล้วเมื่อผู้ให้เข้าซื้อสามารถยึดหรือเข้าครอบครองรถจากผู้เข้าซื้อได้แล้ว ก็มักจะนำออกขายทอดตลาดเสียมากกว่าการที่จะนำรถยนต์ออกให้เช่า นอกจากนี้จำนวนค่าเช่ารายวันที่ผู้ให้เข้าซื้อร้องขอมานั้นก็ไม่มีสิ่งใดสามารถวัดค่าได้ว่าจะสามารถนำออกให้เช่าในราคาดังกล่าวได้จริง ดังนั้น สิ่งที่ผู้วิจัยเห็นว่าเพื่อเป็นการสร้างความเป็นธรรมให้แก่ผู้ให้เข้าซื้อ แม้ค่าขาดประโยชน์จะถูกตัดออกไปแล้ว สิ่งที่เข้ามาแทนที่ค่าขาดประโยชน์ดังกล่าว ก็ยังคงมีผลประโยชน์ในมูลค่า ณ ปัจจุบัน อันเป็นผลประโยชน์ที่ผู้ให้เข้าซื้อเชื่อว่าจะได้รับ ณ วันที่ตกลงทำสัญญา โดยผู้วิจัยเห็นว่าผลประโยชน์ดังกล่าวเป็นผลประโยชน์ที่คู่สัญญาตกลงกันบนพื้นฐานความเท่าเทียมกันของคู่สัญญาซึ่งเป็นมูลค่าที่ชัดเจนมากกว่าค่าเช่าในอนาคต และนอกจากนั้นหากเกิดคำถามว่าคู่สัญญาสามารถตกลงกันบนพื้นฐานที่เท่าเทียมกันจริงหรือไม่นั้น ผู้วิจัยก็ยังมีความเห็นเพิ่มเติมว่า เนื่องจากสัญญาเข้าซื้อเป็นสัญญาที่อยู่ภายใต้การควบคุม โดยคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา ดังนั้นหากในอนาคตผู้ประกอบการกำหนดเงื่อนไขผลประโยชน์เงินสูงเกินไป คณะกรรมการว่าด้วยสัญญาก็สามารถออกประกาศควบคุมรายละเอียดดังกล่าวได้

อย่างไรก็ดีสูตรที่ผู้วิจัยนำเสนอข้างต้นนั้น สามารถนำมาปรับใช้ได้เฉพาะกรณีที่ผู้เช่าซื้อต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหาย ในกรณีที่ผู้เช่าซื้อไม่สามารถส่งมอบรถยนต์คืนได้ เนื่องจากเป็นความผิดของผู้เช่าซื้อเท่านั้น¹⁰² ทั้งสูตรดังกล่าวยังเป็นการลงโทษผู้เช่าซื้อจากการที่ตนผิดนัดชำระหนี้ค่าเช่าซื้อ ทั้งยังกระทำการอันส่งผลให้ผู้ให้เช่าซื้อไม่สามารถเข้าครอบครองทรัพย์สินที่ตนมีสิทธิได้ แต่ในทางกลับกันสูตรดังกล่าวได้สนับสนุนให้ผู้เช่าซื้อส่งมอบทรัพย์สินคืนแก่ผู้ให้เช่าซื้อและไม่ทุจริตเบียดบังเอาทรัพย์สินอันเป็นสิทธิของผู้ให้เช่าซื้อไป เนื่องจากเหตุผลใน (3) ซึ่งต้องนำมูลค่าทรัพย์สินตามท้องตลาดมาแทนค่าโดยมิได้คำนึงถึงมูลค่า หรือค่างวดที่ผู้เช่าซื้อได้ชำระให้แก่ผู้ให้เช่าซื้อมาบ้างแล้ว เหตุผลในประเด็นดังกล่าวเนื่องจากว่า 1) การที่ผู้ให้เช่าซื้อที่มีสิทธิเข้าครอบครองทรัพย์สิน ณ เวลาที่สัญญาเลิกกัน ดังนั้นหากผู้เช่าซื้อไม่สามารถส่งมอบทรัพย์สินคืนให้แก่ผู้ให้เช่าซื้อเพราะความผิดของตนแล้ว ผู้เช่าซื้อจึงต้องชดใช้ค่าเสียหายตามราคาทรัพย์สินที่ตนไม่สามารถส่งมอบได้ 2) การที่ผู้เช่าซื้อต้องชำระราคาทรัพย์สินเต็มตามจำนวนที่ปรากฏในท้องตลาดโดยไม่หักค่างวดที่ได้ชำระมาแล้ว จะส่งผลให้ผู้เช่าซื้อไม่ทุจริตและยินยอมส่งมอบทรัพย์สินที่ตนครอบครองอยู่ให้แก่ผู้ให้เช่าซื้อ แทนที่จะยินยอมชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้ให้เช่าซื้อ

2) เป็นกรณีการฟ้องร้องในการเรียกค่าเสียหายจากการที่ผู้ให้เช่าซื้อสามารถยึด หรือเข้าครอบครองรถยนต์ที่เช่าซื้อ และนำรถยนต์คันดังกล่าวออกขายทอดตลาดได้เป็นที่เรียบร้อยแล้ว แต่ราคาที่ได้รับการขายทอดตลาดที่ได้รับน้อยกว่ามูลค่าตามสัญญาเช่าซื้อที่ค้างชำระอยู่ ในประเด็นส่วนนี้อาจสามารถนำสูตรที่มีการนำเสนอมาแล้วมาปรับใช้ได้ แต่ผู้วิจัยเห็นว่าจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนรายละเอียดในบางส่วน ผู้วิจัยจึงขอเสนอสูตรดังต่อไปนี้

ค่างวดค้างชำระจนถึงวันที่บอกเลิกสัญญา	(1)
รวมกับ ดอกเบี้ยของค่างวดค้างชำระใน (1) (โดยคำนวณตามราคาตลาด)	(2)
รวมกับ ผลประโยชน์ (Premium) ตลอดระยะเวลาของสัญญาที่ผู้ให้เช่าซื้อคาดว่าจะได้รับโดยคำนวณมูลค่า ณ ปัจจุบัน	(3)
ลบด้วย มูลค่าทรัพย์สินที่ได้รับกลับคืนมาจากการนำทรัพย์สินนั้นออกขายทอดตลาด หรือออกให้เช่าซื้อใหม่โดยคำนึงถึงมูลค่าทรัพย์สินที่เช่าซื้อในราคาตลาดที่สูงที่สุด	(4)

ผู้วิจัยเห็นว่าอาจต้องทำความเข้าใจเพิ่มเติมในส่วนเงื่อนไขใน (3) กล่าวคือ ผู้วิจัยเห็นว่าเงื่อนไขดังกล่าวที่เคยมีการนำเสนอมาว่าให้ใช้เงื่อนไขเรื่องค่าเช่าหากนำทรัพย์สินนั้นออกให้เช่าได้

¹⁰² เนื่องจากหากรถยนต์สูญหายอันมิได้เกิดเพราะความผิดของผู้เช่าซื้อ หรือถูกหนี้ยึดโดยที่ผู้เช่าซื้อหรือลูกหนี้ยึดผิดนัดแล้ว ผู้เช่าซื้อหรือลูกหนี้ยึดไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายดังกล่าว

ในอนาคตโดยคำนวณมูลค่าการเช่า ณ ปัจจุบันนั้นยังมีความชัดเจนไม่เพียงพอ เนื่องจากค่าเช่าในอนาคตนั้น ไม่มีสิ่งที่สามารถชี้วัดได้ว่ารถยนต์คันดังกล่าวนั้นผู้ให้เช่าซึ่งจะสามารถเอารถยนต์ออกให้เช่าได้จริงหรือไม่ และส่วนใหญ่ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ผู้ให้เช่าซึ่งมักเป็นผู้ประกอบการธนาคาร ซึ่งมีได้มีธุรกิจหลักในการให้เช่ารถยนต์รวมอยู่ด้วย ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอกำหนดให้เปลี่ยนแปลงรายละเอียดเรื่องค่าเช่าดังกล่าวเป็นเรื่องผลประโยชน์ (Premium) ตลอดระยะเวลาของสัญญาที่ผู้ให้เช่าซึ่งคาดว่าจะได้รับ โดยคำนวณ ณ มูลค่าในปัจจุบันแทน โดยเหตุผลก็จะเป็นเช่นเดียวกันกับในกรณีการฟ้องเรียกรถยนต์คืนที่ว่าปกติผู้ให้เช่าซึ่งก็มักมีได้นำรถยนต์ออกให้เช่า แต่จะขายทอดตลาดแทน เพื่อให้ได้เงินมาในทันที

นอกจากนั้นหากลองพิจารณาอีกครั้งแล้ว สูตรทั้งสองกรณีนี้มีลักษณะที่เหมือนกัน กล่าวคือ ในกรณีฟ้องเรียกรถยนต์คืนนั้น ให้พิจารณาจากมูลค่ารถยนต์มือสองในท้องตลาด ซึ่งก็มักมีมูลค่าเท่ากับ หรือใกล้เคียงกันกับการนำทรัพย์สินนั้นออกขายทอดตลาด เนื่องจากดังที่ผู้วิจัยได้กล่าวมาแล้วว่าในการขายทรัพย์สินนั้นก็ขึ้นอยู่กับพื้นฐานของราคารถยนต์มือสองในท้องตลาดนั่นเอง แต่สิ่งที่แตกต่างกันระหว่างสองสูตรที่ผู้วิจัยได้นำเสนอคือ กรณีฟ้องเรียกรถยนต์คืนต้องนำมูลค่ารถยนต์ไปรวมกับปัจจัยอื่นๆ แต่หากเป็นกรณีฟ้องเรียกค่าเสียหายจากการขายขาดต้องนำมูลค่ารถยนต์ที่ขายได้มาลบออก โดยมีอีกแนวความคิดหนึ่งที่ว่ากรณีฟ้องเรียกรถยนต์คืนนั้นควรนำเงื่อนไขใน (3) เรื่องมูลค่าของรถยนต์ในท้องตลาดมาหักออกจากผลรวมของ (1), (2) และ (4) เนื่องจากเมื่อพิจารณาแล้วหากผู้ให้เช่าซึ่งได้รับรถยนต์คืนกลับมา ผู้ให้เช่าซึ่งก็ไม่ควรได้สิ่งอื่นใดเพิ่มเติมอีกต่อไปไม่ว่าจะเป็นค่างวดส่วนที่ค้างชำระ ดอกเบี้ย หรือแม้ผลประโยชน์ที่ผู้เช่าซึ่งค้างชำระอยู่ อย่างไรก็ตามผู้วิจัยยังคงเห็นว่าควรนำเงื่อนไขเรื่องมูลค่ารถยนต์ในท้องตลาดไปรวมกับค่างวดส่วนที่ค้างชำระ ดอกเบี้ย และผลประโยชน์ที่ยังเหลืออยู่ด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้

1) เหตุที่สูตรการกำหนดค่าเสียหายที่ผู้วิจัยได้นำเสนอในกรณีฟ้องเรียกค่าเสียหายกรณี “ขายขาดทุน” ต้องนำมูลค่าทรัพย์สินที่ได้รับกลับคืนมาจากการนำทรัพย์สินออกขายทอดตลาดหรือออกให้เช่าซึ่งใหม่โดยคำนึงถึงมูลค่าทรัพย์สินที่เช่าซื้อในราคาตลาดที่สูงที่สุดลบออกจากเงื่อนไขต่างๆ เนื่องจากมูลค่าดังกล่าวนี้เป็นมูลค่าที่แท้จริงที่ผู้ให้เช่าซึ่งได้รับกลับคืนมาแล้ว ต่างกับกรณีฟ้องเรียกรถยนต์คืน ซึ่งมูลค่าตามท้องตลาดนั้นอาจมีใช้มูลค่าในจำนวนที่แท้จริงที่ผู้ให้เช่าซึ่งจะได้รับ (เป็นเพียงราคาประเมินในท้องตลาดเท่านั้น)

2) เนื่องจากผู้วิจัยพิจารณาว่าผู้ให้เช่าซึ่งควรได้รับค่าเสียหายใดบ้าง เมื่อผู้ให้เช่าซึ่งไม่สามารถเข้าครอบครองรถยนต์หรือได้รับรถยนต์คืนจากผู้เช่าซึ่งแล้ว ผู้ให้เช่าซึ่งก็ควรได้มูลค่าของรถยนต์คันดังกล่าว

3) แม้มีแนวความคิดว่า หากผู้ให้เช่าซื้อสามารถเข้าครอบครองรถยนต์หรือได้รับรถยนต์กลับคืนมาผู้ให้เช่าซื้อก็ไม่ควรได้รับผลประโยชน์อื่นใดอีกต่อไป แต่ในกรณีฟ้องเรียกรถยนต์คืนนั้น การกำหนดค่าเสียหายที่ต้องเสียนั้นเนื่องจากการที่ผู้เช่าซื้อไม่สามารถส่งมอบรถยนต์คืนให้แก่ผู้ให้เช่าซื้อ และการที่ส่งมอบรถยนต์คืนไม่ได้เนื่องจากความผิดของผู้เช่าซื้อ ซึ่งจะแตกต่างกับกรณีที่ได้กล่าวมาในตอนต้นที่ผู้ให้เช่าซื้อสามารถเข้าครอบครองรถยนต์ หรือผู้เช่าซื้อสามารถส่งมอบรถยนต์คืนแก่ผู้ให้เช่าซื้อได้ ดังนั้นเมื่อผู้เช่าซื้อไม่สามารถส่งมอบรถยนต์คืนได้ เพราะความผิดของตน ผู้เช่าซื้อจึงมีหน้าที่ต้องชำระค่าเสียหายโดยรวมมูลค่ารถยนต์ที่ตนมีหน้าที่ส่งมอบคืนด้วยอีกส่วนหนึ่ง

4) แม้จะมีข้อโต้แย้งว่าหากให้ราคารถยนต์รวมเข้าไปแล้วจะส่งผลทำให้ผู้ให้เช่าซื้อได้ประโยชน์มากเกินไปกว่าที่ควรจะได้หรือไม่ เนื่องจากผู้ให้เช่าซื้อได้รับเงินค่างวดบางส่วนแล้ว หากรวมค่าเสียหายตามมูลค่ารถยนต์เข้าตามสูตรที่ได้นำเสนอไป ก็เท่ากับผู้ให้เช่าซื้อกลับเข้าครอบครองรถยนต์แล้ว ดังนั้นผู้ให้เช่าซื้อจึงไม่ควรได้รับชดเชยจากปัจจัยอื่นๆ อีก ไม่ว่าจะเป็นค่างวด หรือผลประโยชน์ส่วนที่เหลือ ผู้วิจัยเห็นว่าในการกำหนดค่าเสียหายนั้นศาลควรกำหนดค่าเสียหายโดยพิจารณา ณ วันที่พิพาทกัน ดังนั้น ในวันดังกล่าวสิ่งที่คุณให้เช่าซื้อควรได้รับ คือค่าทดแทนจากการที่ไม่ได้รับรถยนต์กลับคืนซึ่งก็คือมูลค่ารถยนต์ตามมูลค่าในท้องตลาด รวมถึงผลประโยชน์จากการที่ผู้ให้เช่าซื้อไม่สามารถใช้ประโยชน์ในรถยนต์คันดังกล่าวได้โดยผู้วิจัยกำหนดให้หมายความถึงมูลค่าผลประโยชน์ที่ผู้ให้เช่าซื้อคาดหวังไว้

ส่วนในประเด็นค่างวดที่ผู้เช่าซื้อได้ผ่อนชำระมานั้น เทียบได้กับเป็นค่าเช่าซื้อ ในการใช้ประโยชน์ตัวทรัพย์สินที่เช่าซื้อนั่นเอง ดังนั้นการกำหนดค่าเสียหายโดยนำมูลค่ารถยนต์ในท้องตลาดมารวมเข้ากับปัจจัยอื่นๆ ผู้วิจัยจึงเห็นว่าไม่ส่งผลให้ผู้ให้เช่าซื้อได้รับผลประโยชน์ที่มากเกินไป ทั้งการกำหนดค่าเสียหายดังกล่าวยังเป็นการลงโทษผู้เช่าซื้อที่ไม่สามารถส่งมอบรถยนต์คืนอันเป็นเพราะความผิดของตน

5.3 ตัวอย่างการปรับสูตรการกำหนดค่าเสียหายกับข้อเท็จจริงในคดีเช่าซื้อ

5.3.1 กรณีโจทก์ในฐานะผู้ให้เช่าซื้อฟ้องให้ส่งมอบรถยนต์คืนจากการผิดสัญญา (“ฟ้องเรียกรถยนต์คืน”)

ตัวอย่างที่ 1

ศาลจังหวัดเพชรบุรี

คดีหมายเลขดำที่ ผบ.1519/2553

คดีหมายเลขแดงที่ ผบ.2144/2553

โดยคดีนี้โจทก์ (ผู้ให้เช่าซื้อ) ฟ้องขอให้จำเลย (ผู้เช่าซื้อ) ส่งมอบรถยนต์คันจากการที่สัญญาเช่าซื้อเลิกกัน โดยปรากฏรายละเอียดในสัญญาเช่าซื้อดังต่อไปนี้ จำเลยได้ทำสัญญาเช่าซื้อกับโจทก์เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2551 โดยทำสัญญาเช่าซื้อรถยนต์เซฟโรเล็ต รุ่น โคโลราโด ปีค.ศ. 2007 รถยนต์คันดังกล่าวตกลงซื้อขายในราคา 602,803.74 บาท จำเลยวางเงินคาวน 94,420.56 บาท ดังนั้นโจทก์จึงได้ออกเงินลงทุนไป 512,383.18 บาท กำหนดผลประโยชน์ที่โจทก์คาดว่าจะได้รับตลอดอายุสัญญา โดยกำหนดอัตราดอกเบี้ยคงที่ร้อยละ 4.8 ต่อปี คิดเป็นเงินจำนวน 147,594.74 บาท รวมแล้วมูลค่าตามสัญญาเช่าซื้อคือ 659,977.92 บาท ตกลงผ่อนชำระ 72 งวด (6 ปี) งวดละ 9,166.36 บาท (โดยหากพิจารณาแล้วค่างวดดังกล่าวจะประกอบด้วยต้นเงินที่แท้จริง 7,116.43 รวมกับผลประโยชน์อีกจำนวน 2,049.93 บาท) ตกลงผ่อนชำระงวดแรกวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2551 และทุกๆ วันที่ 17 ของทุกเดือนถัดไป

โดยจำเลยผ่อนชำระเงินค่างวดเพียง 18 งวด รวมเป็นเงินที่ผ่อนชำระมาแล้วคือ 164,994.48 บาท (ซึ่งสามารถแยกเป็นต้นเงินค่ารถยนต์ได้ 128,095.74 บาท และผลประโยชน์ที่ได้ผ่อนชำระมาแล้ว 36,898.74 บาท) หลังจากนั้นจำเลยก็เริ่มผัดนัดชำระให้แก่โจทก์ตั้งแต่วงวดที่ 19 (กำหนดชำระในวันที่ 17 สิงหาคม 2552) และโจทก์ได้ส่งหนังสือบอกกล่าวทวงถามและบอกเลิกสัญญาโดยหากจำเลยยังไม่ชำระเงินค่าเช่าซื้อให้แก่โจทก์ภายในกำหนดก็ให้สัญญามีผลสิ้นสุดลงในงวดที่ 22 คือวันที่ 17 พฤศจิกายน 2552

คดีนี้โจทก์ขอให้จำเลยส่งมอบรถยนต์คันแก่โจทก์ หากส่งมอบคืนแก่โจทก์ไม่ได้ก็ให้ชำระเงินแทนจำนวน 529,000 บาท รวมถึงให้จำเลยชำระค่าขาดประโยชน์ถึงวันฟ้องในอัตราวันละ 300 บาท นับจากวันที่สัญญาเลิกกันจนถึงวันฟ้องจำนวน 129,300 บาท (แต่โจทก์ขอคิดเพียง 129,000 บาท) และเรื่อยไปจนกว่าจำเลยจะส่งมอบรถยนต์คันแก่โจทก์ รวมค่าเสียหายเป็นเงินทั้งสิ้นที่โจทก์เรียกร้องจำนวน 658,000 บาท (ซึ่งโจทก์ก็ให้ถือเป็นทุนทรัพย์ในคดีนี้) พร้อมดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 15 ต่อปีของต้นเงินดังกล่าว

ศาลชั้นต้นพิพากษาให้จำเลยชำระราคาแทนให้แก่โจทก์จากการที่จำเลยไม่สามารถส่งมอบรถยนต์คันให้แก่โจทก์ได้จำนวน 418,000 บาท และค่าขาดประโยชน์อีกจำนวน 129,300 บาท รวมเป็นเงินจำนวน 547,000 บาท และค่าเสียหายรายเดือน เดือนละ 9,000 บาท แต่ไม่เกิน 2 เดือน พร้อมให้ชำระดอกเบี้ยตามกฎหมายในอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปีของต้นเงินจำนวนดังกล่าว

จากข้อเท็จจริงในคดีดังกล่าวข้างต้น หากลองมาพิจารณาจากสูตรที่ผู้วิจัยได้นำเสนอไปแล้วนั้น จะสามารถคำนวณค่าเสียหายที่ศาลควรกำหนดให้แก่โจทก์ดังนี้

เนื่องจากเป็นคดีเรียกรถยนต์คืนผู้จำขอลใช้สูตรดังต่อไปนี้คือ

	ค่างวดค้างชำระจนถึงวันที่บอกเลิกสัญญา	(1)
รวมกับ	ดอกเบี้ยของค่างวดค้างชำระใน (1) (โดยคำนวณตามราคาตลาด)	(2)
รวมกับ	มูลค่าของทรัพย์สินที่เช่าซื้อ (โดยคำนวณตามราคาตลาด)	(3)
รวมกับ	ผลประโยชน์ของค่างวดที่ลดลง ณ มูลค่าในปัจจุบัน	(4)

เมื่อพิจารณาจากข้อเท็จจริง (1) ค่างวดค้างชำระจนถึงวันที่บอกเลิกสัญญา จะหมายถึง ค่างวดค้างชำระในงวดที่ 19 ถึงงวดที่ 22 ก่อนที่สัญญาจะเลิกกัน เท่ากับ $9,630 \times 4 = 36,665.44$ บาท

ใน (2) ดอกเบี้ยของค่างวดค้างชำระใน (1) (โดยคำนวณตามราคาตลาด) ในส่วนนี้ เพื่อให้ง่ายต่อการคำนวณของศาล ผู้จำขอเสนอให้เท่ากับอัตราดอกเบี้ยคิดนัดตามกฎหมายซึ่ง เท่ากับอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 7.5 ต่อปี ซึ่งได้คำนวณจนถึงวันที่ฟ้องร้องคดีเท่ากับ $\frac{36,665.44 \times 7.5}{100 \times 12}$

ได้ผลลัพธ์ที่แสดงให้เห็นว่าดอกเบี้ยรายเดือนเท่ากับ 229.16 บาท ดังนั้นหากพิจารณานับจากวันที่ สัญญาเลิกกันจนถึงวันที่ฟ้องร้องคดีจะประมาณ 10 เดือน ดังนั้นดอกเบี้ยดังกล่าวจนถึงวันฟ้องจึง เท่ากัน $229.16 \times 10 = 2,291.60$ บาท

ใน (3) มูลค่าของทรัพย์สินที่เช่าซื้อ (โดยคำนวณตามราคาตลาด) ในส่วนนี้จากที่ผู้จำขได้ เสนอว่าให้ใช้ราคาของรถยนต์มือสองในท้องตลาด โดยรถยนต์ยี่ห้อและรุ่นดังกล่าวมีราคาใน ท้องตลาด¹⁰³อยู่ประมาณ 375,000 บาท

และใน (4) ซึ่งเป็นส่วนสุดท้ายในประเด็นเรื่องผลประโยชน์ของค่างวดที่ลดลง ณ มูลค่าในปัจจุบัน สามารถคำนวณได้จากสูตรการหามูลค่า ณ ปัจจุบัน ตามสูตรที่ผู้จำขได้นำเสนอไป แล้ว ดังต่อไปนี้

	กำหนดให้
$PV = \frac{FV_n}{(1+i)^n}$	PV = เงินต้นหรือมูลค่าปัจจุบัน
	FV_n = จำนวนเงินรวมที่ต้องการเมื่อสิ้นระยะเวลาหนึ่ง
	i = อัตราดอกเบี้ย
	n = จำนวนปีที่ลงทุน

¹⁰³ ข้อมูลราคาเฉลี่ย ณ เดือนธันวาคม พ.ศ. 2553

โดยเมื่อพิจารณาจากข้อเท็จจริงจะพบว่า ผู้เช่าซื้อได้ผ่อนชำระค่างวดมาแล้ว 18 งวด และเหลือค่างวดอีก 54 งวด ดังนั้น ดังนั้นผลประโยชน์ที่ยังค้างชำระคือ อีก 4.5 ปี หรือประมาณ 110,696.22 บาท โดยเงินจำนวนนี้คำนวณจากผลประโยชน์ที่แฝงอยู่ในค่างวดในแต่ละงวด ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากมูลค่าในอนาคต คือ ในอีก 4.5 ปีข้างหน้า ผู้ให้เช่าซื้อหรือโจทก์ฟ้องจะได้รับผลประโยชน์ตอบแทนอีก 110,696.22 บาท ดังนั้นจึงเป็นเหตุที่ต้องคำนวณว่า ณ ปัจจุบันเงินจำนวนดังกล่าวจะมีมูลค่าเท่าใด และเมื่อแทนค่า $FV_n = 110,696.22$ บาท, $i =$ ร้อยละ 4.8 หรือเท่ากับ 0.048, $n = 4.5$ แล้ว จะได้ผลลัพธ์ออกมาเท่ากับ 89,996.93 บาท

ดังนั้นเมื่อแทนค่าทั้งหมดแล้ว ค่าเสียหายที่ศาลควรกำหนดให้แก่โจทก์หรือผู้ให้เช่าซื้อในคดีนี้จึงเท่ากับ $36,665.44 + 2,291.60 + 375,000 + 89,996.93 = 478,953.97$ บาท โดยเมื่อพิจารณาจากคำพิพากษาดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นว่าจากสูตรที่ผู้วิจัยนำเสนอมีจำนวนที่แตกต่างจากคำพิพากษาของศาลจังหวัดเพชรบุรีถึง เกือบ 70,000 บาท ดังนั้นเท่ากับว่าศาลกำหนดค่าเสียหายที่ไม่ควรจะเป็นให้แก่ผู้ให้เช่าซื้อ และผู้เช่าซื้อเกินกว่าที่ควรต้องเสียไปกว่า 70,000 บาท

ตัวอย่างที่ 2

ศาลแพ่งกรุงเทพใต้

คดีหมายเลขดำที่ 7010/2551

คดีหมายเลขแดงที่ 1966/2552

ฟ้องเมื่อ วันที่ 8 สิงหาคม 2551

โดยคดีนี้โจทก์(ผู้ให้เช่าซื้อ) ฟ้องขอให้จำเลย(ผู้เช่าซื้อ) ส่งมอบรถยนต์คันจากการที่สัญญาเช่าซื้อเลิกกันโดยปรากฏรายละเอียดในสัญญาเช่าซื้อดังต่อไปนี้ จำเลยได้ทำสัญญาเช่าซื้อกับโจทก์เมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม 2545 โดยทำสัญญาเช่าซื้อรถยนต์ยี่ห้อ รูน ซีวีก ปี ค.ศ. 1996 รถยนต์คันดังกล่าวตกลงซื้อขายในราคา 361,000 บาท จำเลยวางเงินดาวน์ 10,000 บาท ดังนั้นโจทก์จึงได้ออกเงินลงทุนไป 360,000 บาท กำหนดผลประโยชน์ที่โจทก์คาดว่าจะได้รับตลอดอายุสัญญาแล้ว 102,240 บาท (คำนวณอัตราดอกเบี้ยคงที่ร้อยละ 5 ต่อปี) รวมแล้วมูลค่าตามสัญญาเช่าซื้อคือ 462,240 บาท ตกลงผ่อนชำระ 48 งวด (4 ปี) งวดละ 9,630 บาท (โดยหากพิจารณาแล้วค่างวดดังกล่าวจะประกอบด้วยต้นเงินที่แท้จริง 7,500 รวมกับผลประโยชน์อีกจำนวน 2,130 บาท) ตกลงผ่อนชำระงวดแรกวันที่ 1 กรกฎาคม 2545 และทุกๆ วันที่ 1 ของทุกเดือนถัดไป

จำเลยในคดีนี้ผ่อนชำระเงินค่างวดมาแล้ว 40 งวด รวมเป็นเงินที่ผ่อนชำระมาแล้วคือ 385,200 บาท (ซึ่งสามารถแยกเป็นต้นเงินค่ารถยนต์ได้ 300,000 บาท และผลประโยชน์ที่ได้ผ่อนชำระมาแล้ว 85,200 บาท) หลังจากนั้นจำเลยก็เริ่มผัดผ่อนชำระให้แก่โจทก์ตั้งแต่วงวดที่ 41 (กำหนด

ชำระในวันที่ 1 พฤศจิกายน 2548) และโจทก์ได้ส่งหนังสือบอกกล่าวทวงถามและบอกเลิกสัญญา โดยหากจำเลยยังไม่ชำระเงินค่าเช่าซื้อให้แก่โจทก์ภายในกำหนดก็ให้สัญญามีผลสิ้นสุดลงในงวดที่ 44 คือวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2549

คดีนี้โจทก์ขอให้จำเลยส่งมอบรถยนต์คันแก่โจทก์ หากส่งมอบคืนแก่โจทก์ไม่ได้ก็ให้ชำระเงินแทนจำนวน 77,040 บาท รวมถึงให้จำเลยชำระค่าขาดประโยชน์ถึงวันฟ้องในอัตราเดือนละ 8,000 บาท นับจากวันที่สัญญาเลิกกันจนถึงวันฟ้องจำนวน 264,000 บาท และเรื่อยไปจนกว่าจำเลยจะส่งมอบรถยนต์คันแก่โจทก์ รวมค่าเสียหายเป็นเงินทั้งสิ้นที่โจทก์เรียกร้องจำนวน 341,040 บาท (ซึ่งโจทก์ก็ให้ถือเป็นทุนทรัพย์ในคดีนี้)

ศาลชั้นต้นพิพากษาให้จำเลยชำระราคาแทนให้แก่โจทก์จากการที่จำเลยไม่สามารถส่งมอบรถยนต์คันให้แก่โจทก์ได้จำนวน 60,000 บาท และค่าขาดประโยชน์อีกจำนวน 10,000 บาท รวมเป็นเงินจำนวน 70,000 บาท พร้อมให้ชำระดอกเบี้ยตามกฎหมายในอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปีของต้นเงินจำนวนดังกล่าว

จากข้อเท็จจริงในคดีดังกล่าวข้างต้น หากลองมาพิจารณาจากสูตรที่ผู้วิจัยได้นำเสนอไปแล้วนั้น จะสามารถคำนวณค่าเสียหายที่ศาลควรกำหนดให้แก่โจทก์ดังนี้

เนื่องจากเป็นคดีเรียกรถยนต์คันผู้วิจัยขอใช้สูตรดังต่อไปนี้คือ

	ค่างวดค้างชำระจนถึงวันที่บอกเลิกสัญญา	(1)
รวมกับ	ดอกเบี้ยของค่างวดค้างชำระใน (1) (โดยคำนวณตามราคาตลาด)	(2)
รวมกับ	มูลค่าของทรัพย์สินที่เช่าซื้อ (โดยคำนวณตามราคาตลาด)	(3)
รวมกับ	ผลประโยชน์ของค่างวดที่ลดลง ณ มูลค่าในปัจจุบัน	(4)

เมื่อพิจารณาจากข้อเท็จจริง (1) ค่างวดค้างชำระจนถึงวันที่บอกเลิกสัญญา จะหมายถึงค่างวดค้างชำระในงวดที่ 41 ถึงงวดที่ 44 ก่อนที่สัญญาจะเลิกกัน เท่ากับ $9,630 \times 4 = 38,520$ บาท

ใน (2) ดอกเบี้ยของค่างวดค้างชำระใน (1) (โดยคำนวณตามราคาตลาด) ในส่วนนี้เพื่อให้ง่ายต่อการคำนวณของศาล ผู้วิจัยขอเสนอให้เท่ากับอัตราดอกเบี้ยผิดนัดตามกฎหมายซึ่งเท่ากับอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 7.5 ต่อปี ซึ่งได้คำนวณจนถึงวันที่ฟ้องร้องคดีเท่ากับ $\frac{38,520 \times 7.5}{100 \times 12}$

ได้ผลลัพธ์ที่แสดงให้เห็นว่าดอกเบี้ยรายเดือนเท่ากับ 240.75 บาท ดังนั้นหากพิจารณานับจากวันที่สัญญาเลิกกันจนถึงวันที่ฟ้องร้องคดีจะประมาณ 30 เดือน ดังนั้นดอกเบี้ยดังกล่าวจนถึงวันฟ้องจึงเท่ากับ $240.75 \times 30 = 7,222.5$ บาท

ใน (3) มูลค่าของทรัพย์สินที่เช่าซื้อ (โดยคำนวณตามราคาตลาด) ในส่วนนี้จากที่ผู้วิจัยได้เสนอว่าให้ใช้ราคาของรถยนต์มือสองในท้องตลาด โดยรถยนต์ยี่ห้อและรุ่นดังกล่าวมีราคาในท้องตลาด¹⁰⁴ อยู่ประมาณ 300,000 บาท

และใน (4) ซึ่งเป็นส่วนสุดท้ายในประเด็นเรื่องผลประโยชน์ของค่างวดที่ลดลง ณ มูลค่าในปัจจุบัน สามารถคำนวณได้จากสูตรการหามูลค่า ณ ปัจจุบัน ตามสูตรที่ผู้วิจัยได้นำเสนอไปแล้ว ดังต่อไปนี้

กำหนดให้	
$PV = \frac{FV_n}{(1+i)^n}$	PV = เงินต้นหรือมูลค่าปัจจุบัน
	FV_n = จำนวนเงินรวมที่ต้องการเมื่อสิ้นระยะเวลาหนึ่ง
	i = อัตราดอกเบี้ย
	n = จำนวนปีที่ลงทุน

โดยเมื่อพิจารณาจากข้อเท็จจริงจะพบว่า ผู้เช่าซื้อได้ผ่อนชำระค่างวดมาแล้ว 40 งวด และเหลือค่างวดอีก 8 งวด ดังนั้น เพื่อให้เกิดความสะดวกในการคำนวณ ผู้วิจัยจึงขอกำหนดให้ผลประโยชน์ที่ยังค้างชำระคือ อีก 1 ปี หรือประมาณ 25,560 บาท โดยเงินจำนวนนี้คำนวณจากผลประโยชน์ที่แฝงอยู่ในค่างวดในแต่ละงวด ดังนั้นเมื่อพิจารณาจากมูลค่าในอนาคต คือ ในอีก 1 ปีข้างหน้า ผู้ให้เช่าซื้อหรือโจทก์พึงจะได้รับผลประโยชน์ตอบแทนอีก 25,560 บาท ดังนั้นจึงเป็นเหตุที่ต้องคำนวณว่า ณ ปัจจุบันเงินจำนวนดังกล่าวจะมีมูลค่าเท่าใด และเมื่อแทนค่า $FV_n = 25,560$ บาท, $i =$ ร้อยละ 5 หรือเท่ากับ 0.05, $n = 1$ แล้ว จะได้ผลลัพธ์ออกมาเท่ากับ 17,040 บาท

ดังนั้นเมื่อแทนค่าทั้งหมดแล้ว ค่าเสียหายที่ศาลควรกำหนดให้แก่โจทก์หรือผู้ให้เช่าซื้อในคดีนี้จึงเท่ากับ $38,520 + 7,222.5 + 300,000 + 17,040 = 362,785.50$ บาท โดยเมื่อพิจารณาจากคำพิพากษาดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นว่าจากสูตรที่ผู้วิจัยนำเสนอมีจำนวนที่แตกต่างจากคำพิพากษาของศาลแพ่งกรุงเทพใต้ประมาณ 290,000 บาท ดังนั้นเท่ากับว่าศาลกำหนดค่าเสียหายที่น้อยกว่าที่ผู้ให้เช่าซื้อควรจะได้รับไปกว่า 290,000 บาท แต่ปรากฏว่าค่าเสียหายที่สามารถคำนวณได้จากสูตรที่ผู้วิจัยได้นำเสนอนั้นเกินกว่าจำนวนที่ผู้ให้เช่าซื้อหรือโจทก์เรียกร้องมา ดังนั้นศาลสามารถกำหนดค่าเสียหายให้แก่ผู้ให้เช่าซื้อได้เท่าที่ไม่เกินค่าขอเท่านั้น

¹⁰⁴ ข้อมูลราคาเฉลี่ย ณ เดือนธันวาคม พ.ศ. 2553

5.3.2 กรณีฟ้องเรียกค่าเสียหายจากการที่โจทก์ในฐานะผู้ให้เช่าซื้อขายทอดตลาดแล้วได้รับเงินคืนกลับมาน้อยกว่าราคาตามสัญญาเช่าซื้อ (“ฟ้องขายขาดทุน”)

ตัวอย่างที่ 1

ศาลจังหวัดสระบุรี

คดีหมายเลขดำที่ ผบ.2069/2552

คดีหมายเลขแดงที่ ผบ.2492/2552

ฟ้องเมื่อ วันที่ 22 มิถุนายน 2552

คดีนี้โจทก์(ผู้ให้เช่าซื้อ) ฟ้องเรียกค่าเสียหายจากการที่โจทก์ยึดทรัพย์สินที่จำเลย (ผู้เช่าซื้อ) เช่าซื้อจากโจทก์และปรากฏว่าจำเลยผิดนัดชำระเงินตามสัญญาเช่าซื้อ โจทก์จึงเข้าครอบครอง โดยยึดรถยนต์คันจากจำเลยและนำออกขายทอดตลาด ปรากฏว่าราคารถยนต์ที่โจทก์นำออกขายทอดตลาดได้นั้นมีมูลค่าน้อยกว่าค่างวดเช่าซื้อที่จำเลยค้างชำระกับโจทก์ โจทก์จึงนำคดีฟ้องเรียกค่าเสียหายเอาแก่จำเลย

โดยมีรายละเอียดในสัญญาเช่าซื้อปรากฏดังต่อไปนี้ จำเลยได้ทำสัญญาเช่าซื้อกับโจทก์เมื่อวันที่ 4 มกราคม 2551 โดยทำสัญญาเช่าซื้อรถยนต์กระบะ ยี่ห้อนิสสัน รุ่นพรอนเทียร์ ปี ค.ศ. 2003 ในการซื้อรถยนต์คันดังกล่าวนี้จำเลยมิได้วางเงินดาวน์ให้แก่ผู้ขายแต่อย่างใด โจทก์จึงได้ออกเงินลงทุนให้แก่จำเลยเป็นจำนวน 254,682 บาท กำหนดผลประโยชน์ที่โจทก์คาดว่าจะได้รับตลอดอายุสัญญา 81,542.40 บาท (โดยคำนวณอัตราดอกเบี้ยคงที่ร้อยละ 6.40 ต่อปี) รวมมูลค่าตามสัญญาเช่าซื้อคือ 336,224.40 บาท ตกง่ผ่อนชำระ60 งวด (5 ปี) งวดละ 5,603.74 บาท (โดยหากพิจารณาแล้วค่างวดดังกล่าวจะประกอบด้วยต้นเงินที่แท้จริง 4,244.70 รวมกับผลประโยชน์อีกจำนวน 1,359.04 บาท) ตกง่ผ่อนชำระงวดแรกวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2551 และทุกๆ วันที่ 10 ของเดือนถัดไป

จำเลยในคดีนี้ผ่อนชำระเงินค่างวดมาแล้ว 5 งวด รวมเป็นเงินที่ผ่อนชำระคือ 28,018.70 บาท (ซึ่งสามารถแยกเป็นต้นเงินค่ารถยนต์ได้ 21,223.50 บาท และผลประโยชน์ที่ได้ผ่อนชำระมาแล้ว 6,795.20 บาท) หลังจากนั้นจำเลยก็เริ่มผิดนัดชำระให้แก่โจทก์ตั้งแต่งวดที่ 6 (กำหนดชำระในวันที่ 10 กรกฎาคม 2551) โจทก์ได้ส่งหนังสือบอกกล่าวทวงถามให้จำเลยชำระหนี้คืนแก่โจทก์ แต่จำเลยก็เพิกเฉย ต่อมาเมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน 2551 จำเลยได้มีหนังสือแสดงความประสงค์ขอคืนรถยนต์คันที่เช่าซื้อ และจำเลยได้ส่งมอบรถยนต์คืนแก่โจทก์ในวันดังกล่าว อันส่งผลให้สัญญาเช่าซื้อนี้มีผลเป็นการสิ้นสุดลงตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 573¹⁰⁵ โดยนำรถยนต์คัน

¹⁰⁵ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 573 บัญญัติว่า “ผู้เช่าจะบอกเลิกสัญญาในเวลาใดเวลาหนึ่งก็ได้ด้วยส่งมอบทรัพย์สินกลับคืนให้แก่เจ้าของโดยเสียค่าใช้จ่ายของตนเอง”

ดังกล่าวออกขายทอดตลาดเมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2551 ได้เงินจำนวน 130,000 บาท โจทก์ฟ้องจำเลย ให้ชดเชยค่าเสียหายจากการผิดสัญญาเช่าซื้ออีกจำนวน 178,205.70 บาท แต่โจทก์ขอเรียกร้องเพียง 175,000 บาท และโจทก์ยังเรียกร้องให้จำเลยชดเชยค่าขาดประโยชน์จากการที่โจทก์ไม่สามารถนำรถยนต์ดังกล่าวออกใช้ประโยชน์ได้ในช่วงเวลาที่จำเลยไม่ส่งมอบรถยนต์คืนแก่โจทก์เป็นเงินจำนวน 50,400 บาท แต่โจทก์ขอเรียกร้องเพียง 50,000 บาท รวมเป็นเงินค่าเสียหายทั้งสิ้น 225,000 บาท พร้อมดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 15 ต่อปีของต้นเงินดังกล่าว

ศาลพิพากษาให้จำเลยชำระเงิน 175,000 บาท แก่โจทก์พร้อมดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี

จากข้อเท็จจริงในคดีดังกล่าวข้างต้น หากลองมาพิจารณาจากสูตรที่ผู้วิจัยได้นำเสนอไปแล้วนั้น จะสามารถคำนวณค่าเสียหายที่ศาลควรกำหนดให้แก่โจทก์ดังนี้

เนื่องจากเป็นคดีฟ้องเรียกค่าเสียหายจากการขายทอดตลาดแล้วขาดทุนของผู้ให้เช่าซื้อ ผู้วิจัยขอใช้สูตรดังต่อไปนี้คือ

ค่างวดค้างชำระจนถึงวันที่บอกเลิกสัญญา	(1)
รวมกับ ดอกเบี้ยของค่างวดค้างชำระใน (1) (โดยคำนวณตามราคาตลาด)	(2)
รวมกับ ผลประโยชน์ของค่างวดที่ลดลง ณ มูลค่าในปัจจุบัน	(3)
ลบด้วย มูลค่าทรัพย์สินที่ได้รับกลับคืนมาจากการนำทรัพย์สินนั้นออกขายทอดตลาด หรือออกให้เช่าซื้อใหม่โดยคำนึงถึงมูลค่าทรัพย์สินที่เช่าซื้อในราคาตลาดที่สูงที่สุด	(4)

เมื่อพิจารณาจากข้อเท็จจริง (1) ค่างวดค้างชำระจนถึงวันที่บอกเลิกสัญญา จะหมายถึง ค่างวดค้างชำระในงวดที่ 6 ถึงงวดที่ 10 ก่อนที่สัญญาจะเลิกกัน เท่ากับ $5,603.74 \times 5 = 28,368.70$ บาท

ใน (2) ดอกเบี้ยของค่างวดค้างชำระใน (1) (โดยคำนวณตามราคาตลาด) ในส่วนนี้ เพื่อให้ง่ายต่อการคำนวณของศาล ผู้วิจัยขอเสนอให้เท่ากับอัตราดอกเบี้ยผิดนัดตามกฎหมายซึ่งเท่ากับอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 7.5 ต่อปี ซึ่งได้คำนวณจนถึงวันที่ฟ้องร้องคดีเท่ากับ $\frac{28,368.70 \times 7.5}{100 \times 12}$

ได้ผลลัพธ์ที่แสดงให้เห็นว่าดอกเบี้ยรายเดือนเท่ากับ 177.30 บาท ดังนั้นหากพิจารณานับจากวันที่วันที่สัญญาเลิกกันจนถึงวันที่ฟ้องร้องคดีจะประมาณ 7 เดือน ดังนั้นดอกเบี้ยดังกล่าวจนถึงวันฟ้องจึงเท่ากับ $177.30 \times 7 = 1,241.10$ บาท

และใน (3) ซึ่งเป็นประเด็นเรื่องผลประโยชน์ของค้างวดที่ลดลง ณ มูลค่าในปัจจุบัน สามารถคำนวณได้จากสูตรการหามูลค่า ณ ปัจจุบัน ตามสูตรที่ผู้วิจัยได้นำเสนอไปแล้ว ดังต่อไปนี้

กำหนดให้	
$PV = \frac{FV_n}{(1+i)^n}$	<p>PV = เงินต้นหรือมูลค่าปัจจุบัน</p> <p>FV_n = จำนวนเงินรวมที่ต้องการเมื่อสิ้นระยะเวลาหนึ่ง</p> <p>i = อัตราดอกเบี้ย</p> <p>n = จำนวนปีที่ลงทุน</p>

โดยเมื่อพิจารณาจากข้อเท็จจริงจะพบว่า ผู้เช่าซื้อได้ผ่อนชำระมาค้างวดมาแล้ว 5 งวด และเหลือค้างวดอีก 55 งวด ดังนั้น เมื่อให้ความสะดวกในการคำนวณ ผู้วิจัยจึงขอกำหนดให้ผลประโยชน์ที่ยังค้างชำระคือ อีก 4.5 ปี หรือประมาณ 74,747.20 บาท โดยเงินจำนวนนี้คำนวณจากผลประโยชน์ที่แฝงอยู่ในค้างวดในแต่ละงวด ดังนั้นเมื่อพิจารณาจากมูลค่าในอนาคต คือ ในอีก 4.5 ปีข้างหน้า ผู้ให้เช่าซื้อหรือโจทก์พึงจะได้รับผลประโยชน์ตอบแทนอีก 74,747.20 บาท ดังนั้นจึงเป็นเหตุที่ต้องคำนวณว่า ณ ปัจจุบันเงินจำนวนดังกล่าวจะมีมูลค่าเท่าใด และเมื่อแทนค่า $FV_n = 74,747.20$ บาท, $i =$ ร้อยละ 6.4 หรือเท่ากับ 0.064, $n = 4.5$ แล้ว จะได้ผลลัพธ์ออกมาเท่ากับ 56,626.67 บาท

และเมื่อพิจารณาในประเด็นสุดท้าย (4) มูลค่าทรัพย์สินที่ได้รับกลับคืนมาจากการนำทรัพย์สินนั้นออกขายทอดตลาด หรือออกให้เช่าซื้อใหม่โดยคำนึงถึงมูลค่าทรัพย์สินที่เช่าซื้อในราคาตลาดที่สูงที่สุด ซึ่งก็เท่ากับมูลค่าที่โจทก์นำรถยนต์คันดังกล่าวออกขายทอดตลาดได้คือ 130,000 บาท

ดังนั้นเมื่อแทนค่าทั้งหมดแล้ว ค่าเสียหายที่ศาลควรกำหนดให้แก่โจทก์หรือผู้ให้เช่าซื้อในคดีนี้จึงเท่ากับ $28,368.70 + 1,241.10 + 56,626.67 - 130,000 = -43,763.53$ บาท เมื่อพิจารณาจากคำพิพากษาดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น คดีดังกล่าวนี้ศาลอาจต้องยกฟ้องโจทก์เนื่องจากว่าหากพิจารณาจากสูตรที่ผู้วิจัยได้นำเสนอนั้นจำนวนค่าเสียหายที่ควรกำหนดให้แก่โจทก์มีค่าเป็นลบ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าไม่สามารถกำหนดค่าเสียหายให้แก่โจทก์ได้ เหตุที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากว่าโจทก์ได้รับเงินจากการที่ตนนำรถยนต์ออกขายทอดตลาดสูงกว่าเงินที่ตนได้ลงทุนและผลประโยชน์ที่ตนเชื่อว่าจะได้รับแล้วนั่นเอง

ตัวอย่างที่ 2

ศาลแขวงสมุทรปราการ

คดีหมายเลขคำที่ ผบ.6191/2553

คดีหมายเลขแดงที่ ผบ.7482/2553

ฟ้องเมื่อ วันที่ 28 กรกฎาคม 2553

โดยคดีนี้โจทก์ (ผู้ให้เช่าซื้อ) ฟ้องเรียกค่าเสียหายจากที่โจทก์ยึดทรัพย์สินที่จำเลย (ผู้เช่าซื้อ) เช่าซื้อจากโจทก์และปรากฏว่าจำเลยผิดนัดชำระเงินตามสัญญาเช่าซื้อ โจทก์จึงเข้าครอบครอง โดยยึดรถยนต์คันจากจำเลยและนำออกขายทอดตลาด ปรากฏว่าราคารถยนต์ที่โจทก์นำออกขายทอดตลาดได้นั้นมีมูลค่าน้อยกว่าค่างวดเช่าซื้อที่จำเลยค้างชำระกับโจทก์ โจทก์จึงนำคดีฟ้องเรียกค่าเสียหายเอาแก่จำเลย

ซึ่งรายละเอียดในสัญญาเช่าซื้อปรากฏดังต่อไปนี้คือ จำเลยได้ทำสัญญาเช่าซื้อกับโจทก์เมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2552 โดยทำสัญญาเช่าซื้อรถยนต์ยี่ห้อซูซุ รุ่น ดีแม็ค ปี ค.ศ. 2007 โจทก์ได้ออกเงินลงทุนให้แก่จำเลยไป 410,793 บาท กำหนดผลประโยชน์ที่โจทก์คาดว่าจะได้รับตลอดอายุสัญญาแล้ว 108,481.80 บาท (คำนวณอัตราดอกเบี้ยคงที่ร้อยละ 4.40 ต่อปี) รวมมูลค่าตามสัญญาเช่าซื้อคือ 519,274.80 บาท ตกลงผ่อนชำระ 72 งวด (6 ปี) งวดละ 7,717 บาท (โดยหากพิจารณาแล้วค่างวดดังกล่าวจะประกอบด้วยต้นเงินที่แท้จริง 5,705.45 รวมกับผลประโยชน์อีกจำนวน 2,011.55 บาท) ตกลงผ่อนชำระงวดแรกวันที่ 20 มีนาคม 2552 และทุกๆ วันที่ 20 ของเดือนถัดไป

จำเลยในคดีนี้ผ่อนชำระเงินค่างวดมาแล้ว 6 งวด รวมเป็นเงินที่ผ่อนชำระคือ 46,302 บาท (ซึ่งสามารถแยกเป็นต้นเงินค่ารถยนต์ได้ 34,232.70 บาท และผลประโยชน์ที่ได้ผ่อนชำระมาแล้ว 12,069.30 บาท) หลังจากนั้นจำเลยก็เริ่มผิดนัดชำระให้แก่โจทก์ตั้งแต่งวดที่ 7 (กำหนดชำระในวันที่ 20 กันยายน 2552) โจทก์ได้ส่งหนังสือบอกกล่าวทวงถามและบอกเลิกสัญญาโดยหากจำเลยยังไม่ชำระเงินค่าเช่าซื้อให้แก่โจทก์ในกำหนดก็ให้สัญญามีผลสิ้นสุดลงในงวดที่ 10 คือวันที่ 20 ธันวาคม 2552 และโจทก์สามารถยึดรถยนต์คันจากจำเลยได้เมื่อประมาณเดือนธันวาคม 2552 โดยนำรถยนต์คันดังกล่าวออกขายทอดตลาดเมื่อวันที่ 6 เมษายน 2553 ได้เงินจำนวน 290,000 บาท โจทก์ฟ้องจำเลยให้ชดเชยค่าเสียหายจากการผิดสัญญาเช่าซื้ออีกจำนวน 215,090.44 บาท พร้อมดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปีของต้นเงินดังกล่าว

ศาลพิพากษาให้จำเลยชำระเงิน 12,000 บาท แก่โจทก์พร้อมดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี

จากข้อเท็จจริงในคดีดังกล่าวข้างต้น หากลองมาพิจารณาจากสูตรที่ผู้วิจัยได้นำเสนอไปแล้วนั้น จะสามารถคำนวณค่าเสียหายที่ศาลควรกำหนดให้แก่โจทก์ดังนี้

เนื่องจากเป็นคดีฟ้องเรียกค่าเสียหายจากการขายทอดตลาดแล้วขาดทุนของผู้ให้เช่าซื้อ ผู้วิจัยขอให้สูตรดังต่อไปนี้คือ

ค่างวดค้างชำระจนถึงวันที่บอกเลิกสัญญา	(1)
รวมกับ ดอกเบี้ยของค่างวดค้างชำระใน (1) (โดยคำนวณตามราคาตลาด)	(2)
รวมกับ ผลประโยชน์ของค่างวดที่ลดลง ณ มูลค่าในปัจจุบัน	(3)
ลบด้วย มูลค่าทรัพย์สินที่ได้รับกลับคืนมาจากการนำทรัพย์สินนั้นออกขายทอดตลาด หรือออกให้เช่าซื้อใหม่โดยคำนึงถึงมูลค่าทรัพย์สินที่เช่าซื้อในราคาตลาดที่สูงที่สุด	(4)

เมื่อพิจารณาจากข้อเท็จจริง (1) ค่างวดค้างชำระจนถึงวันที่บอกเลิกสัญญา จะหมายถึง ค่างวดค้างชำระในงวดที่ 7 ถึงงวดที่ 10 ก่อนที่สัญญาจะเลิกกัน เท่ากับ $7,717 \times 4 = 30,868$ บาท

ใน (2) ดอกเบี้ยของค่างวดค้างชำระใน (1) (โดยคำนวณตามราคาตลาด) ในส่วนนี้ เพื่อให้ง่ายต่อการคำนวณของศาล ผู้วิจัยขอเสนอให้เท่ากับอัตราดอกเบี้ยผิดนัดตามกฎหมายซึ่ง เท่ากับอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 7.5 ต่อปี ซึ่งได้คำนวณจนถึงวันที่ฟ้องร้องคดีเท่ากับ $\frac{30,868 \times 7.5}{100 \times 12}$

ได้ผลลัพธ์ที่แสดงให้เห็นว่าดอกเบี้ยรายเดือนเท่ากับ 192.92 บาท ดังนั้นหากพิจารณานับจากวันที่ วันที่สัญญาเลิกกันจนถึงวันที่ฟ้องร้องคดีจะประมาณ 7 เดือน ดังนั้นดอกเบี้ยดังกล่าวจนถึงวันฟ้อง จึงเท่ากับ $192.92 \times 7 = 1,350.47$ บาท

และใน (3) ซึ่งเป็นประเด็นเรื่องผลประโยชน์ของค่างวดที่ลดลง ณ มูลค่าในปัจจุบัน สามารถคำนวณได้จากสูตรการหามูลค่า ณ ปัจจุบัน ตามสูตรที่ผู้วิจัยได้นำเสนอไปแล้ว ดังต่อไปนี้

กำหนดให้	
$PV = \frac{FV_n}{(1+i)^n}$	PV = เงินต้นหรือมูลค่าปัจจุบัน
	FV _n = จำนวนเงินรวมที่ต้องการเมื่อสิ้นระยะเวลาหนึ่ง
	i = อัตราดอกเบี้ย
	n = จำนวนปีที่ลงทุน

โดยเมื่อพิจารณาจากข้อเท็จจริงจะพบว่า ผู้ให้เช่าซื้อได้ผ่อนชำระมาค่างวดมาแล้ว 10 งวด และเหลือค่างวดอีก 62 งวด ดังนั้น เมื่อให้ความสะดวกในการคำนวณ ผู้วิจัยจึงขอกำหนดให้ ผลประโยชน์ที่ยังค้างชำระคือ อีก 5 ปี หรือประมาณ 124,716.1 บาท โดยเงินจำนวนนี้คำนวณจาก

ผลประโยชน์ที่แฝงอยู่ในค่างวดในแต่ละงวด ดังนั้นเมื่อพิจารณาจากมูลค่าในอนาคต คือ ในอีก 5 ปีข้างหน้า ผู้ให้เช่าซื้อหรือโจทก์พึงจะได้รับผลประโยชน์ตอบแทนอีก 124,716.1 บาท ดังนั้นจึงเป็นเหตุที่ต้องคำนวณว่า ณ ปัจจุบันเงินจำนวนดังกล่าวจะมีมูลค่าเท่าใด และเมื่อแทนค่า $FV_n = 124,716.1$ บาท, $i =$ ร้อยละ 4.4 หรือเท่ากับ 0.044, $n = 5$ แล้ว จะได้ผลลัพธ์ออกมาเท่ากับ 100,577.5 บาท

และเมื่อพิจารณาในประเด็นสุดท้าย (4) มูลค่าทรัพย์สินที่ได้รับกลับคืนมาจากการนำทรัพย์สินนั้นออกขายทอดตลาด หรือออกให้เช่าซื้อใหม่โดยคำนึงถึงมูลค่าทรัพย์สินที่เช่าซื้อในราคาตลาดที่สูงที่สุด ซึ่งก็เท่ากับมูลค่าที่โจทก์นำรถยนต์คันดังกล่าวออกขายทอดตลาดได้คือ 290,000 บาท

ดังนั้นเมื่อแทนค่าทั้งหมดแล้ว ค่าเสียหายที่ศาลควรกำหนดให้แก่โจทก์หรือผู้ให้เช่าซื้อในคดีนี้จึงเท่ากับ $30,868 + 1,350.47 + 100,577.5 - 290,000 = -157,204.03$ บาท โดยเมื่อพิจารณาจากคำพิพากษาคงที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น คดีดังกล่าวนี้ศาลต้องยกฟ้องโจทก์เนื่องจากว่าหากพิจารณาจากสูตรที่ผู้วิจัยได้นำเสนอนั้นจำนวนค่าเสียหายที่ควรกำหนดให้แก่โจทก์มีค่าเป็นลบ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าไม่สามารถกำหนดค่าเสียหายให้แก่โจทก์ได้ เหตุที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากว่าโจทก์ได้รับเงินจากการที่ตนนำรถยนต์ออกขายทอดตลาดสูงกว่าเงินที่ตนได้ลงทุนและผลประโยชน์ที่ตนเชื่อว่าจะได้รับแล้วนั่นเอง

อย่างไรก็ดีหากเกิดข้อโต้แย้งจากผู้ให้เช่าซื้อว่าจำเลยหรือผู้เช่าซื้อได้ใช้รถยนต์ที่เช่าซื้อในระหว่างที่สัญญาเช่าซื้อยังไม่ระงับอย่างไม่มีผลระงับ ไม่ดูแลรักษา หรือใช้ทรัพย์สินไปนอกเหนือจากวิญญูชนพึงใช้ทรัพย์สินนั้น ประเด็นนี้อาจเกิดข้อโต้แย้งจากทางผู้เช่าซื้อได้เช่นกันว่าการกล่าวอ้างของผู้ให้เช่าซื้อนั้นสามารถนำพยานหลักฐานมานำสืบได้หรือไม่ แต่ประเด็นที่ผู้วิจัยเล็งเห็นว่าน่าจะสามารถนำมาวิเคราะห์ได้ คือ เรื่องของผลประโยชน์ที่ผู้ให้เช่าซื้อเชื่อว่าจะได้ตามสัญญานั้น ผู้ให้เช่าซื้อพึงที่จะพิจารณาอยู่ในเบื้องต้นแล้วว่ารถยนต์ที่เช่าซื้อนั้นผู้เช่าซื้อจะนำไปใช้เพื่อการพาณิชย์ หรือเพียงนำไปใช้เป็นการส่วนตัว โดยผู้ให้เช่าซื้อสามารถจะกำหนดอัตราดอกเบี้ยที่แตกต่างกันไป ซึ่งขึ้นอยู่กับความเสี่ยงที่จะส่งผลกระทบต่อค่าความเสื่อมที่ลดลงของตัวทรัพย์สินที่เช่าซื้อนั้นได้¹⁰⁶

เมื่อนำแนวความคิดในประเด็นดังกล่าวข้างต้นเปรียบเทียบกับกรณีของสัญญาเช่าซื้อ อาจพบว่าการทำสัญญาเช่าซื้อ การที่ผู้เช่าซื้อทำสัญญาเช่าซื้อทรัพย์สินสิ่งใดแล้ว ปรากฏต่อมาว่าผู้เช่าซื้อเกิดผิดสัญญามิได้ชำระหนี้ตามที่ตกลงไว้กับผู้ให้เช่าซื้อ โดยหลักหรือข้อตกลงตามสัญญา

¹⁰⁶ อย่างไรก็ดีในปัจจุบัน (พ.ศ. 2553) การกำหนดมูลค่าผลประโยชน์ที่เชื่อว่าจะได้รับหรืออัตราดอกเบี้ยตามสัญญาเช่าซื้อนั้น ผู้ให้เช่าซื้อมักกำหนดตามรุ่นและปีของรถยนต์ที่ทำสัญญาเช่าซื้อ

อาจต้องให้ผู้เช่าซื้อส่งมอบทรัพย์สินคืนแก่ผู้ให้เช่าซื้อ หรือให้ผู้ให้เช่าซื้อถ่วงเข้าครอบครองทรัพย์สินที่เช่าซื้อนั้นตามเดิมอันเป็นลักษณะของการปฏิบัติตามสัญญาซึ่งเป็นการชำระหนี้อย่างเจาะจงอย่างหนึ่ง แต่หากไม่สามารถส่งมอบทรัพย์สินนั้นคืนได้ ก็ให้ผู้เช่าซื้อชดใช้ค่าเสียหายชัดเจนแทนจากการที่ไม่สามารถส่งมอบทรัพย์สินนั้นคืนได้ หรือในกรณีที่ผู้ให้เช่าซื้อสามารถเข้าครอบครองทรัพย์สิน แล้วได้นำทรัพย์สินดังกล่าวออกขายทอดตลาดแล้วได้รับชำระหนี้ได้น้อยกว่ามูลค่าสัญญาเช่าซื้อที่ตกลงไว้จึงฟ้องเรียกค่าเสียหายแก่ผู้เช่าซื้อ โดยเมื่อพิจารณาในมุมมองของนิติเศรษฐศาสตร์แล้ว การชดใช้ค่าเสียหายดังกล่าวควรเป็นจำนวนเท่าไรนั้นอาจต้องพิจารณาจากสูตรและแนวความคิดที่ผู้วิจัยได้นำเสนอไปแล้วในเบื้องต้น เพื่อให้สามารถเยียวยาผู้ที่มิได้ผิดสัญญาได้อย่างเพียงพอ และเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายได้รับความเป็นธรรมที่เพิ่มมากยิ่งขึ้นอีกด้วย

โดยเมื่อนำสูตรที่ผู้วิจัยได้นำเสนอไปแล้ว จะพบว่าจำนวนค่าเสียหายหรือตัวเลขที่ออกมา นั้นจะน้อยกว่าค่าเสียหายที่ศาลกำหนดโดยอาศัยเพียงดุลพินิจที่มีได้อยู่บนพื้นฐานที่สามารถคำนวณได้ จึงได้ค่าเสียหายที่แตกต่างออกไป ดังนั้นหากอาศัยสูตรที่ผู้วิจัยนำเสนอซึ่งอยู่บนพื้นฐานที่สามารถคำนวณได้ ก็จะส่งผลให้เกิดความเป็นธรรมแก่คู่ความทั้งสองฝ่ายได้เพิ่มมากยิ่งขึ้น โดยเหตุที่ผู้วิจัยกล่าวอ้างว่าสูตรดังกล่าวสามารถธรรมรงค์ความยุติธรรมให้แก่คู่ความทั้งสองฝ่ายได้มากยิ่งขึ้น เนื่องจากเหตุผล 2 ประการดังนี้

1) ความเป็นธรรมในแง่เนื้อหาทางเศรษฐศาสตร์ กล่าวคือ การกำหนดค่าเสียหายโดยพิจารณาถึงแนวความคิดในมุมมองทางนิติเศรษฐศาสตร์จะเป็นการกำหนดค่าเสียหายที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด เนื่องจากเป็นค่าเสียหายที่สามารถคำนวณโดยอาศัยหลักการในทางทฤษฎีได้ กล่าวคือ สูตรที่ผู้วิจัยได้นำเสนอนั้น ได้พิจารณาถึงผลประโยชน์ที่ผู้ให้เช่าซื้อพึงได้รับจากการตกลงทำสัญญาเช่าซื้อ โดยเหตุที่ผู้วิจัยพิจารณาถึงผลประโยชน์ของผู้ให้เช่าซื้อ (Premium) ดังกล่าว เนื่องจากผู้วิจัยได้พิจารณาถึงแนวความคิดทางทฤษฎีในการกำหนดค่าเสียหายในด้านมุมมองทางนิติศาสตร์ประกอบด้วย อย่างไรก็ตาม ผลประโยชน์ (Premium) ที่ผู้ให้เช่าซื้อพึงได้รับนั้น ผู้วิจัยก็ได้พิจารณาแต่เฉพาะในด้านมุมมองของผู้ให้เช่าซื้อเพียงเท่านั้น ผู้วิจัยได้พิจารณาถึงจำนวนผลประโยชน์ที่ควรจะเป็นและไม่ก่อประโยชน์กับผู้ให้เช่าซื้อมากเกินไป โดยผู้วิจัยได้นำแนวความคิดในเรื่อง “ค่าของเงินตามเวลา” (Time Value of Money) มาประกอบการพิจารณาร่วมด้วย ซึ่งแนวความคิดดังกล่าวจะสะท้อนถึงผลประโยชน์ที่ผู้ให้เช่าซื้อพึงได้รับ ณ วันที่สัญญาเช่าซื้อเลิกกัน

2) ความเป็นธรรมในด้านตัวบุคคล กล่าวคือ การกำหนดค่าเสียหายจากสูตรที่ผู้วิจัยได้นำเสนอนั้น ได้คำนวณจากมูลฐานในทางทฤษฎีทั้งทางนิติศาสตร์ ประกอบกับทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์แล้ว จะส่งผลทำให้ศาลสามารถกำหนดค่าเสียหายแก่ผู้ให้เช่าซื้อตามจำนวนที่พึงจะ

ได้รับ และในเวลาเดียวกันนั้นค่าเสียหายดังกล่าว ก็จะไม่ทำให้ผู้เช่าซื้อหรือจำเลยจะต้องชำระค่าเสียหายไปมากกว่าจำนวนที่ตนพึงต้องเสีย อันเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงค่าเสียหายที่เป็นดุลยภาพ¹⁰⁷ อันเกิดขึ้นระหว่างผู้เช่าซื้อและผู้ให้เช่าซื้อ

อย่างไรก็ดี แม้แนวความคิดในทางนิติเศรษฐศาสตร์จะเป็นแนวความคิดที่แพร่หลายในกลุ่มประเทศในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) ก็ตาม แต่ก็มิได้หมายความว่าไม่สามารถนำมาปรับใช้กับแนวความคิดของกฎหมายในระบบซีวิลลอว์ (Civil Law) ได้ เนื่องจากแนวความคิดในเรื่องนิติเศรษฐศาสตร์นั้น เป็นกระบวนการเพื่อเข้าถึงปัญหาและหาทางออกให้กับปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งมีใช้กฎหมายสารบัญญัติ หรือเป็นแนวความคิดที่บัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษรโดยแนวความคิดของระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) ศาลสามารถหยิบยกแนวความคิดดังกล่าวขึ้นมา เพื่อสร้างความเป็นธรรมของกลุ่มความทั้งสองฝ่ายได้ แต่อย่างไรก็ดีกล่าวไว้ว่าแนวความคิดในเรื่องนิติเศรษฐศาสตร์มิได้เป็นแนวความคิดที่บัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษรส่งผลให้ประเทศในระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law) อย่างประเทศไทยไม่สามารถ หรือยากที่จะนำหลักการดังกล่าวมาปรับใช้กับข้อเท็จจริงได้โดยตรง ดังนั้นแนวทางที่จะสามารถนำแนวความคิดในทางนิติเศรษฐศาสตร์มาปรับใช้กับระบบกฎหมายในกลุ่มประเทศซีวิลลอว์ (Civil Law) ก็อาจสามารถทำได้ใน 2 แนวทางกล่าวคือ

1) ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่านิติเศรษฐศาสตร์นั้น เป็นแนวความคิดที่แพร่หลายในกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ (Common Law) แต่ก็มิได้หมายความว่า เป็นแนวความคิดหรือหลักกฎหมายแต่อย่างใด ดังนั้น การนำนิติเศรษฐศาสตร์อันเป็นกระบวนการในการเข้าถึงปัญหาและหาทางออกให้กับปัญหาที่เกิดขึ้นในคดีของกลุ่มประเทศซีวิลลอว์ (Civil Law) นั้น ก็มีเรื่องยากแต่อย่างใด เพียงเผยแพร่แนวความคิดทางนิติเศรษฐศาสตร์ให้ผู้พิพากษา หรือนักกฎหมายในประเทศให้มีความรู้ความชำนาญในแนวความคิดทางนิติเศรษฐศาสตร์ให้เพิ่มมากขึ้น เพื่อให้สามารถนำแนวความคิดดังกล่าวมาปรับใช้กับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น

2) อย่างไรก็ดีหากต้องการให้แนวความคิดในทางนิติเศรษฐศาสตร์มีลักษณะเป็นรูปธรรมและสามารถนำมาปรับใช้กับข้อเท็จจริงได้ง่ายยิ่งขึ้น ก็สามารถนำแนวความคิดดังกล่าวประกาศให้เป็นลายลักษณ์อักษร เช่น เป็นระเบียบของประธานศาลฎีกา เรื่องการคำนวณค่าเสียหาย

¹⁰⁷ ดุลยภาพ (Equilibrium) หมายถึง ภาวะที่แรงซึ่งกระทำในทิศทางตรงกันข้ามอยู่ในภาวะสมดุล มีเสถียรภาพ และสถานการณ์ไม่เปลี่ยนแปลง ซึ่งหากเปรียบเทียบในแนวความคิดเศรษฐศาสตร์เกี่ยวข้องกับตลาดแล้ว แรงที่กระทำในทิศทางตรงกันข้ามนั้น ได้แก่อุปสงค์และอุปทาน โดยด้านอุปสงค์คือ ผู้ซื้อต้องการซื้อด้วยราคาต่ำที่สุดเท่าที่เป็นไปได้ ส่วนด้านอุปทานคือ ผู้ขายต้องการขายด้วยราคาสูงที่สุดเท่าที่เป็นไปได้ สืบค้นเมื่อ 4 มกราคม 2554, จาก <http://www.econ.neu.ac.th/web/chapter/lesson03/detail16.html>

ในคดีเช่าซื้อโดยกระบวนการทางนิติเศรษฐศาสตร์ หรือ กำหนดไว้ในคู่มือปฏิบัติราชการของตุลาการ เพื่อให้ผู้พิพากษาสามารถหยิบยกขึ้นปรับใช้กับข้อเท็จจริงในคดีได้สะดวกมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังมีอีกแนวความคิดหนึ่งที่ว่าควรนำแนวความคิดทางนิติเศรษฐศาสตร์กำหนดเป็นลายลักษณ์อักษรซึ่งสามารถกำหนดหลักเกณฑ์โดยอาศัยประกาศของคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา กำหนดวิธีการและมาตรการในการกำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อรถยนต์ อย่างไรก็ตามผู้วิจัยเห็นว่า

1) การที่กำหนดสูตรการคำนวณค่าเสียหายเป็นประกาศของคณะกรรมการว่าด้วยสัญญานั้น อาจเป็นการสนับสนุนให้มีการผิดสัญญาเช่าซื้อกันเพิ่มมากขึ้น เนื่องจาก หากผู้เช่าซื้อหรือผู้ให้เช่าซื้อสามารถทราบว่าเมื่อมีคดีเช่าซื้อขึ้นสู่ศาล ผู้พิพากษาจะต้องกำหนดค่าเสียหายให้จำนวนเท่าใดแล้ว คู่สัญญาทั้งสองอาจหาช่องทางหรือวิธีการที่จะทำให้ตนได้ประโยชน์สูงสุด และอาจส่งผลทำให้เกิดการหาประโยชน์จากการผิดสัญญาได้ 2) นอกจากนั้นสูตรที่ผู้วิจัยได้นำเสนอนั้นเป็นสูตรที่ผู้วิจัยเสนอเพื่อให้ผู้พิพากษาใช้เป็นมาตรฐานการการใช้ดุลพินิจในการกำหนดค่าเสียหาย ดังนั้นสูตรดังกล่าวจึงเป็นการธำรงความยุติธรรมในขั้นตอนการพิจารณาและตัดสินคดี ซึ่งแตกต่างจากการกำหนดไว้ในประกาศของคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาอันเป็นการธำรงความยุติธรรมในขั้นตอนก่อนการเริ่มตกลงทำสัญญา

ดังนั้นการที่ศาลสามารถกำหนดค่าเสียหายอันพอสมควร และชัดเจนแน่นอนให้แก่ผู้ให้เช่าซื้อโดยไม่ได้สร้างภาระแก่ผู้เช่าซื้อมากเกินไปนั้น จะเท่ากับเป็นการธำรงความยุติธรรมให้แก่คู่ความทั้งสองฝ่ายได้เพิ่มมากยิ่งขึ้น โดยงานวิจัยฉบับนี้ก็ได้กล่าวไว้ว่าศาลควรต้องพิจารณาแต่หลักการในทางนิติเศรษฐศาสตร์เพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ก็ควรที่จะให้หลักการดังกล่าวเข้ามามีบทบาทในการประกอบการใช้ดุลพินิจ เพื่อให้เกิดความสมดุลกันระหว่างหลักการทางนิติศาสตร์และหลักการทางเศรษฐศาสตร์ต่อไป

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ในปัจจุบันธุรกิจเช่าซื้อยานพาหนะถือเป็นอีกแนวทางธุรกิจหนึ่งที่มีความสนใจอย่างแพร่หลาย โดยอาจมีเหตุผลเนื่องมาจากการที่ผู้บริโภครู้สึกไม่สามารถแสวงหาเม็ดเงินจำนวนมากในการซื้อสินค้าที่มีมูลค่าสูงมากได้ หรืออาจเป็นเพราะเหตุผลในการที่ผู้บริโภครู้สึกไม่ต้องการนำเงินจำนวนมากไปลงทุนกับการซื้อสินค้าชิ้นหนึ่ง อันไม่สามารถได้รับผลกำไรจากสินค้าชิ้นดังกล่าวได้มากกว่าการนำเงินไปลงทุนประกอบธุรกิจอื่น

โดยหากพิจารณาถึงสภาวะทางสังคมเศรษฐกิจที่มีความผันผวน และเปลี่ยนแปลงกันอย่างมากในปัจจุบัน พบว่า มีแนวโน้มที่ส่งผลให้เกิดปัญหาในการฟ้องร้องดำเนินคดีอันเกิดจากการผิดสัญญาของผู้เช่าซื้อเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากผู้เช่าซื้อไม่สามารถชำระหนี้ค่าเช่าซื้อให้แก่ผู้ให้เช่าซื้อได้ตามข้อตกลงที่ได้สัญญาไว้ นอกจากนี้อาจมีกรณีที่ผู้เช่าซื้อเป็นผู้ผิดสัญญาในข้อที่เป็นสาระสำคัญอื่นๆ และส่งผลให้ผู้เช่าซื้อบอกเลิกสัญญาแล้วฟ้องร้องบังคับคดีแก่ผู้ให้เช่าซื้อ โดยในเบื้องต้นนั้นอาจมีการเจรจาตกลงกันก่อนให้เบื้องต้น หากเจรจาตกลงกันในเบื้องต้นได้ ก็จะทำให้คดีเสร็จไปได้โดยง่าย แต่หากไม่สามารถเจรจาตกลงกันได้ระหว่างคู่กรณี ศาลก็จะเข้ามามีบทบาทในการพิจารณาพิพากษาคดีต่อไป แต่สิ่งหนึ่งที่เป็นเรื่องยากในการพิพากษาคดีเช่าซื้อ คือการกำหนดค่าเสียหายว่าควรจะมีเพียงใด เพราะหากกำหนดให้ผู้ให้เช่าซื้อได้รับชดเชยค่าเสียหายน้อยเกินไป ก็จะกระทบต่อสิทธิของผู้ให้เช่าซื้อที่พึงจะได้รับ หากกำหนดให้ผู้เช่าซื้อต้องรับผิดชอบความเสียหายที่แท้จริง ก็จะไม่เป็นธรรมแก่ผู้เช่าซื้อ ซึ่งปัญหาที่เป็นต้นเหตุหรือเป็นปัจจัยที่ทำให้การกำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อไม่สอดคล้องต่อความเป็นจริงจนสร้างผลกระทบต่อผู้ให้เช่าซื้อ รวมทั้งศาลเองก็มีที่มาจากหลายปัจจัยด้วยกัน ดังที่มีผู้วิจัยถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการกำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อ ในงานวิจัยที่ชื่อ “ปัญหาที่มีผลกระทบต่อการใช้ดุลพินิจในการกำหนดค่าเสียหายของศาล ศึกษากรณีเช่าซื้อรถยนต์” และผู้วิจัยเองได้นำแนวความคิดในงานวิจัยดังกล่าวมาเสนอไว้แล้วในบทที่ 3 กล่าวคือ ปัจจัยที่เกิดจากผู้ให้เช่าซื้อในแง่ที่ผู้ให้เช่าซื้อปกปิดราคาทรัพย์สินที่แท้จริงและเรียกค่าเสียหายสูงเกินไป เพื่อต้องการที่จะเอาเปรียบผู้เช่าซื้อ หรือในด้านที่ผู้ให้เช่าซื้อไม่นำสืบพยานหลักฐานหรือนำสืบพยานหลักฐานไม่ชัดเจนเพียงพอ นอกจากนี้ยังมีปัจจัยที่เกิดจากผู้เช่าซื้อ ในกรณีที่ผู้เช่าซื้อผิดนัดไม่ชำระค่าเช่าซื้อ แต่ยังคงครองทรัพย์สินที่เช่าซื้อนั้นต่อไป ไม่ยอมส่งมอบคืนแก่ผู้ให้เช่าซื้อ ทำให้ผู้ให้เช่าซื้อต้องฟ้องคดีต่อศาลเพื่อเรียกทรัพย์สินที่เช่าซื้อคืน

ทั้งเรียกร้อยเอค่าเสียหายต่างๆ หรือในกรณีที่ผู้เช่าซื้อ ไม่ระมัดระวังรักษาทรัพย์สินที่เช่าซื้อเสมอ วิชาญชุนพึงรักษาทรัพย์สินของตนเอง ทำให้ทรัพย์สินที่เช่าซื้อนั้นเสื่อมสภาพหรือเสื่อมราคาลงอย่างรวดเร็ว นอกจากนั้นงานวิจัยฉบับดังกล่าวยังได้กล่าวถึงปัจจัยอีกส่วนหนึ่งอันส่งผลต่อการ กำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อ ซึ่งด้วยความเคารพและงานวิจัยฉบับนี้เป็นเพียงเอกสารทางวิชาการ เท่านั้น ผู้วิจัยจึงต้องนำเสนอปัจจัยอีกส่วนหนึ่งกล่าวคือ ปัจจัยของผู้พิพากษาที่ไม่ชัดเจนใน หลักการในการกำหนดค่าเสียหาย รวมถึงความที่ผู้พิพากษามีอคติในการกำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อ¹⁰⁸ โดยปัจจัยทั้งสามกรณีที่ได้กล่าวมานั้น ย่อมส่งผลกระทบต่อการใช้ดุลพินิจในการกำหนด ค่าเสียหายได้

ในกระบวนการหรือการฟ้องร้องของผู้ประกอบการต่อผู้บริโภคนั้นสามารถแยกได้เป็น 2 กรณี กล่าวคือ

1) กรณีผู้เช่าให้ซื้อฟ้องร้องเพื่อเรียกให้ผู้เช่าซื้อส่งมอบทรัพย์สินคืนแก่ผู้ให้เช่าซื้อ หากส่งมอบทรัพย์สินคืนไม่ได้ก็ให้ใช้ราคาทรัพย์สินดังกล่าว ซึ่งถือเป็นค่าเสียหายจากการที่ตนไม่สามารถเข้าครอบครองทรัพย์สินดังกล่าวนั้นได้

2) กรณีฟ้องร้องเพื่อเรียกให้ผู้เช่าซื้อชดใช้ค่าเสียหาย จากการที่ผู้ให้เช่าซื้อได้รับ ทรัพย์สินคืนแล้ว แต่เมื่อผู้ประกอบการนำทรัพย์สินนั้นออกขายทอดตลาดแล้วขาดทุน

โดยค่าเสียหายจากการที่ผู้ให้เช่าซื้อร้องขอมานั้นคำนวณจากฐาน ณ เวลาที่ทำสัญญา และค่าตอบแทนที่ตนหวังว่าจะได้รับในอนาคตหากสัญญาได้ปฏิบัติอย่างครบถ้วนแล้ว นอกจากนั้นในการกำหนดค่าเสียหายของศาลแต่ละศาลนั้นมักเป็นดุลพินิจของศาล ขึ้นอยู่กับ แนวความคิดความเข้าใจของแต่ละศาล ส่งผลให้การกำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อนั้น ไม่มีความ ชัดเจนแน่นอนและไม่คงที่ ซึ่งอาจก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่คู่กรณีไม่ว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้

เมื่อได้พิจารณาจากคำพิพากษาที่ได้มีการฎีกาขึ้นมาสู่ศาลฎีกานับตั้งแต่ปีพ.ศ. 2530 ถึง พ.ศ. 2550 นั้น จำนวน 148 คดี โดยในจำนวนคดีดังกล่าวนี้เป็นคดีที่มีการฎีกาในประเด็นอัน เกี่ยวกับการกำหนดค่าเสียหายเป็นจำนวน 30 คดี ในการฎีกาเรื่องการกำหนดค่าเสียหายเหล่านี้ มี บางกรณีที่ศาลฎีกาพิพากษาขึ้นตามศาลล่างเนื่องจากคู่ความมิได้อุทธรณ์ในปัญหาการกำหนด ค่าเสียหาย หรือฎีกาขึ้นมาโดยอ้างว่าค่าเสียหายที่ศาลปรับลดนั้นมีไฉ่เบี่ยงปรับ ซึ่งคดีเหล่านี้ศาลฎีกา จะไม่เข้าไปก้าวล่วงคำพิพากษาของศาลล่าง เนื่องจากศาลฎีกาพิจารณาว่าเรื่องดังกล่าวเป็นดุลพินิจ ที่ศาลล่างมีอำนาจกำหนดค่าเสียหายได้ อย่างไรก็ตามก็ยังคงมีคำพิพากษาของศาลฎีกาบางส่วนที่ ศาลฎีกาได้แก้ไขการกำหนดค่าเสียหายดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเห็นว่าแนวความคิดหนึ่งที่สามารถสร้างความ ชัดเจนแน่นอนในการกำหนดค่าเสียหายของศาล รวมถึงสร้างความเป็นธรรมให้แก่คู่ความ

¹⁰⁸ สุทัศน์ ศิริมหาพฤกษ์. เล่มเดิม. หน้า 48-51.

ทั้งสองฝ่ายได้เพิ่มมากยิ่งขึ้น คือ แนวความคิดในทางนิติเศรษฐศาสตร์ อันเป็นแนวความคิดที่
เกิดขึ้นใหม่ในกลุ่มประเทศคอมมอนลॉ และเริ่มได้รับการเผยแพร่อย่างมากในกลุ่มประเทศ
ดังกล่าว โดยหากพิจารณาถึงวัตถุประสงค์หลักของนิติศาสตร์คือ “ความยุติธรรม” แต่ในมุมมอง
ทางนิติเศรษฐศาสตร์แล้ว ความยุติธรรมเป็นเพียงนามธรรมเท่านั้น และไม่สามารถวัดค่าได้
เนื่องจากไม่มีเครื่องมือในการวัดความยุติธรรมดังกล่าว แต่ในทางนิติเศรษฐศาสตร์แล้ว คำว่า
“ความมีประสิทธิภาพ” นั้น ถูกให้คำนิยามด้วยเครื่องมือที่สามารถวัดค่าได้ ดังนั้นความยุติธรรม
ในทางนิติเศรษฐศาสตร์มักเป็นจุดที่ใกล้เคียงหรือจุดเดียวกันกับความมีประสิทธิภาพ ดังนั้นการ
กำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อจึงควรนำแนวความคิดในเรื่องความมีประสิทธิภาพเข้ามาร่วมในการ
พิจารณาเพื่อให้คู่ความได้รับความเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น

จากการวิจัยพบว่าการที่นำแนวความคิดในเรื่องนิติเศรษฐศาสตร์สามารถสร้างความ
เป็นธรรมให้แก่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายได้เพิ่มมากยิ่งขึ้นได้ใน 2 ด้าน กล่าวคือ

1) ความเป็นธรรมในด้านเนื้อหาทางเศรษฐศาสตร์ กล่าวคือ การกำหนดค่าเสียหายโดย
พิจารณาถึงแนวความคิดในมุมมองทางนิติเศรษฐศาสตร์จะเป็นการกำหนดค่าเสียหายที่มี
ประสิทธิภาพมากที่สุด เนื่องจากเป็นค่าเสียหายที่สามารถคำนวณโดยอาศัยหลักการในทางทฤษฎี
ได้ กล่าวคือ สูตรที่ผู้วิจัยได้นำเสนอนั้น ได้พิจารณาถึงผลประโยชน์ที่ผู้ให้เช่าซื้อพึงได้รับจากการ
ตกลงทำสัญญาเช่าซื้อ เหตุที่ผู้วิจัยพิจารณาถึงผลประโยชน์ดังกล่าวเนื่องจากผู้วิจัยได้พิจารณาถึง
แนวความคิดทางทฤษฎีในการกำหนดค่าเสียหายในแง่มุมทางนิติศาสตร์ประกอบด้วย อย่างไรก็ตาม
ผลประโยชน์ที่ผู้ให้เช่าซื้อพึงได้รับนั้น ผู้วิจัยก็ได้พิจารณาแต่เฉพาะในแง่มุมของผู้ให้เช่าซื้อเพียง
เท่านั้น แต่ผู้วิจัยยังได้พิจารณาถึงจำนวนผลประโยชน์ที่ควรจะเป็นและไม่ก่อประโยชน์กับผู้ให้เช่า
ซื้อมากเกินไป โดยผู้วิจัยได้นำแนวความคิดในเรื่อง “ค่าของเงินตามเวลา” (Time Value of Money)
มาประกอบการพิจารณาร่วมด้วย ซึ่งแนวความคิดดังกล่าวจะสะท้อนถึงผลประโยชน์ที่ผู้ให้เช่าซื้อ
พึงได้รับ ณ วันที่สัญญาเช่าซื้อเลิกกัน

2) ความเป็นธรรมในด้านตัวบุคคล กล่าวคือ การกำหนดค่าเสียหายจากสูตรที่ผู้วิจัยได้
นำเสนอนั้น ได้คำนวณจากมูลฐานในทางทฤษฎีทั้งทางนิติศาสตร์ ประกอบกับทฤษฎีทาง
เศรษฐศาสตร์ ซึ่งจะส่งผลทำให้ศาลสามารถกำหนดค่าเสียหายแก่ผู้ให้เช่าซื้อตามจำนวนที่พึงจะ
ได้รับ และในเวลาเดียวกันนั้นค่าเสียหายดังกล่าวก็จะไม่ทำให้ผู้ให้เช่าซื้อหรือจำเลยจะต้องชำระ
ค่าเสียหายไปมากกว่าจำนวนที่ตนพึงต้องเสีย อันเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงค่าเสียหายที่เป็น
คุณภาพอันเกิดขึ้นระหว่างผู้เช่าซื้อและผู้ให้เช่าซื้อ

ดังนั้นการที่ศาลสามารถกำหนดค่าเสียหายอันพอสมควรและชัดเจนแน่นอนให้แก่
ผู้ประกอบการโดยไม่ได้สร้างภาระแก่ผู้บริโภคมากเกินไปนั้น ก็จะส่งผลให้ผู้ประกอบการสามารถ

ได้รับเม็ดเงินเร็วที่เหมาะสมตามที่ตนสมควรได้รับ โดยไม่เป็นการเอาเปรียบผู้บริโภคมากจนเกินไป และหากกล่าวในด้านของผู้บริโภคเองก็จะชำระค่าเสียหายเท่าที่ตนพึงเสียเท่านั้น แต่อย่างไรก็ดี ในงานวิจัยฉบับนี้ก็ได้กล่าวไว้ว่าศาลควรต้องพิจารณาแต่หลักการในทางนิติเศรษฐศาสตร์เพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ก็ควรที่จะให้หลักการดังกล่าวเข้ามามีบทบาทในการประกอบการใช้ดุลพินิจ เพื่อให้เกิดความสมดุลกันระหว่างหลักการทางนิติศาสตร์และหลักการทางเศรษฐศาสตร์

การนำเอาแนวความคิดทางนิติเศรษฐศาสตร์มาเพื่อประกอบการพิจารณาที่ปรากฏในงานวิจัยฉบับนี้จะพิจารณาในเรื่องการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องหลักความมีประสิทธิภาพที่ได้พิจารณาประกอบกับทฤษฎีการกำหนดค่าเสียหายในทางนิติศาสตร์ โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ 1. ผลประโยชน์ที่เชื่อถือ (Reliance Interest) 2. ผลประโยชน์ที่คาดหมาย (Expectancy Interest) และ 3. Restitution Remedy และนอกจากนั้นอีกทฤษฎีหนึ่งที่สามารถช่วยในการสร้างความเป็นธรรมให้เกิดแก่คู่ความทั้งสองฝ่ายได้นั้นก็คือ แนวความคิดเรื่อง “ค่าของเงินตามเวลา” (Time Value of Money) หลักการต่างๆ ทั้งทางนิติศาสตร์และเศรษฐศาสตร์ที่ได้กล่าวมานั้นสามารถทำให้เกิดแนวความคิดและวิธีการในการกำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อได้ดังนี้

เมื่อพิจารณาเริ่มต้นจากทฤษฎีการเยียวยาความเสียหายที่เชื่อถือ (Reliance Remedy) ลักษณะสัญญาเช่าซื้อที่ผู้ให้เช่าซื้อหรือที่เป็นผู้ประกอบการจะต้องมีการวางเงินลงทุนเพื่อซื้อทรัพย์สินที่เช่าซื้อมาให้แก่ผู้เช่าซื้อโดยหวังที่จะได้รับผลประโยชน์ในเงินที่ตนได้ลงทุนดังกล่าวไป แต่หากเป็นกรณีของสัญญาซื้อขายแล้ว ก็จะมีกรณีที่ผู้ซื้อจะได้มีการลงทุนบางสิ่งบางอย่างเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมในการรับชำระหนี้ของผู้ขาย อันเป็นการที่ผู้ซื้อเชื่อว่าผู้ขายจะได้มีการปฏิบัติตามสัญญา การกำหนดถึงผลประโยชน์ที่เชื่อถือของผู้ซื้อนั้น จำต้องรวมไปถึงเงินลงทุนที่ได้ลงไปพร้อมดอกเบี้ยของเงินลงทุนดังกล่าว¹⁰⁹ ด้วย

และจากแนวความคิดดังกล่าวอันเกี่ยวกับสัญญาซื้อขายซึ่งเกี่ยวข้องกับเงินลงทุนนั้น อาจสามารถนำแนวคิดจากสัญญาซื้อขายดังกล่าวมากำหนดค่าเสียหายในกรณีสัญญาเช่าซื้อที่ผู้เช่าซื้อผิดเงื่อนไขในการชำระค่างวดตามสัญญาเช่าซื้อ ซึ่งผู้ให้เช่าซื้อควรได้รับชดเชยค่าเสียหายดังนี้คือ

เงินต้นทุน(ตามมูลค่าทรัพย์สิน)ที่ได้ลงทุนของผู้ให้เช่าซื้อ (Original Cash Price)	(1)
ลบด้วย ส่วนที่ผู้เช่าซื้อได้ชำระมาแล้วบางส่วน	(2)
รวมกับ ดอกเบี้ย (ซึ่งพิจารณาจากราคาตลาด) ของส่วนต่างในข้อ (1) และ (2)	(3)

¹⁰⁹ J.K. Macleod. (1970). **Damages: Reliance or Expectancy Interest** (Journal of Business Laws).

หากลองพิจารณาจากทฤษฎีการเยียวยาความเสียหายที่คาดหวัง (Expectation Remedy) โดยลองพิจารณาตัวอย่างจากเรื่องสัญญาซื้อขายที่ได้กล่าวมาในเบื้องต้นนั้น นอกเหนือจากที่ได้กล่าวมาแล้วว่าการคำนึงถึงประโยชน์ที่เชื่อถืออาจสามารถพิจารณาได้จากมูลค่าของทรัพย์สินนั้น ในราคาตลาด แต่การกำหนดถึงผลประโยชน์ที่คาดหวังของผู้ซื้อนอกจากต้องคำนึงถึงมูลค่าทรัพย์สินในราคาตลาดแล้ว จะต้องรวมถึงผลประโยชน์ที่ผู้ซื้อพึงได้รับจากทรัพย์สินนั้น ตลอดอายุของตัวทรัพย์สินนั้นด้วย โดยการพิจารณาผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นตลอดอายุของทรัพย์สินนั้นว่า เป็นเท่าไร จะต้องพิจารณาบนพื้นฐานที่ว่าสินค้านั้นโดยทั่วไปในทางการค้าแล้วการรับประกันสินค้ามีระยะเวลาเท่าใด ซึ่งนั้นก็หมายความว่า หากพิจารณาตามเหตุผลในทางธุรกิจการค้าแล้วผู้ซื้อ ก็พึงที่จะได้รับผลประโยชน์กลับคืนตลอดระยะเวลาการรับประกันสินค้าดังกล่าว จากส่วนที่ตน ไม่ได้รับจากการที่ผู้ขายผิดสัญญา แต่หากเป็นกรณีของสัญญาเช่าซื้อผลประโยชน์ที่ผู้ให้เช่าซื้อ คาดหมายนั้นก็จะหมายถึงถึงจำนวนเงินลงทุนและผลประโยชน์ที่ผู้ให้เช่าซื้อจะได้รับตลอด ระยะเวลาของสัญญา การที่ผู้ให้เช่าซื้อผิดสัญญาและส่งผลทำให้ผู้ให้เช่าซื้อ ไม่ได้รับผลประโยชน์ที่ คาดหวังหรือคาดหมายว่าจะได้รับตลอดระยะเวลาของสัญญาเช่าซื้อ ดังนั้นค่าเสียหายที่ผู้ให้เช่าซื้อ ควรได้รับ จึงสามารถสรุปเป็นสูตรได้ดังนี้คือ

	ค่างวดส่วนที่ผู้เช่าซื้อค้างชำระนับถึงวันที่ผิดสัญญา	(1)
รวมกับ	ดอกเบี้ยในข้อ (1) (ซึ่งพิจารณาจากราคาตลาด)	(2)

เมื่อพิจารณาโดยทั่วไปแล้ว จะเห็นว่าการคำนวณค่าเสียหายภายใต้เงื่อนไขของ ผลประโยชน์ที่เชื่อถือนั้นมีความเป็นไปได้และง่ายกว่าการคำนวณตามเงื่อนไขของผลประ โยชน์ที่ คาดหมาย แต่ผลประโยชน์ที่เชื่อถือนั้นจะทำให้ผู้ให้เช่าซื้ออยู่ในฐานะที่ได้เปรียบกว่าผู้เช่าซื้อ และ ผู้ให้เช่าซื้อก็มีสิทธิที่จะได้รับเงินค่างวดที่ ได้รวมดอกเบี้ยในมูลค่าตลาด (Market Value) ณ วันที่ทำ สัญญาเช่าซื้อ ทั้งยังสามารถเรียกดอกเบี้ยที่เพิ่มมากขึ้นจากค่างวดส่วนที่ผิดนัด ได้อีกด้วย

แต่อย่างไรก็ดี การปรับใช้สูตรทั้งสองนั้นก็มีความไม่แน่นอนในเรื่องของเจตนารมณ์ว่า ต้องการที่จะคุ้มครองคู่กรณีฝ่ายใด

ดังรายละเอียดที่ผู้วิจัยได้กล่าวมาข้างต้น ประกอบการพิจารณาจากทฤษฎีในการกำหนด ค่าเสียหายและแนวความคิดในทางเศรษฐศาสตร์แล้ว ผู้ให้เช่าซื้อควร ได้รับการชดเชยค่าเสียหาย อย่างเหมาะสม แต่ก็ไม่ควรเป็นการกำหนดค่าเสียหายในลักษณะการลงโทษฝ่ายที่กระทำผิดสัญญา ดังนั้นการชดเชยค่าเสียหายอย่างเหมาะสมเพื่อให้คู่สัญญาได้อยู่ในสถานะที่เท่าเทียมกันนั้น จึงมี

นักกฎหมายนำเสนอวิธีการหรือกระบวนการในการชดเชยค่าเสียหายจากการผิดสัญญาเช่าซื้อตาม
สูตรต่อไปนี้

ค่างวดค้างชำระจนถึงวันที่บอกเลิกสัญญา	(1)
รวมกับ ดอกเบี้ยของค่างวดค้างชำระใน (1) (โดยคำนวณตามราคาตลาด)	(2)
รวมกับ ค่าเช่าหากนำทรัพย์สินนั้นออกให้เช่าได้ในอนาคต โดยคำนวณมูลค่าการเช่า ณ ปัจจุบัน	(3)
ลบด้วย ค่าใช้จ่ายในการที่จะต้องนำทรัพย์สินนั้นออกขายทอดตลาด หรือออกให้เช่าซื้อใหม่โดยคำนึงถึงมูลค่าทรัพย์สินที่เช่าซื้อในราคาตลาดที่สูงที่สุด	(4)

แต่สูตรดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยมีความเห็นที่แตกต่างออกไปจากสูตรดังกล่าว เนื่องจาก
เหตุผลว่า ในปัจจัยใน (3) นั้น การฟ้องคดีในประเทศไทยเองก็มีการฟ้องร้องในส่วนดังกล่าว โดย
ผู้ให้เช่าซื้อหรือโจทก์ในคดีเช่าซื้อจะขอให้จำเลยชดเชยค่าเสียหายจากการที่ตนไม่สามารถนำรถยนต์
ออกใช้ประโยชน์ได้ แต่ในประเด็นดังกล่าวนี้เป็นประเด็นที่ศาลมักปรับลดโดยใช้ดุลพินิจของศาล
เอง ซึ่งไม่มีหลักเกณฑ์ที่มีมาตรฐานหรือตัวชี้วัดที่ชัดเจน ผู้วิจัยจึงได้นำเสนอความเห็นเพิ่มเติม และ
ขออธิบายเพิ่มเติมเพื่อให้สามารถปรับเข้ากับข้อเท็จจริงในคดีเช่าซื้อของประเทศไทยได้ชัดเจน
ยิ่งขึ้น กล่าวคือ

1) ในการฟ้องร้องในคดีเช่าซื้อกรณีฟ้องเรียกรถยนต์คืน ผู้ให้เช่าซื้อจะเรียกร้องให้
ส่งมอบรถยนต์คืน มิเช่นนั้นก็จะให้ชดเชยค่าแทน ทั้งยังฟ้องให้ชำระเงินค่าขาดประโยชน์จากการที่ผู้
ให้เช่าซื้ออ้างว่าตนไม่สามารถนำรถยนต์ออกให้เช่าแก่บุคคลภายนอกได้ กรณีนี้ผู้วิจัยเห็นว่าสูตร
ดังกล่าวอาจไม่สามารถนำมาปรับใช้ได้ เนื่องจากหากพิจารณาจากสูตรดังกล่าวในข้อ (4) แล้วพบว่า
ต้องนำเงินที่ได้รับจากการขายทอดตลาดหรือจากการที่ให้เช่าซื้อใหม่มาหักจากค่าเสียหายที่จะ
กำหนดให้แก่ผู้ให้เช่าซื้อ ดังนั้นกรณีนี้ผู้วิจัยจึงขอเสนอสูตรหรือแนวความคิดเพิ่มเติมในการ
กำหนดค่าเสียหายให้แก่ผู้ให้เช่าซื้อเพื่อเป็นการสนองแนวความคิดและทฤษฎีการเยียวยาความ
เสียหายที่เชื่อถือ (Reliance Remedy) และคาดหวัง (Expectation Remedy) แล้ว อาจกำหนดสูตร
ได้ดังนี้คือ

	ค่าวงค้ำชำระจนถึงวันที่บอกเลิกสัญญา	(1)
รวมกับ	ดอกเบี้ยของค่าวงค้ำชำระใน (1) (โดยคำนวณตามราคาตลาด)	(2)
รวมกับ	มูลค่าของทรัพย์สินที่เช่าซื้อ (โดยคำนวณตามราคาตลาด)	(3)
รวมกับ	ผลประโยชน์ของค่าวงค้ำที่ลดลง ณ มูลค่าในปัจจุบัน	(4)

แต่สูตรนี้จะเห็นว่าจะมีได้รวมถึงค่าเช่าที่ผู้ให้เช่าซื้อร้องขอมาจากการที่ตนไม่สามารถนำทรัพย์สินออกให้เช่าซื้อได้ แต่ผู้วิจัยเห็นว่าสิ่งที่สามารถทดแทนค่าขาดประโยชน์ดังกล่าวได้คือผลประโยชน์ค่าวงค้ำที่ลดลง ณ มูลค่าในปัจจุบัน โดยสูตรดังกล่าวสามารถสนองต่อแนวความคิดในการกำหนดค่าเสียหายได้ เนื่องจากเหตุผลที่ว่าเมื่อพิจารณาจากสูตร (1), (2) จะเป็นการสนองต่อแนวความคิดและทฤษฎีการกำหนดค่าเสียหายโดยเยียวยาผลประโยชน์ที่คาดหมาย (Expectation Remedy) ตามรายละเอียดที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 4

ในส่วน (3) นั้นผู้วิจัยกำหนดให้คำนวณตามราคาทรัพย์สินในท้องตลาด กล่าวคือ หากเป็นกรณีรถยนต์ก็ไปพิจารณาจากราคารถยนต์มือสองในท้องตลาด ไม่ใช่พิจารณาจากจำนวนเงินลงทุนที่ผู้ให้เช่าซื้อได้ลงทุนไป เหตุที่ผู้วิจัยเสนอเงื่อนไขใน (3) ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว เนื่องจาก โดยหลักในการฟ้องเรียกร้องคืนนั้น เมื่อผู้ให้เช่าซื้อสามารถเข้าครอบครองรถยนต์จากผู้ให้เช่าซื้อแล้ว ผู้ให้เช่าซื้อก็ต้องนำรถยนต์คันดังกล่าวออกขายทอดตลาด โดยราคาในการขายทอดตลาดก็เป็นราคาการขายรถยนต์มือสองนั่นเอง และเหตุที่ผู้วิจัยกำหนดเงื่อนไขว่าใน (3) ต้องไม่ใช่กรณีที่ศาลพิจารณาจากเงินทุนที่ผู้ให้เช่าซื้อได้ลงทุนไป เนื่องจากว่าในการทำสัญญาเช่าซื้อนั้นก็จะมีการวางเงินค้ำไว้ไปแล้วบางส่วนในส่วนที่ยังขาดอยู่จึงจะเป็นเงินลงทุนที่ผู้ให้เช่าซื้อได้ออกให้ไปก่อน ดังนั้นหากคำนวณมูลค่าทรัพย์สินที่เช่าซื้อจากเงินที่ผู้ให้เช่าซื้อลงทุนไปจะไม่สามารถหาราคาที่แท้จริงของทรัพย์สินในท้องตลาดได้

อย่างไรก็ดี อาจเกิดคำถามที่ว่าหากสัญญาเช่าซื้อระหว่างคู่สัญญาเป็นการซื้อรถยนต์มือสองมาแต่ต้นแล้ว หากผู้เช่าซื้อผิดสัญญาการเข้าครอบครองรถยนต์อีกครั้งหนึ่งจะทำให้ผู้ให้เช่าซื้อต้องเสียเปรียบหรือไม่ (เพราะเท่ากับว่ารถยนต์คันดังกล่าวจะเป็นรถยนต์มือที่สามหรือสี่ไปแล้ว มูลค่าก็จะยิ่งน้อยลงไป) สิ่งที่จะชดเชยความเสียเปรียบดังกล่าวคือเงื่อนไข (4) โดยเงื่อนไขในส่วนนี้ผู้วิจัยเห็นว่าจะเป็นการจัดข้อเสียเปรียบดังกล่าว เนื่องจากว่าหากเป็นการเช่าซื้อรถยนต์ที่เป็นรถยนต์เก่าหรือรถยนต์มือสองนั้น ผู้ให้เช่าซื้อนั้นก็มักจะกำหนดดอกเบี้ยไว้สูงกว่าการทำสัญญาเช่าซื้อรถยนต์ใหม่หรือรถยนต์มือหนึ่ง โดยดอกเบี้ยดังกล่าวก็จะรวมอยู่ในผลประโยชน์ (Premium) ที่ตนคาดหวังว่าจะได้รับอยู่แล้ว แต่อย่างไรก็ดี เพื่อมิให้เป็นการให้ประโยชน์แก่ผู้ให้เช่าซื้อมากเกินไปจนส่งผลต่อผู้เช่าซื้อซึ่งเป็นผู้บริโภคได้ ผู้วิจัยจึงนำเงื่อนไขในเรื่องค่าของเงินตามเวลา

(Time Value of Money) โดยคำนวณให้ผลประโยชน์ที่ผู้ให้เช่าซื้อคาดว่าจะได้รับมีมูลค่า ณ ปัจจุบัน (Present Value) เป็นเท่าไรนั่นเอง

โดยเหตุที่ผู้วิจัยมิได้กำหนดในเรื่องค่าขาดประโยชน์เข้าไปในสูตรดังกล่าว เนื่องจากโดยปกติแล้วเมื่อผู้ให้เช่าซื้อสามารถยึดหรือเข้าครอบครองรถจากผู้ให้เช่าซื้อได้แล้ว ก็มักจะนำออกขายทอดตลาดเสียมากกว่าการที่จะนำรถยนต์ออกให้เช่า นอกจากนี้จำนวนค่าเช่ารายวันที่ผู้ให้เช่าซื้อร้องขอมานั้นก็ไม่มีสิ่งใดสามารถวัดค่าได้ว่าจะสามารถนำออกให้เช่าในราคาดังกล่าวได้จริง ดังนั้นสิ่งที่ผู้วิจัยเห็นว่าเพื่อเป็นการสร้างความเป็นธรรมให้แก่ผู้ให้เช่าซื้อ แม้ค่าขาดประโยชน์จะถูกตัดออกไปแล้ว สิ่งที่เข้ามาแทนที่ค่าขาดประโยชน์ดังกล่าว ก็ยังคงมีผลประโยชน์ในมูลค่า ณ ปัจจุบัน อันเป็นผลประโยชน์ที่ผู้ให้เช่าซื้อเชื่อว่าจะได้รับ ณ วันที่ตกลงทำสัญญา โดยผู้วิจัยเห็นว่าผลประโยชน์ดังกล่าวเป็นผลประโยชน์ที่คู่สัญญาตกลงกันบนพื้นฐานความเท่าเทียมกันของกลุ่มสัญญาซึ่งเป็นมูลค่าที่ชัดเจนมากกว่าค่าเช่าในอนาคต และนอกจากนั้นหากเกิดคำถามว่าคู่สัญญาสามารถตกลงกันบนพื้นฐานที่เท่าเทียมกันจริงหรือไม่นั้น ผู้วิจัยก็ยังมีความเห็นเพิ่มเติมว่า เนื่องจากสัญญาเช่าซื้อเป็นสัญญาที่อยู่ภายใต้การควบคุมโดยคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาซึ่งประกาศโดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ดังนั้นหากในอนาคตผู้ประกอบการกำหนดเงื่อนไขผลประโยชน์สูงเกินไป คณะกรรมการว่าด้วยสัญญาก็สามารถออกประกาศควบคุมรายละเอียดดังกล่าวได้

อย่างไรก็ดี ในกรณีสูตรที่ผู้วิจัยนำเสนอข้างต้นนั้น จะสามารถปรับใช้ในกรณีที่ผู้เช่าซื้อต้องรับผิดชอบในเหตุที่ผู้เช่าซื้อไม่สามารถส่งมอบรถยนต์คืนได้ เนื่องจากเป็นความผิดของผู้เช่าซื้ออันส่งผลให้ผู้เช่าซื้อต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายเท่านั้น ทั้งสูตรดังกล่าวยังเป็นการลงโทษผู้เช่าซื้อจากการที่ตนผิดนัดชำระหนี้ค่าเช่าซื้อ ทั้งยังกระทำการอันส่งผลให้ผู้ให้เช่าซื้อไม่สามารถเข้าครอบครองทรัพย์สินที่ตนมีสิทธิได้ แต่ในทางกลับกันสูตรดังกล่าวได้สนับสนุนให้ผู้เช่าซื้อส่งมอบทรัพย์สินคืนแก่ผู้ให้เช่าซื้อและไม่ทุจริตเบียดบังเอาทรัพย์สินอันเป็นสิทธิของผู้ให้เช่าซื้อไปอีกด้วย

2) เป็นกรณีการฟ้องร้องในการเรียกค่าเสียหายจากการที่ผู้ให้เช่าซื้อสามารถยึด หรือเข้าครอบครองรถยนต์ที่เช่าซื้อ และนำรถยนต์คันดังกล่าวออกขายทอดตลาดได้เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ในส่วนที่อาจสามารถนำสูตรที่มีการนำเสนอมาแล้วมาปรับใช้ได้ ซึ่งก็หมายถึงสูตรดังต่อไปนี้

ค่างวดค้างชำระจนถึงวันที่บอกเลิกสัญญา	(1)
รวมกับ ดอกเบี้ยของค่างวดค้างชำระใน (1) (โดยคำนวณตามราคาตลาด)	(2)
รวมกับ ผลประโยชน์ (Premium) ตลอดระยะเวลาของสัญญาที่ผู้ให้เช่าซื้อ คาดว่าจะได้รับ โดยคำนวณมูลค่า ณ ปัจจุบัน	(3)
ลบด้วย มูลค่าทรัพย์สินที่ได้รับกลับคืนมาจากการนำทรัพย์สินนั้นออกขายทอดตลาด หรือออกให้เช่าซื้อใหม่โดยคำนึงถึงมูลค่าทรัพย์สินที่เช่าซื้อในราคาตลาดที่สูงที่สุด	(4)

แต่ผู้วิจัยเห็นว่าอาจต้องทำความเข้าใจเพิ่มเติมในส่วนเงื่อนไขใน (3) กล่าวคือ ผู้วิจัยเห็นว่าเงื่อนไขดังกล่าวที่เคยมีการนำเสนอมาว่าให้ใช้เงื่อนไขเรื่องค่าเช่าหากนำทรัพย์สินนั้นออกให้เช่าได้ในอนาคต โดยคำนวณมูลค่าการเช่า ณ ปัจจุบันนั้นยังไม่มี ความชัดเจนเพียงพอ เนื่องจากค่าเช่าในอนาคตนั้นไม่มีสิ่งที่สามารถชี้วัดได้ว่ารถยนต์คันดังกล่าวที่ผู้ให้เช่าซื้อจะสามารถเอารถยนต์ออกให้เช่าได้จริงหรือไม่ และส่วนใหญ่แล้วผู้ให้เช่าซื้อมักเป็นผู้ประกอบการธนาคารซึ่งมิได้มีธุรกิจหลักในการให้เช่ารถยนต์รวมอยู่ด้วย ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอกำหนดให้เปลี่ยนแปลงรายละเอียดเรื่องค่าเช่าดังกล่าวเป็นเรื่องผลประโยชน์ (Premium) ตลอดระยะเวลาของสัญญาที่ผู้ให้เช่าซื้อคาดว่าจะได้รับ โดยคำนวณ ณ มูลค่าในปัจจุบันแทน โดยเหตุผลก็จะเป็นอย่างเดียวกันกับในกรณีการฟ้องเรียกรถยนต์คืนที่ว่าปกติผู้ให้เช่าซื้อก็มักมิได้นำรถยนต์ออกให้เช่า แต่จะขายทอดตลาดแทน เพื่อให้ได้เงินมาในทันที

นอกจากนั้นหากลองพิจารณาอีกครั้งแล้ว สูตรทั้งสองกรณีนี้มีลักษณะที่เหมือนกัน กล่าวคือ ในกรณีฟ้องเรียกรถยนต์คืนนั้น ให้พิจารณาจากมูลค่ารถยนต์มือสองในท้องตลาด ซึ่งก็มักมีมูลค่าเท่ากับหรือใกล้เคียงกันกับการนำทรัพย์สินนั้นออกขายทอดตลาด เนื่องจากตั้งที่ผู้วิจัยได้กล่าวมาแล้วว่าในการขายทรัพย์สินนั้นก็ต้องอยู่บนพื้นฐานของราคาตลาดมือสองในท้องตลาดนั่นเอง

โดยวิธีในการคำนวณผลประโยชน์ที่คำนวณมาในปัจจุบัน (Present Value) นั้นสามารถคำนวณได้จากสูตรดังต่อไปนี้

$PV = \frac{FV_n}{(1+i)^n}$	กำหนดให้ PV = เงินต้นหรือมูลค่าปัจจุบัน FV_n = จำนวนเงินรวมที่ต้องการเมื่อสิ้นระยะเวลาหนึ่ง i = อัตราดอกเบี้ย n = จำนวนปีที่ลงทุน
-----------------------------	--

ดังนั้น เมื่อนำแนวความคิดในประเด็นดังกล่าวข้างต้นเปรียบเทียบกับกรณีของสัญญาเช่าซื้อ อาจพบว่าการทำสัญญาเช่าซื้อ การที่ผู้เช่าซื้อทำสัญญาเช่าซื้อทรัพย์สินสิ่งใดแล้ว ปรากฏต่อมาว่าผู้เช่าซื้อเกิดผิดสัญญามิได้ชำระหนี้ตามที่ตกลงไว้กับผู้ให้เช่าซื้อ โดยหลักหรือข้อตกลงตามสัญญาอาจต้องให้ผู้เช่าซื้อส่งมอบทรัพย์สินคืนแก่ผู้ให้เช่าซื้อ หรือให้ผู้ให้เช่าซื้อกลับเข้าครอบครองทรัพย์สินที่เช่าซื้อนั้นตามเดิมอันเป็นลักษณะของการปฏิบัติตามสัญญาซึ่งเป็นการชำระหนี้อย่างเจาะจงอย่างหนึ่ง แต่หากไม่สามารถส่งมอบทรัพย์สินนั้นคืนได้ ก็ให้ผู้เช่าซื้อชดใช้ค่าเสียหายชดเชยแทนจากการที่ไม่สามารถส่งมอบทรัพย์สินนั้นคืนได้ โดยเมื่อพิจารณาในมุมมองของนิติเศรษฐศาสตร์แล้ว การชดใช้ค่าเสียหายดังกล่าวควรเป็นจำนวนเท่าไรนั้นอาจต้องพิจารณาจากสูตรและแนวความคิดที่ผู้วิจัยได้นำเสนอไปแล้วในเบื้องต้น เพื่อให้สามารถเยียวยาผู้ที่มีได้ผิดสัญญาได้อย่างเพียงพอและเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สัญญาทั้งสองฝ่ายได้รับความเป็นธรรมที่เพิ่มมากยิ่งขึ้นอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

จากการสรุปปัญหาของการกำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อที่กระทำโดยศาลนั้น ส่งผลทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่คู่ความในคดีเช่าซื้อได้ ซึ่งเกิดจากปัญหาใหญ่ 3 ประการดังที่กล่าวมาแล้วคือ ปัจจัยที่เกิดจากผู้ให้เช่าซื้อ ปัจจัยที่เกิดจากผู้เช่าซื้อ และปัจจัยที่เกิดจากผู้พิพากษาหรือศาล¹¹⁰ ดังนั้นเพื่อให้เกิดมาตรฐานการกำหนดค่าเสียหายเมื่อมีคดีประเภทนี้ขึ้นมาสู่ศาล จึงมีความคิดที่จะนำแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์มากำหนดเป็นสูตรในการคำนวณค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อ เพื่อให้มีความเป็นธรรมและชัดเจนมากขึ้น

อย่างไรก็ดี แม้จะมีผู้เสนอให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเอกเทศสัญญาลักษณะเช่าซื้อก็ตาม แต่ปัจจัยที่ถือเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการใช้ดุลพินิจกำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อ ดังที่ผู้วิจัยได้กล่าวไว้แล้วนั้น คือกระบวนการหรือวิธีการอันเป็นวิธีการในเชิงปฏิบัติ หรืออาจกล่าวโดยเฉพาะเจาะจงก็คือ สูตรในการคำนวณค่าเสียหายที่จะสามารถใช้เป็นมาตรฐานเดียวกันในทุกศาล เนื่องจากแม้จะมีการแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไว้อย่างไรก็ตาม แต่หากผู้พิพากษาที่พิจารณาคดียังขาดเครื่องมือหรือสูตรในการพิจารณาและกำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อแล้ว ก็จะต้องส่งผลให้การกำหนดค่าเสียหายของศาลไม่อยู่บนพื้นฐานที่เป็นมาตรฐานเดียวกันอันจะสร้างความเป็นธรรมที่เท่าเทียมให้แก่คู่ความทุกฝ่ายได้ทุกศาล

และดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าแนวความคิดในเรื่องนิติเศรษฐศาสตร์นั้น เป็นกระบวนการเพื่อเข้าถึงปัญหาและทางออกให้กับปัญหาที่เกิดขึ้น มิใช่กฎหมายสารบัญญัติ หรือเป็นแนวความคิด

¹¹⁰ สุทัศน์ ศิริมหาพฤกษ์. เล่มเดิม. หน้า 48-51.

ที่บัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ดังนั้นผู้วิจัย จึงใคร่ขอเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหานั้นเพิ่มเติม ดังนี้

1. เนื่องจากประเทศไทยยังมีผู้สนใจในสหวิทยาการนิติเศรษฐศาสตร์ค่อนข้างน้อย ผู้ที่มีพื้นฐานด้านนิติศาสตร์หรือเศรษฐศาสตร์ต่างยังยึดหลักวิชาของตนเองอย่างเหนียวแน่น จนทำให้ขาดการเปิดกว้างทางความคิด และยอมรับการเกี่ยวพันกันระหว่างศาสตร์ ทั้งๆ ที่ความสำคัญของปัญหาในปัจจุบันต้องการความรู้ของทั้งสองศาสตร์ประกอบกัน¹¹¹ ดังนั้นการปรับเปลี่ยนแนวความคิดของนักกฎหมายไทย เพื่อให้ยอมรับแนวความคิดสาขาวิชาต่างๆ ที่สามารถส่งผลกระทบต่อแนวคิดทางนิติศาสตร์ได้ โดยต้องเริ่มเผยแพร่การเรียนการสอนนิติศาสตร์ในเชิงสหวิทยาการให้เพิ่มมากยิ่งขึ้น และผู้วิจัยหวังว่างานวิจัยฉบับนี้จะเป็นจุดเริ่มต้นในการจุดประกายการศึกษาเรียนรู้การศึกษานิติศาสตร์ควบคู่กับแนวความคิดในทางเศรษฐศาสตร์ให้แพร่หลายมากยิ่งขึ้น

2. สร้างให้สูตรในการคำนวณค่าเสียหายที่ผู้วิจัยเสนอนั้นให้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น โดยให้ประธานศาลฎีกา หรือหัวหน้าศาลแต่ละศาลกำหนดระเบียบปฏิบัติเกี่ยวกับการกำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อ โดยอาศัยสูตรดังที่ผู้วิจัยได้นำเสนอมาแล้ว

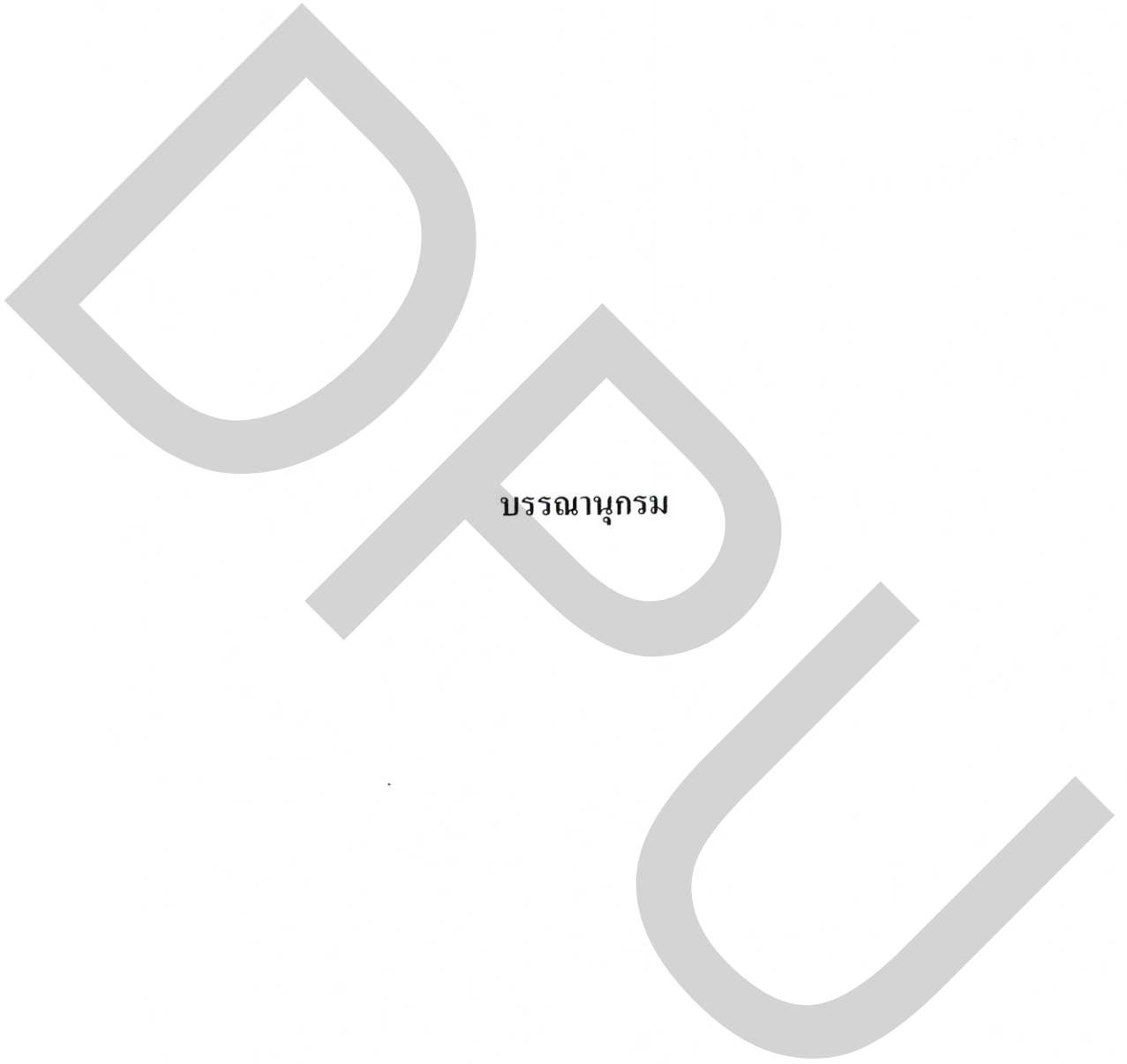
3. เนื่องจากสูตรดังกล่าวต้องอาศัยความรู้ความชำนาญในการกำหนดสูตรดังกล่าว ดังนั้นควรจัดให้มีการอบรมผู้พิพากษาที่จะต้องพิจารณาพิพากษาคดีเช่าซื้อเพื่อให้มีความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการในการคำนวณค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อ เพื่อให้ผู้พิพากษามีความรู้ความเข้าใจและมีทักษะในการกำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้ออย่างถ่องแท้

จากการที่ได้ศึกษาถึงปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น จะเห็นว่าการพิพากษาคดีของศาลในการกำหนดค่าเสียหายตามสัญญาเช่าซื้อนั้น ปัญหาต่างๆ ล้วนเกิดขึ้นจากทั้งตัวของผู้ให้เช่าซื้อ ผู้เช่าซื้อและศาลที่พิจารณาพิพากษา ซึ่งทุกปัญหานั้นเมื่อพิจารณาอย่างถ่องแท้แล้วปัญหาล้วนเกิดจากการที่คู่ความแต่ละฝ่ายต้องการให้ผลประโยชน์ตกแก่ฝ่ายตนให้มากที่สุด จนก่อให้เกิดการบิดเบือนข้อเท็จจริงในการนำเสนอต่อศาล และแม้ปัญหาดังกล่าวได้รับการแก้ไขแล้วก็ตาม แต่หากศาลยังไม่มีหลักเกณฑ์ที่แน่นอนตายตัวในการควบคุมหรือกำหนดดุลพินิจในการกำหนดหรือคำนวณค่าเสียหายให้แก่คู่ความในคดีเช่าซื้อแล้ว การกำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อซึ่งยังคงเป็นดุลพินิจของศาลอยู่นั้น ก็จะไม่สามารถกำหนดให้เป็นมาตรฐานเดียวกันได้ ดังนั้นผู้วิจัยเชื่อว่าหากมีการนำเสนอเป็นแนวทางให้ศาลนำไปใช้ในการคำนวณค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อแล้ว ก็น่าจะทำให้การใช้ดุลพินิจของศาลในการกำหนดค่าเสียหายอยู่บนพื้นฐานการจัดสรรทรัพยากรที่เกิดประโยชน์สูงสุด และก่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่คู่ความทุกฝ่ายในคดี ทั้งยังทำให้คำพิพากษาของศาลเป็นไปในแนวทางเดียวกัน

¹¹¹ ศุภฤทธิ อวารุติการต์. เล่มเดิม. ไม่มีเลขหน้า.

อันจะส่งผลทำให้ประชาชนเกิดความศรัทธาและมั่นใจในกระบวนการอำนวยความสะดวกของ
ศาลยิ่งขึ้น

ป
ร
อ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

จรัญ ภักดีธนากุล. (2541). พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการวิชาการ ศาลอุทธรณ์.

จรัล เล็งวิทยา. (2530). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย เช่าทรัพย์ เช่าซื้อ อ่าง แรงงาน อ่างทำของและรับขน (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ชูชีพ พิพัฒน์คดี. (2544). เศรษฐศาสตร์การวิเคราะห์โครงการ (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: เทคแอนด์เจอร์นัลพีเคชั่น.

นภาพร นราภรณ์กุล. (2551). การเงินธุรกิจ. กรุงเทพฯ: ทริปเพิ้ล เอ็ดดูเคชั่น.

ประพนธ์ ศาตะมาน และไพจิตร ปุญญพันธ์. (2539). คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะ ซื้อขาย (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ.

ประชุม โฉมฉาย. (2536). นิติศาสตร์และเศรษฐศาสตร์: ข้อเสนอแนะการนำแนวปฏิบัติ คอมมอนลอว์มาใช้ทบทวนกฎหมายและพัฒนากฎการใช้ทรัพยากรในปัจจุบัน. กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ไพฑูริศ เอกจริยกร. (2552). คำอธิบายเช่าทรัพย์ เช่าซื้อ (hire of property, hire purchase) (พิมพ์ครั้งที่ 14). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

มานะ พิทยาภรณ์. (2531). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เช่าซื้อ อ่างแรงงาน อ่างทำ ของ รับขน (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: พับลิคบิสเนสพริ้นท์

วรวิทย์ ฤทธิพิศ. (2535). คำอธิบายกฎหมายลักษณะเช่าซื้อพร้อมคำพิพากษาฎีกา. กรุงเทพฯ: ศรีสมบัติการพิมพ์

วิทยากร เชียงกูล และ พรภริมย์ เอี่ยมธรรม. (2547). อธิบายศัพท์เศรษฐศาสตร์สมัยใหม่ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สายธาร.

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคนิน. (2543). หลักเศรษฐศาสตร์มหภาค (ฉบับปรับปรุง). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช

ศนันท์กรณ์ โสคติพันธุ์. (2551). คำอธิบายกฎหมายลักษณะเช่าทรัพย์-เช่าซื้อ พร้อมคำอธิบายในส่วน
ของพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 และกฎหมายใหม่ที่
เกี่ยวข้อง (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

สุพิศ ปราณีตพลกรัง. (2534). คดีเช่าซื้อ. กรุงเทพฯ: ศรีสมบัติการพิมพ์.

โสภณ รัตนากร. (2551). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วย หนี้ (พิมพ์ครั้งที่ 9).
กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ.

อานันท์ คล้ายสังข์. (2533). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยเช่าทรัพย์ เช่าซื้อ
(พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

บทความ

ธัญญา นุช ดันติกุล. (2551). “การผิดสัญญาในมุมมองทางเศรษฐศาสตร์.” ดุลพาห, เล่ม 3, ปีที่ 55.
กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลยุติธรรม.

ศุภฤดี ถาวรยุคิการต์. (2552, 4 พฤษภาคม). “สหวิทยาการนิติเศรษฐศาสตร์: การขยายพรมแดน
ความรู้ด้านสังคมศาสตร์” ประชาชาติธุรกิจ. ไม่มีเลขหน้า.

อนันต์ จันทรโอภากร. (2532). “การชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ความเสียหายที่เกิดจากการผิดสัญญา
ศึกษาในเชิงเปรียบเทียบ.” วารสารนิติศาสตร์, 17, 2. กรุงเทพฯ:
คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วิทยานิพนธ์

นิทรานัย โกวิท. (2532). การคุ้มครองผู้บริโภคในการทำสัญญาเช่าซื้อสินค้า. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิฤทธิพล วินิตวัฒน์กุล. (2546). การกำหนดค่าเสียหายเนื่องจากการไม่ชำระหนี้ตามสัญญา.
วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ยอดชาย วีระพงษ์. (2533). ค่าเสียหายตามสัญญาเช่าซื้อ. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต
สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สิริรัตน์ ฟองวิฑู. (2547). การให้สินเชื่อแก่ผู้บริโภค: กรณีศึกษาสัญญาเช่าซื้อ. วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิตสาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อาภรณ์ แสงศศิธร. (2547). ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อรถยนต์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สารสนเทศจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์

เทียนไชย ตติยวเรศรัญ และ ชัชดากร ชีรสัจ. (ม.ป.ป.). เศรษฐศาสตร์ธุรกิจ Business Economics. สืบค้นเมื่อ 4 มกราคม 2554, จาก <http://www.econ.neu.ac.th/web/chapter/lesson03/detail16.html>.

ปรเมศวร์ กุมารบุญ. (ม.ป.ป.). ทฤษฎี พาเรโต กับประสิทธิภาพในการจัดสรรทรัพยากร
โทรคมนาคม. สืบค้นเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2553, จาก http://www.torakom.com/article_index.php?sub=article_show&art=188.

เอกสารอื่นๆ

สุทัศน์ ศิริมหาพฤกษ์. (2552). ปัญหาที่มีผลกระทบต่อการใช้ดุลพินิจในการกำหนดค่าเสียหายของศาลศึกษากรณีเช่าซื้อรถยนต์. งานเอกสารวิชาการส่วนบุคคล หลักสูตร ผู้บริหาร
กระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.). กรุงเทพฯ: วิทยาลัยการยุติธรรมสำนักงานศาล
ยุติธรรม.

ภาษาต่างประเทศ

BOOKS

Alfred Marshall. (1920). **Principle of Economics** (8th ed). London: Macmillan.

Atiyah, P. S. (1979). **The rise and fall of freedom of contract**. Oxford: Oxford University Press.

G.H. Treitel. (1988). **Remedies for Breach of Contract**. Oxford: Oxford University Press.

Pahwa & Pahwa. (1999). **Guide to Lease Financing and Hire Purchase**. Lucknow: Vinod Law Publication.

Polinsky. (2003). **An Introduction to Law and Economic** (3rd ed). Gaithersburg, Md.: Aspen Press.

Richard A. Posner. (2001). **Frontiers of Legal Theory**. Cambridge: Harvard University Press.

_____. (2003). **Economic Analysis of Law** (6th ed). New York: Aspen Press.

ARTICLES

Guido Calabresi. (1961). "Some Thoughts on Risk Distribution and the Law of Torts." **Yale Law Journal**. New Haven,CT : The Yale Law Journal Company, pp. 499-553.

J.K. Macleod. (1970). "Damages: Reliance or Expectancy Interest." In Professor Robert M Merkin (Eds.). **Journal of Business Laws**. London: Sweet & Maxwell. p. 19.

Jain Tarun. (2008). "Computing Damages in Hire Purchase Agreements: A Re-Look"

BREACH OF CONTRACT. ICFAI University Publications.

Ronald Coase. (1960). "The Problem of Social Cost" **Journal of Law and Economics**.

Chicago, IL: University of Chicago Press. pp. 1-23.

ELECTRONIC SOURCES

Attorney General v Blake. Retrieved November 17, 2010, from http://en.wikipedia.org/wiki/Attorney_General_v_Blake

Economic efficiency. Retrieved November 20, 2010, from <http://www.businessdictionary.com/definition/economic-efficiency.html>

Equated Monthly Installment – EMI. Retrieved November 17, 2010, from http://www.investopedia.com/terms/e/equated_monthly_installment.asp?viewed=1

Restitution. Retrieved November 20, 2010, from <http://en.wikipedia.org/wiki/Restitution>.

Time value of money. Retrieved November 17, 2010, from http://en.wikipedia.org/wiki/Time_value_of_money

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ – นามสกุล

นายตรีรัตน์ วงษาเกษ

วันเดือนปีเกิด

6 เมษายน 2526

ประวัติการศึกษา

- มัธยมศึกษาปีที่ 1-6 โรงเรียนเทพศิรินทร์
- นิติศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- เนติบัณฑิตไทย สมัย 58 ปีการศึกษา 2548

ประวัติการทำงาน

- สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา
- ที่ปรึกษากฎหมาย และทนายความ บริษัทธนกรู๊ปจำกัด
- ที่ปรึกษากฎหมาย บริษัท ทูร คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน)
- ทนายความ
- บริษัท แอล แอล. เอ็ม. ออนเนอร์ แอนด์ แอสโซซิเอท จำกัด
- นักกฎหมายกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา